

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

KOR

CHRISTOPHER HILL / LENİN VE RUS DEVRİMİ

CHRISTOPHER HILL

LENİN VE RUS DEVRİMİ

ÇEVİREN: FERHAT SARI

KOR*

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

CHRISTOPHER HILL

Marksist tarihçi Christopher Hill, 6 Şubat 1912 tarihinde İngiltere'nin York kentinde doğdu. Oxford Üniversitesi bünyesindeki Balliol College'da üniversite eğitimi gördü. Modern Tarih alanından aldığı birincilik diplomasıyla 1934 yılında eğitimini tamamlayan Hill aynı yıl Büyük Britanya Komünist Partisi'ne üye oldu. Hill mezuniyetinin ardından, zamanın en prestijli eğitim kurumlarından biri olan Oxford Üniversitesi, All Souls College'dan araştırma bursu kazandı. 1935 yılında Sovyetler Birliği'ne giden Hill burada 10 ay kaldı ve Sovyet tarihçilerin 17. yüzyıl İngiliz tarihi üzerine yaptıkları çalışmaları inceledi. Hill, 1936 yılında İngiltere'ye döndükten sonra Cardiff Üniversitesi'ndeki Modern Tarih kürsüsünde okutmanlığa başladı. İki yıl süren Cardiff yılları sırasında, İspanya İç Savaşı'nda savaşmak üzere Uluslararası Tugaylar'a katılmak istedi ama reddedildi. Bunun üzerine ülkesindeki Basklı mültecilere yardımcı olmaya çalıştı. 1938 yılında araştırmacı ve özel öğretim görevlisi olarak Balliol College'a geri dönen Hill, İkinci Dünya Savaşı'nın ilk yarısında ordunun ülke içindeki çeşitli birimlerinde görev alıp binbaşılığa kadar yükseldi, 1943 yılından savaşın sonuna kadar ise Dışişleri Bakanlığı'nda görevlendirildi. 1945 yılında tekrar Balliol'a geri dönen Hill bir yıl sonra diğer Marksist tarihçilerle birlikte meşhur "Komünist Parti Tarihçiler Grubu"nu kurdu. 1958'den 1965'e kadar 16. ve 17. yüzyıl tarihi üzerine okutmanlık yapan Hill, aynı yıl Balliol College'ın idareciliğine seçildi ve 1978'de emekli oluncaya kadar bu görevine devam etti. 23 Şubat 2003'te yaşamını yitiren Hill'ın bir kısmı Türkçeye de çevrilen 20'den fazla kitabı, çok sayıda makalesi bulunmaktadır ve uzmanlarca özellikle 17. yüzyıl İngiliz tarihi konusunda en önemli referans kabul edilmektedir.

FERHAT SARI

1982 Bandırma doğumlu. 2007 yılında Trakya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Kimya Bölümü'nden mezun oldu. 2009-2014 yılları arasında İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesi'nde araştırma görevlisi, 2014-2016 yılları arasında ise Hayatın Sesi televizyonunda Dış Haberler Editörü olarak çalıştı. *Marx ve Yabancılaşma: Hegelyan Temalar Üzerine Yazılar* (Sean Sayers, Kor Kitap), *Amerikan İç Savaşı: Seçme Yazılar* (Karl Marx, Kor Kitap), *Kimya: Kısa Bir Giriş* (Peter Atkins, Ginko Bilim), *Akim Koşuyor* (Claude K. Dubois, Ginko Çocuk), *Kimsesiz* (Sarah V. & Claude K. Dubois, Ginko Çocuk), *Benim Adım Maryam* (Maryam Madjidi, Ginko Çocuk) kitaplarını Türkçeye kazandırdı. Ginko Bilim'in CepteBilim dizisi için *Termodinamik Tarihine Kısa Bir Bakış* kitabını hazırladı.

Eserin özgün adı: *Lenin and the Russian Revolution*

KOR KİTAP - İİO

LENİN VE RUS DEVRİMİ - CHRISTOPHER HILL

ÇEVİREN • FERHAT SARI

SON OKUMA • NECİP BAYSAL, BÜLENT GEDİK

KAPAK ve İÇ TASARIM • DEVRİM KOÇLAN

SAYFA DÜZENİ • DERYA ATAN

ISBN 978-605-2283-95-0

Birinci Basım Temmuz 2021

Copyright © Christopher Hill, 1971

Bu kitabın Türkçe hakları AnatoliaLit Telif Hakları Ajansı aracılığıyla alınmıştır.

BASKI: Ezgi Matbaacılık pors. İeks. San. Tic. Ltd.Şti.

Sanayi Cd. Altay Sok. Nd:14 Yenibosna/İst. Tel:0212 652 62 62

ezgimalbaa@gmail.com Sertifika No: 45029

Ginko Kitap: Osmanağa Mah. Ali Suavi Sk. No: 10 D. 3 Kadıköy / İstanbul

T: 0216 449 20 99 • F: 0216 449 21 00

www.korkitap.com • info@korkitap.com

Sertifika No: 35054

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://rantey.org>

Kor Kitap, Ginko Kitap Ltd. Şti.'nin tescilli markasıdır.

CHRISTOPHER HILL

LENİN VE RUS DEVİRİMİ

ÇEVİREN: FERHAT SARI

İNCELEME

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	9
birinci kısım / devrim öncesi	13
BİRİNCİ BÖLÜM / DEVRİMİN NEDENLERİ	15
İKİNCİ BÖLÜM / LENİN (1870-1917)	33
ikinci kısım / devrim	43
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM / YENİ TİPTE BİR PARTİ	45
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM / İŞÇİ VE KÖYLÜ DEVLETİNE DOĞRU	63
BEŞİNCİ BÖLÜM / "BÜTÜN İKTİDAR SOVYETLERE!"	79
ALTINCI BÖLÜM / KÜÇÜK ULUSLAR, BÜYÜK GÜÇLER	99
YEDİNCİ BÖLÜM / TEK ÜLKEDE SOSYALİZMİN İNŞASI	121
üçüncü kısım / Devrimden Sonra	151
SEKİZİNCİ BÖLÜM / LENİN VE RUS DEVRİMİ	153
DOKUZUNCU BÖLÜM / RUS DEVRİMİ'NİN ÖNEMİ	169
Dizin	174

Dona Torr'a

GİRİŞ

1917 yılının başında İngiltere, Fransa ve Japonya ile ittifak halindeki Rusya, Almanya ile savaştaydı. Savaşın ilk iki buçuk yılında Rusya'nın verdiği kayıplar muazzamdı ve o zamana kadar hiçbir sonuç elde edememişti. Kötü donatılmış ve yönetilmiş birlikler bitkin halde idi ve çoğu savaşın ne için verildiğini anlayabilecek durumda değildi. Rusya'nın on iki yıl önce Japonya'ya karşı savaştaki yenilgisi, Çar II. Nikola'nın otokrasisine karşı bir devrime yol açmıştı. Bu devrim, bir temsilciler meclisinden ibaret olan Devlet Duması'nın kurulmasını da içeren bir dizi tavizle bastırılmıştı. Ancak bu kuruma sunulan imtiyazlar kısa sürede daraltıldı ve onun gerçek bir politik güç haline gelmesinin önüne geçildi. Çarlık hükümeti bozulmaya, otokratlaşmaya devam etti ve toplumdaki bütün sınıfların güvenini yitirdi.

Çarlık hükümeti 12 Mart 1917'de başkentte gerçekleşen neredeyse kansız bir devrimle alaşağı edildi. Başkenti diğer kentler izledi; savaş alanındaki ordu komutanları, Devlet Duması ile birlik olup Nikola'yı istifa etmeye çağırdılar. Böylece, Romanovların üç yüz yıllık saltanatı sessiz sedasız yok oldu. Devlet Duması'nda çoğunluğu ellerinde tutan muhafazakâr ve liberal partileri temsil eden bir Geçici Hükümet kuruldu. Devrimin gerçekleştirilmesinde bir katkısı olmayan bu hükümetin üyeleri sadece yetkili makamların boş sandalyelerini doldurdular. Petrograd'daki gerçek iktidar kısa sürede, işçi temsilcilerinin devrimci konseyi olan Sovyetlere dönüştü. Sovyetler kara ve deniz kuvvetleri içinde, Moskova'da, taşra kentlerinde ve bazı kırsal kesimlerde de oluşuverdi ve nihayetinde Petrograd'da merkezi bir Sovyetler Kongresi kuruldu. Yerel Sovyetler, bu

kongreye temsilciler gönderdi. Bu sırada Petrograd Sovyeti, ordu ve işçi sınıfı arasında Geçici Hükümet'in kenden daha fazla kabul gören talimatlar yayımlayarak, aslında ikinci bir hükümet gibi hareket ediyordu. Basın ve toplanma özgürlüğü kendiliğinden oluştu, liderler cezaevinden salıverildi ve sürgünden döndü.

Bunlar arasında Lenin de vardı. Nisan'da ülkeye dönen Lenin vakit kaybetmeksizin Geçici Hükümet'e karşı saldırıya geçerek savaşın sona erdirilmesi, toprağın köylülere dağıtılması ve iktidarın Sovyetlere devredilmesi çağrısında bulundu. Bolşevik Parti'nin bu program için kazandığı destek, devrimin balayı evresini sona erdirdi. Sovyetler içinde savaşı sürdürme politikasını savunan partilerden oluşan yeni bir Geçici Hükümet süratle kuruldu. Başbakanlığa Kerenski geldi ve bir saldırı kampanyası başlatıldı. Bolşevikler yasa dışı ilan edildiler. Lenin yeraltına çekilmek zorunda kaldı.

Ne var ki savaş coşku yaratmadı. Bolşeviklerin "Barış, Ekmek ve Toprak" sloganı giderek daha fazla destek kazandı. Cephedeki ordular dağıldı. Ağustos ayında General Kornilov tarafından tertiplenen bir karşı-devrimci darbe girişimi bastırıldı. Ancak bu olay, Rusya'daki gerçek iktidarın -İşçi ve Asker Temsilcileri Sovyeti'nin- desteği olmasa Kornilov'un başkaldırısına direnme şansı olmayacak Kerenski hükümetinin zayıflığını ortaya çıkardı. Kerenski, o ana kadar sola karşı sağ dengeleyerek iktidarı elde tutmuştu; şimdi ise terazinin bir tarafı boştu. Geçici Hükümet, toprağın yeniden dağıtımı ve Kurucu Meclis sözü vermiş ama tutmamıştı. Bunların yerine sunabildiği tek şey, savaşı sürdürmek üzere vatanseverlik duygularına seslenen fakat halkta rağbet görmeyen çağrılarda bulunmaktı. Bolşevikler, Petrograd Sovyeti'nde çoğunluk sağladılar. Ordudaki eratin içinde halihazırda etkin bir çoğunluğa sahiptiler. Sovyetler 7 ve 8 Kasım'da hemen hiçbir direnişle karşılaşmadan iktidarı ele geçirdi. Lenin'in idaresinde bir hükümet kuruldu. Yeni hükümet vakit kaybetmeksizin toprağı köylülere veren, temel endüstri kollarını millileştiren yasalar çıkardı; ilhaksız ve tazminatsız bir barışla savaşı bitirme niyetini açıkladı.

Almanlarla Mart 1918'de Brest-Litovsk şehrinde şartları çok ağır olan bir antlaşma imzalandı. Ne var ki savaş yorgunu Rusya için henüz barış yoktu. Mağlup eski rejimin ayakta kalan unsurları, dışarıdan askeri yardım alarak tarihin hükmüne karşı koyuyorlardı. Yaklaşık üç yıl boyunca Rusya'nın tamamında savaş devam etti. Sovyet güçleri "on dört ulus"u en sonunda yenilgiye uğrattı ancak ülkenin yeniden inşası için uzun bir süreye ihtiyaç vardı. "Yeni Ekonomi Politikası" 1921'de kabul edildi ve yavaş bir toparlanma dönemi başladı. Ertesi yıl Lenin felç geçirdi ve Ocak 1924'te de hayatını kaybetti.

II

Rus Devrimi'nin, Lenin'in ölümüne kadarki bölümünün temel olayları böyleydi. Umarım bu özet, okuyucunun, kitabın kalan kısmındaki tartışmaların gidişatını izlemesine yardım eder. Yer darlığı, hakkında şimdiden pek çok şey kaleme alınmış olan Rus Devrimi tarihini yazmama izin vermedi. Bir Lenin biyografisi yazmaya da çalışmadım. Bu kitapta giriştiğim şey, Lenin'in ve onun hayatının eseri olan devrimin tarihteki yerinin bir değerlendirmesini yapmak: doğrusu büyük bir çaba ve tutku gerektiren bir görev. Bu yüzden, detaylı bir inceleme için Lenin'in eylem ve düşüncelerinin bu yönlerini ve devrimin yerelin çok daha ötesinde anlam ifade eden başarılarını seçtim. Bolşevik Parti'yi diğer sosyalist partilerden ayıran özellikleri, nüfusun yüzde sekseninin köylü olduğu bir ülkede bu partinin izlediği tarım politikası, devrime ve Sovyet devletine ilham veren siyasal felsefe, Lenin'in emperyalizm eleştirisi ve onun, Sovyet devleti yöneticilerinin takip etmesi gereken ulusal ve uluslararası politika tanımı... Bunlardan herhangi biri göz ardı edilirse, Rus Devrimi'ni anlamak imkânsız olur.

Rusya'da Bolşevik Devrimi'nden önce kullanılmadığı halde, kolaylık olsun diye kitabın her yerinde yeni takvimi kullandım. Eski takvime çevirmek için, 19. yüzyıl için 12 gün, 1900 ile 14 (1) Şubat 1918 arası için 13 gün çıkarılmalıdır. Ancak, Miladi takvi-

me göre gerçekte Mart ve Kasım'da gerçekleşen devrimler için geleneksel "Şubat Devrimi" (eski takvimde 27 Şubat, yeni takvimde 12 Mart) ve "Ekim Devrimi" (eski takvimde 24-25 Ekim, yeni takvimde 7-8 Kasım) ifadelerini kullandım. 1914 öncesi için Rusya'nın başkentini Petersburg olarak kullandım; sonra Petrograd olarak değiştirildi. Şüphesiz bugün onu Leningrad –Lenin'in kenti– olarak biliyoruz.

Lenin'in eserlerinden alıntı yaparken genellikle standart İngilizce tercümeleri kullandım; ancak bu tercümelemlerle Rusça aslını (3. baskı) karşılaştırdım ve bazı değişiklikler yaptım, ki bundan sadece ben sorumluyum.

Bu kitabı yazmama pek çok insan yardım etti. Özellikle Bayan Dorety Marshall, Bay ve Bayan Rodney Hilton, Bay Maurice Dobb, Bay Donald Penington, bu kitabın ait olduğu dizinin editörü Bay A.L. Rowse ve her şeyden önce Bayan Dona Torr'a teşekkürlerimi sunmak istiyorum.

birinci kısım

DEVİRİM ÖNCESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

DEVİRİMİN NEDENLERİ

*“Dünyada ateş ve kılıçla
yok edilmesi gereken hâlâ çok şey var.”
(Lenin, 1915)*

I

Rus halkı 1917’de iki devrimle Çar’ı devirdi, devlet kilisesini lağvetti ve aristokrasiyi mülksüzleştirdi. İngiltere ve Fransa’da bunlar çok daha erken yapılmıştı: İngiltere’de 17. yüzyıldaki iç savaşı, Fransa’da ise 1789 Devrimi’yle. O halde Rus Devrimi’ni ele alırken, sorulması gereken soru; 1917’de, Avrupa’da görece barışçıl ve sağlıklı gelişmeler olduğu bir dönemde, neden Rusya’da bu denli şiddetli olayların olduğu değil, bu olayların neden Batı’dakinden çok daha geç bir tarihte ortaya çıktığı olmalıdır. İlk soru bizi, kanlı devrimde Ruslara özgü bir şeyler olduğunu varsaymaya ve ne olduğunu anlamadan Slav ruhu hakkında saçma laflar etmeye götürebilir. Gerçekten de 1917 devriminde Ruslara özgü bazı özellikler vardı; ancak önce şunu açıklığa kavuşturmak gerekir: Rusya bu devrimle, aynen bizim 1640’da Fransızların da 1789’da yaptığı tarzda Orta Çağ’a son veriyordu. O halde Rusya’daki gelişmenin neden bu kadar geciktiğini kendimize sorabiliriz.

Esas neden, Rusya'nın bağımsız bir orta sınıf yaratamamış olmasıdır. On yedinci, on sekizinci ve on dokuzuncu yüzyıllar Batı Avrupa'da ticari ve endüstriyel sınıfların toprak aristokrasisi ve mutlak monarşilerden önce ekonomik sonra siyasi iktidarı ele geçirdiği, kapitalist yayılmanın büyük çağıydı. Batı kapitalizminin destansı çağı boyunca Rusya ekonomik bir durgunluk içindeydi. Ticareti yabancıların elinde olup az sayıdaki endüstrisi, Çar ya da diğer toprak sahipleri tarafından işletiliyordu. Ülkedeki orta sınıfın gelişmesi yavaştı ve gecikmişti. Bu sınıfın iş ilişkileri küçük ölçekliydi ve siyasal bağımsızlığı yoktu. Yani, Batı'da yükselen burjuvazinin felsefi olan liberalizm, Rusya'da toplumsal temellere sahip değildi. İktidar, katı ve yozlaşmış bir bürokrasiyle ülkeyi yöneten otokratik Çar'ın elinde yoğunlaşmıştı. Çar, kırsal kesimlerde kadiri mutlak olan ve ordu ile devlet memurluğunun bütün önemli mevkilerini elinde bulunduran aristokrasi tarafından destekleniyordu.

Rusya'da liberalizm için ilk şans, Kırım Savaşı'nın (1853-56) feci yenilgilerinden sonra ortaya çıktı. Bu yenilgiler, savaşların artık modern bir endüstri olmaksızın kazanılamayacağını gösterdi ve devlet aygıtının hantal ve düzensiz yapısını açığa çıkardı. Ekonomik ve siyasal reformlar dönemi, 1861'de serfliğın kaldırılmasıyla birlikte başladı. Ne var ki, Batı uygarlığının bazı teknikleri tepeden uygulanmaya başladığı halde, bunları etkin kılıp devletin alt birimlerinde de hayata geçirebilecek yetkin ve kendi özgücüne dayanan bir orta sınıfın desteği sağlanamadı. Söz konusu değişikliklerin çoğunun, aristokrasi ve bürokrasinin arkasına gizlenerek iktidarı tekellerinde tutmaya devam ettikleri bir göz boyamadan, bir dış görünüşten ibaret olduğu ortaya çıktı. Rusya'da uzlaşmayı sağlayacak toplumsal öğeler yoktu.

Ülkeye giren ve sadece tuzu kurulara ulaşabilen bu liberal düşünceler, yabancı bir öğretinin parçasıydı; oysa bu öğreti, Batı'da artık tartışılmaz değildi. 1861 yılı itibariyle romantikler endüstrileşmenin çirkinliklerine, sosyalistler de kapitalizmin eşitsizliklerine saldırmaya başlamıştı. Bu nedenle

Çarlığın en erken muhaliflerinin bile pek azı, Batı parlamen-tarizminin düşünce ve kurumlarının alınmasını istiyordu. Muhafazakâr Slavofiller, Rusya'nın toplumsal gelişmesinin Batı'nın üç yüz yıl gerisinde kaldığı gerçeğini bir erdeme dönüştürmeye çalışarak, "eski güzel Slav gelenekleri"ni idea-lize ettiler. Daha demokratik bir düşünürler okulu, Rusya'nın, Batı kapitalizmindeki her türlü kötülüğün atfedildiği endüstri-leşme olmaksızın, doğrudan bir tür köylü-anarşist sosyalizmi-ne geçebileceğini düşünüyorlardı. Ama "halk"a (Rusçada *narod*) duydukları mistik inanca rağmen bu "Narodnikler" çoğunluk-la "tövbekâr aristokratlar", köylülüğün sırtından geçinmekten utanç duyan toprak sahipleriydi. Toplumsal çevreleri, eğitim-leri ve görüşleri bakımından köylülerden tamamen kopuktular ve gerçek köylülerden neredeyse korkuyorlardı. Köylerde yaşamak ve çalışmak için "halka giden" yetmişlerin ve sek-senlerin entelektüelleri, papazların etkisi altındaki cahil köy-lülere kendilerini anlatmanın bile çok zor olduğunu gördüler. Bu köylülerin siyasal felsefesi, Tanrı kadar uzak ve farazi bir varlık olan Çar'ın bir gün acılarını dindireceği ve zalimleri cezalandıracağına ilişkin bulanık bir dinsel ümitle sınırlıydı. Ama bir Rus atasözünün dediği gibi, "Tanrı yukarıda, gökyü-zünde; Çar uzakta"ydı: Toprak sahipleri yerlerinde durmaya devam ettiler.

Toplumsal değişimler, on dokuzuncu yüzyılın son otuz yılında kaydedilen hızlı endüstriyel gelişmeyle birlikte geldi. Ama bu gelişme, neredeyse tamamen yabancı sermaye tara-fından finanse ediliyordu ve yerli orta sınıfın konumu üzerin-de fazla etki yapmadı. Batı'nın sermayesine olduğu kadar teknisyenlerine ve siyasal düşüncelerine de bağımlı olan Rus burjuvazisi, ekonomik olarak daha güçlü rakipleri karşısında Çarlığın korumasını talep etmek zorundaydı. Yirminci yüz-yılda rejim modern savaşın baskısı altında mutlak beceriksiz-liğini ve yozlaşmışlığını, düzeni ve mali istikrarı bile koru-maktaki yetersizliğini yeniden ortaya koyana kadar monarşi ve eşrafın siyasal egemenliğine meydan okumak akıllarına gelmedi.

Bu süreçte sahneye başka bir güç çıkmıştı: endüstrileşmenin yarattığı işçi sınıfı hareketi. Topraklarından koparılan, fabrika ve maden ocaklarına savrulan, sürüler halinde sağlıksız barakalara doluşan, az ücret ödenip aşırı çalıştırılan Rus proletaryası; birleşmeye, sınıf dayanışmasına, örgütlenmeye ve devrimci bir kitle hareketinin geliştirilmesine çok uygun koşullarda kısa sürede kendi bilincine vardı. Çünkü kapitalist gelişme Rusya'ya o kadar geç geldi ki, endüstrinin birçok dalı el tezgâhları aşamasından en modern donanımlı büyük fabrikalara bir defada atladı. Fabrikalar, ya asıl olarak hızlı kazançla ilgilenen yabancı firmalar ya da sadece fiyatları indirerek rekabet edebilen daha az verimli yerli kapitalistler tarafından işletiliyordu. Rus fabrikalarında her yıl gerçekleşen can kaybı, 1877-1878 Rus-Türk savaşının yol açtığı toplam can kaybından daha fazlaydı. Böylece sınıf mücadelesi apaçık hale geldi.

Orta sınıfın aksine Rus proletaryası, Batı'dan, canlılığını yitirmemiş bir ideoloji miras aldı. 1844 devrimleri ve 1871 Paris Komünü ile birlikte Marx ve Engels'in teorik yazıları ve İkinci Enternasyonal partilerinin politik deneyimleri, işçi sınıfı devrimine özgü sosyalist doktrin ve geleneklerin gövdesini oluşturmuştu. Lenin'in benimsediği Marksist teoriye göre, böyle bir "proleter devrim", tıpkı 1640 ve 1789 "burjuva devrimleri"nin¹ orta sınıfı iktidara getirmesi gibi, işçi sınıfının iktidarda olduğu bir sosyalizm kurabilirdi.

Şu ana kadar, başta sorduğum soruyu yanıtlamaya çalışıyordum: Mutlakiyeti ve feodalizmin artıklarını ortadan kaldıran bir devrim, Rusya'da niçin İngiltere ve Fransa'dakinden bu denli geç gerçekleşti? Bu, bizi yeni bir soruya götürüyor: Batı Avrupa'daki işçi sınıfı partilerinin ya legal parlamenter muhalifler ya da hâlâ saygın liberal partilerin şubeleri olarak hareket ettikleri bir dönemde, kapitalizm ve liberal parlamenter bir hükümetin yerine

1 Marksist "*burjuva devrim*" ve "*proleter devrim*" terimlerini uygun kısaltmalar oldukları için kullanmaya devam edeceğim.

geçen sosyalist bir devrim, Rusya gibi endüstriyel olarak görece geri bir ülkede niçin başarılı oldu? Bu aşamada, soruya işaret etmekten başka bir şey yapmayacağım. Bu, Lenin'in bir hayli kafa yorduğu bir soruydu ve verdiği cevap ileride görülecek. Ama bir nokta şimdiden açıktır: İngiltere, Fransa ve Almanya'da liberal geleneğin olgunluğu ve gücü sayesinde, işçi sınıfı hareketi, parlamenter ve "reformist" faaliyetler içinde yutulmaya meyletmişti. Böyle bir geleneğin yaratılamadığı ve anayasal yollar-dan reform elde etme ümidinin olmadığı Rusya'da, aristokrat ve entelektüel radikaller bile yetmişler ve seksenlerde devrimci ve bireysel terörist oldular. Rus işçi sınıfı hareketinin liderleri hedefledikleri reformları elde etmenin zorunlu bir ön koşulu olarak mevcut rejimin zorla yıkılmasını, en başından itibaren ve haklı olarak kabul ettiler. Komünist Manifesto'nun şu sözleri, Rus fabrika işçileri için neredeyse kelimesi kelimesine doğru idi: Zincirlerinden başka kaybedecek bir şeyleri yoktu; kazanacakları bir dünya vardı.

III

Devrim, bizim İngiltere'de on yedinci yüzyıldan beri tanımadığımız bir yönetim şekline, Çarlık otokrasisine karşı yapıldı. Böyle bir rejimin Rusya'da ayakta kalmış olmasının özel nedenleri vardı. Ülke her zaman çok büyüktü, iletişim tek merkezden yönetimi olanaksız kılacak denli kötü idi. Ancak bu düz ve açık ovalar ülkesinde askeri savunma, tek bir lider altında oldukça merkezileşmiş bir hükümet gerektiriyordu ve sonuç itibarıyla otokrasi, muazzam Rus İmparatorluğu'nu oluşturan bu geri kalmış ve okuma yazma bilmeyen halklar karışımı için idareye homojenlik vermek suretiyle ayakta kaldı.

On dokuzuncu yüzyılın sonuna doğru, buhar makinesi ve telgrafın icadı otokrasiyi tamamen anakronik hale getirdi. Ancak kurumlar, varlık nedenleri ortadan kalktıktan sonra da uzun süre yaşamaya eğilimlidirler. II. Nikola yirminci yüzyılda şu inanca

hâlâ dört elle sarılıyordu: O, tanrısal bir hakla Çar'dı; mutlakiyetin yapısına müdahale edilmesini önlemek, onun ahlaki göreviydi; çünkü mutlakiyet, ya bir bütün olarak ayakta kalmalı ya da bir bütün olarak çökmeliydi. Bir bakıma haklıydı da.

Rus devleti, demokrasinin zıttıydı ama demokrasi de aynı anda kapitalizmin gelişmesine izin verilmeksizin getirilemezdi. Çünkü Rusya'ya sorumlu bir kendi kendini yönetim getirme ihtimali, her şeyden önce ulaşımı/iletişimi iyileştirmeye bağlıydı. Demiryolları ve telefon yardımıyla eğitim ve siyasal eğitim uzak köylere götürülünceye kadar yerel özyönetim sadece hayal olarak kalır, uçak ve telsiz başkente hızlı erişimi mümkün kılana kadar elleri bağlı bürokrasinin özel durumlarla ilgilenmesi sağlanamazdı.

Bürokrasi esneyemediği için kendini adapte de edemedi. Eşrafın sınıf iktidarıyla kopmaz bağları ve kararlı "bizden sonrası tufan" tutumu, bürokratik hükümetin değişime uğratılabileceği koşulları tek başına yaratabilecek olan üretici güçlerin gelişmesinin karşısında durduğu anlamına geliyordu. Devrimin nedeni buydu. Rusya'da insan kişiliğine saygının gelişmesi, paradoksal olarak, ilk aşamada teknolojik yeniliklerin yayılmasına bağlıdır. Ya da zifiri karanlığa ışık tutan vecizelerinden birinde Lenin'in dediği gibi: "Elektrifikasyon, demokrasinin temelidir."

O halde Rus Devrimi'nin esas nedeni, Çarlığın modern uygarlığın gerekleriyle bağdaşmamasıydı. Savaş devrimci krizlerin gelişimini hızlandırdı ama bunların derinlerdeki nedenleri barış zamanlarında da temennilerle ortadan kaldırılamazdı. Bu yüzden, 1904'te (bakanlığının görevi düzeni korumak olan) İçişleri Bakanı'nın, devrimin önüne geçmek için yegâne yol olarak "kazanılmış küçük bir savaş"tan yana olduğunu görüyoruz. Buna karşılık Japonya'ya karşı başarısız bir savaş 1905 devrimine yol açtı; 1914-17'nin yenilgileri de doğrudan doğruya 1917'deki nihai yıkıma neden oldu. "Devrim oldu" diye yazıyordu onu görmüş olan Bay Bruce Lockhart², "çünkü eşi görülme-

2 Britanyalı diplomat ve gizli servis elemanı. Britanya hükümetinin Bolşevikler iktidara geldikten sonra ülkeye gönderdiği elçidir. Bu görevi esnasında gizli servis tarafından Rusya'da ajanlardan oluşan bir ağ kurması da istenen Lockhart, Ucretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

miş derecede yetersiz ve çürümüş bir sistemin altında yaşayan Rus halkının sabrı taşı.”

Ancak savaş 1917 devriminin doğrudan nedeni olsa da Çarlık hükümetinin 1914-1918 savaşına girdiği koşullar Rusya’nın tarihsel geriliğinin sonucudur. Rusya’nın hızlı endüstri ve demiryolu gelişimini finanse etmek ve 1861 “özgürlüğü” ile serbest bırakılan milyonlarca işçiye iş vermek için gereksinim duyulan sermaye dışarıdan gelmişti. 1914 öncesinde Rusya’daki büyük elektrik santrallerinin tümü ve maden endüstrisinin ana sermayesinin yüzde doksanı yabancı ellerdeydi. İngiliz ve Fransız sermayesi Rus demiryollarını inşa etti; Fransız sermayesi Ukrayna’nın kömür ve metalürjisine, İngiliz sermayesi ise Kafkas petrolüne hâkimdi. Fransız-Prusya Savaşı’ndan sonra kendi hızlı büyümesiyle meşgul olmuş Almanya ihraç etmeye elverişli pek az sermayeye sahipti ve doğu komşusu olarak ileri derecede endüstrileşmiş bir Rusya görmek istemiyordu, bu nedenle Fransız bankacıları Rusya’nın başlıca kredicileri oldular. Avrupa iki rakip kampa bölündükçe bu borçlar politik bir önem kazandı.

Belirleyici yıl, II. Nikola’dan 1905 devrimiyle koparılan Anayasanın ilk yılı olan 1906 idi. Çar, 30 Ekim 1905 tarihli manifestosunda, “Devlet Duması’nın izni olmadan hiçbir yasanın yürürlüğe giremeyeceğini ve halkın seçtiği kişilere, Tarafımızdan atanan otoritelerin eylemlerinin yasallığını denetlemeye katılma hakkı verileceğini değişmez bir ilke olarak tesis etme” sözü vermişti. Bu söz tutulmuş olsaydı, Duma, devlet harcamalarının denetimini ve böylece hükümet politikasının kontrolünü elde etmeyi ümit edebilirdi. Ancak Nikola’nın başka düşünceleri vardı. Çoğu Fransız olan ve Fransız hükümetinin desteklediği bir konsorsiyum 1906 yılında Çarlık hükümetine 2 milyar 250 milyon franklık bir borç verdi. Rus Başbakanı buna gururla, “insanlık tarihinde şimdiye kadar verilmiş en büyük borç” diyordu.

Lenin’e yönelik suikast planlamak iddiasıyla 1918’de tutuklanmıştır. Rus diplomat Maksim Litvinov ile takas edilerek serbest bırakılan Lockhart sonrasında Sovyet yargısı tarafından gıyabında idama mâhkum edilmiştir. – ç.n.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://rantey.org>

Nikola bundan böyle Devlet Duması'nı hiçe sayabilirdi. Rus halkının temsilciler meclisi bir ay sonra toplandığında, hükümetin tartışmaya sunduğu ilk yasa önerisi, bir taşra üniversitesinde kütüphane ve sera inşası için ödenek istemiydi. Devlet Duması iki ay hayatta kaldıktan sonra dağıtıldı. 1905'in sonunda St. Petersburg Sovyeti, muzaffer devrimin, Çarlık hükümetinin borçlarını reddedeceği ihtarında bulundu. Duma'nın muhalif üyeleri şimdi Finlandiya'nın görece özgür ortamına çekilmişlerdi; ülkeyi, vergileri ödemeyi reddetmeye veya Duma'nın rızası olmadan sonuçlandırılmış yabancı borçları kabul etmemeye çağırdılar. Ancak yanıt yoktu. Devrim yenilgiye uğramıştı ve Fransız yatırımcıların kârları sağlama alınmış gibiydi.

Bedel kısa bir süre sonra ödendi. Borç görüşmeleri yapılırken, Algeciras Konferansı³ oturum halindeydi. Burada İngiltere ve Fransa, Almanların Fas üzerindeki ihtiraslarına karşı koyuyordu ve Rus temsilcileri, II. Nikola'nın özel isteği üzerine Fransa için oy kullanmaya yönlendirilmişti. Almanya, İngiliz-Fransız-Rus bloku karşısında geri çekilmek zorunda kaldı. Sonraki yıl, İngiltere'nin Rusya ile epeydir devam eden anlaşmazlıkları giderildi ve iki taraf 1914'te aynı safta savaşa girdiler.

IV

Savaş, Rusya'da kapitalizmin gecikmiş ama hızlı gelişimiyle zenginleşmiş burjuvazinin konumunu kaçınılmaz olarak güçlendirdi. Devlet Duması'nın konumunu da. Sadece bu sonuncusu, Zemtsvolar Birliği⁴ ve Kentler Birliği ile işbirliği yaparak, gereken ölçekte mühimmat, askeri teçhizat ve Kızıl Haç malzemesi üretmek için zorunlu olan güç ve enerjiyi harekete geçirebilirdi. Başbakan, Duma Başkanı'na (Rodzyanko)

3 Fas'ın İspanya ile Fransa arasında bölüşülmesine Almanya'nın karşı çıkmasının neden olduğu krizi çözmek için 1906 yılında İspanya'nın Algeciras kasabasında düzenlenen uluslararası bir konferans. —ç.n.

4 1861'den sonra kurulan ve Ekim Devrimi'yle yerini Sovyetlerin aldığı yerel yönetim organları. —e.n.

yiyecek ve mühimmatın onu ilgilendirmediğini ve “savaşla ilgili konulara müdahale edemeyeceğini” söyledi. Rodzyanko ordu için bot teminini hızlandırmak amacıyla Genekurmay Başkanı’nın talebi üzerine belediye ve zemtsvo başkanlarının katılacağı bir toplantı düzenlemeyi istediği zaman, bu toplantı, onun gerçek maksadının anayasa kışkırtıcılığı olduğunu düşünen İçişleri Bakanı tarafından yasaklandı. Her türden askeri donanımın kılığından yakınan General Brusilov, Savaş Bakanlığının Duma ile işbirliği yapmak yerine onunla sürekli bir husumet içinde olduğuna işaret etti.

Bu koşullar altında, askerlerin yalın ayak yürümesi düşüncesinden hoşlanmayan yurtseverler bakımından yıkıcı düşüncelere kapılmamak zordu. Hükümet ve saray çevresinde (Çariçe’nin de dâhil olduğu) pek çok kişi, ticari ve sınai sınıfları güçlendirdiği için, savaşa pek istekli değillerdi. Bunlar, hükümet sistemine İngiliz ve Fransız parlamentarizminden daha çok sempati duydukları II. Wilhelm ile ayrı bir barış arzuluyorlardı.

Savaş, Çar tarafından atanmış hükümetlerin (en iyimser tavrıyla) beceriksizliğini arttırdı ve Rusya’yı savaşta tutma zorunluluğu, İngiliz ve Fransız büyükelçiliklerini, Devlet Duması ve liberal muhalefetle ittifak yapmaya gittikçe daha fazla zorladı. Söz konusu büyükelçilikler Rus temsili kurumlarıyla işbirliği yaparak, ülkenin işlevsiz durumda olan enerjisinin savaş faaliyetlerinin hizmetine verilmesi için Çar’a baskı yaptılar. Lenin (ve başka pek çok kişi), Şubat 1917 Devrimi’ni, Fransız ve İngiliz büyükelçiliklerinin planlayıp düzenlediğinden şüpheleniyordu. Bu, tam olarak doğru olmayabilir çünkü ne olursa olsun Sör George Buchanan,⁵ devrim bir kez başladı mı onu durdurmanın güç olacağını görecektik kadar uyanıktı; yine de bu şüphe, mevcut durumun mantığının doğru bir ifadesiydi. Şubat Devrimi’nin bir sonucu olarak kurulmuş hükümet hiç kuşkusuz İngiltere ve Fransa’ya en sıkı bağlarla bağlanmıştı. Rusya kendisini savaşta tutabilecek ve gizli antlaşmalarla vadedilmiş olan Boğazların ve diğer toprakların kontrolü-

5 1910 yılından 1917 Şubat Devrimi’ne kadar Britanya’nın Rusya büyükelçisi olarak görev yapan diplomat. -ç.n.

nü elde etmesini sağlayabilecek tek şey olan askeri destek için tamamen bu ülkelere bağılıydı. Ancak Batılı kapitalist güçlere göre monarşiyi kurtarmak için artık çok geçti.

Lenin'in dile getirdiği, "Rusya'nın ulusal bağımsızlığı ancak, savaştan çıkarılması ve dış borçlarının reddiyle –yani, Duma merkezli liberal bir hükümeti iktidara getiren Şubat 1917'dekinden çok daha kusursuz bir devrimle– kazanılabilir" düşüncesiyle ilgili söylenebilecek gerçekten de çok şey vardı. 1916'da devlet borçlarının faizi ve itfa sermayesi, tüm devlet gelirini geçti. Bunların yarısı, doğrudan yabancı bankalar ve hükümetlereydi ve dış borç hızla artıyordu.

V

Lenin yirmi beş yaşında iken, henüz kurulmamış olan Rus Sosyal Demokrat Partisi için bir program taslağı çıkarmıştı. Bu taslağa ilave bir "Açıklama"ya, o zamanlar yeni başlamakta olan yabancı yatırımların, Rus Devrimi'nin gelişimi üzerindeki etkilerine ilişkin dikkate değer bir pasaj ekledi: "Son dönemlerde, yabancı yatırımcılar sermayelerini hevesle Rusya'ya yatırıyorlar; burada fabrika şubeleri tesis ediyor ve Rusya'da yeni işletmeler kurmak üzere şirketler oluşturuyorlar. Hükümetin daha da bir dostluk gösterdiği ve sermayeye başka her yerden daha fazla ihtiyaç duyduğu, işçilerin Batı ülkelerinden daha az birleşmiş olduğu ve kendilerine daha az direnebileceği, yaşam standartlarının (dolayısıyla ücretlerin) daha düşük olduğu, böylece yabancı kapitalistlerin kendi ülkelerinde elde etmeyi hayal edebileceğinden daha fazla kâr elde edebileceği genç bir ülkeye iştahla dalıyorlar. Uluslararası sermaye Rusya'ya uzanıyor. Rus işçiler ellerini uluslararası işçi hareketine uzatıyor."

Argümanı özetlemek gerekirse: On dokuzuncu yüzyılın sonunda Rusya'da kapitalizmin gelişmesi, Çarlığa karşı bir devrim için uygun koşullar yarattı. Eşzamanlı olarak, yerli kapitalizmin geriliği ve toprak sahipleri hükümetinin zayıflığı, Rusya'yı, yabancı yatırımcılar bakımından cazip hale getirdi. Yabancı yatırım,

Rusya'da kapitalizmin büyümesini ve Batı işçi hareketiyle bağları olan ve ondan ders alan bir işçi sınıfı hareketinin gelişmesini hızlandırdı. Fransız hükümetini 1906 yılında Çarlığın yardımına koşturan şey, Rusya'daki işçi sınıfı hareketinden duyduğu korkuydu. Burjuva devriminin fazla ileri gitmemesi için Çar'a destek olundu. Ancak Çarlık hükümeti bunun bedelini Almanya'ya karşı savaşa girerek ödediği zaman, hem Rusya'daki hem de Batılı kapitalist devletlerdeki kapitalistlerin çıkarları, liberal parlamentarizmin ve burjuva denetimin gelişmesine yardım etmekte kesişti ve bu, sonuç olarak Şubat 1917 Devrimi'ni yarattı.

Ne var ki yerli kapitalistlerle yabancı yatırımcıların çıkarları çok geç birleşti. O zamana kadar işçi sınıfı hareketi, son günlerini yaşayan Çarlık hükümeti gibi Rusya içinde sağlam bir toplumsal temeli bulunmayan zayıf liberal hükümeti silip süpürecek kadar gelişmişti. Kasım 1917'de Bolşeviklerin gelişiyle, Rus kapitalizmi ve yabancı yatırımlar hep birlikte yok oldular. Şair Blok dokuz yıl önce, "Tarih", diye uyarmıştı Rus aydın tabakasını, "onların deyimiyle kolayca ekonomi politiğe indirgenebilen aynı tarih, masanın üzerine gerçek bir bomba yerleştirdi."

VI

Buraya kadar, Rus Devrimi'nin bireysel olmayan, daha büyük nedenleriyle ilgilendik. Ancak uzun vadeli nedenler, etkilerini, insan failler eliyle hayata geçirirler. Rus Devrimi'nin doğrudan nedenleri, Çar II. Nikola'nın kişiliğinde yoğunlaşıyordu. II. Nikola her açıdan iyi bir koca ve iyi bir babaydı. Kişisel erdemlerin politik bir anlamı olmadığını veya politik dürüstlük bakımından bir karşılığı bulunmadığını benzer tarihsel koşullarda görmüş olan İngiltere'nin I. Charles'ı ve Fransa'nın XVI. Louis'si de öyleydi. Nikola, I. Charles'ın şu görüşünü paylaşıyordu: "Eğer işime geliyorsa, taç giyme törenine başvurmak, beni her türlü yasal yükümlülükten kurtarır." Bu, hiç şüphesiz Çariçe'nin işine gelirse anlamını da taşıyordu. İrade ve karakterin tüm izlerinden yoksun olan Nikola bütünüyle eşinin etkisi altındaydı. Tarihin bir başka cilve-

sinden de sık sık söz edilir. I. Charles, XVI. Louis ve II. Nikola'nın üçü de, nefret edilen yabancı eşlerine kendilerini adanmışlardı ve onların boyunduruğu altındaydılar: the Frenchwoman (Fransız kadın), l'Autrichienne (Avusturyalı kadın), Nemka (Alman kadın). Politik müdahaleleri ve beceriksizlikleri, bunların mahvoluşlarını olasılıktan gerçeğe dönüştürmüştü. Ancak tarihsel paralellik burada biter. Ne Laud ne de Cagliostro⁶; Çariçe'yi, onun kocasını yönettiği gibi yöneten, ifade edilemeyecek denli rezil Rasputin ile karşılaştırılabilir.

Rasputin, ahlaksızlığıyla tanınmış, muhakkak ki yozlaşmış ve muhtemelen Alman ajanlar tarafından kullanılmıştı. Yine de Çariçe aracılığıyla arkadaşlarını piskopos ve başpiskopos yapabildi ve hatta bütünüyle yeni bir aziz yaratabildi. En sonunda hükümetlerin kurulmasını da fiiliyatta belirleyen Rasputin, böylece politikanın yürütülmesini ve savaşı doğrudan etkiledi. Rasputin'in ahlaksızlığıyla ilgili bütün raporlar Çar'a sunuldu ancak Çar bunları kabul etmedi ve iyi niyetli gammazlar gözden düştü. Basının Rasputin'in adını anması yasadışı bir şekilde yasaklandı. Bazıları, Çariçe'nin Rasputin ile olan ilişkilerinde bütünüyle masum olmasını, hafifletici bir neden olarak değerlendirebilir: Rasputin, Çariçe'nin hemofili olan oğlu üzerinde garip bir hipnotik etkiye sahipti ve bu, isterik anneyi, Rasputin'in "kendini Tanrı'ya adanmış" olduğuna inandırdı.

Rasputin'in nüfuzunun kavranabilmesi için, Çar ordu ile uzakta iken Çariçe'nin fiilen hükümetin başında olduğu sırada kocasına yazdığı mektuplar okunmalıdır. Kabine üyeleri, yüksek rütbeli komutanlar ve bizzat Genelkurmay Başkanı'nın liyakatı, bütünüyle Rasputin'e yönelik tutumlarıyla sınanıyordu.

Haziran 1915'te, "Kendini Tanrı'ya adanmış bir kimseye ihanet eden birinin [Grandük Nikola] ne çalışmasına şükredilebile-

6 William Laud (1573-1645): Canterbury Başpiskoposu ve I. Charles'ın dini ve siyasi danışmanı. Püritenliğe karşı sert tavrıyla bilinen Laud, 1640 yılında vatan hainliği suçlamasıyla tutuklanmış ve beş yıl sonra idam edilmiştir. -ç.n. Kont Alessandro di Cagliostro (1742-1795): Asıl adı Giuseppe Balsamo olan düzenbaz, sözde büyücü ve kâhin. Maria Antoinette'in "elmas gerdanlık" olayında yargılananlardan biridir. -ç.n.

ceğini ne de tavsiyesine uyulabileceğini fark edemiyor musunuz?” diye yazıyordu Çariçe. İki ay sonra Grandük, sekiz bakanın aksi yöndeki yazılı tavsiyesine rağmen, Genelkurmay Başkanlığı’ndan alındı ve bu görevi Çar’ın kendisi üstlendi. Brusilov, bu hareketin, monarşinin kaderini belirlediğini düşünüyordu: Bundan böyle ordunun yenilgileri, Çar’ın doğrudan sorumluluğundaydı. Şubat 1916’da Çariçe, bir arkadaşının ifadesine göre, “Almanya ile savaşın Rusya için büyük bir felaket olduğunu ve ciddi hiçbir politik haklılığa sahip olmadığını” düşünen kifayetsiz bir başbakanın, Stürmer’in atanmasını sağladı. Çariçe, Stürmer’in Gregory [Rasputin]’e “çok değer verdiğini, bunun büyük bir şey olduğunu” yazıyor, Kasım’da ise şunları aktarıyordu: “Dostumuz [Rasputin], Stürmer’in bir süre daha başbakan olarak kalabileceğini ancak Dışişleri Bakanı olmaya devam etmemesi gerektiğini söylüyor.” Stürmer devam etmedi.

Kamuoyu için en olmayacak atama, Devlet Duması’nın dönecek bir liberal üyesi olan ve Alman yanlısı olarak bilinen Protopopov’un İçişleri Bakanı olmasıydı. Çariçe onu bu kilit göreve aşağıdaki kayda değer sözlerle önerdi: “O, en azından dört yıldır dostumuzu seviyor ve bu da bir insan için çok şey ifade eder... Onu tanımıyorum ancak dostumuzun bilgeliğine ve kılavuzluğuna inanıyorum... Sadece iyiliğinizi isteyen ve Tanrı’nın tüm orduya verdiğinden daha fazla feraset, bilgelik ve aydınlanma bahsettiği bu kişiyi dinleyiniz.” Çar hâlâ kararsızdı; ancak Rasputin “biraz gürültü kopardıktan” sonra Protopopov atandı. Onun vasıtasıyla Rasputin doğrudan iç politikayı kontrol etti. Çariçe bu atamadan iki ay sonra şöyle yazıyordu: “Yaptığım şeyden dolayı beni affet ama yapmak zorundaydım. Dostumuz, bunun kesinlikle gerekli olduğunu söylemişti. Protopopov size geçen gün o evrakı vermiş olduğu için çaresizlik içinde. Gr[egory] ona yaptığının tamamen yanlış olduğunu söyleyene kadar doğru davrandığını düşünüyordu. Bu yüzden dün Stürmer ile konuştum; ikisi de dostumuzun Tanrı vergisi, harikulade aklına inanıyorlar. Stürmer imzalanması için bu haberciyle size yeni bir evrak gönderiyor.” Bu evrak Protopopov’u kendini sıkıntıya sokma pahasına tüm Rusya için yiyecek temini sorumluluğuna getiriyordu. Dört ay sonra devrim geldi.

Bakanlar sadece şaşırtıcı bir şekilde beceriksiz değillerdi, aynı zamanda durum kötüden berbata ilerledikçe baş döndüren bir hızla değiştiriliyorlardı. Şubat Devrimi'nden önceki iki yılda dört başbakan, altı içişleri bakanı, dört savaş bakanı ve dört tarım bakanı görev yaptı. Savaş ve şiddetli iç kriz sırasındaki bu "bakanlık birdirbir"i, hükümet dairelerinin çalışmasını düzenli olarak engellemeye Çariçe ve Rasputin'in müdahalelerinden daha az katkıda bulunmadı.

Rasputin'in kişisel yozlaşmışlığına fazla önem atfetmemek gerekir. O, Rus toplumundaki çok daha derin bir yozlaşmanın sembolüydü. Devlet Duması Başkanlığı'ndaki görevi çerçevesinde Çar'ı, sarayla makul kamuoyu arasında sürekli genişleyen uçuruma karşı uyandırmak için durmadan ama boşuna uğraşmış olan Rodzyanko ölçülü sözlerle şöyle yazmıştır: "Gregory Rasputin'in sarayda ortaya çıkışı ve orada uyguladığı nüfuz, Rus toplumunun çöküşünün başlangıcını, tahtın ve bizatihi Çar'ın kişisel prestij kaybını işaret eder... Bu dönemde açığa çıkmaya başlamış olan parçalanmışlığın suçu, sadece İmparator II. Nikola'nın üzerine atılamaz. Sorumluluğun yükü; hırsları, açgözlülükleri ve ilerleme arzularıyla kör olmuş, imparatorlarını ve Rusya'yı tehdit eden korkunç tehlikeyi unutmuş yönetici sınıfların üyelerinin üzerinde kalır."

VII

Lenin "devrimin temel yasası"nı sonradan şu sözlerle tanımladı: "Sömürülen ve ezilen halk kitlelerinin eski tarzda yaşama imkânsızlığını kavramış olmaları ve değişim istemeleri devrim için yeterli değildir; sömürenlerin de eski tarzda yaşayamamaları gerekir... Bundan şu sonuç çıkar: Devrim için, ilk olarak, işçilerin çoğunluğunun (ya da en azından sınıf bilincine sahip, düşünen ve politik olarak aktif işçilerin çoğunun) devrimin zorunlu olduğunu tam olarak kavramaları ve onun için yaşamlarını feda etmeye hazır olmaları; ikinci olarak yönetici sınıfların, en geri kitleleri bile politikaya çeken (her gerçek devrimin belirtisi, o zamana

kadar duyarsız olan çilekeş ve ezilen halk kitlelerinin politik mücadeleleri dalgalandırma kabiliyetinde olan temsilcilerinin sayısında hızlı, on kat ve hatta yüz kat artıştır) hükümeti zayıflatan ve devrimcilerin onu çabucak devirmesini mümkün kılan bir yönetim krizi içinde olmaları esastır.”

Lenin, bu yasanın 1905 devrimi ve 1917'nin iki devrimi tarafından doğrulandığını eklemiştir. Yüzyılın başından itibaren otokrasinin normal yönetim tekniği, grevleri ve politik suikastları organize eden ajan-provokatörleri ve Yahudilerle sosyalistlere katliamlar düzenleyen proto-faşist çeteleri kullanmayı içeriyordu. Barış zamanında böyle yöntemler kullanan bir hükümet, kendi halkının büyük bir bölümüyle açıkça savaş halindeydi ve mülk sahibi sınıflar arasında bile iyi unsurların sadakatini kaybetmişti. M. Maiski, 1890'larda Omsk'taki okul günlerinden bazı olayları anlatır: Sınıfı bir gün, öğrencilerin zaman zaman haklı olarak yaptıkları gibi, klasikleri incelemenin yararlı mı yoksa cezbedici mi olduğu üzerine öğretmenle tartışır. Tartışma kısa sürede her türlü otoritenin sorgulandığı, hararetli, *politik* bir tartışmaya ve bütün kente yansıyan bir kavgaya dönüşür. Kısa bir süre sonra, II. Katherina dönemi edebiyatı üzerine bir deneme, genel olarak sansürün politik eleştirilerine yol açar. Otorite buna bir isyan olarak bakmayı tercih eder: “Elebaşı” sürülür.

Bu, devrim öncesi Rusya'sı için sembolikti: Bir yanda resmî devlet aygıtı, kilise ve siyasi polis, diğer yanda ise aydın tabaka (gerçekte nüfusun çoğunluğu). Bunlar arasında tam bir ayrılık vardı. Özgür düşünce, isyandı ve normal düşünen herkes, M. Maiski'nin okulda ve Lenin'in üniversitede yaptığı gibi er ya da geç baskıya karşı çıkmak zorundaydı. (Gerçekten de üniversiteler düzenli olarak devrimcilerin bir kısmını ürettiyordu. Yetmişlerin ve seksenlerin Narodnik teröristleri büyük ölçüde bu kaynaktan elde edilmiş, Bolşevik liderlerin çoğu da politikaya, öğrenci hareketiyle atılmışlardı.)

II. Nikola hükümeti, kontrol edemediği her tür düşünce ve eylemden korktu. Kıtık yılı olan 1912'de hükümet, resmi organlar dışındakilerin yardım dağıtmasına taş kafalılıkla karşı çıktı.

Sansür, zararsız Kadet Partisi'nin programını toplattı. Tolstoy, günah çıkarma sırasında edinilen sırları devlet çıkarları gerektirdiğinde açıklamak zorunda olan papazlara sahip bir kilise tarafından aforoz edildi. 1906'da En Kutsal Sinod,⁷ papazlardan, Devlet Duması'na güvenilir monarşistleri seçmelerinin arzulan-
dığını cemaatlerine açıklamalarını istedi. 1917'de, ruhban sınıfının eski rejime en sıcak bakan taşra sınıfı olduğu görüldü. Polise verilen devamlı bir talimat, Ortodoks Kilisesi'nin dogmalarına karşı her türlü tartışmayı ve Ortodoksların din değiştirmelerini izlemeyi emrediyordu.

1640'ta İngiltere'de ve 1789'da Fransa'da olduğu gibi, bu yanıcı malzemeye non-konformist mezhepler de eklendi. Bunların bazıları vicdani nedenlerle vergi ödemeyi, askerlik hizmeti yapmayı ya da Çar için dua etmeyi reddettiler. Diğerleri de insanların eşitliğini vaaz ettiler ve tüm dünyevi malların eşit bölüşümünü savundular. Non-konformist topluluklar, ihtiyaçları oranında pay aldıkları komünal sürülere ve zahire ambarlarına sahipti. Devlet kilisesi bu tür tehlikeli kişilere, çocuklarını ailesinden uzaklaştıracak boyutlara varan eziyetler ediyordu. Zora dayalı "din değiştirme" seyrek değildi. Bu nedenle bu non-konformist gruplar, kendilerine ibadet özgürlüğü getirecek bir devrimi desteklemekten başka bir şey yapamazdı. Rusya'da ulusal ve kültürel kurumları, dini inançları ve gelenekleri ilk kez Aralık 1917'de resmen güvence altına alınmış olan otuz milyon Müslümanı da unutmamalıyız.

Devrim öncesi kuşağın Rusya'sı, Lenin'in olgunluğa ulaştığı Rusya, Çehov'un Rusya'sıydı: Alçakgönüllü insan ilişkilerinin makam kaygıları, siyasal ve dinsel baskı, kıskançlık ve küçük memuriyete özgü kibir tarafından bozulduğu sınıflı bir toplum. Çehov'un karakterlerinin devamlı sorduğu bir soru *Rothschild'in Kemani* öyküsündeki cenaze levazımatçısı tarafından çaresizce formüle edilir: "Dünya düzeni neden bu denli garip ki, insana sadece bir kez verilen yaşam boşa geçip gidiyor?" Ancak çaresizlik, en azından kısmen sansürü atlatmak içindi: *Bilinmeyen Bir Adamın Hikayesi*'nin kahramanı tedbirli ama açık bir biçim-

7 1721-1918 arasında Rus Ortodoks Kilisesi'nin en yüksek yürütme organı. —e.n.
Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://rantey.org>

de anlatır: “Bunun, gelecek kuşaklar için kolay olacağına inanıyorum; deneyimimiz onların hizmetinde olacak... İnsan, tarihi öyle bir yaratmak istiyor ki bu kuşaklar, bir hiç olduğumuzu ya da daha beterini söyleme hakkına sahip olmasınlar.” Rusya’da gelecek hakkında konuşmak, şimdiyi (“dünya düzeni”ni) eleştirmekti. Hiç kimse, devrim-öncesi toplumun huzursuzluğunu, hayal kırıklığını ve beceriksizce tutunduğu umutları Çehov’dan daha iyi kavramamıştı.

VIII

Temmuz 1914’te St. Petersburg’daki bir grev hareketi, polis ve işçiler arasındaki barikat savaşıyla doruğuna ulaştı. Savaşın patlak vermesi, kısa bir süre için tahta sadakati canlandırdı. Ne var ki temsili hükümetin tüm biçimlerine karşı Çar’ın ve bakanlarının gösterdiği düşmanlık, Çar komutasındaki ordunun askeri yenilgileri ve ekonominin kısa bir süre sonra hükümetin kontrolünden çıkıp sürekli kötüye gidişiyle birleşince, aksi yönde şiddetli bir çalkantı yarattı. Rejimin bu noktadan sonra, yararlanabileceği bir iyi niyet rezervi kalmamıştı.

Sanayideki ücretler 1913 ve 1917 arasında üç kat artmasına rağmen fiyatların hâlâ o kadar gerisindeydi ki, satın alma gücü 1913’tekinden yüzde kırk beş daha düşüktü. Cephede milyonlarca asker, niçin savaşıldığı hakkında en ufak bir düşünceye sahip olmaksızın öldürüldü ve yaralandı. Askerler bunu Çar’ın kaprislerine yordular ve tüm kahramanca girişimlerinin (örneğin 1916 Brusilov taarruzu) daha yüksek komuta kademesinin beceriksizliği yüzünden sonuç vermediğini fark ettikleri zaman, yaşamlarını niçin bir hiç uğruna feda etmek zorunda olduklarını sorgulamaya başladılar. Bu, bütün düzeylerdeki kayıplardan sonra, o sırada çoğu üniforma giymiş aydınlar olan subaylar için bile geçerli olmaya başlamıştı. 1916’ya kadar bir buçuk milyondan fazla asker kaçağı olduğu bildiriliyordu.

(Liberal) Kadet mensubu Milyukov, Kasım 1916’da Devlet Duması’nda bakanların budala mı yoksa hain mi olduklarını

sordu. Aralık'ta, otokrasiyi bizzat kendisinden korumak için yapılan son girişimde, Rasputin, kraliyet ailesinin damadı bir prens ve Devlet Duması'nın gerici bir üyesi olan bir Grandük tarafından öldürüldü. Kadet liderlerinden en az biri cinayetten haberdardı. Ne var ki artık çok geçti. Otokrasi üç ay sonra Petrograd'da, örgütlenme onurunu kimsenin üzerine asla almayacağı neredeyse tamamen kendiliğinden bir işçi ve asker kitle hareketiyle ortadan kaldırıldı. Devlet Duması'nda çoğunluğa sahip liberal muhalefet partilerini temsil eden bir Geçici Hükümet kuruldu. Bu hükümet ifade, basın, toplanma ve örgütlenme özgürlüğü; grev hakkı; sınıfsal ve ulusal imtiyazların kaldırılması; seçilmiş subaylarla birlikte halk milisinin örgütlenmesi; yerel yönetim organlarının ve bir Kurucu Meclis'in genel, eşit, doğrudan ve gizli oyla seçilmesi vaadinde bulunan bir manifesto yayımlayarak, hüküm süren radikalizme boyun eğdi. Çar tahttan çekildi.

Çiğnenmiş bir sigara izmariti gibi

Tükürüp attık saltanatlarını

diye yazdı Mayakovski.

Fakat yapmaya cesaret edemedikleri devrimden yarar sağlamayı uman muhterem sınıfları temsil eden Geçici Hükümet'in yanı başında işçi ve askerleri temsil eden Petrograd Sovyeti vardı. Devlet Duması başkanı, Rusya'nın hükümeteşsiz olduğunu duyduğunda ağladı; haklı olarak, korkunç sorumlulukların üstüne yıkılacağını tahmin etti. Ama İsviçre'de, Rus mültecileri arasında sevinç ve yeni bir ümit vardı. Lenin'in mühürlenmiş bir trenle, Almanya üzerinden Rusya'ya dönüşü için görüşmeler başlatıldı. Lenin, uğruna otuz yıldır çalışıp beklediği fırsatın geldiğini biliyordu.

Kimdi Lenin?

İKİNCİ BÖLÜM

LENİN (1870-1917)

*“Bu teoriyi (Marksizmi) geliştirmeye gücü oranında katılmaksızın ve onu değişen koşullara uyarlamaksızın devrimci bir Sosyal Demokrat olunamaz.”
(Lenin, 1915)*

I

Vladimir İlyiç Ulyanov (Lenin) 1870 yılında Orta Volga bölgesinde bulunan Simbirsk'te, Rusya'nın göbeğinde doğdu. Pugaçev önderliğinde yaklaşık yüzyıl önce gerçekleşen büyük halk ayaklanmalarının sonuncusu en büyük desteği bu bölgedeki Rus köylülerden ve Rus olmayan halklardan görmüştü. Bunların torunları, Vladimir İlyiç büyüdüğü sırada hâlâ Volga kıyılarında yaşıyorlardı. Lenin'in 1886'da hayatını kaybeden babası fizik öğretmeni idi. Vladimir doğmadan bir yıl önce Simbirsk kentinin ilköğretim müfettişi olmuş, sonrasında ise ilköğretim müdürlüğüne yükselmişti. Vladimir'in Bolşevik Devrimi'nin bir yıl öncesine kadar yaşamış olan annesi de öğretmendi. Hem anne hem de baba aydın görüşlü kişilerdi. Altı çocukları vardı; hayatta kalan ve seksenlerin şiddetli baskı koşulları içinde büyüyen beş çocuk da hemen hemen kendiliğinden devrimci oldular. Vladimir'in ağabeyi Aleksandr, 1887'de III. Aleksandr'a karşı

düzenlenen suikast girişimine karışmış bir teröristti ve 19 yaşında idam edildi. Bu trajedi, Aleksandr'ı seven ve ona hayran olan Vladimir üzerinde derin bir etki bıraktı. İki kardeş politika üzerine daha önce çok tartışmışlardı ve Lenin (1902'ye kadar kod adı kullanmadığı halde ona böyle hitap etmek kolaylık sağlayacağından) terörist yöntemlere karşı çıkmaya çoktan karar vermişti. Kardeşinin ölümünü işittiğinde, Lenin'in, "Hayır, gitmemiz gereken yol bu değil" dediği kaydedilir. Bireysel bir trajediden politik sonuçlar çıkarması, onun tipik özelliğidir. Yazılarında ve düşüncelerinde sübjektif değerlendirmelere hiç rastlanmaz.

Lenin sıradan bir orta sınıf eğitimi almıştı. Simbirsk lisesindeki müdürü, yeterince ironik bir şekilde, Bolşeviklerin 1917'de hükümetini devirecekleri Aleksandr Kerenski'nin babasıydı. Baba Kerenski, Lenin'i "okulun gururu" olarak tarif ediyor ve onun, "olağanüstü dikkati ve çalışkanlığına", "sistematik düşüncesine", "bilincine, izah tarzının açıklık ve sadeliğine" ayrı bir övgüde bulunuyordu. Ne var ki bir teröristin kardeşi olarak Lenin sadece, Kazan'daki yerel bir üniversitenin hukuk fakültesine kabul edildi. Ağustos 1887'de gerçekleşen bu kabulden dört ay sonra, bir öğrenci ayaklanmasının ardından, Lenin ve diğerleri üniversiteden atıldılar.

Lenin'in bu olaydaki tavrı, Kazan kenti eğitim dairesinin bir üyesinin resmi raporunda bile bütünüyle olumsuz gözüküyordu: "Vladimir ağzı sıkılığı, özensizliği ve aslında kabalığıyla dikkatleri çekti. Düzeni bozma niyetli toplantıdan iki gün önce, bazı uygunsuz davranışlar tasarlamakta olduğu şüphesini uyandıran bir izlenim bıraktı: Vaktinin çoğunu dinlenme alanlarında pek makbul olmayan öğrencilerle konuşarak geçirdi; eve gidip, öğrencilerin ilgilendiği bazı mevzularla geri döndü. Genel olarak davranışları çok tuhaftı. 4 Aralık'ta diğer liderlerle birlikte toplantı salonuna daldı; Polyanski ile birlikte, ikinci katın koridoruna seslenip diğerlerini cesaretlendirircesine kollarını sallayarak salona hızlıca giren oydu... Ulyanov ailesinin sıra dışı durumları göz önünde tutulduğunda, Ulyanov'un bu tavrı... yasadışı ve suç teşkil eden her tür gösteriyi yapabileceği kanaatini oluşturdu." Vladimir İlyiç böyle şok edici bir tavır-

dan sonra doğal olarak, annesinin, ülkenin iç kesimlerinde bulunan küçük mülküne sürüldü.

Bundan sonrasında Lenin sürekli polis gözetimindeydi. Herhangi bir başka üniversiteye girmesine izin verilmedi. St. Petersburg Üniversitesi'nin dışarıdan okuyan bir öğrencisi olarak hukuk sınavına giriş izni verilmesi ancak üç yıl sonra oldu. 1891'de dışarıdan okuyan otuz üç öğrenci arasında birinci olup en yüksek dereceyle hukuk diplomasını aldı. Her dersten en yüksek notu bir tek Lenin aldı. Taşradan Kazan'a dönmek ve sonrasında yine Orta Volga bölgesinde bulunan Samara'ya hareket etmek için gerekli izni önceden almıştı. Ocak 1893'de Samara'da liberal bir avukatın yardımcısı olarak işe başladı. Kayıtlar, sadece on üç yaşında iki erkek çocuğun beraatini sağlamasına rağmen, Lenin'in o yıl savunduğu on iki dava olduğunu gösteriyor. Sanıkların çoğunun, 1891 kıtlığının yol açtığı yoksulluğun küçük suçlara ittiğı köylüler olduğu görülür. Lenin büyük ihtimalle, ilk müvekkilinin savunmasından belli bir politik zevk almıştır. Bu kişi bir terziydi ve dine küfrettiğı gerekçesiyle bir yıllık hapse mahkûm edilmişti. İddianamenin deyişiyse, "Meryem Ana'ya, Tanrı'nın Annesi'ne; Baba, Oğul ve Kutsal Ruh'a; işlerini kötü yönettiğini söyleyerek yüce İmparatorumuza ve onun veliahdına küfretmişti."

Ancak bunlar, Lenin'in yaşamının sadece görünür taraflarıdır. Onun zihinsel gelişmesi hakkında ise sadece tahminde bulunabiliriz. Abisinin ölümünün Lenin üzerinde derin bir etki bıraktığını biliyoruz. İlk defa 1893'te karşılaştığı eşine ileride söyleyeceğı üzere, Lenin, Aleksandr İlyiç'in tutuklanmasından sonra kendilerini tümüyle yalnız bırakmış olan ve idam hükmünün ertelenmesi için dul kadına yardım etme noktasında parmağını bile oynatmayan Ulyanov ailesinin "liberal" dostlarından şiddetle tiksinimişti. Vladimir İlyiç Aralık 1887'de arkadaşlarına profesyonel bir devrimci olmaya karar verdiğini söyledi. Ertesi yıl, ölen abisine ait Marx'ın *Kapital*'ini okuyordu ve Kazan'da yasadışı Marksist bir tartışma çevresine katıldı. Lenin sınava hazırlanırken sadece hukuk değil ekonomi politik ve istatistik de çalışmak zorundaydı. Ona, eski Rusya'daki kölelik, köy komü-

nünü de içeren Rus temsili kurumları, farklı ücret biçimleri, Rus bütçesi, uluslararası hukukta tarafsızların hakları ve “siyaset felsefesi” hakkında sorular soruldu. Bütün bunlar, Lenin’in üniversite eğitiminin, avukatlıktan ziyade sonraki mesleğinde daha çok işine yaramış olabileceğini gösteriyor. Dahası, sınava katılmak için 1891’de gerçekleştirdiği St. Petersburg ziyareti Lenin’e, oranın hayli beceriksiz polis ajanları tarafından izlenmeyen bir grup Marksistle temas kurma fırsatını verdi.

Ulyanov ailesi 1893 sonbaharında Moskova’ya taşınırken, Lenin St. Petersburg’a gitti. Orada görünüş icabı baroya kaydolsa da zamanının çoğunu politik çalışmalara ayırdı ve tartışma çevreleri aracılığıyla işçilerle ilişki kurmaya başlamış Marksist aydınlardan oluşan bir gruba katıldı. Bir teorisyen olarak zaten az çok tanınan Lenin, ilk geniş kapsamlı çalışması olan *Halkın Dostları Kimlerdir*’i 1894’te (yasadışı olarak) yayımladı. Bu çalışma, Narodniklerin bir eleştirisi ve Rus Sosyal Demokrat Partisi’nin kurulmasına yönelik bir çağrıydı.

Ancak Lenin bir süre sonra teorik propagandayla tatmin olmadı ve daha geniş işçi yığınlarıyla ilişki kurulması için St. Petersburg grubunun “eski üyeleri”ne baskı yapmaya başladı. Fabrika işçileri için grev üzerine, grubun dağıttığı broşürler yazdı. Mayıs 1895’te, Plehanov ve diğer mültecilerden Rusya’daki hareket için dışarıdan illegal yayın teminini talep etmek ve bir parti kurma olasılığını tartışmak üzere yurtdışına gitti. Lenin’in ülkeye dönüşüyle birlikte ilk adım olarak St. Petersburg’da “İşçi Sınıfının Kurtuluşu İçin Mücadele Birliği” kuruldu; benzer birlikler diğer sanayi merkezlerinde de oluştu. Yasadışı bir gazete çıkarmak için hazırlıklar yapıldı. Çoğu Lenin tarafından yazılmış olan ilk sayı, o ve St. Petersburg Birliği’ndeki pek çok öncü isim tutuklandığı sırada (Aralık 1895) baskıya gerçekten de hazırды.

Lenin bir yıldan fazla hapiste tutuldu. Bu süre boyunca, gerektiğinde yutulabilecek, ekmekten yapılmış “hokka”lar kulllanarak, sütle yazılmış broşürler ve bildiriler çıkarmaya devam etti. Ama çok yalnızdı. İleride eşi olacak Nadejda Konstantinova

Krupskaya ile ilk kez burada, mahkûmlar egzersiz yaptıkları sırada Lenin pencereden belki kendisini görür umuduyla hapis-hanenin dışındaki kaldırımın belli bir noktasında saatlerce diki-lip dururken karşılaşırız.

Lenin uzun süre sonra mahkemeye çıkarıldığında, Sibirya'da Minusinsk yakınlarında bulunan Yenisey kentine bağlı Şusenskoye yerleşiminde üç yıllık sürgün cezasına çarptırıldı. Sert iklimi ve o ıssız ve erişilmez bölgeden kaçışın imkânsızlığını saymazsak, Lenin'in sürgün koşulları aşırı derecede zor değildi. Çalışmak için kitap elde edebiliyordu. Bol miktarda yazdı ve *Rusya'da Kapitalizmin Gelişmesi* adlı eserini tamamladı. Haftada bir kez köylülere ücretsiz olarak hukuki danışmanlık yapıyordu. Mayıs 1898'de yanına, kendisi de sürgüne gönderilmiş olan Krupskaya geldi. İkili sonrasında Sibirya'da evlendiler.

Krupskaya, Lenin'in St. Petersburg'a gelmesinden önce devrimci hareket içinde aktif görev almış bir öğretmendi. Şusenskoye'ya gelişinden itibaren Lenin'le hayatı paylaştı. Bunun on sekiz yılı uzun sürgün yaşamında, yedi yılı da kocasının Sovyet devletinin başı, kendisinin de Halk Eğitim Komiserliği'nde görevli olduğu dönemde geçti. Lenin'in eşi olmasının yanı sıra onun sekreteri ve çalışma arkadaşıydı da: Onun, Lenin'in kendi yazılarından sonraki başlıca kaynağımız olan *Lenin'den Anılar* adlı kitabı kişisellikten ve duygusallıktan özellikle uzaktır. Bütün ketumluğuna rağmen Krupskaya'nın gücünün, sakinliğinin ve ferasetinin, Lenin'e politik yaşamında vazgeçilmez bir destek sunduğu açıktır. Zorlu sürgün yılları boyunca, parti içindeki her çekişmeden sonra sırt çantalarını omuzlayıp Lenin'in sınırları yatışana kadar dağlarda yürürlerdi.

Lenin nihayet Şubat 1900'de Sibirya'dan serbest bırakılınca, 1895'te ara verdiği mücadeleye kaldığı yerden devam etti. Eski ilişkileri yeniden kurduktan beş ay sonra, Rusya'da basılması imkânsız olan illegal gazetenin yurtdışında yayımlanması ve gizlice Rusya'ya sokulması için düzenlemeler yapmak üzere İsviçre'ye gitti. Aralık 1900'de *Iskra'nın* (*Kıvılcım*) ilk sayısı yayımlandı. Lenin yurtdışında gazetenin yazı kurulunda kalmaya devam etti.

Temmuz-Ağustos 1903'te yine yurtdışında, Menşeviklerle Bolşevikler arasındaki meşhur bölünmenin gerçekleştiği bir parti kongresi yapıldı; Lenin o andan itibaren bağımsız Bolşevik partinin fiili lideriydi. 1905 devrimi sırasında St. Petersburg'a döndü. Burada, devrimci faaliyetlerde aleni bir rol almayan ama politik bir yazar olarak ve perde arkasında oldukça aktif, yarı legal bir yaşam sürdü. Devrimin yenilgisiyle Finlandiya'ya çekildi ve son olarak peşindeki polislerle birlikte Aralık 1907'de Rusya'yı terk etti. Sonraki dokuz yıl boyunca yine bir sürgünün hayatını yaşadı.

Lenin ve Krupskaya Nisan 1902'den Nisan 1903'e kadar Londra'da yaşamışlardı. Londra, polisin kimlik belgeleri konusunda çok titiz olmaması nedeniyle büyük avantaja sahipti. Holfard Square, Tottenham Cross Road No: 3'teki mobilyasız iki odada Bay ve Bayan Richter olarak rahatsız edilmeden yaşıyorlardı. Ev sahibesi Bayan Yeo aslında Krupskaya'nın evlilik yüzüğü takmamasını kendine iş edindi ancak medeni hukuka yönelik dolaylı bir atıfla susturuldu ve yabancılık ortadan kalktığında Richterler onun gözünde oldukça saygıdeğer kiracılarıydı.

Lenin ve Krupskaya Sibiry'a'da iken Webb'lerin *Sendikacılık Tarihi*'ni çevirecek kadar İngilizce biliyorlardı; ancak Londra'da başlangıçta ne konuşulan dili anlayabiliyor ne de dertlerini anlatabiliyorlardı. Kendilerini eğitmek için Hyde Park'taki toplantılara (burada İrlandalı bir ateistin takip edilmesi kolay aksanıyla karşılaştılar), kiliselere, müzik salonlarına ve barlara gittiler. Lenin daha sonra dersleri değiştirdi. Esas uğraşısı, Harry Quelch ve İngiliz Sosyal Demokratlarının yardımıyla basılan Iskra'yı yayıma hazırlamak oldu ama aynı zamanda, zamanının büyük bölümünü, Marx'ın kırk yıl önce *Kapital* için materyal toplarken günlerce oturduğu British Museum'un okuma odasında geçirdi. Diğer müzeler Lenin'i sıkıyordu, yine de Londra'yı baştan sona keşfetti. Marx'ın Highgate Mezarlığı'ndaki mezarına gidip oradan, sahip olduğu Londra manzarası nedeniyle Primrose Tepesi'ne gitmek, sonrasında Regent's Park ve Londra Hayvanat Bahçesi üzerinden geri dönmek, Lenin'in sevdiği gezilerden biriydi. Sadece Londra'nın turistik yerlerini görmeyi değil, zengin-yoksul çelişkilerini de gözlemlemek üzere yolcu otobüsleriy-

le uzun yolculuklar yapmayı da seviyordu. Disraeli'nin¹ "iki ulus" cümlesi sık sık dudaklarındaydı ve Troçki'ye Londra'yı dolaştırdığında, Westminster Abbey'i² göstererek kasti bir dik-katsizlikle "Evet, bu onların Westminster'larıdır" dedi.

Lenin'in Londra'ya son ziyareti 1907'de, Southgate Road'da bulunan Brotherhood Kilisesi'nde gerçekleştirilen bir parti kongresi içindi. Gorki, "ağaçtan yapılmış bir kilisenin... absürd derecede çıplak, sade duvarlarının" ve kürsüde, dinleyicilerin hasım Menşevikler bölümünü insafsızca eleştiren Lenin'in canlı bir resmini çizer. Parti kendisini ciddi maddi güçlükler içinde bulunca, zengin bir fabrikatör olan Bay Fells'ten önemli miktarda bir borç alınması için George Lansbury'nin Lenin'e yardımcı olması bu kongre döneminde oldu. Bu borcun vadesi 1 Ocak 1908'de dolduğu zaman hâlâ para yoktu. Borç, Bolşeviklerin Ekim Devrimi'ndeki zaferinin ertesine kadar ödenmedi. Birikmiş faiziyle birlikte toplam borç 1923'te ödendi.

Bu mali güçlükler, 1905 Devrimi yenilgisinden sonraki gericilik yıllarında yaşanan buhran ve parçalanmanın belirtisiydi. Bu yıllar, mülteciler arasında entelektüel kafa karışıklığı ve yeniden gruplaşma dönemi idi. Lenin kendisine özgü bir şekilde, hayal kırıklığına uğramış sürgündeki bazı sosyalistler arasında peydah olmuş idealizme³ ve dine dönük eğilimleri çürütmek

- 1 Birleşik Krallık'ta iki dönem Başbakanlık yapmış, modern Muhafazakâr Parti'nin oluşumunda büyük bir rol oynamış Britanyalı siyasetçi (1804-1881). Söz konusu cümle Disraeli'nin İngiliz işçi sınıfının yaşam koşullarını incelediği *İki Ulus* adlı romanında şöyle geçmektedir: "İki ulus; aralarında hiçbir ilişki ve sempati olmayan, sanki farklı gezegenlerde yaşayan, birbirlerinin alışkanlıklarından, düşünce ve duygularından habersiz, ayrı soylardan gelen, ayrı yiyeceklerle beslenen, ayrı yasalara tâbi olan... 'Zenginler ve Yoksullar'". -ç.n.
- 2 Birleşik Krallık'ta Avam Kamarası ve Lordlar Kamarası'na ev sahipliği yapan Westminster Sarayı'nın batısında kalan tarihi kilise. Ülkenin en önemli dini yapılarından biridir ve Kraliyet için geleneksel taç giyme yeri olmuştur. -ç.n.
- 3 Lenin, Berkeley'i incelemesinin ardından, idealizmi felsefi anlamda "şeylerin 'zihnin' dışında var olmadığını, şeylerin duyumların birleşimleri olduğunu ileri süren" bir doktrin şeklinde tanımladı. Lenin, felsefi idealizme materyalizmle karşı çıktı: "Materyalizm, 'kendinde-şeylerin' veya

amacıyla felsefe çalışmasına yoğunlaştı. Bu çalışmanın sonucu, bir dizi makale ve eleştirel yazının yanı sıra 1909 baharında basılmış *Materyalizm ve Ampiryokritisizm* adlı kapsamlı bir kitaptı. Lenin'in muhaliflerinin rakip bir felsefeyi partiye kabul ettirme girişimlerinden artık ses seda yoktu.

Lenin eşzamanlı olarak, hem Rusya'da Sosyal Demokrat Parti'nin adım adım yeniden inşasında hem de uluslararası sosyalist hareket içinde aktif bir rol alıyordu. 1914'te savaşın patlak vermesi üzerine, Avusturya Galıçyası'nda Rus ajanı olmak iddiasıyla tutuklandı. Nowy Targ hapishanesinde iken mahkûmlar tarafından temsilci olarak seçildi. Çar destekçisi olmadığı Avusturya Sosyal Demokratları tarafından açıklanınca nihayet serbest bırakıldı. İsviçre'ye çekilen Lenin buradan, özellikle Rusya'dakiler olmak üzere savaşı destekleyen bütün ülkelerin sosyalistlerine şiddetle saldırdı. Bu tavır aslında, Lenin'i mülteciler arasında bir süreliğine tecrit etti ama tam da bu tecrit, Rusya içinde hayal kırıklığının geliştiği bir sırada onun saygınlığını arttırdı. Lenin, savaşın Rus Devrimi'ne şans verdiğini başından beri biliyordu ve parti içindeki faaliyetini iki katına çıkardı.

II

Dolayısıyla, Şubat Devrimi'nden altı hafta sonra Nisan 1917'de Rusya'ya döndüğünde, Lenin, Bolşevik Partisi'nin herkesçe kabul görmüş önderiydi. Lenin, neredeyse diğer tüm sürgünlerin başarısız olduğu bir meselede, ülke içindeki gelişmelerle yakın bağları korumada başarılı olmuştu. Günde ortalama on mektup yazarak, Rusya ile düzenli bir haberleşmeyi yıllarca sürdürmüştü. Oradan gelen bütün haberleri bir solukta okudu ve her yeni geleni vakit kaybetmeksizin dikkatle sorguladı. Partinin Rusya'daki yeraltı önderlerini tavsiye, öneri ve itirazlarının yanı sıra daha fazla bilgi isteğiyle bombardımana tutuyordu. Örneğin ilk yasal Bolşevik gazete olan Pravda, Stalin'in yayın yönetmen-

şeylerin zihninin dışında kabul edilmesidir. İdealar ve duyumlar bu şeylerin kopyaları ve yansımalarıdır."

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

liği altında St. Petersburg'da 1912 yılında çıkmaya başladığı zaman, Lenin gazeteye yapılan bağışlar hakkında ayrıntılı bilgi istedi: Düzenli bağışların ve dolayısıyla sürekli desteğin nereden geldiğini bilmek istiyordu. Mektupların, illegal yayın ve silahların Rusya'ya gizlice sokulması işiyle bizat kendisi ilgilendi.

Lenin bu devamlı ve yorucu çalışmanın bir sonucu olarak Rus devrimci hareketini, onun kadrolarını ve problemlerini çok iyi bilir hale geldi. Soyut bir teorisyenin ya da irtibatsız bir mültecinin tam aksiydi. Lenin'le karşılaşanların tümü, tartışmalı bir meseleyle ilgili kesin ve nihai kararını vermeden önce onun tüm tarafları *dinleme* ve duyma konusundaki, Ruslarda bulunmayan yeteneğini fark etti. Bu yetenek değerini özellikle Bolşevik Devrimi'nden sonra, Lenin'in Halk Komiserleri Konseyi Başkanlığı sırasında kanıtladı. Bu görevdeyken yaptığı toparlayıcı kapanış konuşmaları, çatışan görüşleri, savunucularını ikna edecek bir biçimde sık sık sentezlerdi. İtinalı ve yeni düşüncelere açık bu başkanlık, son karara varmadan önceki bu enine boyuna düşünüş, sık sık göreceğimiz gibi, onun, kararını verdikten sonraki katılığını ve aslında acımasızlığını önleyemedi. Bütün bu özellikler, 1905 ve 1917'de Rusya'ya döndüğünde Lenin'in parti liderliğini nasıl derhâl üstlenebildiğini ve sonuncusunda parti politikasını bizatıhi nasıl değiştirebildiğini açıklar. Dışarıdan gözlemciler bunu anlaşılmayacak denli güç buldular; "diktatörlük"ten ya da (1917'de) "Alman altını"ndan dem vurdular. Buradaki sır, Lenin'in hazırlık yılları boyunca kendisini adadığı sıkı ve ayrıntılı çalışmada yatmaktadır. Lenin'in Menşevik muarızı Dan,⁴ onun hakkında şöyle diyordu: "Günün yirmi dört saati boyunca devrimle uğraşan, devrimi düşünen ve hatta sadece onun hayalini kuran başka bir kimse yoktur. Böyle bir adamla nasıl baş edebilirsiniz?"

Lenin oldukça sinirli biriydi ve kişisel dostlarıyla olan politik kavgaları ona bu bakımdan pahalıya mal oldu. Plehanov'la olan ilk tartışmasının kendisinde yarattığı hayal kırıklığının acısını

4 Önde gelen Menşevik liderlerden Fyodor Dan (1871-1947) kastedilmektedir. —ç.n.

açık ve net bir şekilde betimledi. 1903'deki parti içi anlaşmazlıklar esnasında gerçekleşen tartışmalardan birinde hasımları tarafından "otokrat" olmakla suçlandı ve bizzat kendisi, kolay heyecanlanan biri olduğunu kabul etti. Bununla birlikte 1917 yılına kadar olgunlaşmıştı. İkinci sürgünlerinde geçen dokuz yılı anımsayan eşi, Lenin'in, kendisini nasıl tepeden tırnağa politik davasına adanmış olduğunu şöyle tarif eder: "Hareketi baltaladıklarını düşünürse en yakın arkadaşlarıyla ilişkileri keser, dava gerektirirse dün muarız olan bir kişiye basit ve yoldaşça bir yaklaşım gösterebilirdi. Her zaman olduğu gibi açık sözlü ve dürüsttü. Kırlara, yemyeşil ormanlara, dağ patikalarına ve göllere bayılırdı; ama aynı zamanda büyük bir şehrin gürültüsüne, işçi kalabalıklarına, yoldaşlarına, harekete, mücadeleye, tüm yönleriyle yaşama âşıktı. Ne var ki günbegün yakından izleyen biri onun çok daha vakur, halkına daha hürmetkâr ve daha düşünceli biri haline geldiğini gözlemleyebilirdi. Dayanılması zor sürgün yılları Lenin'in gücünü büyük oranda tüketmişti. Ancak bunlar onu, kitlelerin gereksinim duyduğu savaşçı ve onları zafere götürecek kişi yaptı."

1917'nin başında Lenin ve Krupskaya ayda yirmi sekiz frank karşılığında Zürih, Spiegelgasse No: 14'ün ikinci katındaki, ortak mutfaktan yararlanabildikleri kiralık bir odada yaşıyorlardı. Lenin 8 Nisan'da evsahibine, kira ay sonuna kadar ödendiği halde, derhâl ayrılmak zorunda olduklarını söyledi. Bay Kammerer ona şans diledi ve "Bay Ulyanov, umarım Rusya'da buradaki kadar çok çalışmazsınız" dedi. Lenin düşünceli bir tarzda yanıtladı: "Bay Kammerer, sanıyorum ki, Petrograd'da daha da fazla çalışacağım." Lenin iki saat sonra, onu ve diğer otuz Bolşeviği Almanya üzerinden İsveç ve Rusya'ya götürecek olan trenin içindeydi. Lenin Petrograd'a vardığı gün, Britanya Dışişleri Bakanlığı oradaki büyükelçiliğinden, onun aşırı tehlikeli biri ancak başkentte çok sayıda taraftar bulması "oldukça muhtemel" iyi bir örgütleyici olduğunu yazan bir bilgi notu aldı.

ikinci kısım

DEVİRİM

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YENİ TİPTE BİR PARTİ

*“İktidar için mücadelesinde, proletaryanın örgütten başka hiçbir silahı yoktur.”
(Lenin, 1904)*

I

Lenin doğmadan üç ay önce Karl Marx, Rus dili ve Rusya'nın ekonomik koşulları üzerine ciddi bir çalışmaya koyuldu. Rusça, *Kapital*'in çevrildiği ilk dildi (1872) ve eser Rusya'da kısa sürede büyük bir rağbet gördü. Marksizm için gerekli zemin on dokuzuncu yüzyıl ortalarında Belinski ve Çernişevski'nin materyalizmi tarafından hazırlanmış ve peşi sıra gelen hızlı endüstriyel gelişim de uygun bir entelektüel atmosfer yaratmıştı. 1890'lı yıllarda Rusya'daki fabrikalarda iki buçuk milyon işçi çalışıyordu.

Marx titiz bir tarihsel ve ekonomik analize dayanarak, feodalizmin şiddet yoluyla alaşağı edilip yerini kapitalizme bırakması gibi, kapitalist düzenin de devrileceğini ve sosyalizme yol vereceğini savundu. Yalnızca kapitalist ekonominin özündeki çökme eğiliminden dolayı değil, aynı zamanda kapitalizmin genişlemesi sırasında, mirasını devralacak sınıf olan

proletaryayı, “kendi mezar kazıcılarını” da yarattığı için, Marx bunu kaçınılmaz gördü. İşçi sınıfının ekonomik durumu, patronlarına karşı birleşik mücadele gereksinimini kendisine dayattı. Böylece onlar, örgütlü ve disiplinli işbirliğinin önemini yaşayarak kavradılar. Tıpkı, işverenlerin, emekçilerin zararına zenginleşip kendi aralarında rekabet ederken doğal olarak bireyci davranışları gibi, yaşam koşulları, işçileri potansiyel sosyalistler haline getirdi. Maksimum zenginliğin üretilip eşitçe dağıtılması amacını güden akılcı bir toplumsal örgütlenme ancak, kâr amaçlı üretim anarşisi ortadan kaldırılıp üretim araçları işçi sınıfı tarafından ele geçirildiği zaman olacaktı. Ancak tarih, diye düşünmüştü Marx, mülk sahibi hiçbir sınıfın sessizce gitmeyeceğini öğretmişti; nasıl siyasal iktidar kendi zamanında burjuvazi tarafından şiddetle ele geçirildiyse, iktidarın burjuvaziden proletaryaya geçmesi için de bir devrim gerekecekti.

19. yüzyılın son on yıllarındaki Rusya için, bu teorinin bir kısmının çekiciliği açıktır. Marx, “burjuva devrimi”nin görevlerini dikkatle ve tam olarak analiz edip feodal düzenle çatışan kapitalistin tarihsel ilericiliğini vurguladı. Slavofillerin, feodalizmin Rus versiyonunu her ne pahasına olursa olsun sürdürülmesi gereken eşsiz bir tarihsel fenomen olarak göklere çıkardıkları bir zamanda, Marx’ın, feodalizmden arta kalmış her şeyi on dokuzuncu yüzyıldaki bir anakronizm olarak tamamen küçümsemesi, Rusya’da liberal parlamenter bir rejimden daha ileri herhangi bir şey görmek istemeyen ve o sıralar kapitalizmin “mezar kazıcıları” olduklarını ileride kanıtlayacak olanlardan korkmayan pek çok aydının onayını aldı. Lenin’in 1902’de küçümseyerek dediği gibi, “Hemen herkes Marksist oldu.”

İlk Rus Marksist çevre, Narodniklerin bir uzantısı olan Emeğin Kurtuluşu Grubu’ydu. 1883’te kurulan ve en seçkin siması Plehanov olan bu sürgünler grubu, II. Aleksandr cinayetinin gerek beklenen köylü ayaklanmasını çıkarmada gerekse otokrasiden ödümler koparmada başarısızlığa uğramasından sonra, terörizmin amaçlarına ulaşmak için etkisiz bir yol olduğuna karar vermişti.

Bu grup, devrim umutlarını köylülükten kentlerde biriken işçi sınıfına bağladı. Lenin 1895'te yurtdışına çıktığında, Emeğin Kurtuluşu Grubu ile bağlantı kurdu. O tarihe kadar, büyük oranda Plehanov'un propaganda çalışmaları sayesinde, Marksist bir düşünce okulu kendisini Narodniklerden ayırtırmıştı. Ama Plekhanov'un grubu o zamana değin Marx ve Engels'in yapıtlarının çevirileriyle ve öğrenim görmüş sınıfları hedefleyen teorik yazılarla meşgul olmuştu. Kendini Marksist teoriyle özdeşleştiren ve bu teoriyi halk kitleleri arasında yaymaya çalışan bir Rus siyasi partisi henüz yoktu. Böyle bir partinin kurulmasına, Lenin, başka herhangi bir kişiden daha çok katkıda bulundu.

Rus Marksistlerinin Narodniklere karşı aldığı ve sonradan Rus Sosyal Demokrat Partisi'nin programı olarak benimsenen pozisyonu çözümlerken, çoğunlukla Lenin'in yapıtlarından yararlanacağım. Zira taktikleri planlayan, örgütleyen ve ilan eden hep o idi. Bununla birlikte Lenin, Narodniklere karşı geliştirdiği çoğu düşüncenin nüvesini, ilk önce kendisinin kabul edeceği üzere, Plehanov'a borçluydu. Çok çekici bir yazma stiline sahip olan Plehanov, keskin bir eleştirel zekâya ve iğneleyici bir nüktedanlığa sahipti. Politik sorunlara yaklaşımı zaman zaman akademikti ve gerçek bir devrimin hengâmesinde bunun oldukça etkisiz olduğu ileride ortaya çıktı. Sonraki tüm anlaşmazlıklarına rağmen, Lenin, seksen ve doksanlarda büyümüş kuşak üzerinde oldukça değerli bir putkırıcı etki bırakmış olan Plehanov için sevgi ve takdiri hiçbir zaman elden bırakmadı. Gorki, "Ortak yönleri G.V. Plehanov ve V.İ. Lenin'inkinden daha az olan iki insana ender rastladım... Biri eski dünyayı yıkma çalışmasını bitirirken, diğeri bir yenisinin kuruluşuna başlıyordu." diye yazarken bu iki insanın farklı psikolojilerini yakalıyordu.

II

Narodnikler, Rus kapitalizmini, Batı'dan ithal edilmiş ve bütün Rus geleneğine yabancı, "yapay" bir oluşum olarak değerlendirdiler. Lenin kapitalizmin kendiliğinden geliştiğini

göstermekte güçlük çekmezken, feodal Rusya’da kapitalizmin ilerici bir fenomen olduğunu öne sürdü. Narodniklere karşı başlıca argümanı, Rusya’da kapitalizmin (ve bunun sonucu olarak kentlerde işçi sınıfının) gelişimiyle birlikte sosyalist bir devrim olasılığının ortaya çıktığıydı. “Rus sosyalizmi”ni (ilk Narodniklerin yaptığı gibi) köy komünü temelinde savunmak, artık gericilerin ekmeğine yağ sürmektir. Rusya’da kapitalizm kırsal kesimlerde bile o denli gelişmişti ki, zengin köylüler komüne egemen olmuşlardı; sosyalizme geçiş, Çarlığa ve zengin köylülüğü de içeren burjuvaziye karşı yapılacak bir devrimle mümkündü sadece. Dolayısıyla sosyalistlerin, sadece Çarlığın yıkılmasını ve demokratik reformların gerçekleştirilmesini savunanlarla ipleri koparması gerekiyordu. “Siyasi özgürlük işçilerin durumlarını düzeltmeyecek, sadece burjuvaziye karşı mücadelelerinin koşullarını iyileştirecektir.” Bu yüzden Lenin, bir köylü ayaklanmasını savunanların, böyle bir ayaklanmayı orta sınıf liberallerinin mi yoksa işçi sınıfının önderliğinde mi istediklerine karar vermek zorunda olduklarını ileri sürdü. Köylülüğün homojen bir toplumsal grup olarak, eli kulağında olan devrimde bağımsız bir rol oynayabileceği düşüncesi anlamsızdı, çünkü köylülük hali hazırda zengin ve yoksul olarak keskin bir biçimde bölünmüştü: İlkinin çıkarları burjuvazininkinden ayırt edilemezken, yoksul köylülük ise işçi sınıfıyla ortak düşmanlara sahipti.

“Geleceğin insanı”nın köylü olduğu şeklindeki Narodnik tezin aksine, Lenin şunları ileri sürdü: “Rus işçisi, çalışan ve sömürülen Rus nüfusunun tümünün biricik ve doğal temsilcisidir. Doğal temsilcisidir çünkü serf ekonomisinin can çekişen artıklarını bir tarafa bırakacak olursak, *doğası gereği*, işçi sömürsü Rusya’da *her yerde kapitalisttir*.” “İşçiler sadece tek tek resmi görevlilerin değil, aynı zamanda devletin, kapitalist sınıfın tamamını koruyan adaletsizliğiyle de mücadele etmek zorundadırlar... Böylece fabrika işçileriyle fabrika sahibi arasındaki mücadele kaçınılmaz olarak kapitalist sınıfın tümüne, *emeğin sermaye tarafından sömürsüne*

dayanan toplumsal sistemin tümüne karşı bir mücadeleye dönüşür.” “Mutlakliyetin gerçekten tutarlı ve koşulsuz *tek* düşmanı işçi sınıfıdır; uzlaşma *sadece* bunlar arasında imkânsızdır... Otokrasiye karşı nüfusun diğer hiçbir sınıf, grup ve tabakasının düşmanlığı mutlak değildir ve bunların demokrasileri hep geriye dönüktür.”

İşçi sınıfı bu nedenle, toplumun tüm hoşnutsuz unsurlarının mutlakliyeteye karşı mücadelesinde önder olmalı, liberal partilerin peşinden “bir baskı grubu” olarak gitmemelidir. (Argüman burada, Sosyal Demokrat Parti’nin Menşevikler olarak bilinecek “reformist” kanadına yöneliyor.) Avrupalı liberallerin on dokuzuncu yüzyıldaki tutumlarını göz önünde bulunduran Lenin, bir sınıf olarak Rus liberal burjuvazisinin, liberal aydınlarla birlikte toplumdaki konumlarının doğasından ötürü, gönülsüz devrimcilerden daha ötesi olamayacağını ve asgari hedeflerine ulaşır ulaşmaz kendisini Çarlığa satacağını ileri sürdü. “Partimiz önderliğinde genel bir siyasi mücadele örgütleme görevini, tüm muhalif tabakaların olası tüm desteğini mücadelemiz ve partimiz için kazanacak şekilde üzerimize almalıyız.” “Parti... bir inç yol almaya hazır olan her liberali yakalayıp, onu bir yarda ilerlemesi için zorlamayı öğrenmelidir. Eğer dik kafalıysa ve ilerlemeyecekse, biz, onsuz ve onun bedeni üzerinden yolumuza devam edeceğiz.”

Sosyal Demokratların sendikal meseleler ve işçilerin günlük yaşamının acilen iyileştirilmesiyle kendilerini sınırlamasını isteyenlere karşı Lenin şu yanıtı verdi: “Burjuva siyasetin amacı, proletaryanın ekonomik mücadelesini desteklemektir; sosyalistin amacı ise ekonomik mücadeleyi, sosyalist harekete yardım etmesi ve devrimci işçi partisinin başarısına katkı yapması için zorlamaktır.” “Bir sosyal demokratın ideali, bir sendika sekreteri olmak değil, nerede olursa olsun, hangi halk sınıfını veya tabakasını etkilerse etkilesin, zorbalığın ve baskının her görünümüne tepki gösterebilecek bir *halk sözcüsü* olmak olmalıdır; sosyal demokrat tüm bu görünümünü, polis şiddeti ve kapitalist sömürünün tek bir resmi altında toplayabilmek zorundadır.”

Lenin'in Sibirya'ya sürgününden önce, St. Petersburg Mücadele Birliği bir Rus Sosyal Demokrat Partisi'nin kurulması doğrultusunda çalışıyordu. Böyle bir parti 1898'de gerçekten de kuruldu ancak liderlerinin çoğu kuruluş kongresinin hemen ardından tutuklandı. Lenin sürgünden döndüğünde, parti etkin bir örgüt olmaktan çıkmıştı. Ayrıca Marksistler arasında o sıralar farklı eğilimler peydah olmuştu: Lenin'in yurtdışına gidip Plehanov ve diğer mültecilerle işbirliği yaparak *Iskra*'yı kurmaktaki amacı; bu anlaşmazlıkları netleştirmek, Marksist bir partinin teori ve eyleminin ne olması gerektiği konusundaki düşüncelerini yaymaktı. Her şeyin yeniden yapılması gerektiği için, Lenin bu kez işin layıkıyla yapılmasında kararlıydı.

Lenin o aşamada Sosyal Demokrat bir gazetenin çıkarılmasını, ideolojik ve örgütsel iki nedenden ötürü çok önemli gördü. "Rus Sosyal Demokratları arasında –açık sözlü olacağız– şu anda hüküm süren düşünce ayrılığı ve kafa karışıklığını ortadan kaldıracak bir fikir birliği oluşturmak zorunludur. Fikir birliği, bir parti programıyla sağlamlaştırılmak zorundadır." Entelektüel çabalar aksi takdirde, dar kafalı tartışmalar ve mücadeleler içinde yalnızca heba edilecekti. Sosyal Demokratlar bu koşullarda, Lenin'in görmek istediği gibi, otokrasiye karşı mücadelede toplumun tüm sınıflarına önderlik edecek "halkın sözcüleri" olamazlardı. *Iskra*'nın iki yönlü yeraltı posta sistemi –yazı kurulundakilere Rusya'dan bilgi sağlamak ve *Iskra* ile ek yayınlarını geri göndermek– dağınık merkezleri birleştirmenin en pratik yöntemiydi. Kadrolar, "sadece boş akşamlarını değil, tüm hayatlarını devrime adayacak" şekilde eğitildiler ve bir gizli faaliyet programının parçası olan belirli işlerle görevlendirildiler: Böylece fiziksel çabaların boşa harcanması engellendi ve parçalanmış parti yeniden canlandırıldı. Lenin artık, Rus Sosyal Demokrat örgütünün tam merkezindeydi. 1903 yılında yeni bir parti kongresine çağrı için zamanın geldiği kararlaştırıldı. Neredeyse tüm hazırlık çalışmasını *Iskra*'nın gizli elemanları yaptı.

Lenin bazı Rus göçmenleri aşırı derecede etkilediğini düşündüğü uluslararası sosyalist hareketteki bazı gelişmeler karşısında, parti örgütünü ve görüşünü sağlamlaştırmayı çok istiyordu.

1898'de kurulmuş Rus Sosyal Demokrat Partisi, sınıf mücadelesini benimseyen tüm sosyalist partileri (ve işçi sendikalarını) birleştirmek için 9 yıl önce kurulmuş Sosyalist (İkinci) Enternasyonal'in¹ bir üyesiydi. İşçi sınıfı hareketinin uluslararası dayanışması, bu partilerin en temel ilkelerinden biriydi. İkinci Enternasyonal'deki hâkim parti, Alman Sosyal Demokrat Partisi'ydi. Sayıca en güçlü ve en geniş parlamenter temsile sahip olan, bu partiydi. Almanya, Marksizmin anayurduyd ve Alman teorisyenler –Kautsky, Bernstein– uluslararası sosyalist hareketin en nüfuzlu isimleriydi. Ortalama bir Rus mülteci yurt dışına ilk çıktığında Alman Sosyal Demokrat liderlerini büyük bir saygıyla desteklerdi ve onların dizlerinin dibinden ayrılmamaktan daha yüksek bir tutkusu olmazdı.

Ne var ki Lenin'in çok daha keskin gözleri, Alman partisinin vaziyetinde çürümüş bazı şeyler keşfetti. Sonunda büyük Alman Sosyal Demokrat Partisi'nin parlamento liderlerinin, resmen açıklanmış sözde sorumluluklarını hiçe sayıp, Ağustos 1914'ün o gününde Kayser'in hükümetine savaş kredisi verilmesi lehinde oy kullanmasına yol açacak zayıflıklarını, Lenin çoktan gözlemlemişti. Avrupa'nın büyük devletleri savaşa katıldığında, buralardaki sosyalist partilerin liderlerinin neredeyse tümü, Lenin'in öngördüğü üzere, aynı ihaneti sergiledi. Lenin o sıralar ve çok daha önceleri, Alman partisi ile diğer partilerin sayıca hızlı büyümesine, üyelerin Marksist teoriyle eğitiminden çok bu teorinin giderek yozlaştırılışının eşlik ettiğini düşünüyordu.

Lenin bu partilerin sendikal ve parlamenter siyasetin ayrıntılarıyla, ekonomik ödümler ve oy kazanmakla çok fazla ilgile-

1 1864'te Marx tarafından kurulan Birinci Enternasyonal, 1871 yılındaki Paris Komünü yenilgisinin ardından yolun sonuna gelmişti.

nir hale geldiklerini ve sosyalist hedeflerini giderek uzaklaşan bir geleceğe havale ettiklerini ileri sürüyordu.

Liderler, varlığı kapitalist sistemin sürdürülmesine bağlı olan parti ve sendika hiyerarşisindeki yüksek maaşlı yönetim makamlarından menfaat sağlıyorlardı. Bu düzenin işlemlerini sağlamak için gerekli ruh haline bürünüyorlar ve düzen kârlı işlediği zamanlarda tabandaki üyeleri için ödünler koparmak onlara daha kolay geliyordu. Bürokratik liderler böylece, devrimci söylemleriyle uzlaşmacı pratikleri arasındaki zıtlığı gizlemek üzere taban demokrasisinin politik geriliğine dayanabiliyorlardı. Alman liderlerin bazıları, özellikle de Bernstein, devrimci kaideleri programdan çıkarmak için partinin resmi Marksizminin revizyondan geçirilmesini açıkça savundu. Kautsky örneğinde olduğu gibi diğerleri Ortodoksluğa sözde bir bağlılık göstermeye devam ettiler ancak 1914'te "revizyonistler"den sadece söylemde farklı olan bir tutum benimsediler.

Lenin daha Sibirya'da iken Bernstein ve onun Rus taklitçilerine ateş püskürmüştü ve Rus partisinin Alman partisiyle aynı yolu izlememesi gerektiği konusunda kararlıydı. *Iskra*, "revizyonist" bir gazete olan *Rabocheye Delo*'ya karşı koymak için kuruldu. Lenin'in planına göre, gazete, sadece Rus Sosyal Demokrasisinin ilkelerinin saflığını korumaya değil, aynı zamanda onun Rusya için elzem olduğunu düşündüğü parti örgütü biçimini kuvvetlendirmeye de yardımcı olmalıydı. 1903 itibarıyla Lenin bu amaçların elde edildiğini umuyordu.

V

Lenin'in parti örgütüne ilişkin fikri o zamana değin Avrupa'da alışlagelmiş olandan o kadar farklıydı ki, onun Rus devrimci geleneğini geliştirmekte olduğunu tekrarlamakta fayda var. İsyanıcı ve kaçamak dövüşen köylülüğü uçsuz bucaksız Rus topraklarının her yerinde denetlemek için mutlak, oldukça merkezileşmiş ve bürokratik bir hükümet ortaya çıkmıştı. Otokrasi, karşısında duran hareketleri koşulluyordu. Muhalifler ihtilalci

olmak zorundaydı. Hem Pugaçov'un şiddetli köylü ayaklanmasında hem de Saray Muhafız Alayı'nın ihtilallerinde söz konusu olan şey buydu. Bu ihtilaller on sekizinci yüzyılda Çarları belirlemiş ve değiştirmişti. Dekabristlerin² 1825'teki aristokratik komplosu ise eskiyle yeniye –Saray Muhafız Alayı'nın ilk defa başarısız olan son ihtilaliyle Batı'daki liberal fikirlerin etkilediği ilk devrimci hareketi– bir araya getirdi. Ülke içinde polis denetimi arttıkça, muhalif hareketler giderek gizli bir biçime büründü. Dekabristlerden Pestel, ortak bir devrimci amaç etrafında birleşmiş küçük yeraltı gruplarının kurulmasını savundu. Yetmişler ve seksenlerde, Tkaçev, profesyonel devrimcilerden oluşan merkezi ve disiplinli bir yapı için çağrıda bulunarak, bunu daha da ileriye taşıdı. Böyle bir yapı, Toprak ve Özgürlük Grubu (*Zemlya i Volya*) ile bu grubun ardılı Halkın Özgürlüğü Partisi (*Narodnaya Volya*) içinde birkaç yıl yaşadı. Bu partinin 1879'da kabul edilen programı, “merkezi bir yönetim altında gizli toplulukların örgütlenmesini” sağladı.

Rus devrimci siyasetinin gündeminde artık daimî bir konu vardı: Gizli grupların tek bir amaç etrafında ayrılmaz birliğine olan talep. Enerjinin korunumuna ilişkin bu ilke, profesyonel devrimcileri, liberal entelektüellerden ve “halka gitmiş” ve güçlerini yedi başlı bürokrasiye karşı beyhude mücadelede tüketmiş ilk Narodniklerden keskin bir biçimde ayırıyordu: Bunların en bariz şekilde yoksun oldukları şey, amaç birliği ve eylemde eşgüdümün sağlanmasıydı.

Otokrasi tek ve acımasız bir iradeye sahipti. Onu yıkmaya çalışan devrimciler arasında çelişki ve anlaşmazlığa yer yoktu. Narodnaya Volya partisi küçük ve adanmış bir teröristler topluluğu olmuştu ama II. Aleksandr cinayetinin olumsuz sonuçlardan başka bir şey doğurmaması, Çarlık rejiminin Çar'dan uzun yaşayabileceğini göstermişti. Devrimci gruplar bölündü ve çoğu, Batı Sosyal Demokrasisinin örgütlenme düşüncelerine ve ilkelelerine yöneldi. Buna karşılık Lenin, hayatlarındaki tek gaye dev-

2 Başlattıkları ayaklanma Aralık ayında gerçekleştiği için kendilerine “Dekabristler” yani “Aralıkçılar” denilen, fedakârlıkları kendilerinden sonraki muhalif kuşaklara esin kaynağı olan Rus devrimciler. –ç.n.

rim olan ilk teröristlerin cesaretine, ataklığına ve özverisine her zaman büyük değer verdi. Alman Sosyal Demokrasisinin oldukça yavan parlamentarizminin karşısına Lenin, bu kahramanca geleneği koydu.

Rus Sosyal Demokratları, kitlesel bir işçi hareketinin gelişmesine engel olduğu gerekçesiyle terörizme sırt çevirdi. Ancak Bolşevikler, büyük ölçüde Lenin sayesinde, Ruslara özgü devrimci örgüt geleneğinin çoğunu özümsemiştir. Otokrasiye karşı yeraltı çalışması için çok elzem olan gizli gruplar, ortak bir teori sayesinde bir parti çatısı altında sıkıca bütünleştirdiler. Bu parti, etrafında kitlesel bir işçi sınıfı hareketinin gelişebileceği bir çekirdek olarak görüldü. Bolşevik Parti; amaç birliği, inanç sağlamlığı, davaya bağlılık ve disiplinde Çarlık bürokrasisinden çok daha üstün çıktı. Lenin'in, Sosyal Demokrat Parti'nin entelektüelleriyle, "en az polis kadar profesyonelce eğitilmiş, deneyimli devrimciler"den oluşmuş öncü bir çekirdek için giriştiği şiddetli tartışma boşuna değildi. Rusya'da "bütün devrimcilerin kendi içlerinden birini, o kişi çalışmanın bekası açısından kimliğini bu 'bütün'ün onda dokuzundan gizlemek zorundayken, belirli bir parti görevine seçmesi" mümkün müdür? diye sordu Lenin. "... Hareketimizin aktif görevlilerinin benimseyebileceği yegâne ciddi örgütlenme ilkesi; sıkı gizlilik, üyelerin sıkı elemenden geçirilmesi ve profesyonel devrimcilerin eğitimidir."

VI

1903'deki parti kongresi, belki de Lenin'in beklediği kadar kolay bir zafer olmadı. Batı Avrupa tipi bir Sosyal Demokrat partinin savunucuları, kongrede temsil edilen göçmen gruplar adına ortaya çıktı ve *Iskra*'nın yayımlanmasında o ana kadar Lenin ve Plehanov ile birlikte çalışmış olanlardan bazılarının beklenmedik bir desteğini aldı. Sorun, parti tüzüğü'nün 1 no'lu maddesi üzerine yapılan detaylı bir tartışmayla çözüme kavuşturuldu. Lenin ve ileride Bolşevikler olarak bilinenler, üyeliği, parti programını kabul eden ve "parti örgütlerinden birine bizzat

katılanlar”la sınırlamak istiyordu. Martov ve daha sonra Menşevikler olarak bilinenler, bu ibareyi, “parti örgütlerinden birinin denetimi ve yönlendirmesi altında çalışma” ile değiştirmeyi başardılar. Lenin o sıralar görece küçük bir şey gibi görünen bu anlaşmazlığın arkasında, parti örgütüne ilişkin bütünüyle farklı iki çatışan görüş yattığını fark etti.

Yeraltı çalışması hakkında Lenin şöyle diyordu: “Lafazanları çalışanlardan ayırmak, bizim için neredeyse imkânsız. Ayrıca bu iki kategorinin birbirine karıştırılmasının Rusya’daki kadar yaygın olduğu, böylesi devasa dağınıklığa yol açtığı ve bu denli zarar verdiği başka bir ülke neredeyse yoktur. Bu musibetin yalnızca aydınlar arasında değil, aynı zamanda işçi sınıfı saflarında da var olmasından ciddi zarar görüyoruz ve Yoldaş Martov’un formülü bunu meşrulaştırıyor... Gerçekten çalışan on kişinin kendisine parti üyesi diyemeyecek olması (gerçek çalışanlar unvan peşinde koşmazlar!), bir lafazanın partiye üye olma hak ve fırsatına sahip olmasından daha iyidir.”

Menşevikler, üyelerden minimum istekte bulunarak maksimum sayıda seçmenin desteğini arayan bir parlamenter parti tasavvur ediyorlardı ama 1903 Rusyası’nda ne parlamento vardı ne de seçmen. Lenin, Rusya koşullarında Batı tipi bir partinin kör savunuculuğunun, başarılı bir yeraltı çalışması için zorunlu olan disipline asla uymayacak “profesörler ve üniversite öğrencileri”nin desteğini çekmeye yönelik olduğunu öne sürdü. Bolşevikler, temel hedeflere ilişkin tümüyle fikir birliği ve uzlaşısı halinde olmaları gereken; her biri, başarıya ulaşmak için gerektiğinde emir altında çalışmaya hazır olacak üyelerden kurulu “yeni tipte bir parti” yaratmayı hedefliyordu. Lenin, “küçük ama sağlam” ve “büyütmek için küçült” sloganlarını bu ve sonraki pek çok durum için kullandı. Batı tipi bir parlamenter parti tek bir iradeye sahip bir yapı değil, bir takım ayrı bireylerin toplamı olurdu: Lenin’in orta sınıf aydınları için tavsiye ettiği bir model olarak “teknik bakımdan yüksek düzeyde gelişmiş üretim koşullarında organize edilmiş kolektif çalışma”ya dayalı bir fabrika disiplinine değil, burjuva toplumunun atomize yapısına tekabül ederdi. Mültecilerin arasında hâkim olan “centilmen

anarşistlerin” hiçbir zaman anlayamayacağı şekilde, “işçi sınıfının bizatihi tüm yaşamı, onu örgütlenme için eğitir”.

Marksizm, Batı’nın bir ürünüdür. Marx ve Engels, teorilerini endüstriyel uygarlığın analizi temelinde, Lenin’in deyimiyle Alman felsefesi, İngiliz ekonomi politiği ve Fransız siyasal düşüncesinin mirasından yararlanarak geliştirdiler. Batı’nın en geniş sosyalist partilerinin liderlerince reddedilen bu teorinin, yerli gelenekleri parlamenter demokrasidekinden çok farklı olan devrimci bir grup tarafından benimsenmesi, Rus Devrimi’nin paradokslarından biridir.

1903 yılında Bolşeviklerle Menşevikler arasındaki mücadeleyi örgütlenme ve taktikler konusundaki iki farklı görüşün çarpışmasından çok daha öteye taşıyan şey budur ve burada biz, Lenin’in büyüklüğüne ilişkin bir şeyler seziyoruz. Devrimci Rusya’nın Marksizm için olgunluğu üzerine bir konuşmasına dikkat edelim:

“Rusya’da inanılmaz ölçüde barbar ve gerici Çarlığın baskısı altındaki ilerici düşünürler hemen hemen yarım asır boyunca –kabaca son yüzyılın kırklarından doksanlarına kadar– şevkle doğru bir devrimci teori arayışına girdiler; Avrupa ve Amerika’da bu alanda ortaya çıkan her “güncel düşünce”yi şaşırtıcı bir gayret ve titizlikle takip ettiler. Rusya, tek doğru devrimci teori olan Marksizme; yarım yüzyıllık... eşi görülmemiş devrimci kahramanlıkla, inanılmaz enerjiyle, özverili arayış ve çalışmayla, pratik içinde sınımayla, hayal kırıklıklarıyla, Avrupa deneyimini kontrol edip karşılaştırma yoluyla, gerçek manada acı çekerek ulaşmıştır.”

Lenin, yaşamını, Marksizmi Rusya’nın özgül koşullarına uygulamaya adadı. Onun şahsında iki dünya buluştu: Rus yaşamının zorunluluklarından doğup Çarcı devlet yapısı tarafından biçimlendirilen yerli devrimci gelenek; Lenin’in Marksizmden elde ettiği, verili bir durumda sınıf güçlerinin itinalı bir analizi olan bilimsel sosyalizmle bütünleştirildi. Lenin’de birleşen ve 1903’te Bolşevikler tarafından ifade edilen her iki geleneğin de

–Rus devrimci geleneği ile Marksizmin– mülteci entelektüellerin Rusya’nın elverişsiz koşullarına ekmek istedikleri liberal parlamenter gelenekle pek ortak bir yanı yoktu. Struve’un İngiliz liberalizmi gibi, Bernstein ve Alman “revizyonistleri”nin sosyal demokrasisine de Rusya’da yer yoktu çünkü toplumsal köklere sahip değildi. Yurt dışında Menşevikler baskın gelmekle beraber, Rusya’da partinin yerel komiteleri ve başlıca sendikalar genelde Bolşevikti. Savaş sırasında polis kayıtlarında şöyle deniyordu: “Leninistler, Rusya’da gizli sosyal demokrat örgütlerin ezici çoğunluğuna sahipler.”

Bu nedenlerden ötürü, pratiğin sınavı gelip çatığında, Bolşevizm, –o zamana kadar çok sayıda gruptan biriydi ve görünürde, Menşevizmden bariz bir şekilde güçlü değildi– önündeki her şeyi sildi süpürdü. Nisan 1917’de zırhlı arabasından Finlandiya istasyonunun dışındaki kalabalığa seslendiğinde, Lenin, orada sadece Marx ve Engels’in öğrencisi değil, kendisinin de çok iyi bildiği gibi Pestel, Çernişevski ve Zelyobov’un mirasçısı olarak da konuşuyordu. *Iskra* (Kıvılcım) başlığının yanındaki cümle, Sibirya’daki bir grup Dekabrist sürgünün Puşkin’e gönderdiği bir mektuptan alıntıydı: “Yangını bir kıvılcım başlatacak.”

VII

Ne var ki partide sosyalizm ile disiplini birleştirmede ciddi bir açmaz vardı. Lenin, “Rusya’da Sosyal Demokrasi teorisinin; işçi hareketinin kendiliğinden yükselişinden tamamen bağımsız bir şekilde, devrimci sosyalist aydınların düşünsel gelişiminin doğal ve kaçınılmaz bir sonucu olarak ortaya çıktığını” fark etmişti. Teorik çalışmalar için gerekli eğitime, boş zamana ve olanaklara sadece tuzu kuru sınıfların aydınları sahip olduğu için Marksizm işçi hareketine ancak “dışarıdan” götürülebilirdi. Ayrıca “devrimci bir teori olmaksızın devrimci bir hareket olamaz”dı.

Sorun buradaydı: On dokuzuncu yüzyılda tüm Rus devrimci hareketlerine aydınlar egemen olmuştu. Ancak yüzyıl ilerledik-

çe, çoğunlukla mülk sahibi sınıflardan gelen ama kendisini idame ettiren toplumsal sistemi reddeden aydın tabaka, köklerini ve tutarlılığını kaybetti. Bu dönemin Rus romanları, devrim öncesi aydınlarının amaçsızlığını, kararsızlığını ve “robdöşambr zihniyeti”ni anlatmıştır.

Aydınların, Rusya’nın kapitalist gelişmesinden ve ilk dönemlerin devrimci teorilerini terk etmeleri halinde kendilerine sunulan rahat ve kârlı yeni iş olanaklarından kaçınılmaz olarak etkilendiklerini düşünen Lenin, kendi sınıfından her zaman şüphe duydu. Bu yüzden partinin yönetici görevlerindeki işçi oranının yüksek olmasını sağlamaya çalıştı. Yurt dışındaki teorisyen ve örgütleyiciler arasında aydınların kaçınılmaz bir ağırlığı vardı; fakat Lenin, Rusya’daki devrimci hareketle irtibatı yitirenlerle devamlı alay etti ve bunlara karşı uyanık olmaya çağırdı. 1915’te şöyle diyordu: “Yarım yüzyıllık Rus mülteciliği (ve 30 yıllık *Sosyal Demokrat* örgütlenme), Rusya’daki belirli bir toplumsal tabakanın süregelen hareketi tarafından desteklenmedikçe... yurt dışındaki tüm deklarasyonların, konferansların, vb.nin etkisiz, önemsiz ve suni olduklarını kanıtlamıştır.” 1917’de parti üyelerinin üçte ikisi işçiydi.

O halde çözüm, Lenin’in gördüğü üzere, partideki işçilerin; bir yandan liderlerinin teorik bilgisinden faydalanmaları ve teorisyenlerin öğretilerini özümsemiş yeni liderler yetiştirmeleri, diğer yandan da liderler üzerindeki denetimi sürdürmeleriydi. Bu arada aydınlar da rollerini ve sınırlarını bilmeli, işçilerin teorik “geriliğini” onları ilerletmemenin bahanesi yapmamalı, Plehanov’un sözleriyle, “Rus proletaryasının kıcını saygıyla seyre dalmamalı”ydı. “Aydınların” diyordu Lenin, “zaten bildiğimiz şeyleri bize daha az yinelemeleri; henüz bilmediğimiz, fabrika ve sendika deneyimimizden asla öğrenemeyeceğimiz şeyleri ise daha çok anlatmaları gerekiyor.” Bir kez “*gerçek bir parti kurulduğunda* [başka bir deyişle 1903’ten sonra], sınıf bilinçli işçi, proletarya ordusu askerinin anlayışını, süslü anarşist cümlelerle gösteriş yapan burjuva aydınının anlayışından ayırt etmeyi öğrenmelidir; bir parti üyesine düşen görevleri sadece tabandakilerin değil, ‘tepedeki kişiler’in de yerine getirmesinde ısrar etmeyi öğrenmelidir.”

Bu son görüş Menşevik liderlere yönelikti. Menşeviklerin 1903 kongresinin başlangıcında parti tüzüğü'nün 1 no'lu maddesi konusunda kendi yaklaşımlarını benimsetmelerine rağmen, hemen sonrasında sağ kanattan bir grubun çekilmesiyle Bolşevikler kalıcı bir çoğunluk elde ettiler. (Adları sırasıyla Rusça çoğunluk ve azınlık sözcüklerinden türetilmiş olan Bolşevik ve Menşevik diye iki gruptan bahsetmek, ancak bu andan itibaren doğru olur.) Menşevikler, çoğunluğun kararları'nın büyük bir kısmını reddettiler; zaman zaman birlikte hareket etmekle birlikte, bu iki grup bundan böyle gerçekte iki ayrı partiydiler. Resmi bölünme 1912'de gerçekleşti.

VIII

Bu ilk ve görünürde önemsiz anlaşmazlık üzerinde durmaya değer. Zira bakış açılarındaki asıl farklılık, parti örgütüne ilişkin anlaşmazlıkla sıkı sıkıya bağlantılıydı. Bu durum 1905 devriminde eylem halindeyken bariz hale geldi: Menşevikler bir burjuva devriminde asıl sürükleyici gücün liberaller olması gerektiğini, sosyal demokratların liberal partileri gerici bir tepki verecek şekilde ürkütmemek için herhangi bir şey yapmayıp, sadece, anayasal reformları kazanmak için onlara yardım etmeleri gerektiğini savunuyorlardı. Bolşevikler, toplumdaki "plebyen unsurlar"ın zorlaması olmaksızın, burjuvazinin burjuva-demokratik devrimi bile nihayete erdiremeyeceği biçimindeki düşüncüyü Marx ve Engels'ten miras almışlardı: Lenin ve destekçileri bu nedenle bağımsız bir öncülük yapmak ve köylülüğü müttefikleri olarak yardıma çağırmak istediler.

Olaylar kısa bir süre sonra bu taktikleri doğrulayacaktı. 1906'da bir anayasa kabul edildiği halde, iki yıldan daha kısa bir süre içerisinde oy hakkı öylesine daraltılmıştı ki, Devlet Duması vekillerinin seçiminde tek bir büyük toprak sahibinin oyu beş yüzden fazla kent işçisinin oyuna tekabül ediyordu. Dolayısıyla işçi sınıfı partilerinin iktidarı bu yolla kazanmaları ihtimal dahilinde değildi ve aslında Duma'nın işlevleri o kadar kısıtlanmıştı

ki, liberal partilerin Mart 1917’de iktidara gelebilmeleri için bile önce bir devrim olması gerekmişti.

Bu devrimden sonra, Menşevikler önce Kadet hükümetini desteklediler, ardından Almanya’ya karşı savaşı sürdürmek üzere Kadetler ve Sosyalist Devrimcilerle koalisyon oluşturdular. Bolşevikler ise hem hükümete hem de savaşa karşı çıktılar ve Menşeviklerin kenara itileceği Ekim 1917’deki ikinci devrime önderlik ettiler. Ocak 1918’de Menşevik temsilciler hâlâ bunun bir burjuva devrimi olduğunu ve emekçi kitlelerin olası tüm toplumsal kazanımlarının kapitalist düzenin temellerini değiştirmeye yeterli olmadığını”, bu nedenle “sosyalist deneyler”in sadece ekonomik dağılmaya yol açacağını sızlanarak tekrarlıyorlardı. Politik iflasın bu muazzam itirafından sonra, Menşevik partinin liderleri, yabancı süngülerin yardımıyla Bolşeviklerin sosyalist deneyimlerinin imkânsız olduğunu göstermeye çalışırken, Beyaz Muhafızlar’ın işbirlikçileri olarak tarih sahnesinden silindiler.

Lenin’in, “Bolşevizm, bir taktikler modeli olarak herkese hizmet edebilir.” şeklindeki vecizesi kabul edilsin ya da edilmesin, en küçük reformları elde etmek için bile devrimin zaruri olduğu göz önünde bulundurulduğunda, hiç şüphe yok ki Bolşeviklerin parti anlayışı Rusya’nın koşullarına, Batı’daki modellerden kopya edilmiş Menşevik anlayıştan çok daha uygundu. Bu modeller çok farklı koşullarda devrimci olmayan bir mücadeleye evrilmişlerdi. Lenin daha sonra, 1903-1917 arasının, Marksizmi Rusya koşullarına uygulamada pratik deneyim kazanılan yıllar olduğunu söyler. Bolşevizm bu yıllardaki “deneyim zenginliğinin dünyanın hiçbir yerinde muadili yoktur. Bu onbeş yıl boyunca başka hiçbir ülke bu devrimci deneyimin; hareketin farklı biçimlerinin –yasal ve yasadışı, sakin ve fırtınalı, gizli ve açık, küçük çevreler ve kitle hareketleri, parlamentarist ve terörist olarak– hızlı ve çok yönlü silsilesinin kıyısından bile geçmemiştir. Bu kadar kısa bir dönem içinde mücadele biçimleri, ayrıntıları ve yöntemleri bakımından böylesine bir zenginlik başka hiçbir ülkede yoğunlaşmamış; modern toplumun tüm sınıflarını kapsayan, ülkenin geriliği ve Çarlığın ağır

boyunduruğu yüzünden görülmemiş bir hızla olgunlaşan ve Amerika'yla Avrupa'nın politik deneyiminin uygun "güncel düşünceleri"ni büyük bir şevkle benimseyen bir mücadele görülmemiştir."

1917 yılında Rusya'da tayin edici olan şey, Bolşeviklerin *gerçek durum* konusundaki ustalığı idi. Parti ne istediğini, herhangi bir verili aşamada farklı toplumsal gruplara hangi *somut* ayrıcalıkların verilmesi gerektiğini ve halk kitlelerinin parti ve kitle *eylemleriyle* nasıl ikna edileceğini çok iyi biliyordu. Parti örgütlenmesi, net bir biçimde planlanmış olan nihai hedefe ulaşma yolunda, azim ve dayanıklılıkla birleşmiş büyük bir manevra esnekliği sağlıyordu. En etkileyici söylemlerinin katı ve inatçı gerçek karşısında aciz kalmasıyla Menşevikler ve Sosyalist Devrimciler itibarlarını yitirirken, Bolşeviklere, iktidarı ele geçirme ve elde tutma imkânı vermeye yetecek sayıda taraftarın güvenini kazandıran şey buydu.

Yapısı ve ilkeleri itibariyle Batı Avrupa Sosyal Demokrat partilerinden hali hazırda çok farklı olan Komünist Parti (Bolşevik), Ekim Devrimi ve iç savaştan sonra devlet içinde; bir parti olarak kabul edilmesi epey güç, Webb'lerin deyişiyle "önderlik sanatı" olarak adlandırılabilen tek legal politik örgütlenmeye dönüştü. Partiye katılım çok güçleştirildi; Lenin, yeraltı faaliyetinin doğal seçilimi biter bitmez, fırsatçı ve kariyerist akını engellemek amacıyla uzun bir deneme sürecinde ve tasfiyelerin sıklaştırılmasında ısrar etti. Bir kişinin partiye kabul edildikten sonra kendisini inancı kadar çalışmasıyla da kanıtlamadıkça, üye olarak kalması kolay değildi. Parti; sosyalizmin inşasını planlama ve yığınla eğitimsiz yurttaşını ikna etme yeteneğinde olan, yüksek düzeyde eğitilmiş, çıkar gözetmeyen, enerjik kişilerden oluşmuş bir yapı olarak düşünülüyordu. Bu yapıya kabul edilme kolayca kazanılabilecek bir şey değildi. Ancak partinin kapıları iki vesileyle sonuna kadar açıldı. İlki Ağustos 1919'da, müdahale savaşının en karanlık anında, Denikin'in ordusunun doğrudan Moskova'yı tehdit ettiği dönemde olmuş ve 120.000 yeni üye partiye katılmıştı. Lenin'in 1924'teki ölümünün ardından partiye daha da kitlesel bir kayıt oldu. "O yas

günlerinde” diyordu resmi *Sovyetler Birliği Komünist Partisi Tarihi*, “her sınıf bilinçli işçi, Komünist Parti’ye yönelik tutumunu belirledi” ve 240.000 yeni üye, Lenin’in eserini devam ettirmeye ant içerek partiye katıldı.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

İŞÇİ VE KÖYLÜ DEVLETİNE DOĞRU

*“Ülkemizin nihai kaderi, kararlarınıza,
halkın çoğunluğunun kararlarına bağlı olacak.”
(Lenin, kırsal nüfusa yönelik konuşma taslağından, Aralık 1917)*

I

Bolşeviklerin “proleter” olarak tanımladıkları devrimin, nüfusun yüzde seksenini köylülerin oluşturduğu ve proletaryanın herhangi bir diğer büyük Avrupa ülkesindekinden hem görece hem de mutlak olarak daha az sayıda olduğu bir ülkede meydana geldiği bilinen bir paradokstur. Bu bölümün amacı, Bolşevik siyasetin bu görünüşteki çelişkiyi nasıl çözdüğü üzerinde düşünmek olacaktır.

Hiç kuşku yok ki, doğru bir siyasal yaklaşım bulunabildiği takdirde, Rus köylüsü büyük bir devrimci potansiyele sahipti. Rus köylerinde, aslında serflik altındaki tüm Avrupa ülkelerinde olduğu gibi, şöyle bir gelenek vardı: Toprak köylülerin hakkıydı. Bu, kısmen serflikten önceki daha özgür toplumsal düzenin anılarına kısmen de toprağı işleyenlerin, onun ürünlerinden de yararlanması yönündeki hakkaniyet istemine dayanıyordu. Serflik 1861’de kaldırıldı. Köylerdeki topraklar kabaca iki parça-

ya bölündü: Birisi köylülere (tam mülkiyet biçiminde değil), diğeri büyük toprak sahiplerine verildi. Sonuç olarak köylüler, o ana kadar fiilen işlediklerinden daha az toprağa sahip oldular.

Köylüler kendilerine tahsis edilen toprak parçaları için, büyük toprak sahiplerinin zararlarını halihazırda tazmin etmiş hükümete yıllık bir iştirâ bedeli¹ ödemek zorundaydılar. Bu bedel için, aşağılayıcı ama anlamlı bir biçimde, eskiden serflerin angarya bedeline² verilen isim kullanıldı. Köylü toplam “tahsis ücreti”ni ödeyene kadar belirli bir feodal çalışma yükümlülüğüne devam etti. Köylünün payına çoğunlukla en kötü topraklar verilirken, bu topraklar için belirlenen “tahsis ücreti” çok yüksek tutuluyordu: Büyük toprak sahipleri, köylülerin o zamana dek yakacağını ve kerestesini elde ettiği ormanlık alanların tamamını çoğunlukla ele geçirdi. En zenginleri dışında köylülüğün hepsi, 1905 Devrimi’nin bir sonucu olarak kaldırılana kadar, bu yıllık ödemeleri karşılama çabasıyla umutsuzca borca battılar. İştirâ ödemeleri son bulduğunda, köylülerin, 1861’de kendilerine verilen toprakların değerinin en az üç katını ödemiş oldukları hesaplandı. Lenin, radikal politika yazarı Çernişevski’nin, çoğu Rus liberalinin “büyük reform” tarafından aldatıldığı bir dönemde yazdıklarını onaylayarak şöyle aktarıyordu: “Parası olan köylüler toprak satın alacaklar. Parası olmayan köylüleri toprak satın almaya zorlamanın yararı nedir? Bu, onları mahvetmekten başka bir işe yaramayacak. Bir şeyi taksitle satın almak, aynı şeyi satın almaktır.” Herzen ise 1865’te “topraksız özgürlük olmaz” demektedir ısrar etmişti.

Köylülerin ellerinde tuttıkları toprakların ortalama büyüklüğü 1861 ve 1905 arasında üçte bir oranında küçüldü. Bu eğilim, Zemstvo liberallerinin getirdiği gelişmiş tıbbi hizmetlerin de kısmen katkıda bulunduğu nüfus artışıyla hızlandı. Eşzamanlı olarak, köylülüğe pay olarak verilmiş toprağın elverişsizliği ve

- 1 İştirâ: Bir taşınmazın, belirli bir bedel karşılığında belirli bir süre içinde malikinden satın alınması. Serfler söz konusu olduğu için iştirâ bedeli aynı zamanda özgürlüğünü satın alma bedeli, yani “kurtulmalık” idi. -ç.n.
- 2 Serf sahibi için çalışmadığı durumlarda, serfin para cinsinden ödemesi gereken bedel. Angaryanın parasal eşdeğeri. -ç.n.

pasaport³ alma güçlüğü, köylüyü, o zamana dek feodal geleneklerin bağladığı kadar etkili bir biçimde toprağa bağladı ve böylece büyük toprak sahibine bir ucuz emek havuzu sağladı. Devrim öncesinde tarımsal nüfus fazlalığı yirmi milyon olarak tahmin ediliyordu, yani kırsal bölgelerde yaşayan her beş insandan yaklaşık biri ekonomik açıdan fazlaydı. Toprak sahibi 1886'dan beri, ırgatını, diğer şeylerin yanı sıra "kabalık" ettiği gerekçesiyle uyarmadan kovma hakkına sahipti; ırgat ise kötü muamele görme sebebiyle bile sözleşmesini bozma hakkına sahip değildi: Eğer kaçarsa, polis onu geri getirirdi. 1906'dan itibaren, tarım işçileri için greve gitmek cezai bir suçtu.

"Köylüler özgürlükleri için para ödedikleri halde" diye yazıyordu Lenin, "özgür insanlar haline gelmediler; yirmi yıl boyunca 'geçici olarak zincirlenmiş' durumda kaldılar; kendi hallerine terk edildiler ve kırbaçlanabilen, özel vergiler ödeyen ve yarı-feodal komünden özgürce ayrılma, kendi topraklarını özgürce elden çıkarma ve ülkenin herhangi bir bölgesine özgürce yerleşme hakkı olmayan alt tabaka olarak bugüne dek (Nisan 1901) geldiler." Yılda toplam 42 milyon rubleyi bulan kelle vergisi yalnızca köylülerden toplandı; geriye kalan 166 milyon rublelik dolaysız verginin 153 milyonunu da köylüler ödedi. Turgenyev'in *Prose Poems*'lerinden biri, vergilerini ödeyebilmek için para kazanmak üzere bir süreliğine kasabaya gitmek zorunda kalan köylü bir arabacı hakkındadır: Arabacının karısı onun yokluğunda koleradan ölür. "Köylü", diyordu Lenin, 'hayırlı reform'un⁴ bir sonucu olarak artan vergileri ödemek, toprak kiralamak, tahıl ve kendi ev içi üretiminin pazardaki varlığını sarsmaya başlamış olan düşük kaliteli birkaç sanayi ürünü satın almak vb. için her ne pahasına olursa olsun para kazanmak zorunda idi."

3 İştira bedelini ve feodal vergileri ödemek için gelişen sanayi bölgelerinde çalışmak isteyen köylüler, bulundukları köy komününden pasaport almak zorundaydı. -ç.n.

4 İngilizcesi 'beneficial reform' olan bu ifadenin Lenin tarafından hukuki anlamda ('mülkten yararlanma hakkı reformu' şeklinde) kullanılmış olması da muhtemeldir. -ç.n.

Köylü böylece, kendisine herhangi bir fayda sunmadan sürekli taleplerde bulunan yabancı ve düşman bir güç olarak devletin bilincine giderek daha fazla vardı. Politikalarında önemli bir anarşizm ögesi bulunan Rus köylü partilerinin gelişiminde bu yaklaşımın etkisi vardı. Ne var ki köylü, toprak sahibine duyduğu kini devlete tümüyle yöneltmedi. Köylünün temel amaçlarından birisi kendi payına düşen toprağın ezici yıllık ödemelerinden kurtulmak iken, diğeri de arta kalan toprağı ele geçirmektir. 1861 toprak dağıtımı, köylü ile büyük toprak sahibi arasındaki eşitsiz ilişkileri coğrafi olarak da apaçık hale getirdi. Köylü, büyük toprak sahibinin toprağı etrafındaki çitleri keyfi olarak dikilmiş suni engeller olarak gördü ve bu engeli ilk fırsatta yıkmaya kararlıydı. Köylülük için 1905 devrimi “eşitleme”⁵ idi.

“Özgürlük” zamanla eşrafın rahatsızlığını artırdı. Bu, kısmen köylülük içinde sınıf düşmanlığı duygularını harekete geçirmesinden kısmen de söz konusu tabakanın toplumdaki asalak konumunu çok bariz bir biçimde açığa çıkarmasından kaynaklanıyordu. Birçok toprak sahibi kendi mülkü üzerinde yaşamıyordu ve bunların toprakları, çalışmasının karşılığında ücret alması dışında durumu serfinkiyle aynı olan köylünün emeğiyle işleniyordu. Kültür ve fikirler bulma hedefiyle yönelmiş oldukları Batı dünyasında benzeri olmayan bir sömürü mevkiini işgal etmenin doğurduğu suçluluk duygusu, muhakeme yeteneğine sahip her toprak sahibinin kendi varlığını sürdürmesini sağlayan toplumsal sisteme duyduğu güveni yirminci yüzyılın başlarından itibaren kökten sarstı. Yine de Rus toprak sahipleri sınıfının aydınları, toplumsal ilişkilerin Batı’da gelişen hallerine karşı da aynı derecede eleştireldiler. 1877’de basılan *Anna Karenina*’da, Levin, Avrupa’nın geri kalanının hoşnut olmadığı tarımdaki kapitalist

5 *Eşitleyiciler*’e göndermede bulunmaktadır. İngiliz İç Savaşı’nda (1642-1651) etkin olan *Eşitleyiciler* halk egemenliği, oy hakkının genişletilmesi, kanun önünde eşitlik, dinsel hoşgörü gibi ilkeleri savunan bir Protestan mezhebidir. Kralların, toprak sahiplerinin ve ruhban sınıfının baskısı altında ezilen emekçi kesimlerin özlemlerini dile getirmiş, *Kazıcılar* ile birlikte İngiliz Devrimi’ni daha ileriye götürmek istemiştir. -ç.n.

sistemini önleyecek, “emek gücüyle [onu verimli kılacak]⁶ bir ilişkinin” kurulması taraftarıydı. İlk Narodniklerin çoğu, Tolstoy’un bu kahramanı gibi aristokrat entelektüellerdi.

Dolayısıyla Lenin’in ilk önemli yazılarının Rus köylülüğüyle ilgili oluşu tesadüf değildi. Köylü, Turgenyev’in deyişiyle “tüm Rus topraklarının sfenksi” idi.⁷ Tüm partiler onun desteğini istiyor, çoğu bu desteğe sahip olduğunu da iddia ediyordu ama esrarengiz köylü yığınlarının gerçekten ne düşündüğüne ilişkin güvenilir çok az kanıt vardı. Slavofiller ve Narodnikler, Rus köyünün çürümekte olan komünal kurumlarını; tarımsal hayatın pek önem taşımayan işlerinde geçerli özyönetimi her önemli şeyi belirleyen bürokratik düzenlemelerle birleştiren bu kurumları romantikleştirdiler. Batı Avrupa’ya özenen burjuva liberalleri; zengin köylüleri, bir başka deyişle kulakları idealleştirdiler. On yedinci ve on sekizinci yüzyıl İngilteresi’nde ülkenin belkemiği olarak küçük toprak sahiplerini övmüş öncelleri gibi, Rus liberalleri de dikkatlerini kulaklara vererek, sadakaya muhtaç hale getirilmiş köylü yığınlarını unuttular. Burjuvazi ile proletarya arasındaki karşıtlık üzerinde yoğunlaşan ilk Rus Marksistleri önceleri köylülüğü görmezden gelme eğiliminde oldular. “Halka gitme”nin köylülüğe gitmek manasına geldiği Narodniklerin aksine, propaganda faaliyetlerini esasen kent işçilerine yönelttiler.

Ancak Rus halkının ezici çoğunluğunu köylüler oluşturuyordu. Bunlar hangi koşulda olursa olsun büyük bir güç demekti. Geçmişte devrimci bir güç olarak rol oynamışlardı. Pugaçev liderliğinde 1774-1776’da (Urallardaki fabrika işçileriyle birlikte) ayaklanan köylüler, Rusya’da Volga’nın her iki yakasındaki geniş bölgeleri denetim altına almışlardı. 1861’den önce ve sonra

6 C. Hill’in alıntısında bulunmayan fakat *Anna Karenina*’nın orijinal metninde mevcut olan köşeli parantez içindeki bu ifade, anlaşılabilirlik gözetilerek tarafımdan eklenmiştir. —ç.n.

7 C. Hill, burada Turgenyev’in *Poems in Prose* kitabındaki “The Sphinx” şiirinin son dizesine göndermede bulunmaktadır. Turgenyev; sessiz, konuşması bilmece gibi olan, esrarengiz diye tasvir ettiği Rus köylüsünü mitolojik varlık sfenkse benzettir. —ç.n.

da kırdaki ayaklanmalar olmuş, toprak sahiplerinin evleri yakılmış, çitler yıkılmıştı. Lenin'in olgunluk döneminde köylü yığınlarının koşulları tahammül edilemez hale geliyor ve kırsal kesimler, 1905-1907'de neredeyse kendiliğinden patlayacak olan bir hoşnutsuzlukla çalkalanıyordu. Köylülüğü nasıl harekete geçireceğini ve yönlendireceğini keşfedebilen parti, Rusya'daki en büyük gücü kullanma olanağını elde etmiş olacaktı.

II

Lenin, tarım sorununu ilk elden çok iyi biliyordu. Daha 18 yaşındayken, Kazan'da köylülerle saatlerce sorunlarını tartışarak kendi görüşünü oluşturmaya başladı. Samara'daki avukatlık faaliyetleri sırasında, toprak ihtilafları ve yoksul köylülerin savunması üzerinde uzmanlaştı. Hatta bundan daha önce annesinin köyündeki yerel bir radikalle birlikte Samara çevresinde kapitalizmin ne derece geliştiğine ilişkin uzun bir tartışma yürüttü. Alışlageldiği üzere, Lenin bizzat kendisinin hazırladığı bir form vasıtasıyla arkadaşını 200'ün üzerinde aileden ayrıntılı veriler toplaması için görevlendirdi. Lenin St. Petersburg'a gitmek üzere buradan ayrıldığında, tüm formlar doldurulup kendisine gönderilene kadar arkadaşını teşvik etmeye devam etti.

Lenin yine, Sibirya'nın çok farklı koşulları altında, görece refah içinde olan yerel çiftçilerden bilgi edindi, onlara düzenli olarak hukuki danışmanlık yaptı. Başkaları köy komününü kuramsallaştırır, köy komününden sosyalizme doğrudan geçiş olasılığı üzerinde spekülasyonda bulunur, köylü ruhunu tartışırken, Lenin, köylülüğün gerçek durumuna ışık tutan tüm resmî raporları, araştırmaları edindi ve ayrıntılı istatistiksel analizler üretti. Bu analizler, konuya ilişkin klasik yapıtlar olma özelliğini koruyan *Rusya'da Kapitalizmin Gelişmesi* (1899) ve akabinde *Rusya'da Tarım Sorunu* (1908) idi.

İlk çalışmanın başlığı, Lenin'in vardığı sonuçlara işaret eder. Lenin bu çalışmada köy komününün aslında tam bir çözülme süre-

cinde olduğunu ve bunun yerini bir taraftan kapitalist çiftçinin diğer taraftan ücretli tarım işçilerinin almakta olduğunu saptadı. “Köylülükten” tek bir toplumsal grup ve tek bir politik güç olarak bahsetmenin yanıltıcı olduğunu gösterdi; gerçekte köylülük, çatışan sınıf çıkarları tarafından bölünmüş durumdaydı. Lenin köylülüğü üç gruba ayırdı:1) Hesaplamalarına göre Rusya’daki kırsal nüfusun %12’sini oluşturan zengin çiftçiler, bir başka deyişle kulaklar. Bunlar 50 akre ve üzerinde toprağı işliyor, tüm toprakların %31’ini elinde tutuyordu. 2) Kırsal nüfusun %7’sini oluşturan orta-köylülük, yani küçük mülk sahipleri. Bunlar 35 ila 50 akre toprağı sahipti ve tüm toprakların %7’sini elinde tutuyordu. 3) Toprakları otuz beş akreden küçük, genellikle atsız ya da yalnızca bir atı olan, kıt kanaat geçinmesi çoğı kez ücretli işçilikten kazandığı paraya bağılı olan yoksul köylüler. Lenin’in hesaplamalarına göre kırsal nüfusun %81’ini oluşturan ve tüm toprakların %35’ini elinde tutan bu kesimin sayısı hızla artıyordu. Geriye ise kırsal nüfusun %0.002’sini oluşturan ve tüm toprakların %27’sini elinde bulunduran büyük toprak sahipleri kalıyordu.

Dolayısıyla kapitalizm Rusya’nın kırsal kesimlerinde gelişiyordu. Fakat bunu geciktirici bir faktör vardı: *mir*. *Mir* yalnızca “köy komünü” anlamına gelmeyip, aynı zamanda köken itibarıyla köylü için üç şeyle; “dünya”, “evren”, ve “barış”la eşanlamlı harika bir Rus sözcüğüdür. Komünü çiğneyen her şey barışı da bozardı. Eski zamanlardan kalma bu kurum, 19. yüzyıl Rusyası’nda var olduğu haliyle demokrasinin ve özyönetimin sahnesiydi. Köydekilerin toprakları genellikle bağımsız olarak işlenmesine rağmen komünün malıydı. Komün, köylülerin topraklarını zaman zaman tekrar dağıtıyordu.

Komün, 1861’den itibaren, vergilerin ve kurtulmalık bedellerinin toplanmasında devlete karşı sorumluydu. Lenin’in işaret ettiği üzere, “gönüllü değil, resmi bir kurum” haline gelmişti. Mali konularda olduğu kadar yönetsel konularda da devlete faydalı olan komün, bürokrasinin denetimi altında kendi çıkarlarını gözetiyor ve üyelerinin işlediğı herhangi bir suçtan sorumlu tutuluyordu. Bürokrasi bundan dolayı komünü muhafaza etmek ve güçlendirmek istiyordu. Böylece 1861’den önce büyük toprak

sahiplerine düşen birçok hükümet görevi komün tarafından yerine getirilebilecekti. 1907'ye kadar komünden çekilme olabildiğince güçleştirildi.

Ne var ki kapitalist ilişkilerin ve ruhiyatın köylere nüfuz edişi *mirin* sürekli altını oydu. *Mir*; toprağın belli aralıklarla yeniden bölünmesiyle varlıklarını artıran, vergi ve harçların yükünü yoksul köylülerin sırtına yıkan zengin köylülerin egemenliği altına girdiğinden beri, eşitlik doğrultusunda çalışmaz oldu. Lenin, 1903'te "kır yoksulları"na şöyle diyordu: "Zenginlere karşı *savaşacak* bir birlik istiyoruz. Öyleyse *mir* bizim hiç de faydamıza değildir." Komünün varlığını sürdürmesi aynı zamanda, sermayenin kârlı bir biçimde değerlendirilebileceği çitlenmiş çiftliklerin ortaya çıkışını engellediğinden ve toprağın ipotek ve satış yoluyla yoğunlaşmasını sınırladığından dolayı kulakların girişimciliğini ve inisiyatifini denetim altına almış oldu. *Mirin* varlığını sürdürmesi, ekonomik yönden yetersiz olanı yapay olarak korudu ve emeğin hareketliliğini geciktirdi.

Lenin'in vardığı sonuçları özetleyecek olursak; Rusya'nın kırsal kesimlerinde kapitalizm ve onunla birlikte köylülüğün tabakalaşması halihazırda geliyordu. Daha zengin köylülerin küçük bir azınlığının, bir başka deyişle kulakların refahı artıyor ve bunlar, daha az servete sahip komşularını sömürme konumuna geçiyorlardı. Köylülüğün çok daha büyük bir bölümü öylesine yoksullaşıyordu ki, büyük toprak sahipleri veya kulaklar için ücretli işçi olarak çalışmak zorunda kalıyordu. Arada ise, kendi toprağında küçük ölçekli tarım yapan "orta köylülük" vardı. Hatırı sayılır bir büyüklüğe sahip bu grup durmadan küçülüyor; az sayıdaki kısmı kulak sınıfına terfi ederken, büyük bir kısmı yoksul köylülüğün saflarına itiliyordu.

Lenin'e göre toplumsal bakımdan bunun manası; köylülüğün tüm tabakalarının yaklaşmakta olan devrimde orta sınıfın önderliğini izlemeye hazır olmakla kalmayıp burjuvazinin kendisinden bile çok daha radikal bir tavır sergileyeceğiydi. Lenin, 1905'te şöyle yazıyordu: "An itibarıyla köylülük yurtluklara el

konulmasıyla ilgilendiği kadar özel mülkiyetin kayıtsız şartsız muhafaza edilmesiyle ilgilenmiyor... Bu, onun sosyalist olmasına ya da küçük burjuva olmaktan çıkmasına yol açmaz ama köylülük, demokratik devrimin en içten ve en radikal taraftarı olabilir... Tümüyle muzaffer bir devrim ancak, köylülüğe tarım reformu kapsamındaki *her şeyi*; köylülerin arzu ettiği, hayalini kurduğu ve gerçekten gereksinim duyduğu her şeyi verebilir.” Lenin, bundan ötürü “proletarya ve köylülüğün devrimci-demokratik diktatörlüğü”nü savundu ve Sosyal Demokrat Parti’nin, devrimin sürdürülmesi ve savunulması için geçici devrimci hükümete katılmasını tahayyül etmeye hazır durumdaydı. Lenin ilk planda bir burjuva devrimi üzerinde düşündüğü 1905 yılında bile şöyle devam ediyordu: “Biz demokratik devrimden sonra derhâl ve sadece kendi gücümüz, sınıf bilinçli ve örgütlü proletaryanın gücü doğrultusunda sosyalist devrime doğru ilerlemeye başlayacağız... Biz kesintisiz devrimi savunuyoruz. Yarı yolda durmayacağız.”

Lenin’in analizi onu şöyle bir düşünceye itti: Feodal sömürü ve ayrıcalıkların kökü kazınır kazınmaz, kulaklar, her türlü sosyalist devrim tehdidi karşısında burjuvazinin duyduğu korkuya ortak olacaklardı. Ayrıca kulaklar ekonomik olarak egemen konumda olduğu için köylülüğün geri kalanını da etkileyip yönlendirebilirdi. Lenin bununla birlikte sınıf *çıkarları* işlediği süreçte yoksul köylülüğün (kırsal kesimlerdeki çoğunluğun) ve hatta orta köylülüğün, kendilerine hiçbir şey vermeyecek ama ellerinde avuçlarında ne varsa alacak bir burjuva yönetimin devam etmesini etkin bir biçimde desteklemelerini sağlayacak hiçbir neden bulunmadığını öne sürdü. Yoksul köylülüğün ve orta köylülüğün büyük bölümünün çöküşüne yol açmakta olan şey, kapitalizmin köylerdeki gelişimiydi. Bundan dolayı, eğer Sosyal Demokrat Parti bu grupları kulakların etkisinden kurtarıp kendisine kazanabilirse, onların sosyalist bir devrimi etkin şekilde desteklememeleri için hiçbir neden yoktu. Özellikle de bu devrim köyleri kulakların ve büyük toprak sahiplerinin sömürsünden kurtaracağına ilişkin verdiği sözleri yerine getirirse. Bu, birleşmiş köylülük tarafından feodalizmin yıkılmasını takip

eden safhada yoksul ve orta köylülerin kulaklara karşı saf tutacağı ve proletarya ile burjuvazi arasında kentlerde yaşanan mücadelenin bir benzerinin köylerde de yaşanacağı anlamına geliyordu.

Lenin'in köylülüğe ilişkin sınıflandırması, konu hakkında ileride yapılacak tüm araştırmalar için çok faydalı oldu; fakat bu, onun için akademik bir merak olmaktan çok daha fazlasıydı. Söz konusu sınıflandırma, köylülüğe yönelik Bolşevik siyasetin farklı safhalarının temelini oluşturdu: 1) Feodalizme karşı tüm köylülükle birlik olmak; 2) Orta köylülüğü tarafsızlaştırarak burjuvaziye karşı yoksul köylülerle birlik olmak; 3) Devlet baskısı ve geniş ölçekli kolektif çiftçiliğin avantajlarının yaşayarak görülmesi vasıtasıyla orta köylülüğü kulaklara karşı verilecek nihai mücadele için kazanmak. "Toprağı işlemenin toplumsal, kolektif, işbirliğine dayanan... yöntemlerinin üstünlüklerini köylülere pratikte göstermeyi başardığımızda ancak... devlet iktidarını elinde tutan işçi sınıfı, köylülük konusundaki tutumunun doğruluğunu gerçekten kanıtlayabilecek ve milyonlarca köylüyü tümüyle ve kalıcı bir şekilde kazanabilecektir." Lenin bu sebeple zorunlu kolektivizasyon önerilerine her zaman karşı çıktı ve insanların ancak kendi deneyimleriyle öğrenirlerse ikna olacaklarını vurguladı.

Dolayısıyla, 1905 ve 1907'in köy Sovyetlerinden başlayıp 1918'deki yoksul köylü komiteleriyle devam eden ve Sovyet hükümeti tarafından kulakların "bir sınıf olarak tasfiye edildiği"nin açıklandığı 1934'ün o gününe kadar, Bolşevik siyasette mantıksal olarak tutarlı bir silsile vardı. Bu siyasetin sonuçlarına ister sempati duysun isterse duymasın, insanın, 1899 tarihli *Rusya'da Kapitalizmin Gelişmesi*'ni Stalin'in Kasım 1936'da yeni Sovyet anayasasını tanıtırken yaptığı açıklamaya ("Bizim köylülüğümüzün ekonomisi özel mülkiyete değil, kolektif emek üzerinde büyüyen kolektif mülkiyete dayalıdır.") dönüştüren sağlam duruştan ve devamlılıktan etkilenmemesi olanaksızdır. Stalin mütemadiyen, Sovyet hükümetinin Lenin'in ölümünden sonra uyguladığı tarım politikasının çerçevesinin bizzat Lenin tarafından çizildiğini üzerine basa basa söylemiştir.

Olayların gidişatında, yazılarında olmasa bile, ilk kez Lenin'in dikkat çektiği en önemli değişiklik Stolypin idi. Stolypin, Devlet Duması'ndan kurtulması ve "düzeni" yeniden tesis etmesi için, devrimci kargaşanın en üst noktasında olduğu Temmuz 1906'da başbakan olarak atanmıştı. Fakat, Stolypin'in yeniden tesis ettiği şey eski düzen değildi. Köylü ayaklanması yönetici sınıf ve bürokrasiyi dehşete düşürmüş ve Stolypin'in kırdaki durumla başa çıkmak üzere tamamıyla yeni bir taktiği hayata geçirmesine izin verilmişti. Bu taktik Bolşevik politika-nın neredeyse tersine çevrilmesi olarak tanımlanabilir: Stolypin kırsal kesimlerde kapitalist güçlerle işbirliğini ve bunların gelişimine yardımcı olmayı hedefledi. Devrim, hükümeti yıllık kurtulmalık ödemelerini kaldırmaya zorlamıştı. Bu ödemelerle birlikte *mirin* bürokrasiye sağladığı yararın büyük bölümü de yok oldu. Stolypin, 1906 sonbaharındaki bir dizi kararnameyle aile reislerine komün sözleşmesinden çıkma, küçük topraklarını birleştirme ve kendi toprakları üzerinde tam mülkiyet hakkı verdi. O zamana değin bu toprakların sahiplik hakkı bütün köylülerin temsilcisi olan komüne devredilmişti: Dolayısıyla aile reislerinin dışında herkes aslında mülksüzleştirildi. Kredi vermeye değer bulunan kişilere, satmak isteyenlerden toprak almaları için kredi kullandırıldı. Toprağını satmak isteyenler ya 1905-1907 olaylarının dehşete düşürdüğü büyük toprak sahipleri ya da kendilerine pay olarak verilmiş topraklarından kurtulup istedikleri yere gitmelerine şimdi seve seve izin verilen yoksul köylülerdi. 1861'de eşrafa bırakılan toprakların yarısı 1917'ye gelindiğinde ister kiracı isterse alıcı olarak köylülüğün eline geçti. Toprak üzerinde bir sınıfın yerini diğerinin bu şekilde alışı, Fransa'da 1789 öncesi veya muhtemelen İngiltere'de (elimizde veri olmasa da) 1640 öncesi iki nesilde gerçekleşene benzetilebilir.

Stolypin'in politikası; kırsal kesimlerde köy komününün sonu, kendi yağında kavrulmanın zaferi anlamına geldi: Hükümet

toplumsal temelini genişletmeye ve yalnızca büyük toprak sahipleri sınıfının değil, kulakların da desteğini kazanmaya çalışıyordu. Bizzat Stolypin, “Güçlüye bahis oynuyoruz” dedi. En zayıflar iflas eder veya daha ziyade kentlere giderken, komünün yıkılışı bununla eşzamanlı olarak, geri dönebileceği bir parça toprağa sahip olduğundan kırsal kesimle bağını hâlâ koruyan fabrika işçilerinin sayısını azalttı.

Stolypin’in politikası, hükümet destekli bir tarımsal devrim öngörüyordu. 18. yüzyıl sonundaki İngiliz çitleme hareketinden daha zorlayıcı, etkileri bakımından 1930’ların kolektivizasyonundan birazcık daha az kapsamlı olan bu devrim tamamlansaydı, diğer iki devrime göre nüfusun daha büyük bir kesiminin çıkarlarını aksi yönde etkileyecekti. Birinci Devlet Duması’nın lağvedilişinden sonra, Stolypin’in politikası kararnameyle yürürlüğe konmak durumunda kaldı. Kararnamenin kabulünden önce İkinci Duma’nın da lağvedilmesi ve oy hakkının ağır bir içimde daraltılması gerekmişti. Bütün bunlara rağmen, yeni rejim ancak şiddet ve askeri mahkemeler yoluyla sürdürülebildi. 1907’de 11.000’in üzerinde insan çeşitli cezalara mahkûm edildi; bunlardan 3.500’ü asıldı. Darağaçlarına gaddarca “Stolypin kravatı” adı takıldı. Her on kişiden birinin kırbaçlandığı köyler vardı.

Lenin, Stolypin’in politikasını, Rusya’da gelişmenin olası alternatif yollarının en kötüsü olarak değerlendirdi: “1905’te burjuvazinin Rusya’daki gelişimi; mevcut üst yapının –köhne-miş, Orta Çağ’dan kalma toprak mülkiyeti sisteminin– yıkılmasını talep etmeye hazır olduğu bir noktaya çoktan ulaşmıştı... Burjuva Rusya’nın farklı sınıflarının bu yıkımı herbirinin kendine özgü yolla gerçekleştirmeye ve tamamlamaya çalıştığı bir dönemde yaşıyoruz: Köylüler (ve işçiler) millileştirme, ... büyük toprak sahipleri (ve eski, ‘Jironen’ burjuvazi)” ise Stolypin kararnameleri yoluyla. Bu iki olası gelişme yolunun sırasını değiştiren Lenin, onları, “Prusya yolu ve Amerikan yolu” olarak adlandırdı.

“Birinci durumda feodal büyük toprak sahipliği; küçük bir azınlık olan zengin köylüleri başa getiren ve eşzamanlı olarak

yoksul köylüleri onlarca yıllık en eziyetli mülksüzleştirmeye ve köleliğe mahkûm eden burjuva, Junker⁸ büyük toprak sahipliğine evrilir. İkinci durumda büyük toprak sahipliği yoktur veya feodal topraklara el konulup bunların küçük çiftliklere bölünmesini sağlayan devrimle ortadan kaldırılır. Söz konusu durumda köylü üstün olur, tek tarımcı tipi haline gelir ve kapitalist çiftçiye doğru evrilir.” Lenin, kapitalizmin daha özgür ve daha hızlı gelişmesine olanak yarattığı ve Rus toplumunda Stolypin’in sıkıca tutunmak istediği feodal unsurları ortadan kaldırdığı için “Amerikan yolu”nu destekledi. Lenin’in işaret ettiği gibi, Birinci ve İkinci Devlet Duması’ndaki köylü temsilcilerin çoğunluğu, “Rus sosyalizmi”nden ziyade “Amerikan yolu” ile örtüşen tarım politikalarına oy verdiler.

Eğer Stolypin’in politikasına birkaç on yıl daha barışçıl gelişme şansı verilmiş olsaydı, bu politika, köylülüğü bölerek ve kırsal kesimlerde güçlü bir çıkar çevresi yaratarak devrimin gidişatını değiştirebilirdi. Fakat savaş 10 milyon köylüyü ve 2 milyon atı ortadan kaldırırken, küçük mülk sahiplerini özellikle sert bir biçimde vurdu. 1917 çöküşü, yeni kır burjuvazisi kendisini yerleşik kılmadan ve durumunu sağlamlaştırmadan önce geldi. 1917 yılına değin güneyin Kara Toprak bölgelerindekiler hariç köylülüğün çok küçük bir bölümü *mirden* gerçek manada kopmuştu. Tüm ülkede “ayrılmış” köylü ailelerin sayısı yüzde 10’dan fazla değildi. Bunlar da komün toprağının yaklaşık yüzde 6’sını işgal eden zengin ailelerdi. Ayrılanların oranı o kadar küçüktü ki, bunlar, “devletin sallantıda olmasına karşılık *mirin* etkin bir biçimde varlığını sürdürdüğü” 1917’de geri püskürtülebilirlerdi.

Stolypin’in politikası, komünde hali hazırda gerçekleşmekte olan çözülme sürecini hızlandırmış fakat aynı zamanda en zenginleri haricinde köylülerin bu kuruma olan bağlılığını belki de güçlendirmişti. Şüphesiz *mir* ülküsü güçlkle yok oldu. Stolypin’den sonra *mire* çok benzer bir şey, köy Sovyeti

8 Prusyalı toprak sahibi soylular. Alman İmparatorluğu (1871-1918) ve Weimar Cumhuriyeti (1919-1933) dönemlerinde önemli bir siyasi güce sahip olan bu kesim gelenekçi, aşırı tutucu ve ulusçu görüşleriyle bilinirdi. -ç.n.

olarak ortaya çıktı. Yeni Ekonomi Politikası'ndan sonra ise, geniş ölçekli feodal toprakların teknik verimliliğini *mirin* komünal mülkiyetiyle birleştiren kolektif çiftlikler şeklinde hem çok farklı hem de çok benzer bir şey ortaya çıktı. Böylece eski Narodnik liderlerin rüyası –Rusya'ya özgü bir sosyalizm biçimi– bu ilk devrimcilerin öngördüklerinden çok farklı bir gelişim sürecinin sonucu olarak da olsa gerçekleşmiş oldu.

IV

Lenin'in analizinin Bolşevik Parti'nin elinde ne denli etkili olduğu sonraki iki olay tarafından çarpıcı biçimde gözle önüne serildi. Ekim Devrimi'nden hemen sonra Sovyet hükümeti, Narodniklerin mirasçıları olan Sosyalist Devrimcilerin tarım politikasını neredeyse hiç değiştirmeden benimsedi ve Sosyalist Devrimcilerin görevde olduğu sekiz uzun ay boyunca dikkat çekici biçimde yürürlüğe konmamış bu politikayı tam olarak uygulamak için köylülüğün desteğini istedi. Sosyalist Devrimciler bu sorun üzerinde ikiye bölündü: Sol Sosyalist Devrimciler, Sovyet hükümetine katıldı ve köylü yığınlarının desteğini kazandı; sağ kanadın eski liderleri böylece yalnızlaştılar, çok az sorun çıkardılar ve kısa bir süre sonra devrimin Beyaz muhaliflerine katıldılar. Lenin mütemadiyen, Sosyalist Devrimci Parti'nin resmî aygıtına kulaklar ile liberallerin istem ve çıkarlarının hâkim olduğunu ama köylü yığınlar ile kent işçileri arasında hiçbir çıkar çatışması bulunmadığını ileri sürmüştü. Daha Mayıs 1917'de kendi köyünde, büyük toprak sahibinin varlıklarının bölüştürülmesini örgütlemiş bir Bolşevik asker durumu ustalıkla özetliyordu: "Bölge komitele-
rindeki Sosyalist Devrimciler eylemimizin yasadışılığına yüksek sesle karşı çıktılar fakat kendi paylarına düşen samandan vazgeçmediler."

Lenin'in analizinden partinin çok faydalandığı ikinci olay; haberleşme ve ticaretin çöktüğü, kentlerin ve ordunun yiyecek kıtlığından muzdarip olduğu iç savaş ve dış müdahale döne-

minde meydana geldi. Tahıl fazlası olan köylüler bunu istifliyorlardı. Bolşevikler, köylülüğün, spekülâtif tahıl istifçiliğinden bir kazancı olmayacak ama devrimin yenilgisiyle çok şey kaybedecek kesimine başvurdu. Her köyde Yoksul Köylü Komiteleri kuran Bolşevikler, bu komitelere arama ve el koyma konusunda geniş haklarla birlikte kentler için yiyecek sağlama görevi verdi. Tahıl fazlası toplandı, kentlere yiyecek sağlandı ve devrim kurtarıldı. On yıldan daha az bir süre sonra, kentler, artık kolektif çiftliklerde örgütlenmiş yoksul ve orta köylülüğün asırlardan beri gelen meşakkatli çalışmasını kolaylaştıran yüzbinlerce traktör ve hasat makinesi göndererek borçlarını ödediler. Bu arada kulaklar ve spekülâtörler ise sağ Sosyalist Devrimci liderlerini takip ederek unutulup gittiler.

Rusya'da Kapitalizmin Gelişmesi, Marx'ın endüstriyel Batı'nın işçi sınıfı hareketi için geliştirdiği teoriyi bir köylü ülkesine uyguladı. Dolayısıyla Lenin'in analiz ve taktikleri Rusya dışında da onun ömründen daha uzun bir süre önemini korumuştur. Bunlar, komünist destekli tarımsal reformun nihayet büyük toprak mülkiyetini ortadan kaldırdığı, büyük toprak sahiplerinin egemenliğine son vererek Marksist tabirle "burjuva devrimini tamamladığı" ve böylece demokrasinin kapsamının genişlemesine uygun toplumsal temeli yarattığı bugünkü Doğu Avrupa için önemlidir. Bugün aynı analiz ve taktikler Çin'in geniş bölgelerinde farklı biçimde uygulanmaktadır. Bunlar, Ortadoğu ve Hindistan için giderek daha fazla önem kazanacak. Bir III. Napolyon ya da Thiers'in kentlerin devrimci proletaryasını bastırmak için köylülüğü kullanabildiği,⁹ geri kalmış ve sömürge ülkelerde gerici hükümetlerin köylü partilerini sosyalizme karşı bir silah olarak kullanabildiği günler geride kaldı.

Bugün Doğu Avrupa'da, İngiliz Dışişleri Bakanlığı'nın "düzen" ve istikrarın unsurları olarak bel bağladığı köylü ve kır partileri baştan aşağı ya da daha doğrusu yatay bir şekilde sınıf çizgileri boyunca bölünmüştür. Doğu Avrupa'nın Manius ve

9 Paris Komünü'nün bastırılmasına göndermede bulunulmaktadır. —ç.n.

Macekleri 1918'de Çernovların başına gelen gibi tamamıyla yok olmuştur. Mikolajczyklerin takipçileri ise sol Sosyalist Devrimciler gibi yutulmak üzeredir. Lenin'in teorisinden esinlenen ve onun yol gösterdiği bir politikanın yardımıyla, yeni köylü liderler, rakiplerini yerlerinden etmiştir. Modern Avrupa'da politika, Lenin'in yazılarıyla tanışmayanlar için oldukça kafa karıştırıcıdır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

“BÜTÜN İKTİDAR SOVYETLERE!”

“Sovyet iktidarının kaynağı, Parlamentonun daha önce görüşüp onayladığı bir yasada değil, kitlelerin her yerde, aşağıdan gelen dolaysız inisiyatifindedir.”
(Lenin, Nisan 1917)

I

1905'ten önceki yıllarda, Lenin'in çabası esas olarak Bolşevik Parti'yi örgütleme ve partinin liberaller ve köylülükle ilişkisini netleştirmek üzerinde yoğunlaşmıştı. Lenin teorik ve örgütsel sorunlar üzerinde büyük bir tutkuyla çalıştı çünkü pratiğin sınavının yaklaşmakta olduğunu biliyordu. Bu sınav, Bolşevikler ve Menşeviklerin ayrışmasından (bu durum onarılsa da ortadan kaldırılamadı) çok kısa bir süre sonra, 1905 Devrimi'nde geldi.

Rus-Japon Savaşı 1905 yılında karada ve denizde bir yıkımdan diğerine ilerliyordu. Otokrasinin acizliği ve çürümüşlüğü geniş ölçüde ortaya çıkmıştı. Toplumun bütün sınıfları kendilerine ne özgürlük ne de inisiyatif veren bu rejime büyük öfke duyuyorlardı. Ayaklanmanın ilk işareti Aralık 1904'te, ileride Joseph Stalin olarak bilinecek 25 yaşında bir Gürcü'nün liderlik ettiği Bakü'deki başarılı bir grevden geldi. Bunu St.

Petersburg'daki bir genel grev izledi. 22 Ocak 1905'in tayin edici olayları bu grevle ilintili olarak patlak verdi. Tuhaf ve tam bir Rus figürü –yarı sosyal yardım görevlisi ve yarı polis ajanı– olan Papaz Gapon, şikayetlerinin çözüme kavuşturulması ve anayasa talebiyle Çar'a dilekçe sunmak üzere düzenlenen bir işçi yürüyüşüne öncülük etti. Yürüyüş kolu Kışlık Saray'a yaklaştığında tüfek ve mitralyöz ateşiyle durduruldu ve ardından Kazak süvari alayı çaresiz kalabalığın içine daldı. Söylenenlere göre 1000 kişi öldü ve daha fazlası yaralandı.

Bu “Kanlı Pazar”, St. Petersburg'daki işçi sınıfının psikolojisinde büyük değişime yol açtı. Fabrika işçileri daha öncesinde kendilerine bir papazın öncülük etmesine izin vermişler ve insafsız işverenlere karşı Çar'ın kendilerini koruyacağını düşünmüşlerdi fakat bu işverenlerin arkasında bizatihi Çarlığın olduğu artık tüm işçiler için çok açık hale geldi. Lenin, devrimci siyasetten uzak durarak “sendika” sorunları, çalışma koşullarının hafifletilmesi üzerinde yoğunlaşmak isteyen işçi sınıfı liderlerine, yani “Ekonomistlere” yıllardan beri saldırmaktaydı. Rusya'da temel özgürlüklere doğru ilerlemenin sadece devrimci yoldan gerçekleşebileceğini görmemek bundan böyle imkânsızdı.

“Kanlı Pazar”ın dersi, St. Petersburg dışında da alınmıştı. Bütün büyük kentlerde grevler yaşandı. Bahar ve yaz ayları boyunca köylü isyanları meydana geldi. Haziran ayında *Potemkin* zırhlısının mürettebatı ayaklandı ve geminin komutasını ele geçirdi. Dehşete kapılmış hükümet Eylül ayında Japonya ile küçük düşürücü bir barış yaptı. Ekim ayında, St. Petersburg İşçi Temsilcileri Sovyeti'nin kurulması için çağrı yapan bir genel grev düzenlendi. Ağustos ayında Çar bir danışma meclisi kurulacağı sözünü vermişti. 30 Ekim'de kişisel dokunulmazlık, vicdan, ifade, toplanma ve örgütlenme özgürlüğüyle birlikte yasama yetkisine sahip bir Devlet Duması'nı kabul eden bir manifesto yayımlandı.

O zamanki Başbakan Witte ileride, Ekim Manifestosu'nu geçersiz kılmak için “hükümet kliğinin sistematik bir girişim”de bulunduğunu söyleyecekti. Fakat manifesto amacına ulaştı ve

devrimcileri böldü. Lenin, bunu çoktan gözlemlemiştir: “Proletarya savaşıyor, burjuvazi gizlice iktidara yükseliyor.” Bundan sonra, tüm liberal gruplar artan bir biçimde devrimi durdurmaya, Ekim Manifestosu’nun sınırlı kazanımlarıyla yetinmeye ve vadedilmiş anayasa üzerinde çalışmaya meylettirler. Bu, özellikle Ekimciler (Ekim Manifestosu’nu kabul etmeleri nedeniyle böyle adlandırılıyorlardı.) ve Kadetler (Anayasal Demokratlar) için doğrudur. Dolaysız devrimci eylemdeki inisiyatif giderek işçi sınıfı partilerine geçti. St. Petersburg Sovyeti, işçi sınıfı örgütlenmesinin odak noktası haline geldi. Menşeviklerin ve Troçki’nin önderliği altında, Sovyet üyelerinin çoğunun tutuklanmasına kadar iki ay boyunca süren harikulade bir ajitasyon faaliyeti gerçekleştirildi. Bu üyeler tutuklanmadan önce basın özgürlüğü ve sekiz saatlik işgünü ilan edip işçilerden vergileri protesto etmek üzere greve gitmelerini istediler, yabancı yatırımcılara devrimin zaferinden sonra Çar’ın borçlarının reddedileceği konusunda ihtarda bulundular. Moskova’da daha da şiddetli bir mücadele vardı. Moskova Sovyeti’nde Bolşevikler çoğunluğa sahipti ve 22 Aralık’ta, dokuz gün boyunca kenti denetimi altında tutan fakat vahşice bastırılan bir silahlı ayaklanma gerçekleşti. Ülkenin diğer bölgelerinde münferit isyanlar bunu izledi fakat 22 Aralık ayaklanması, örgütlü ayaklanmaların sonuncusu oldu. Sefil ve düzmece meşrutiyet dönemi başladı.

II

Tüm partiler ve gruplar durumun muhasebesini yapmaya başladılar. Bu tarihten önce mülteci dostlarını takip ederek Menşevik kampa geçmiş olan Plehanov, “silaha sarılınmamalıydı” dedi. Lenin ise: “Tam aksine daha kararlı, daha enerjik, daha saldırgan bir biçimde silaha sarılınmalıydı.” Yine de Lenin, 1905’in, devrimci partiler cephesinde örgütlenme bakımından bir zayıflığı açığa çıkardığını fark etmişti. “1905, toprağı derinlemesine sürdü ve yüzlerce yıllık önyargıları kökünden söküp attı; milyonlarca işçi ve on milyonlarca köylüyü siyasal yaşama

ve siyasal mücadeleye uyandırdı.” Bununla birlikte 1905 devrimi, bu devrimci enerjinin dizginlerinden boşanmadığını, onun ürettiği gücün sıklıkla birbirinden kopuk ve organize olmamış çatışmalar ve “aşırılıklar” içinde boşa harcadığını gösterdi.

Lenin bundan sonra Sovyetleri işçi sınıfı eyleminin odak noktası olarak görmeye başladı. Sovyetler, 1905’te bir düzine veya daha fazla kentte doğmuşlardı. Mart 1917’de bir anda yenisinden ortaya çıktılar. Rusya’da gerçek bir temsili hükümet yerel düzeyde bile yoktu: Devlet Dumaları hiçbir zaman etkili bir güce sahip olmadılar. Ülkede yalnızca Sovyetler, fabrikalardan ve işçi sınıfı örgütlerinden gelen temsilcilerin oluşturduğu meclisler, kendiliğinden gelişen demokratik kurumlardı. Bunlar ne herhangi bir siyaset kuramcısının masa başı spekülasyonlarının ne de parti propagandacılarının yoğun ısrarlarının ürünüydüler. Öylece serpildiler. İlk olarak kentlerdeki fabrika işçileri arasında ortaya çıksalar da Sovyetlerin kökleri, köy komünü ve *artellerin* (küçük üreticilerin loncaları) en bariz örneklerini oluşturduğu çok eski demokratik örgütlenme ve özyönetim geleneğine uzanmaktaydı.

İlk Sovyetler her ne kadar St. Petersburg ve Moskova fabrikalarında ortaya çıkmış olsalar da Sovyet ilkesi ister bir köy ister bir askeri alay isterse de bir savaş gemisi olsun her türlü hakiki topluluğu kapsamına alabildi. Kaba ama iş görür Sovyet yöntemleri –halk toplantılarında el kaldırarak oylama, geri çağırma hakkı, üst kurullara dolaylı seçim– okuma yazma bilmeyen işçiler için gerçek demokrasiyi, oy sandığına dayanan en ayrıntılı anayasanın yapabileceğinden çok daha etkin bir biçimde sağladı: Sovyetler, kitlelere siyaseti onların anlayabileceği biçimde götürdüler. Mayıs 1917’de Devlet Duması için yapılan bir araştırma şöyle diyordu: “Bir köylü kadının, evini ve çocuklarını bırakıp seçme hakkını kullanmak üzere ilçeye gitmesi imkânsız. Öyleyse, yaşayanlarının yüzde ellisinin ve hatta (cephedeki askerler de hesaba katılırsa) yüzde doksanının okuma yazma bilmediği köylerde, doğrudan ve gizli oy ilkesi hangi yolla etkin kılınabilir?” Eğitimdeki gelişme düzeyinin genel, doğrudan ve gizli oy hakkının uygulanmasını mümkün kılması için, devrimden sonra bile yirmi yıl geçti.

Dolayısıyla Sovyetler, Batıcı liberallerin dışarıdan gelme parlamenter oluşumlarıyla bir kopuş demektir ve Lenin'e göre bu, onların lehine ilave bir argümandır. Sovyet seçim çevreleri parlamenter demokrasinin coğrafi bölgeleri değil, yaşayan birimlerdir; sözgelimi bir fabrika, bir askeri alaydır. Liberal iktisadın yalıtık bireyi değil, çalışan topluluktur gerçek olan. Sovyetler, sadece protesto ve propaganda platformları olarak değil, aynı zamanda devrimin tertip merkezleri olarak da kullanılabilir. St. Petersburg Sovyeti 1905'te devrimci beyanlar ve vaatler için harika bir forum olmuştur. Moskova Sovyeti silahlı bir ayaklanma örgütlemiş ve ona önderlik etmiştir. Lenin'in henüz bu safhadayken bile gözlemlediği üzere, Sovyetler gelecekte hem yürütme ve hem de yasama organları olarak görev yapabilirler ve sıradan yurttaşın, Bolşeviklerin ondan üstlenmesini istediği gibi, ülke yönetiminin sırlarını öğrenebileceği mekanizmayı sunabilirlerdi. Lenin Nisan 1917'de kendi partisine, "Bu kurumda sizin tüm süslü devrimci cümlelerinizde olandan çok daha fazla devrimci düşünce vardır" diyordu.

Son olarak, yerel Sovyetlerden kent ve ülke düzeyindeki üst kurullara dolaylı seçim yöntemiyle, Rus temsil geleneğine Devlet Duması'nın seçildiği karmaşık sistemden çok daha uygun olan basit ve esnek, piramit biçiminde bir mekanizma kurulabilir.

Kendi kendilerini yöneten köy komünleri topluluğu şeklindeki eski Narodnik rüya asla gerçekleşebilir durumda değildir ve kapitalizmin köylere gelişi, bu düşüncenin dayanak edindiği komünleri yok ediyordu. Bununla birlikte özörgütlenme ve özyönetim geleneği, çok kısa süre önce terk etmiş olduğu köyüyle hâlâ yakın bağları olan Rus proletaryası içinde yeniden ortaya çıktı ve bu gelenek Narodniklerin eski rüyasına yeni bir biçimle yaşam verdi. Marx'ın yorumladığı haliyle Paris Komünü ve Rus köy komününün her ikisi de Rus komünizminin şekillenmesine ve Sovyet devletinin yapısına kendi paylarına düşen katkıyı yaptılar.

Lenin'in devlete ve Sovyetlerin rolüne ilişkin teorisi, Ekim Devrimi'nin hemen öncesindeki aylarda yazdığı *Devlet ve Devrim*'de gözler önüne serilmektedir. Lenin, "özel bir zor örgütü; bazı sınıfların ezilmesine yönelik şiddet örgütü" şeklindeki devlet tanımıyla Marx ve Engels'i takip etti. Lenin'e göre, o zamana kadar var olan bütün devletler, mülk sahibi sınıflardan biri ya da diğeri adına bu zoru kullanmaktaydı. İşçi sınıfının kendi devrimindeki görevi burjuva devletini yıkmak ve bunun yerine, iktidarları insanın insan tarafından sömürülmesine dayananlara karşı, nüfusun ezici çoğunluğu adına zor kullanacak bir devlet kurmaktır. Bu, daha önceki devrimlerden çok daha köklü bir şeyin gerçekleşmek zorunda olduğu anlamına geliyordu. Burjuva devrimlerinde devlet iktidarı sadece bir sınıftan diğere geçiyordu; çoğunluğun azınlık tarafından sömürülmesi *sistemi* değişmeden kalıyordu. Aslında, burjuvazi iktidara gelmek üzereyken genellikle eski müttefiklerine karşı yenilgiye uğrattığı düşmanının desteğini arıyor ve feodal toprak sahipleriyle bir uzlaşma anlaşmasına gidiyordu. 1917'de Rus liberallerinin –eğer üstesinden gelebilselerdi– yapabilmek istedikleri şey buydu.

Lenin bakımından ise, bir proletarya devriminin Çarlıkla uzlaşması, Çarlığın varlık sebebinin çoğunluğa karşı azınlığın mülkiyetini korumak olmasından ötürü mümkün değildi. Lenin, bir devlet hizmetinde bulunan yüksek dereceli memurların kaçınılmaz olarak içinden çıktıkları ve aralarında yaşadıkları sınıfa bağlı oldukları gerçeğini sıkı bir şekilde kavramıştı. Nisan 1917'de Rusya'ya döndüğünde, partisine, "En mükemmel yasaları yapsanız da onları kim uygulayacak?" diye sordu ve şöyle cevap verdi: "Aynı eski memurlar ve onlar burjuvaziye bağlılar." Lenin, eğer toplum köklü bir biçimde yeniden biçimlendirilecekse, bunun, yerlerini aldıkları kişilerden daha az teknik deneyime sahip olsalar bile yeni insanlar tarafından yapılmak zorunda olduğu sonucuna vardı.

“Devrim, yeni sınıfın eski devlet aygıtı aracılığıyla yönetmesi, egemenlik kurması değil, bu sınıfın eski aygıtı *parçalaması* ve *yeni aygıt aracılığıyla* yönetmesi, egemenlik kurması anlamına gelmek zorundadır.” Lenin, mevcut devlet aygıtı “ezilmek, paramparça edilmek, yeryüzünden silinmek” zorunda derken, devletin özellikle zora dayanan taraflarını –sürekli orduyu, polisi, bürokrasiyi– düşünüyordu. “Bankalar ve konsorsiyumlarla yakından ilişkili, muhasebe ve istatistik içerikli devasa işi yürüten aygıtı” özellikle dışarıda tuttu ve bunun parçalanmayıp “kapitalistlerin kontrolünden sökülüp alınması” gerektiğini belirtti. Lenin, millileştirilmiş bankalar için büyük bir gelecek öngördü. “Biz sadece, bu takdire şayan aygıttaki çirkin kapitalist fazlalıkları kesip atmak, onu daha da büyük, daha demokratik, daha kapsamlı kılmak zorunda kalacağız. Sonrasında nicelik niteliğe dönüşecektir. Her kırsal bölgede, her fabrikada şubeleri bulunan en geniş ölçekte tek bir devlet bankası; bu, şimdiden bir *sosyalist* devlet aygıtının onda dokuzudur. Bu, devletin tamamı için muhasebecilik, üretimin ölçülmesi ve gözden geçirilmesi, malların devletin tamamı için dağıtılması anlamına gelir. Bu, tabiri caizse bir sosyalist toplumun iskeletidir.”

Eşzamanlı olarak, zora dayanan aygıt yerini “daha demokratik fakat yine de halkın milis gücüne genel katılımına dönüşmüş olan silahlı işçi kitleleri biçiminde bir devlet aygıtına” bırakır. “... Bütün vatandaşlar, devletin ücretli çalışanına dönüşürler.” “Memurlar ve bürokratlar ya görevlerini halkın doğrudan yönetimine bırakırlar ya da her durumda özel denetim altında tutulurlar; bunlar sadece halk tarafından seçilerek göreve getirilmekle kalmazlar, aynı zamanda halkın inisiyatifiyle geri çağırılmaya tabii olurlar.” “Sosyalizmde... uygar toplumun tarihinde ilk kez nüfusun *çoğunluğu* yalnızca oylama ve seçimlere değil, *aynı zamanda günlük işlerin yönetimine de bağımsız* bir katılım sergiler. Sosyalizmde *herkes* yönetim işlerinde sırayla görev alır ve kısa süre sonra hiç kimsenin yönetmemesine alışır.”

Böyle bir devlet, bitmez tükenmez idari personel kaynağına sahip olacaktı. “1905 Devrimi’nden sonra, Rusya 130 bin büyük toprak sahibi tarafından yönetildi... ve şimdi bize deniliyor ki,

Rusya, yoksulların çıkarları doğrultusunda ve zenginlere karşı bir yönetme anlayışına sahip Bolşevik Parti'nin 240.000 üyesi tarafından yönetilemez... Biz, yirmi değilse bile neredeyse on milyonluk bir devlet aygıtını –hiçbir kapitalist ülkede bilinmeyen bir aygıtı– hemen harekete geçirebiliriz. Bu sadece *bizim* yaratabileceğimiz bir aygıttır çünkü biz nüfusun büyük çoğunluğunun katıksız ve üzerimize titreyen sempatisinden eminiz.”

Fakat böyle bir devletin yaratılması, sadece zor yoluyla üstesinden gelinebilecek sert bir direnişe yol açacaktı. Bu amaçla oluşturulması gereken devlet örgütlenmesini, Lenin, Marx'ın kullanımıyla uyumlu bir şekilde, “proletarya diktatörlüğü, yani ezilenlerin öncüsünün, ezenleri ezmek için yönetici sınıf olarak örgütlenmesi” diye adlandırdı. “... Demokraside muazzam bir genişleme –demokrasinin ilk kez zenginler için değil, yoksullar için, halk için demokrasi haline gelmesi– ve bununla birlikte sömürenleri ve ezenleri zor yoluyla sindirme, yani demokrasiden dıştalama. İşte bu, kapitalizmden komünizme *geçiş* sırasında demokrasinin uğradığı değişimdir.”

Lenin bu geçiş döneminin “bütün bir tarihsel devri” kapsayacağını düşünürken, yine Marx'ı takip ediyordu: “Sadece komünist toplumda; kapitalistlerin direnişi tümüyle kırıldığı, kapitalistler ortadan kalktığı, sınıflar olmadığı (yani toplumsal üretim araçlarıyla ilişkileri bakımından toplumun üyeleri arasında ayırım yok olduğu) zaman... işte sadece o zaman gerçekten tam, istisnaları olmayan demokrasi mümkün hale gelecek ve yaşam bulacaktır. Sadece o zaman demokrasi basit bir gerçekten –kapitalist kölelikten kurtulduğundan– ötürü *sönümlenmeye* başlayacaktır... İnsanlar toplumsal yaşamın yüzlerce yıldır bilinen, binlerce yıldır tüm beylik sözlerde yinelenen temel kurallarına uymaya hiçbir zor, baskı, bağımlılık, devlet adı verilen o *özel baskı aygıtı* olmaksızın yavaş yavaş *alışacaklardır*.”

Dolayısıyla, Marx'ın “devletin sönümlenmesi” ifadesi, Lenin için sınıfsız toplumda anlaşmazlıkların rasyonel tartışmayla çözülebileceği anlamına geliyordu. Çoğunluğun azınlığa baskısı anlamıyla demokrasi bile ortadan kalkacaktı. “Sosyalizm işgü-

nünü kısaltacak, kitleleri yeni bir yaşama yükseltecek, nüfusun *çoğunluğunu*, istisnasız *herkesin* ‘devlet işleri’ yapmasını sağlayan koşullara kavuşturacak ve bu, devletin tamamıyla sönüm- lenmesine yol açacaktır.”

Lenin’in kitapçığında son sözler şöyleydi: “Devrimin deneyi- mini yaşamak, onun hakkında yazmaktan daha keyifli ve daha yararlı.” Zira Lenin Ekim Devrimi hazırlıklarında yer almak üzere yazmaya ara vermişti. *Devlet ve Devrim* aslında 1918 baş- larına kadar basılmadı. Bununla birlikte devrimden önceki aylarda Lenin’in taktiklerine bu kitapçıkta dikkatle işlediği ilke- ler yol göstermişti. Parti bu taktikleri kabul etti.

Marx’ı takip ederek eski devlet aygıtını “parçalama” ve onu “proletarya diktatörlüğü” ile değiştirme konusundaki ısrarıyla birlikte, Sovyetlere, bu diktatörlüğün en iyi şekilde uygulanmasını sağlayacak politik aygıt olarak yeni bir pencereden bakışı, Lenin’in analizinde belirleyici ve en büyük önemi atfettiği unsur- lardı. Batı Avrupa Sosyal Demokrat partileri, Marksist partiler olduklarını ileri sürdüler fakat Lenin haklı olarak, onların “prole- tarya diktatörlüğü” kavramını önemsemediklerini ya da en iyi ihtimalle, bilerek tasarlanmış bu kışkırtıcı kavrama Marx’ın yük- lemiş olduğu etkili anlamı aşındırdıklarını savundu.

Biçimsel yasallığa hatta anayasaya uygun olarak ifade edil- miş çoğunluğa saygı, Bolşevik Partisi’nin, Lenin’in vazgeçilmez olarak gördüğü değişiklikleri yapmak üzere uygun bir fırsat yakalamasını engellememeliydi; Lenin, her şeyden önce bunu güvence altına almak istiyordu. Partisinin politikalarının, nüfu- sun çoğunluğunun iradesini temsil ettiğine emindi (haklı olarak, zira Ekim ve Kasım’da bu açıklığa kavuştu). Böyle olmasaydı bile, yerleşik kurumların baskısının, 1917’den önce eğitim ve propagandanın egemen sınıfın tekelinde olmasının, asırlardan beri gelen itaat etme ve boyun eğme alışkanlıklarının, okuma yazma bilmeyen Rusya’da teraziye aşırı derece ağırlık yükledi- ğini savunurdu. Eylemsizliğe ve alışkanlıkların gücüne karşı bir silah olarak diktatörlüğe gereksinim duyuldu. “Proletarya” diyordu Lenin, bugünkü Doğu Avrupa için güncelliğini koruyan

sözlerinde, “ilkın burjuvaziyi devirmek ve devlet iktidarını ele geçirmek ve sonrasında bu iktidarı –proletarya diktatörlüğünü– kendi sınıf aygıtı olarak, işçilerin ekonomik ihtiyaçlarını sömürücülerin zararına devrimci bir biçimde karşılamak yoluyla onların sempatisini kazanmak için kullanmak zorundadır... İşçiler, burjuvazinin liderliğini proletaryanın liderliğiyle karşılaştırmalarını sağlayacak pratik deneyime gereksinim duyarlar.”

IV

Dolayısıyla Karl Marx ve Paris Komünü geleneğine, siyasette sıkı bir sınıf tavrına geri dönüşü talep ederek, Lenin, liberal parlamenterizm teorisi ve Batı Sosyal Demokrasi pratiğinden nihai bir kopuş için çalışıyordu. Bu aynı zamanda Sosyalist Devrimci ve Menşevik partilerle de kopma anlamına geliyordu. Bu partiler Mart’tan Kasım’a kadar sergiledikleri acizlikle Lenin’in analizi-ni doğruladılar. En büyük iki kentte, orduda ve tabii ki bütün kırsal kesimde, Sovyetlere tamamıyla egemendiler. Ne var ki önce Mart’ta kurulan Kadet (liberal) hükümetini desteklediler, sonra da Kadetlerle birlikte birbirini izleyen istikrarsız koalisyonlarda yer aldılar. Orta sınıf partileriyle kurdukları bu koalisyon ve devlet hizmetlerini düzenlemedeki başarısızlıkları, kendi sosyalist programlarını hayata geçirmelerini imkânsızlaştırdı. Toplum yapısındaki belirleyici herhangi bir değişimde Kurucu Meclis’e başvurulması gerektiği savunmasına sığındılar ve bu organın toplanma tarihi durmadan ertelendi.

Kurucu Meclis uzunca bir zaman Bolşeviklerin programında yer almış ve Lenin’in Nisan 1917’de Rusya’ya dönüşünden önce partinin politikası Menşeviklerinkinden –Geçici Hükümet’e eleştirel destek, barış talep etmek fakat aynı zamanda savaş çabasını desteklemek, Rusya’nın kaderinin en önemli belirleyicisi olarak Kurucu Meclis’i savunmak– çok az farklılık göstermişti. Lenin’in dönüşü köklü bir değişim yarattı. Lenin derhâl barış, köylülüğün toprağı derhâl ele geçirmeleri ve bütün iktidarın derhâl Sovyetlere geçmesi çağrısında bulundu. Çok kısa bir

süre sonra bir Sovyet Kongresi'nin, Kurucu Meclis'in yerini alabileceğini ima etmeye başladı. Yani Lenin siyasi iktidarın proletaryaya geçmesi sorununu gündeme alıyordu: Devrim ona göre artık sadece bir burjuva devrimi değildi ve 1905'te savunduğu, Sosyal Demokrat Parti'nin devrimci bir koalisyon hükümetine girmesi gerektiği düşüncesine bundan böyle karşı çıkıyordu. Mart 1917'de "devlet iktidarı, burjuvaziden ve burjuvalaşmış büyük toprak sahiplerinden oluşan yeni bir sınıfın eline geçti. *O kadar ki, Rusya'da burjuva demokratik devrim tamamlandı.*" Fakat Lenin'e göre, devrimin kurduğu Geçici Hükümet devlet aygıtını mümkün olduğunca az reformdan geçirmeye, eski rejimin taraftarlarını kilit mevkiilerde tutmaya, "kitle eyleminin devrimci inisiyatifi"nin yoluna engeller çıkarmaya ve "halkın iktidarı aşağıdan ele geçirmesini" engellemeye çalışıyordu. Hükümet, selefinin dış politikasına ve uluslararası rabitalarına bağlı olduğunu da göstermişti. "İşçiler yeni hükümeti desteklemeli: bu hükümet işçileri desteklemeli" diye yazmıştı Lenin İsviçre'den.

Sovyetler, Petrograd ve Moskova'da, Geçici Hükümet organları kadar saygınlık kazandılar. Hiç değilse bazı taşra kentlerinde en büyük iki kentte olduğundan bile daha sağlam şekilde kuruldular ve buralarda daha geniş etkinlik alanlarına sahip oldular. Pek çok yerde yiyecek dağıtımı onların ellerindeydi; üretim üzerinde kısmi kontrolleri vardı. Nisan'dan itibaren Lenin partinin ve halkın dikkatini tekrar tekrar Rus Devrimi'nin eşsiz bir özelliğine, kendisinin "ikili iktidar" olarak adlandırdığı şeyin mevcudiyetine çekti:

"Burjuvazinin hükümeti olan Geçici Hükümet'in yanı başında; henüz zayıf, embriyon halinde fakat kuşku götürmez bir biçimde gerçek ve hızla büyümekte olan başka bir hükümet –İşçi ve Asker Temsilcileri Sovyetleri– gelişti." Bu hükümet, "devrimci bir diktatörlüktür; merkezi devlet iktidarının yaptığı yasalara değil... kitlelerin doğrudan aşağıdan inisiyatifine dayanan bir iktidardır". Bu hususa gelmişken, Geçici Hükümet'in kendisi de "bir diktatörlüktü, yani ne yasalara ne de kendini önceden ifade etmiş halk iradesine değil, zor yoluyla ele geçirmeye dayanan bir

iktidardı". Sovyetlerin devlet iktidarını kullanmasına bir örnek, Petrograd Sovyeti'nin ünlü 1 no'lu Kararnamesiydi (14 Mart). Tüm askeri birimlere subaylarıinkiyle hemen hemen eşit haklara sahip komiteler seçme yetkisi veren bu kararnameye ülkenin her tarafında riayet edildi.

Fakat Sosyalist Devrimciler ve Menşeviklerin liderliğindeki bu "ikinci hükümet", manevi desteğiyle Geçici Hükümet'e paha biçilmez bir yarar sağlıyordu. Nisan'dan itibaren Bolşeviklerin politikası, Sovyetlerde örgütlenmiş işçilerin çoğunluğunu bütün devlet iktidarını ele geçirmeleri gerektiğine ikna etmekte. "Bir azınlığın iktidarı ele geçirmesine taraftar değiliz" diyordu Lenin. "Sovyetler iktidarı üstlenmediği sürece biz onu ele geçirmeyeceğiz."

Lenin'in, "barış, ekmek ve toprak" ve "bütün iktidar Sovyetlere!" biçimindeki yalın çağrısı, ilk zamanlar kendi partisi içinde de muhalefetle karşılaştı ve politik düşmanları tarafından "Alman ajanı" olarak suçlanmasına neden oldu. Fakat Bolşevikler meramlarını "sabırla anlattıkça", halkın duyguları-yla uyum içinde oldukları giderek açığa çıktı. Mayıs'ta Kronstadt Sovyeti (o sırada, üyelerinin üçte birinden azı Bolşevikti), "Kronstadt'taki tek iktidar, işçi ve asker temsilcilerinin Sovyetidir." kararını alarak büyük bir heyecana yol açtı. Haziran'a gelindiğinde, Bolşevikler tek başına Moskova Sovyeti'ndeki en büyük partiydi ve Petrograd Sovyeti'nin işçiler kısmında çoğunluğa sahipti. 16 ve 17 Temmuz'da Petrograd'da yarım milyon işçi ve askerin katıldığı kendiliğinden gelişen bir dizi gösteri, Sovyetler Merkez Yürütme Kurulu'nu, en yüksek iktidarı ele geçirmeye zorladı: "Sana iktidar verildiğinde alacak-sın ulan orospu çocuğu!" diye bağıırıyordu öfkeli bir işçi, Sosyalist Devrimci lider Çernov'a. Bolşevikler bu gösterilerin büyüklüğü karşısında en az Geçici Hükümet kadar gafil avlandı ve iktidarda tutunmalarını sağlayacak yeterli etkiye başkent dışında henüz sahip olmadıklarını anladıktan sonra gösterilerin silahlı bir ayaklanmaya dönüşmesini engellemek için ellerinden geleni yaptı.

Sovyetlerdeki çoğunluk partilerinin liderleri kendilerine bu şekilde sunulan tek başına iktidarı kabul etmediler. Hükümet, Bolşevikleri ve onların Petrograd ile cephedeki en aktif destekçilerini baskı altına aldı ve silahsızlandırdı. *Pravda*'nın bürosu tahrip edildi ve yayın faaliyetine devam etmesi yasaklandı. Bolşeviklerin Almanlarla ilişkileri olduğuna delil gösterilen sahte belgeler yayımlandı. Lenin gizlenmek zorunda kaldı. Önde gelen Sovyet partilerinin temsilcilerini hâlâ içinde barındırmasına rağmen Sovyetlerden tamamıyla bağımsız olduğunu açıklayan yeni bir hükümet kuruldu. Lenin'e göre, "Temmuz günleri", ikili iktidarın sonunu ve Sovyet liderlerinin fiilen teslimiyetini simgeledi. Rus Devrimi'nin barışçıl bir yolla gerçekleşmesine dair tüm umutlar kesin olarak kayboldu" diyen Lenin, "bütün iktidar Sovyetlere" sloganının terk edilmesi çağrısında bulundu. Ağustos'ta, Bolşeviklerin Eylül veya Ekim'den önce bir ayaklanmayla iktidara geleceğini öngördü; eski takvime bakılırsa haklı olduğunu ispatladı.

Sonraki iki ay boyunca Bolşevikler yasal haklardan yoksun bir yeraltı partisiydi. Fakat bunun Geçici Hükümet'e pek yardımı dokunmadı. Ekonomik kriz ve enflasyon devam etti. Sosyalist Devrimciler ve Menşevikler, Temmuz'da bir saldırıya girişerek kendilerini savaş partileri olarak yaftalamışlardı. Üstelik başarılı bir saldırı da değildi bu. Bolşevikler buna bağlı olarak nüfuzunu artırdı. Eylül'de Genelkurmay Başkanı General Kornilov'un başını çektiği bir *darbe* girişimi oldu; bu girişimi Kerenski ve hükümeti değil, Bolşeviklerin Sovyetler aracılığıyla harekete geçirdiği Petrograd ve çevresindeki sıradan askerler ve işçiler bastırdı. Demiryolu işçileri trenleri, telgraf operatörleri mesajları iletmeyi durdurdu. Kadet lideri Milyukov, "kısa bir süre için Kornilov ve Lenin arasında seçim serbestti... Bir tür içgüdü tarafından sevk edilen kitleler –kitleler çünkü karar onlara düşüyordu– Lenin'den yana tercihini kullandı." derken mevcut durumu doğru bir şekilde özetliyordu.

Herkes, Petrograd'ı Kornilov'dan Bolşeviklerin kurtardığını biliyordu: Bolşeviklerin itibarı muazzam arttı. "Sovyet" partilerinin işbirliği yaptıkları ilk olay bu olmuştu ve bunun sonucunda

Menşevik ve Sosyalist Devrimci partilerin içinde Kadetlerle bağları koparmayı ve Bolşeviklerle çalışmayı isteyen güçlü muhalefet kanatları ortaya çıkmaya başladı. Petrograd ve Moskova Sovyetleri yeni bir canlılık ve enerji kazanıp, Kornilov'a karşı kurdukları askeri birlikleri dağıtmalarını isteyen Kerenski kararnamesini boşa çıkarmayı başardılar. Endüstriyel Anlaşmazlıklar Komisyonu'nun Petrograd Sovyeti tarafından atanan bir üyesi bu döneme ilişkin şöyle yazıyordu: "Biz, ne türden olursa olsun düzenli olarak herhangi bir yetkiyle donatılmadık fakat İşçi ve Asker Temsilcileri Sovyeti'nin itibarı o kadar büyüktü ki, tüm kararlarımızı sadece işçiler değil, söylemesi tuhaf ama işverenler de tereddütsüz bir biçimde kabul ettiler."

Bu yine ikili iktidardı. Lenin, bir kez daha iktidarın Sovyetlere barışçıl yollarla geçme ihtimali üzerinde düşünmeye başladı: "Hiçbir sınıf Sovyetlere karşı bir ayaklanma başlatmaya cesaret edemez ve Kornilov deneyiminden derslerini alan toprak sahipleri ve kapitalistler, Sovyetlerin koşulsuz istemi üzerine iktidardan barışçıl bir şekilde vazgeçeceklerdir." Üç hafta önce, Bolşeviklerin Petrograd ve Moskova Sovyetlerinde çoğunlukta olduğu sırada, Lenin, "sadece ve münhasıran Sovyetlere karşı sorumlu" bir hükümet kurmaları ve bütün iktidarın yerel Sovyetler tarafından üstlenilmesini de kabul etmeleri halinde, Sosyalist Devrimcilere ve Menşeviklere, Bolşeviklerin hayırhah tarafsızlığını önermişti.

Fakat Sosyalist Devrimci ve Menşevik liderler bu öneriyi görmezden geldi ve Geçici Hükümet, utanç verici sonuna doğru ilerlemeye devam etti. Ekim ayında, Sovyetlerin artan itibarını dengelemesi amacıyla hükümet tarafından toplanan "Demokratik Konferans", koalisyon hükümetinin lehinde ya da aleyhinde, savaşın devam etmesi yönünde ya da buna karşı istikrarlı bir çoğunluk yaratamadı. Dolayısıyla parlamenter demokrasinin erdemlerine ilişkin tasarlanan gösteri amacına ulaşmadı. Ekim'in sonunda toplanan "Ön Parlamento" da herhangi bir politika için istikrarlı bir çoğunluk yaratmada aynı şekilde yetersiz kaldı. Liberal rejim kendini tüketmişti. Bolşevik Devrimi'nden bir gün önce Kerenski her zamanki gibi istifa ediyor ve ülkenin çıkarları için görevde kalmaya ikna ediliyordu.

Bu zaman zarfında, Geçici Hükümet'in komiserleri ordudaki etkilerini bütünüyle yitirmişlerdi. Taşradaki kentlerin çoğunda iktidar Petrograd'daki ayaklanmadan önce yerel Sovyetlerin eline geçti. Hepsinden önemlisi, iktidarın seçimle oluşturulmuş yerel meclislere fiilen geçişi kırsal bölgelerde zaten gerçekleşmişti: Köylülük, Sosyalist Devrimcilerin kabinedeki güçlü temsiline rağmen, kendisine toprak vermek için hiçbir şey yapmamış bir hükümete karşı yekvücut ayaklanmıştı. Devrimden bir gün önce bir Sosyalist Devrimci lider, Bolşevikleri suçlarken, "Ortada halkın şimdiye dek hiç karşılanmamış bir dizi istemi var." şeklinde bir kabulleniş sergiliyor ve barış, toprak ve ordunun demokratikleştirilmesi sorunlarını örnek gösteriyordu.

Lenin ayaklanmanın liderliğini üstlenmek üzere 6 Kasım gecesi saat on birde gizlendiği kenar mahalleden çıktı. Petrograd merkezine giden bir tramvayı yakaladı ve biletçi kadınla sohbet etmeye başladı. Kadın, Lenin'in sorularının çok aptalca olduğunu düşünüyordu. "Yakında bir devrim olacağını bilmiyorsan, nasıl bir işçisin sen?" diye bağırdı kadın. "Patronların kışlarına tekme basacağız."

Aynı haber yüksek mevkidekilere kadar ulaşmıştı. Ertesi sabah Kerenski'nin yaveri telgrafla genelkurmay başkanına şöyle bildiriyordu: "İnsan, Geçici Hükümet'in, seferberliği kısa bir süre önce tamamlamış fakat henüz askeri operasyonlara başlamamış bir düşmanın başkentinde bulunduğu hissine kapılıyor." Yaver haklıydı. İkili iktidar o günün devamında ve ertesi gün, Petrograd Sovyeti Askeri Devrimci Komitesi iktidarı gülünç denecek ölçüde kolayca ele geçirdiği zaman sona erdi. Sadece bir avuç Kadet mensubu ve bir kadın taburu direniş gösterdi. Tek ciddi askeri olay, kruvazör *Aurora*, hükümetin sığındığı Kışlık Saray'ı bombalamak için Neva nehrini buhara boğduğu zaman ortaya çıktı. Sarayı sadece üç top mermisi vurdu; bu arada tramvaylar işliyordu, sinemalar insanlarla doluydu, Şalyapin¹ her zamanki dinleyicilerine şarkı söylüyordu. 7 Kasım akşamı saat 7.25'te Reuter's muhabiri şöyle bildiriyordu: "Şimdiye dek zayıat sayısı yalnızca iki." (Şubat Devrimi'nde bin dört yüzün üzerinde ölü ve yaralı vardı.)

1 1878-1938 yıllarında yaşamış ünlü Rus opera sanatçısı. -ç.n.

Kerenski o günkü operasyonların erken bir safhasında, ABD bayrağının dalgalandığı bir arabanın içinde başkenti terk etti. Caddede onu tanıyan insanları, kendine has sözleriyle ifade edecek olursak, “her zamanki gibi biraz dikkatsizce ve basit bir tebessümle” selamladı. Böylece liberalizm sekiz aylık misafirliğinden sonra Rusya’yı terk etti: Zarafetle, tarihe karşı sorumluluklarının bilincinde ve kendi halkından yabancı bir kapitalist gücün bayrağıyla korunmuş olarak...

V

Geriye dönüp bakıldığında, iflas etmiş ve halkın gözünden dşmş Geçici Hükümet’in devrilişinin kaçınılmaz olduğunu görmek oldukça kolaydır. Lenin bundan o kadar emindi ki, devrimden yaklaşık bir ay önce *Bolşevikler İktidarı Ellerinde Tutabilecek mi?* başlıklı bir makale yazdı (ve yayımladı). Ancak bu bir ay boyunca Lenin, Finlandiya’da gizlendiği yerden, parti merkez komitesini bu gerçeğe inandırmak için şiddetli bir mücadele yürüttü. İstifasını sunarak (12 Ekim’de) ve partinin alt kadrolarına başvurmakla tehdit ederek sonunda istediğini elde etti. Bu tarihten sonra bile, artan bir zorunlulukla art arda mektuplar yazarak, iktidarın ele geçirilmesi için ivedi adımların atılması gerektiğinde ısrar etti.

29 Ekim’de, Stalin’in önderlik ettiğİ küçük bir grup, planlanan ayaklanmanın askeri tarafını yönetmekle görevlendirildi. Ancak partinin nder kadrolarındaki tereddüt devam etti. Ertesi gün Lenin kaban bir öfkeyle *Yoldaşlara Mektuplar*’ı yazdı: “Kurucu Meclis’i bekleyerek ne kıtlık ne de Petrograd’ın teslim olması sorununu çözebiliriz... Açlık beklemeyecek. Köylü ayaklanması beklemedi. Savaş beklemeyecek... Biz Bolşevikler, Kurucu Meclis çağrısına gvendiğimizi açıkladık diye, kıtlık beklemeye razı olacak mı?” Uzun zamandır sözü verilen Kurucu Meclis toplantısını beklemeyi isteyip silahlı ayaklanma planını onaylamadıklarını 31 Ekim’de basında duyuranlar ve böylece dolaylı olarak Bolşeviklerin planına

ihanet edip Lenin'in büyük öfke duymasına sebep olanlar, merkez komitenin iki üyesi Zinovyev ve Kamanev'di. Ancak Geçici Hükümet, böylesi şüphe edilmez bir kaynaktan bir hafta önceden gelen bu açık uyarıya rağmen, kendi savunması için yeterli bir hazırlık yapamadı.

Acele edilmesi için adeta yalvaran Lenin'in kafasını iki korku meşgul ediyordu. İlki, ordu komutasının cephenin önünü açıp, Petrograd'ı ve Baltık filosunu Sovyetlere teslim etmektense ehven-i şer olarak Almanlara bırakabileceğiydi. Bu, Rodzyanko'dan pek aşağı kalmayan bir kimse tarafından açıkça savunuldu. John Reed, Moskova'da bir tüccarın evindeki çay partisinde karşılaştığı 11 insandan 10'unun Kayzer'i Bolşeviklere tercih ettiğini aktarır. Kadet partisinin Petrograd örgütünün sekreteri ona, ülkenin ekonomik yaşamındaki çöküşün, devrimi itibarsızlaştırma kampanyasının bir parçası olduğunu söylemiştir. Bu yüzden Lenin, politik ve ekonomik iktidarın kilit mevki-ilerini hâlâ elde tutan sınıfın, kendi çıkarlarını yurtseverliğinin önüne koyabileceğinden şüphelenmekte haklıydı.

Lenin'in diğer korkusu; yükselen köylü ayaklanmasının bütünüyle kontrolden çıkabileceği, iktidarı kesin olarak ele geçirdiğinde Bolşeviklerin tam bir ekonomik çöküşle karşı karşıya kalabileceği ve "gerçek bir anarşi dalgasının bizden daha güçlü hale gelebileceği" idi. Sanıyorum ki bu endişe, Rusya'ya döndüğü günden itibaren Lenin'in kafasında vardı. Geçici Hükümet'in omurgasızlığı ve etkisizliğinin onu bu denli çileden çıkarmasının nedenlerinden biri de buydu: Lenin-19. yüzyıl devrimlerinde sık sık olduğu gibi- Geçici Hükümet'in, "düzen"i yeniden tesis edecek askeri bir diktatörün ekmeğine yağ sürmesinden korkuyordu. Lenin'in sağlam bir hükümet ve köylü kitleleriyle iyi ilişkilerin zorunluluğu konusundaki sürekli ısrarı ve gözlerini "Bonapartist" eğilimli generallerin üzerinden hiç ayırmaması işte bu yüzdendi. Gerçekten de iç savaş boyunca Rusya'nın pek çok yerinde davranışları bakımından bütünüyle yıkıcı bir tür köylü anarşizmi hâkimdi.

Lenin ileride, devrimden hemen sonraki günlerden şöyle bahsetti: “Girdiğimiz her kasabada Sovyet iktidarı istedik, ilan ettik ve birkaç gün içinde işçilerin onda dokuzu bizim tarafımıza geçti.” John Reed, devasa ülkenin her tarafında konuşmacıları dikkatle takip eden yüzbinlerce Rus insanını, anlamaya ve tercih etmeye gayret eden, yoğun şekilde düşünüp sonunda birlikte karar veren işçi, köylü, asker ve denizcileri çok canlı bir biçimde anlatır. “Rus Devrimi işte böyleydi”.

Kasım galibiyeti, pek çok düşman kaynağı tarafından kabul edildi. Fransız Askeri Misyonu’nun başındaki general (1940 yılında hâlâ Lenin’in Alman ajanı olduğunu, bunun yanı sıra belki de Çarlığın gizli polisi hesabına çalıştığını düşünüyordu!), Mart 1918’de çeşitli Bolşevik karşıtı partilerin liderleriyle bir dizi görüşme gerçekleştirdi. Bu liderlerin hepsi “istisnasız ve aralarında bir ön görüşme olmaksızın”, Bolşevikleri devirmek için yapılacak her girişimin boşuna olacağına hemfikir-diler. Bay Bruce Lockhart anılarında şöyle bir not düşüyordu: “‘Sadık’ denilen Rusların yüzde doksan dokuzu burjuvaydı.” Archangel’deki bir yıllık deneyiminden sonra kederli bir biçimde “Nüfusun çoğunluğu Bolşeviklere sempati duyuyor” sonucuna varıyordu General Ironside.² Devrimden sonraki altı ay boyunca ne muhalif basına yönelik topyekûn bir baskı ne de politik muhaliflere karşı şiddet vardı; çünkü buna gerek yoktu. Lenin gerçekçilikten oldukça uzak bir karar olarak görse de Kasım sonunda ölüm cezası kaldırıldı. Lenin, Ocak 1918’de kendisine yapılan ilk suikast girişimini pek ciddiye almadı ve saldırganın serbest bırakılması gerektiğinde ısrar etti. Terör sonradan, müttefik askeri müdahalenin doğrudan bir sonucu olarak geldi. (Bu, aynı zamanda, dostlarıyla gizli düşmanlarını ayırt etmek için yeterli bilgiye sahip olmayan ve hayatlarından başka kaybedecek bir şeyi olmayan bu düşmanlar üzerinde

2 Eylül 1918 ila Kasım 1919 tarihlerinde, Kuzey Rusya’daki çok uluslu dış müdahale gücünün başında bulunan Britanyalı general. –ç.n.

baskı uygulayacak araçları bulunmayan Sovyet yönetim aygıtının deneyimsizliğinin bir sonucuydu.)

Ekim Devrimi'nden sonra, iktidar, 7 Kasım'da açılan ve Bolşeviklerin bariz bir çoğunluğa sahip olduğu İkinci Sovyet Kongresi tarafından üstlenildi. Lenin daha önce Sovyetler Kongresi'nin halkın talebiyle Kurucu Meclis'e dönüştürülebileceğini söylemişti; bu, *Devlet ve Devrim*'in temel varsayımıydı. Ancak Lenin bu konuda parti üyelerinin tümünü katiyen ikna edebilmiş değildi. Kurucu Meclis'i toplama başarısızlığı, Geçici Hükümet'e yönelik rağbet gören eleştirinin temel dayanak noktalarından biri olmuştu. Sovyet hükümeti bu yüzden 18 Ocak'taki Meclis toplantısını durdurmak için bir şey yapmadı.

Bununla birlikte Kurucu Meclis toplandığında, onun hükümler bir organ olarak Sovyet yapısına aşılanamayacağına dair Lenin'in görüşü doğrulandı. Seçimler, Ekim Devrimi'nden ve Sosyalist Devrimci Parti'deki bölünmeden önce hazırlanmış parti listeleri üzerinden, Kasım 1917'de yapıldı. Söz konusu bölünme tabandan yükselmiş ve seçim listesinde başı çeken eden liderler buna karşı çıkmıştı. Kurucu Meclis netice itibarıyla Sosyalist Devrimcilerin sağ kanat liderlerinden bir çoğunluğa içerdi. Bu çoğunluk, Bolşevikler ve sol Sosyalist Devrimci koalisyonu tarafından sunulan, Sovyetler Kongresi Merkez Yürütme Kurulu'yla birleşme önerisini reddetti ve böylece aslında sağ Sosyalist Devrimciler, Sovyet hükümetinin müsamaha göstermeye hazır olmadığı ikili bir iktidarın tekrar canlandırılmasını önermiş oldu. Hükümet partileri Kurucu Meclis'i terk etti ve meclis 20 Ocak'ta lağvedildi. Oliver Cromwell'in benzer bir durumda söylediği gibi, "Tek bir köpek havlamadı."³

Sosyalist Devrimci Parti'deki bölünmenin Kurucu Meclis'i temsil gücünden yoksun bıraktığı şeklindeki Bolşevik iddiada tek taraflı bir savunma unsuru vardı; ancak Kurucu Meclis lağvedildiğinde hiçbir protesto olmayışı, Sovyet hükümetinde sandalye kabul etmiş Sosyalist Devrimcilerin sol kanadının,

3 Oliver Cromwell'in Rump Parlamentosu'nu lağvedişine ilişkin söylediği söz. -ç.n.

köylülüğün duygularını, Kurucu Meclis'e doğrudan Mogilev'deki ordu karargâhında bulunan generallerle istişa-
reler sonucu gelmiş sağ kanat lideri Çernov'dan daha iyi tem-
sil ettiğine kuşku bırakmıyordu. Devrimci partiler umutlarını
on yıllardır Kurucu Meclis'e bağlamış olsalar da bu umutla-
rın nüfusun tamamı tarafından paylaşıldığı oldukça şüpheli-
dir. Mayıs 1917'de Devlet Duması için yapılan bir araştırma
kesin bir şekilde şunu açıkladı: "Köylülüğün Kurucu Meclis'e
ilişkin bir düşüncesi yok; bazı köylerde özellikle de kadınlar-
ca varlığı bile bilinmiyor... Köylülük *katiyen*, Kurucu Meclis
hakkında kendine ait bir fikir oluşturmuş durumda değil."
Durum, Kasım'a gelinceye kadar değişebilirdi ancak Rusya'da
hiçbir türden parlamenter gelenek yoktu ve okuma yazma bil-
meyen köylülüğün Kurucu Meclis destekçilerinin konuşmaların-
dan çok Bolşeviklerin başarılarından etkilenmeleri çok
daha muhtemeldi.

Meclis'in lağvedilmesinden altı gün sonra, Bay Philips
Price,⁴ Petrograd'dan *Manchester Guardian* gazetesine şu telgra-
fı çekti: "Kongre'ye (yani Kurucu Meclis'in lağvedilmesinden
hemen sonra toplanan Üçüncü Sovyetler Kongresi'ne), tüm
Rusya'nın temsilcisi gözüyle bakmak hata olur; çünkü bugünler-
de hiçbir meclis savaş halindeki iki toplumsal unsuru birlikte
içererek var olamaz. Bununla birlikte Kongre'yi, bugünkü
Rusya'da en büyük güç olarak kabul etmemek çok daha büyük
bir hata olur." Sovyetler Kongresi o tarihten beri Rusya'daki en
büyük güç olmayı sürdürdü.

4 Britanyalı siyasetçi, milletvekili ve gazeteci. *Manchester Guardian* gazete-
si için Doğu Cephesi'nde savaş muhabirliği yapan Price, Rusça bildiği için
Ekim Devrimi'ni yakından gözlemleme fırsatı buldu. 1921 yılında
Britanya'ya geri dönen Price, Rus Devrimi hakkındaki anılarını anlattığı
kitabında Lenin ve Bolşeviklerden sempatiyle bahsetti. -ç.n.

ALTINCI BÖLÜM

KÜÇÜK ULUSLAR, BÜYÜK GÜÇLER

“Rus Devrimi hem Avrupa’da hem de Asya’da büyük bir uluslararası müttefike sahiptir; ancak aynı zamanda ve tam da bu yüzden, sadece ulusal ya da sadece Rus değil, uluslararası bir düşmana da sahiptir.”
(Lenin, 1908)

I

Bütün büyük devrimlerin uluslararası etkileri olmuştur. 16. yüzyılda Hollanda ayaklanması, İngiltere’deki devrimci hareketi derinden etkiledi. 17. yüzyıl İngiliz devrimi Fransa ve Hollanda’da hemen yankı buldu. Bu devrimin fikirleri ancak 18. yüzyıl Fransa ve Amerikası’nda bütünüyle meyvesini verdi. Lafayette ve diğerleri Amerikan Bağımsızlık Savaşı’nın demokratik düşüncelerini Paris’e getirdi. 1789, 1830, 1848 ve 1871 devrimleri Fransa dışında etkilerini göstermekte gecikmedi. Ancak Rus Devrimi, devrimcilerin, kendi eylemlerinin uluslararası bir sürecin parçası olduğunun bütünüyle bilincinde oldukları ve bu eylemlerin sadece kendi ülkelerindeki etkileriyle değerlendirilmemesini diledikleri ilk devrimdi.

Bu yeni uluslararası bilinç, Karl Marx’ın ve Birinci Enternasyonal’in (1864-72) mirasıydı. Onun devamı olan ve Lenin

on dokuz yaşındayken kurulan İkinci Enternasyonal, sınıf mücadelesini benimseyen Sosyal Demokrat partileri birleştirdi. Bu gevşek formül, programı kapitalizmin devrimci tarzda yıkılmasını ve “proletarya diktatörlüğü” aracılığıyla sosyalizmin kurulmasını amaçlayan Rus partisini kapsarken, aynı zamanda Alman Sosyal Demokrat Partisi gibi reformist programa sahip daha büyük partileri de içerdi. Sınıf mücadelesi bu partilerde, sosyalizme parlamenter reform yoluyla yavaş yavaş, barışçıl bir geçiş biçiminde kavrandı. Marx ve Engels’in, sosyalist düzene geçmenin tek olası aracı olarak düşündükleri “devrim”, hemen hemen tüm Avrupa Sosyal Demokrat partileri için laftan, söylevden ve dinsel bir umuttan ibaret hale gelmişti: Devrim, yakın pratik bir olasılık olarak ciddiye alınmadı ve 1914-18 savaşı bir dizi ülkede devrimci bir durum yarattığı zaman, bu ülkelerin sosyalistleri çoğunlukla bu avantajı kullanma noktasında tamamen hazırlıksızdı.

Ne var ki Rusya’da devrim, Lenin’in yetişkin yaşamının bütün dönemi boyunca, sosyalistlerin dikkate almak ve kendilerine eylem halinde kılavuzluk edecek kıymetli görüşlere sahip olmak için bel bağlamak zorunda oldukları bir olguydu. Sonuç olarak Rus Sosyal Demokrat Partisi küçük ve illegal olmasına ve bu partinin İkinci Enternasyonal Kongresi’ndeki temsilcileri genellikle mültecilerden oluşmasına rağmen, söz konusu temsilciler orada partilerinin büyüklüğüyle orantısız bir rol oynadılar.

Lenin, muhtemelen, diğer Rus mültecilere oranla Rusya’yla daha yakın ilişki içinde olduğundan, Batı partilerinin büyüklüğünün ve itibarının kendisini etkilemesine asla izin vermedi. Enternasyonal’in, tüm kıta partilerinin sözde bağlılık gösterdikleri Marksist devrimci söylemlere gerçekliği yerleştirmeye çalışan kanadının lideri oldu. Bu, Lenin’in Rusya’da yeni tipte devrimci bir parti inşa etme mücadelesiyle birleşti. Menşevikler, Batı Sosyal Demokrat partilerinin çoğunluğu tarafından desteklenirken, Bolşevikler ise bu partilerin sol kanatlarında müttefik buluyordu.

İkinci Enternasyonal “reformistleri”ne ve onların Rus mültecileri arasındaki taraftarlarına karşı aktif mücadele sürecinde, Lenin, Marx’ın ölümünden beri dünya ekonomisinde yaşanan

gelişimi kendine özgü titizlikle analiz ettiği bir dizi eser kaleme aldı. Bu analiz ışığında, tüm ülkelerdeki sosyalistlerin görevlerini yeniden tanımlamaya girişti. Lenin'in "reformistler"e yönelik eleştirisi, onların, Marksizmi canlı ve gelişen bir teoriden pasif determinizmin ölü bir dogmasına dönüştürdükleri biçimindeydi: Tek tek sosyalist bireyler sosyalizm için aynı zaman diliminde ne yapmış olurlarsa olsunlar, "kaçınılmaz tarihsel güçler" bir gün sosyalizmi getirecekti. Lenin, bir deterministin tam tersiydi: Bir sonraki adımın ne olması gerektiğine karar verebilmek için, her verili durumda nerede olduğunu bilmek istiyordu. Onun Engels'i öven sözleri, kendisi için de geçerlidir:

"O, verili geçiş biçiminin *nereden nereye* evrileceğini, her ayrı durumun somut, tarihsel ve kendine has özelliklerine uygun olarak belirlemek için, [devletin] geçiş biçimlerini büyük bir titizlikle analiz etmeye çalıştı."

II

Lenin ekonomik analizini 1916'da basılan *Emperyalizm* adlı kitabında yaptı. "Emperyalizm" sözcüğü, pek çok yazar tarafından o denli rahat kullanılageldi ki, Lenin'in vardığı temel sonuçları bizzat kendi özetinden aktarmakta yarar var:

"Emperyalizmin mümkün olan en kısa tanımını yapmak gerekseydi, onu, kapitalizmin tekelci aşaması olarak tanımlardık... [Ancak tam bir tanım] aşağıdaki beş temel özelliği içermelidir: Üretimin ve sermayenin yoğunlaşması öyle ileri bir düzeye ulaşmıştır ki, ekonomik yaşamda belirleyici bir rol oynayan tekelleri yaratmıştır.

1. Banka sermayesi sınai sermayeyle kaynaşmış ve bu, "mali sermaye"ye dayalı bir mali oligarşi yaratmıştır.
2. Sermaye ihracı, meta ihracından ayrı olarak özel bir önem kazanmıştır.
3. Dünyayı kendi aralarında bölüşen uluslararası kapitalist tekeller oluşmuştur.

4. Tüm dünya topraklarının en büyük kapitalist güçler arasında bölüşümü tamamlanmıştır.”

Lenin’i *Emperyalizm*’i yazmaya sevkeden temel dürtü, 1914’te patlak vermiş savaşa karşı benimsemeleri gereken tutuma ilişkin sosyalistler arasında yaşanan tartışmalardı. Ama, tartışma amaçlı olan *Rusya’da Kapitalizmin Gelişmesi* gibi bu kitap da kısa ömürlü olmaktan uzak bir yapıttır. *Emperyalizm* yıllarca süren kapsamlı ve hedefli bir okumaya dayanıyordu; aslında Lenin kitabındaki temel çıkarımların çoğuna *Emperyalizm*’in basımından epey önce ulaşmış ve bunlara göre hareket etmişti.

İkinci Enternasyonal, alametleri gözüken Dünya Savaşı’na yönelik tutumunu 1907’deki Stuttgart Konferansı’nda benimsenen ve 1912’deki Basel Konferansı’nda yinelenen kararlar tanımladı. Eğer savaş bütün ülkelerin işçi sınıflarının onu engelleme girişimlerine rağmen patlak verirse, o zaman sosyalistlerin görevi, “savaş tarafından yaratılmış ekonomik ve politik krizi halkı ayağa kaldırmak ve böylelikle kapitalist sınıfın iktidarının çöküşünü hızlandırmak için tüm güçleriyle kullanmak” olacaktı. Ne var ki 1914’te, tüm muharip ülkelerdeki sosyalist partilerin çoğunluğu (Rusya ve Sırbistan hariç) savaşı desteklediler. Rusya’da ne Menşevikler ne de Bolşevikler savaş kredilerine oy verdiler. Ancak Menşevikler sadece savaşa bulaşmamakla yetinirken, Bolşevikler Devlet Duması’nda ve fabrikalarda savaş karşıtı propaganda yürüttü. Kasım 1914’te Duma’daki beş Bolşevik temsilcisi tutuklandı; Şubat’ta bunlar ve diğer parti liderleri yargılanıp Sibirya’ya sürüldüler. Lenin şunu ilan etti: “Mevcut emperyalist savaş iç savaşa dönüştürmek tek doğru proleter slogandır... Rusya’nın yenilgisi her koşulda ehven-i şerdir.”

Lenin kesinlikle her türden savaşa muhalif değildi: O, soyut barışçılığı küçümsüyordu. “Savaş”, diyordu, Clausewitz’in deyişiyle, “politikanın devamıdır. Savaştan önceki, savaşa götüren ve ona yol açan politikaları incelemeliyiz. Bu politikalar emperyalistse, yani mali sermayenin ya da sömürgeler ve yabancı ülkelere yönelik soygun ve baskının çıkarınsa, bu durumda söz konusu politikalarından çıkan savaş emperyalist bir savaştır. Eğer bu politikalar ulusal kurtuluş politikaları, yani ulusal baskıya karşı bir

kitle hareketinin ifadesiyse, bu durumda söz konusu politikalar-
dan çıkan savaş bir ulusal kurtuluş savaşıdır.”. Lenin’in, “kendi”
sömürgelerinin elde tutulmasını önerirken ilhaksız barış çıgıllıkları
atan Sosyal Demokratlara hiçbir tahammülü yoktu.

III

Lenin’in emperyalizm teorisinin bizi ilgilendiren ikinci yönü-
ne –Lenin’in ulusal sorun ve sömürgeler sorunu karşısındaki tutu-
muna– geliyoruz. Rus Marksizminin bu konu hakkındaki klasik
eseri, Stalin’in ilk defa 1913’te basılan *Marksizm ve Ulusal Sorun*
adlı kitabıdır. Bu eser Lenin’le yakın bir işbirliği içinde yazıldı ve
her ne kadar alıntıları genelde Lenin’den yapacak olsam da ifade
edilen görüşler bir çok durumda ilk kez, Lenin’in ona hitap ettiği
gibi “harika Gürcü” tarafından geliştirildi. Aslında ikisinin bu
konu hakkındaki çalışmalarını birbirinden ayırmak imkânsız.

Ulusal hareketlere ilişkin Marksist görüş tarihsel olarak göre-
li türdendir: Bu görüşe göre, bağımsız bir ulus devletin kurulma-
sı, burjuva devriminin zorunlu bir parçası ve dolayısıyla demok-
rasinin kazanılması için temel bir ön koşuldur. Bunun ekonomik
temeli şudur: “Burjuvazi meta üretiminde tam bir zafer elde
edebilmek için ulusal pazarı ele geçirmek, aynı dili konuşan bir
nüfusun oluşturduğu politik olarak birleşmiş topraklara sahip
olmak zorundadır.” Kendilerinden öncekine karşıt olarak bu tür
“burjuva” ulusların yaratılması, tarihsel olarak ilerici bir adım-
dır. Lenin 1915’te şöyle yazıyordu: “Kendi ‘burjuva’ vatanları
adına konuşmaya tarihsel bir hakkı bulunan, feodalizme karşı
mücadelelerinde yeni ulusların on milyonlarca insanını uygar bir
hayata uyandırmış büyük burjuva devrimcilerine en derinden
saygı duymaksızın Marksist olunamaz.”

Marksistler, halkı yabancı baskıdan kurtarma etkisine sahip
olduğu sürece ulusal hareketleri desteklediler: Marx bu yüzden 19.
yüzyılda hem Alman ve İtalyan ulusal birliğini hem de Polonya ve
İrlanda’nın bağımsızlığını savundu. Ulusal hareketler bulunduğu-
muz yüzyıla kadar büyük ölçüde Avrupa ve Amerika ile sınırlıydı;

ancak Lenin yeni emperyalizmin ayırt edici bir özelliği olarak şunu not düşti: “Tüm dünya topraklarının en büyük kapitalist güçler arasında bölüşümü tamamlanmıştır.” Bu bölüşümle birlikte sömürge ve bağımlı ülkelerde ulusal bağımsızlık hareketleri gelişti. Rusya coğrafik olarak hem bir Avrupa hem de bir Asya ülkesidir. Balkan ülkelerinin bağımsızlık mücadelesi, Jön Türk hareketi ve Çin devrimi Rus kamuoyunu derinden etkileyip canlandırdı. “Ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı,” Çarlık Rusyası’nda gerçek bir sorundu. Bu, Bolşeviklerin görüşlerinin pek çok İkinci Enternasyonal partisindeki çoğunluğun görüşlerinden farklı olduğu bir başka noktaydı.

Rus devletinde pek çok ulus tam vatandaşlığın ne haklarından yararlanabiliyordu ne de imtiyazlarından. Lenin, Orta Volga bölgesindeki Pugaçev’in memleketinde geçen çocukluk yıllarında bu olguyla karşı karşıya kalmıştı. Simbirsk’te iken Lenin’in babasının dostlarından biri kendisini eğitmeyi başarmış ve yaşamını hemşerilerini aydınlatmaya adanmış, Çuvaş ulusal azınlığının bir üyesiydi. Lenin’in de okuldayken Rusça konusunda yardımcı olduğu bir Çuvaş dostu vardı.

Rus Devrimi’ni 1905’te Polonya, Finlandiya, Letonya, Estonya ve Gürcistan’daki ulusal hareketler tamamladı. Bunun sonucu olarak Haziran 1907 tarihli İmparatorluk Manifestosu şu ilkeyi açıkladı: “Rus devletini güçlendirmek için oluşturulan Devlet Duması’nın ruhen de Rus olması gerekir. İmparatorluğumuza dâhil diğer halklar gereksinimlerini duyurmak için Devlet Duması’nda temsilcilere sahip olmalıdırlar ancak bunlar, tümüyle Rusları ilgilendiren sorunlar hakkında karar vermelerini sağlayacak sayıda temsil edilemezler ve edilmeyeceklerdir.” “Rus dilini kullanmayan kişiler” Duma’dan özellikle dışlandılar. Bu manifestonun eşlik ettiği Stolypin’in seçim yasası, Orta Asya halklarını oy verme hakkından bütünüyle mahrum etti ve de Polonya ve Kafkasya temsilcilerinin sayısını keskin bir biçimde düşürdü. Yahudilere aşağılayıcı kısıtlar getiren 650 kanundan bazılarının lağvedilmesi için Stolypin’in pek liberal olmayan kabinesi tarafından hazırlanan kanun teklifi, II. Nikola tarafından reddedildi. 1916’da Orta Asya’daki yerli halkların ayaklanması zalimce bastırıldı. Bundan böyle orada

hazır müttefikler ve gerçek bir demokratın sempati duymaktan başka bir şey yapamayacağı bir dava vardı.

20. yüzyıla gelindiğinde ulusal devletlerin çoktan kurulmuş ve sağlam temellere oturmuş olduğu Batı Avrupa'da, "ulusal sorun", sömürgelerle merkez ülkeler arasında keskin bir ayrım yapma eğiliminde olan Sosyal Demokrat liderlere, özellikle acil bir sorun olarak görünmedi. Onlara göre sömürgeler nihayetinde bağımsız olacaktı; ancak "kendi" sömürgeleri bağımsızlık için "olgunlaşınca" dek uzun süreli bir geçiş ve vesayet safhası tahayyül ediyorlardı.

Öte yandan Lenin, İkinci Enternasyonal Kongresi'nden önce, daha 1907 yılında, sömürge veya bağımlı halkların kendi kaderlerini tayin isteminin, en az sömürge ülkelerdekiler kadar merkez ülkelerdeki işçi sınıfının çıkarları bakımından da elzem olduğunu tartışıyordu. Lenin, Marx'ın "başka halkları ezen bir halk özgür olamaz" mealindeki sözlerini alıntıladi ve Cecil Rhodes'un¹ şu sözünü not düştü: "İmparatorluk... karın doyurma meselesidir. İç savaştan kaçınmak istiyorsanız, emperyalist olmak zorundasınız." Lenin, Rus olmayan halklara eşit vatandaş muamelesi yapılana ve istemeleri halinde kendilerine ayrılma ya da özerlik hakkı verilene kadar, Rusya'da gerçek demokrasinin kurulabileceğine inanmıyordu. Diğer halkları zor yoluyla zaptetmek için işgal ordularına ihtiyaç duyuldu, ulusal nefret üretildi; dinsel, sınıfsal ve ulusal eşitsizlikler arttırıldı ve bütün bunlar otokrasinin despotik iktidarını bağımlı ulusların halkları üzerinde olduğu kadar Rus halkı üzerinde de güçlendirdi. Birleşmiş Milletler'deki Sovyet temsilcisinin Aralık 1946'da vesayet antlaşmaları üzerine bir tartışmada benzer argümanlar kullanıyor olması, belki de rastlantıdan öte bir şeydi.

Gerçekten tam ulusal eşitlik, Lenin'e göre ancak sosyalizmde kazanılabilirdi; çünkü emperyalizm var olduğu sürece, diğer halkları sömürme güdüsü de değişmeden kalacaktı. Ancak Lenin sonrasında, tam demokrasinin de ancak, ekonomik sömürüsü politik

1 Britanyalı ünlü işadamı ve siyasetçi. De Beers elmas şirketinin kurucusu ve Britanya emperyalizminin Afrika kıtasındaki ateşli savunucusu. -ç.n.

eşitliği anlamsızlaştırmış olan kapitalizmin alaşağı edilmesinden sonra elde edilebileceği görüşünü ileri sürdü. Dolayısıyla her bir durumda –demokrasi için ya da küçük ulusların bağımsızlığı için mücadele verilirken– bu “burjuva devrimci” taleplerin sosyalistler için de çok büyük öneme sahip olduğunu söyledi; çünkü söz konusu talepler elde edildikçe, tüm dünyada emperyalizm buna bağlı olarak zayıflayacak ve tükenecekti.

Bununla birlikte Lenin, ulusların kendi kaderlerini tayin ve istemeleri halinde ayrılma *hakkını* desteklemeyi açıklığa kavuştururken dikkatliydi. Lenin, boşanma hakkını tanıyanların tüm evliliklerin sona ermesini istememeleri gibi, sosyalistlerin de bu hakkın uygulanmasını her daim savunacaklarını katıyen iddia etmedi. Aksine Lenin, büyük politik birimlerin ekonomik avantajlarını vurguladı; zorun ortadan kaldırılması ve gerçek tercih özgürlüğünün tesis edilmesiyle giderek daha büyük sosyalist devlet federasyonlarının kurulacağını varsaydı. Bununla birlikte sosyalist partilerin ayrılma karşısındaki tutumunun, genel olarak sosyalizmin ve tarihsel ilerlemenin çıkarları tarafından belirlenmesi gerektiğini düşündü: Daha gerici rejimlere karşı verilen demokrasi mücadelesine yararı olmayacaksa, bu tür ulusal isteklerin kendi başına mutlak bir geçerliliği yoktu. Aynı gerekçeden dolayı Marx ve Engels 1850’lerde, gerici Rusya’nın ileri karakolları olarak gördükleri için Çek ve Yugoslav ulusal hareketlerine sempati duymadılar.

IV

Lenin, Batı Avrupa Sosyal Demokrat partilerine liderlik edenlerin sömürge ülkelerdeki kurtuluş hareketlerini desteklemedeki isteksizliklerini; savaşın patlak vermesini sosyalist devrim uğruna çalışma fırsatı olarak değerlendirme vaatlerini yerine getirmedeki başarısızlıklarını ve yönetici sınıfla uzlaşmaya hazır oluşlarını, aynı fenomenin farklı veçheleri olarak düşündü. “Emperyalizm çağı” diye yazıyordu Lenin, “dünyanın, diğer tüm ulusları baskı altına alan ‘büyük’ ayrıcalıklı uluslar arasında bölüşüldüğü bir çağdır. Bu ayrıcalıkların ve baskının sonucu olarak elde edilen

ganimetin kırıntıları da hiç kuşkusuz küçük burjuvazinin belirli bir tabakası ile işçi sınıfı aristokrasisi ve bürokrasisinin payına düşer.” İşçi sınıfının önemsiz bir azınlığı olan yüksek ücretli sendika liderleri ve parti idarecileri, küçük burjuva yaşam standartlarını ve bakış açısını edindiler ve böylece, “tüm uluslardan ezilen kitlelere karşı”, aslında “kendi ulusal burjuvazileriyle bir ittifak” kurdular. “Oportünist” liderlerin işçi sınıfı üzerindeki güç ve nüfuzlarının kaynağı bu ittifaktır çünkü bu liderlerin arkasında sadece gelenek ve eylemsizliğin gücü değil, yönetici sınıfın bütün iktidarı, propaganda ve eğitim aygıtı ve –ihtiyaç ve özellikle savaş anında– hapishaneler ve idam mangası vardır.

Bu, Lenin’in, Sosyal Demokrat liderlerin 1914’teki tavırlarını “alçakça” olarak değerlendirmesine yol açtı. Alman Sosyal Demokrasisinin liderleri tüm partiyi yekvücut olarak savaşa karşı harekete geçirmek yerine, ki bu durumda her bir münferit üyeye ve hatta liderlere yönelik tehlike çok daha az olurdu, her üyenin karşısına “ya liderlerinizin öğütlediği gibi orduya katılın ya da kurşuna dizilin” seçeneğiyle çıktılar.

Lenin bu durumu, tüm Batı Avrupa Sosyal Demokrat partilerin liderlerinin Marksizmi sulandırıp önemsemedikleri; kârının bir parçası işçi sınıfının daha kalifiye ve varlıklı üyelerine gittiği sürece kapitalist düzenin sürmesine razı oldukları bütün bir devrin politik eğiliminin zirvesi olarak düşündü. Bu, “başka halkları ezen bir halkın özgür olamayacağı” aksiyomunun yeni bir ispatıydı. Lenin’in anladığı biçimiyle gerçek Marksizm sadece, köklü bir sömürge imparatorluğu olmayan güçlerin işçi sınıfı hareketleri içinde hakimiyet kurdu. “İşçi aristokrasisi”nin bariz bir örneği, yerli işçilerin aksine Rus işçilerin ayrıcalıklı bir konumda olduğu Stalin’in Gürcistan’ında görülecekti. Gürcistan 1917’den sonra Menşevizmin ve dış müdahalenin bir kalesiydi.

V

Dolayısıyla Lenin, Sosyal Demokrat hareket içindeki “oportünizm”e en büyük ihanet olarak baktı. 1917’de Rusya’ya döndüğün-

deki tavrını bu belirledi. Lenin daha öncesinde, savaş sırasında Rusya'da iktidarı ele geçiren sosyal demokrat bir hükümetin, sunduğu genel bir barış teklifinin muharip ülkelerce kabul edilmediği takdirde ne yapması gerektiğini kendisine pek çok kez sormuştu ve tereddütsüz bir biçimde böyle bir hükümetin bu koşullar altında devrimci bir savaş yürütmesi gerektiği sonucuna varmıştı. Şubat 1917'de Çar'ın devrilmesine ve ağırlıkla Kadetlerden oluşan bir hükümetin iktidara gelmesine rağmen, Lenin bunu sadece bir *burjuva* devrimi olarak değerlendirdi: Bu devrim yalnızca, Rusya'yı savaştan diğer hükümetlerle aynı çizgiye getirdi; savaşın mahiyetini ya da Rusya'nın Batılı kapitalist güçlere ekonomik bağımlılığını hiçbir şekilde etkilemedi. Rusya savaştan çıkarılana ve dış borçları reddedilene kadar, Lenin Bolşeviklerden Geçici hükümete destek vermeyi reddetmelerini istedi. Bu, pratikte *burjuva* devrimini bir proleter devrime, parti tarafından şimdiye kadar benimsenenden daha radikal bir pozisyona "götürmeyi" savunmaktı. Yaklaşık iki hafta boyunca süren şiddetli bir kampanya ve karşı kampanyanın sonunda Lenin ve destekçileri partiyi kendi görüşleri doğrultusunda ikna ettiler.

Lenin, devrimin balayı denebilecek o günlerinde bu politika-nın Bolşeviklere kısa sürede popülerlik kazandırmayacağını kabul ediyordu: Plehanov'un deli olmakla suçladığı, diğerlerinin de onun bir Alman ajanı olduğunu söylediği bir dönemde bu politika, akıntıya karşı kürek çekmek demektir. Ne var ki Lenin, kendi bakış açısının Rus kitlelerin gerçek çıkarlarına denk düş-tüğünden, bu bakış açısının onlara açıklanabileceğinden ve söz konusu kitlelerin, yeni hükümetin süslü cümlelerinin iç yüzünü kısa sürede görmeye başlayacaklarından emindi. Aslında halk kesimleri Sovyetler aracılığıyla halihazırda ilhaksız bir barış çağrısında bulunuyorlardı. "Kitleler fetih istemediklerini ilan ettiklerinde onlara inanırım. Guçkov ve Lvov [yani hükümet] fetih istemediklerini söylediklerinde, yalan söylüyorlar demektir. Bir işçi, ülkesini savunmak istediğini söylediği zaman, bu, onun içinde konuşan ezilmiş bir insanın içgüdüdür." Lenin'i artık kanıtlanmış olduğu üzere dâhi bir lider kılan şey, bu son ifadesinde de görüldüğü gibi, bir anda beyninde şimşekler çak-

masını sağlayan sezgi g¼c¼yd¼. “Sabırla açıklayın” s¼z¼, sonraki birkaç hafta için Lenin’in parolası oldu.

Devlet Duması için Mayıs’ta yapılan araştırma, savaşa olan desteğin azalmakta olduğunu g¼sterdi. “‘Sonbahara kadar bekleyip ne olduğunu g¼receęiz; sonra bizim için eve d¼nme zamanı gelecek’ biçimindeki s¼zler sık sık duyuluyor” diye belirtiliyordu araştırma sonuçlarında ve h¼z¼nl¼ bir şekilde şu sonuca varılıyordu: “Durum kaygı verici.” Bu esnada Geçici h¼k¼met Batılı m¼ttefiklere sadakat mesajı g¼ndererek hayal kırıklığı s¼recine bizatihi yardım ederken, Rusya’yı m¼ttefiklere bağlayan ve t¼m taraf¼lkelerle ilhaklar planlayan gizli antlaşmaları kamuoyuna açıklamayı veya bunları ilga etmeyi reddetti. G¼r¼lt¼c¼ bir sosyalist çoğunluğa sahip Fin parlamentosu (Seim) lağvedildi: Ukrayna’nın talep ettiği ¼zerklik reddedildi.

Batı’dan gelen ricalara yanıt olarak, Geçici h¼k¼met Temmuz’da b¼y¼k ¼lekli bir saldırıya girişti. Bu, savaş yorgunu orduda felaket sonuçlar yarattı. Bay Philips Price şöyle kaydediyordu: “Lenin’i bir Alman ajanı olarak lanetleyen aynı adamlar, tam da onun ¼ę¼tlediklerini –silahlarını bırakmayı, Almanlarla dost olmayı, sosyalizmi ve b¼y¼k toprak sahiplerinin m¼lks¼zleřtirilmesini– tartışıyor olacaklardı.” “Bolşevik propaganda” kendisine ulaşmadan çok ¼nce kyl¼ bir asker, cepheden eve şöyle yazıyordu: “Rusya’da kapıların sonuna kadar açık olduğu bir zamanda ¼lmek korkunç bir şey.” Lenin’in “toprak ve barış” sloganı, kyl¼ orduyu derinden etkiledi: Askerlerine savaşmayı emreden subaydan, ¼niformalı b¼y¼k toprak sahibi olarak nefret edildi. Askerler barış lehinde, Lenin’in deyimiyle, “ayaklarıyla oy kullandılar.” Bolşeviklerin iktidarı ele geçirmesinden yaklaşık bir hafta ¼nce, Kerenski’nin savaş bakanı, savaşı s¼rd¼rmenin imkânsız olduğunu açıkladı.

Dolayısıyla Bolşevikler’in iktidara geldiğinde barış yapmaktan başka çaresi yoktu. “Devrimci savunmacılığa” karşı teorik itirazlar ¼mr¼n¼ doldurdu, bundan böyle savaşı s¼rd¼rmenin pratik zorlukları ¼ne ıktı. Ordu dağılmış vaziyetteydi; kyl¼ askerler, b¼y¼k toprak sahiplerinin m¼lklerini kapışmaya katılmak için köylerine

koşturuyorlardı. Bolşevikler hemen Rusya'nın boyunduruk altında-ki halkları için ayrılma hakkını duyurdu, gizli antlaşmaları ilga etti (sonra da kamuoyuna açıkladı) ve tüm muharip ülkeleri genel bir barış için müzakere masasına çağırdı. Antant¹ yanıt verdi ama Sovyet hükümetine değil, bir ya da iki gün sonra görevden alınacak olan anti-Bolşevik Genelkurmay Başkanı General Dukonin'e. Bu yanıt, Rusya'nın ayrı bir barış yapması halinde bunun çok ciddi sonuçlar doğuracağı tehditleriyle dolu bir ret mektubuydu. Bunun dolaysız sonucu, Dukonin'in erler tarafından linç edilmesi oldu. Batılı müttefiklerden Rusya'ya erzak akışı durdu. Lenin 22 yıl önce Rus işçilerine söylediği sözleri tekrarlayarak, Ağustos 1918'de şöyle diyordu: "Rus kapitalistleri, İngiliz ve Fransız kapitalistleri ile büyük toprak sahiplerine el avuç açıyorlar."

VI

Bu koşullarda savaşa devam etmek olanaksız olduğu ve Sovyet hükümeti Almanya ile ayrı bir barış yapmayı henüz istemediği için; görünüşte Almanlarla müzakerelere başlamak, gerçekte ise bu müzakereleri alenen yürütmek yoluyla muharip ülkelerin halklarına kendi hükümetlerini devirip genel bir barış yapmaları çağrısında bulunmak üzere, Troçki, Brest-Litovsk'a gönderildi. Sovyet hükümetinin müzakerelere hangi şartlar temelinde katılmak istediğini duyurması, tüm muharip ülkelerin canını yeterince sıkıyordu: Bu şartlar, ilhakların ve tazminatların reddini ve tüm ulusal gruplar için kendi kaderlerini tayin hakkı istemini içeriyordu. ABD Başkanı Wilson'ın birkaç hafta sonra ilan edilen 14 İlke'si esas itibarıyla aynı hususları içeriyordu. Bolşevikler kendi şartlarının kapitalizm dâhilinde uygulanabilir olduğunu düşünmemişlerdi ve 14 İlke devamında Versay uzlaşısının çerçevesini çizenlere oldukça güçlük çıkardı.

1 Fransa ve Britanya'nın 1904 yılında kurduğu ittifakın adı olan Antant, 1907 yılında Rusya'nın dahil olmasıyla Üçlü Antant'a dönüşmüş, Birinci Dünya Savaşı'nda taraf değiştiren İtalya'nın katılımıyla İtilaf Devletleri veya Müttefikler halini almıştır. —ç.n.

Brest-Litovsk'tan duyurulan Bolşevik propaganda bir yıl sonra zengin bir mahsul vermesine rağmen, Batı'da hemen devrim üretmedi. Almanya ile yeniden başlamak üzere olan savaş için Britanya ve Amerikan hükümetlerine yapılan malzeme desteği başvuruları yanıtsız kaldı. Tam aksine, Bolşevik Devrimi'nden bir ay sonra, Clémenceau,² Sibiry'a bir Japon keşif gücünün gönderilmesini savunuyordu. Ocak'ta bir Japon kruvazörü Vladivostok Körfezi'ne girdi. Hong Kong'da 25. Middlesex'e komuta eden bir subaya da aynı limana ilerlemek üzere taburunu hazır tutması emredilmişti. Britanya kuvvetleri, Şubat'ın sonunda Murmank'a çıkarma yapmaya başladılar. Lenin, Rusya'nın ayrı bir barış yapmak zorunda olduğuna karar verdi. İngiltere ve Almanya'nın Rusya aleyhinde anlaşılabileceklerinden korkuyordu. Lenin, Troçki'nin inatçı muhalefetine ve içindeki zaferin kolaylığından sarhoş olup her şeyi Batı Avrupa'da devrimlerin hızla ilerlemesine bağlamak isteyen parti üyelerine karşı koymak zorunda kaldı.

Lenin, Rusya'da Sovyet cumhuriyetinin korunmasının parti-nin birinci görevi olduğunda ve dış politikanın dünya devrimi üzerine spekülasyonlara dayanamayacağına ısrar etti. Ocak sonundan Mart ortasına kadarki bir dizi hiddetli konuşmasında "savunmacı"ların romantik tavrına saldırdı ve sonunda partisini, bugüne kadar ondan hiç istemediği en nahoş önleme rıza gösterme noktasına getirdi. "Eğer uyum sağlamaya hazır değilseniz, eğer çamurda karnınız üzerinde sürünmeye meyilli değilseniz, siz devrimci değil bir gevezesiniz: Bunu, hoşuma gittiği için değil, başka bir yolumuz olmadığı için; tarihin devrimi her yerde aynı anda olgunlaştırmaya istekli olmadığı ortaya çıktığı için öneriyorum."

Bir noktada, Lenin'in talimatlarının aksine, Troçki müzakerelerden çekildi ve "ne barış ne de savaş" diyerek (tıpkı 1914'te dünya savaşında "ne zafer ne de yenilgi" dediği gibi) Brest-Litovsk'tan ayrıldı. Almanlar hemen harekete geçti ve yüz millerce karelik yeni toprak parçası ele geçirdi. Ama bundan sonra daha fazla direnmenin imkânsız olduğu açığa çıktı ve Lenin'in politikası, eğer Troçki'nin

2 Georges Clémenceau, Kasım 1917 ila Ocak 1920 tarihlerindeki Fransa başbakanıdır. -ç.n.

“süngüyü toprağa saplama” politikası izlenmeseydi kaybedilmesi kaçınılmaz olandan çok daha geniş toprak parçasının gözden çıkarılması pahasına da olsa, sonunda kabul edildi. Sovyet cumhuriyeti Brest-Litovsk antlaşmasıyla Rus İmparatorluğu topraklarının dörtte birini, nüfusunun üçte birini, kömür ve demir kaynaklarının dörtte üçünü kaybetti. Ama aynı dönemde Kızıl Ordu kuruluyordu. Mayıs ortasına kadar, Kızıl Ordu’ya 400 binden fazla gönüllü katılmıştı. Lenin, Bruce Lockhart’a şöyle diyordu: “Bu soyguncu barışın bir sonucu olarak Almanya Doğu’da daha az değil, daha fazla kuvvet bulundurmak zorunda kalacak. Almanya’nın Rusya’dan büyük miktarlarda erzak edinebileceği sorununa gelince, korkularınızı bir yana bırakınız. ‘Pasif direniş’ –ve sizin kendi ülkenizden gelen tavır– savaşmayan bir ordudan çok daha güçlü bir silahtır.” Lenin’in haklı olduğu kanıtlandı.

Lenin bunu, “Zaman kazanmak için mekândan vazgeçmek” olarak niteledi. “Barış değil, bir ateşkes” dedi *Pravda* (30 Mart). Lenin antlaşmayı imzaladı fakat onu okumayı reddetti. “Tabii ki antlaşmayı ihlal ediyoruz” diye açıkladı Lenin, “otuz ya da kırk kez ihlal ettik” ve bu, antlaşma onaylanmadan önceydi. “Biz tüm bu zaman boyunca bekleyerek kendimizi Sosyalist Enternasyonal önünde haklı çıkardık.” diyordu Sovyetler Kongresi Merkez Yürütme Kurulu üyesi bir asker. Alman Genelkurmayı Ekim 1918’de, Doğu Cephesindeki askeri birliklerin Bolşevik etki nedeniyle Batı’ya nakledilmelerine değmeyecek ölçüde büyük bir moral çöküntüsü içinde olduğuna karar verdi; bir ay sonra Almanya, Batı Cephesinde nihai olarak yenilgiye uğratılmıştı, askeri birlikleri Ukrayna’dan geri çekiliyordu. Eski Rus topraklarında kalan Alman askerleri ise Bolşeviklere karşı mücadele etmek üzere Müttefik Yüksek Komutanlığı’nın emri altındaydılar.

VII

Tam bu sırada, Lenin’in Brest-Litovsk antlaşmasının sonuçlandırılmasında ısrar ettiği zaman korktuğu şey, yani Rusya’ya

Müttefik müdahalesi gerçekleşti. Britanya ve Japon askerleri, Amerikalıların Japonları gözetlemek amacıyla daha önce çıkarma yaptıkları Vladivostok'taydılar. Archangel'da bir Britanya kuvveti vardı. Tek başına Rus iç savaşının yeniden alevlenmesini sağlayan Müttefik müdahalenin iğrenç ve utanç verici öyküsünü yeniden anlatmak bu kitabın amaçlarından birisi değil. Bizim ülkemizde çoktan unutulmuş bu hikâye; çatışma, cinayet, kıtlık ve hastalıklarla milyonlarca insanın yaşamına mal olduğu ve ekonomik yaşamda haddi hesabı olmayan yıkıma yol açtığı Rusya'da hâlâ belleklerdedir.

Konuyla ilgili son söz, 17 Temmuz 1918'de Amerikan Dışişleri Bakanı tarafından Müttefik büyükelçilerine gönderilen bir mesajda şöyle söyleniyordu: "Birleşik Devletler hükümetinin, Rusya'daki tüm durumun tekrar tekrar ve derinlemesine incelenmesinden sonra vardığı açık ve kesin karar şudur ki; Rusya'ya askeri müdahale üzüntü verici mevcut karışıklığı gidermekten çok artıracak, Rusya'ya yardım etmekten çok zarar verecek ve asıl hedefimize ilerlemek, yani Almanya'ya karşı savaşı kazanmak bakımından avantaj sağlamayacaktır. Bu yüzden, Birleşik Devletler hükümeti bundan sonra böyle bir müdahaleye katılamaz veya bunu ilkesel olarak uygun göremez." Amerikan birlikleri Britanya, Fransız ve Japon kuvvetlerinin yanında Bolşeviklere karşı savaşılmaya başladıklarında, bu hoş ve doğru sözlerin söylenmesinin üzerinden birkaç ay bile geçmemiştir.

Yine de bir husus, yani müdahale savaşlarının Rus Devrimi'nin uluslararası sonuçları üzerindeki etkisi mevcut amacımızla ilintilidir. Bunlar devrimi kökünden kazımak şeklindeki başlıca hedefi bakımından başarısız olmalarına rağmen, söz konusu devrimin Orta Avrupa'ya belki daha da uzağa yayılmasını engellediler. Böylelikle Macaristan'daki bir Sovyet rejimi 1919 baharında varlığını korumak için savaşıırken, Kızıl Ordu, Sibiryadan Batı Urallar'a kadar nüfuz etmiş olan Kolçak'ın Müttefik kontrolündeki kuvvetleriyle Archangel'daki Britanya birliklerinin birleşmesi tehlikesi nedeniyle Doğu'da tutuldu. Kolçak nihayet ezildiğinde Macaristan'da Bela Kun hükümeti devrilmiş ve Beyaz terör başlamıştı. Churchil'in dediği gibi, "Rusya'nın Batı sınırları boyunca

uzanan, yeni özgürlüğüne kavuşmuş ülkelerin tümüne paha biçilmez önemde bir nefeslenme alanı sunuldu.”

Eğer işler 1919’da farklı şekilde gelişmiş olsaydı, eğer Orta Avrupa’nın çok daha devasa endüstriyel kaynakları ve teknik ustalığı bir Sovyet cumhuriyetleri birliğinin kullanımına sunulmuş olsaydı; Rusya’nın 1920’lerde, dünyanınsa Hitler’in gelişinden sonra çektiği onca acı ve çabaya gerek kalmazdı. Ne var ki Sovyet orduları Macaristan ovasında görünene kadar bir yirmi beş yıl daha geçecekti. Balkanlarda ve Doğu Avrupa’nın büyük bölümünde azınlığın sınıf diktatörlüğü altında geçen bir yirmi beş yıl.

VIII

Birinci Dünya Savaşı’ndan önceki yıllarda, İkinci Enternasyonal’de, “reformist parlamentarizm”in ve resmi liderliğin “kapitalist sistemi kabullenışı”nin eleştirilmesi hususunda genelde Bolşeviklerle birlikte çalışan ve aralarında Rosa Luxemburg, Clara Zetkin ve Liebknecht gibi tanınmış insanların da bulunduğu bir grup halihazırda vardı. Savaş yılları boyunca hemen her ülkenin Sosyal Demokrat partisinin içinde hem savaşa hem de savaşa girmiş kendi ülkelerinin hükümetleriyle işbirliği yapan parti liderlerine karşı çıkmak için bir sol kanat örgütlendi. Lenin henüz Ekim 1914’te yeni bir Enternasyonal oluşturulması için çağrı yapmıştı ve savaş esnasında tarafsız topraklarda sol kanat grupların katıldığı bir dizi konferans gerçekleşti. Ekim Devrimi bu gruplara yeni bir itki, yeni bir amaç ve her şeyden önce yeni bir liderlik verdi. İşte en sonunda ortada umutlarını süsleyen bir sosyalist devrim, savunulacak ve uğrunda çalışılacak somut bir başarı, örnek alınacak bir model vardı.

Dolayısıyla başlıca muharip ülkelerin resmi Sosyal Demokrat partileri savaşın sonunda mahcup bir halde İkinci Enternasyonal’in parçalarını birleştirdiklerinde, onun şanından geriye bir şey kalmamıştı. Ulusal nefretle dolu dört uzun yıldan sonra, sosyalizme ve insanlığın kardeşliğine aşamalı da olsa kaçınılmaz olarak ilerleneceğine dair iyimser inancı tekrar yakalamak güçtü; üste-

lik şimdi Sovyet cumhuriyetinde, süslü cümlelerle hayal kırıklığına uğratılmış ve sonuçlardan hoşnutsuz durumda olan savaş yorgunu kitlelerin yardımına fazlasıyla başvurarak işçilerin devletine doğrudan geçişin bir örneği vardı. Bazı ülkelerde, özellikle Almanya ve Macaristan'da, sol kanat sosyalistler (komünist partilerde örgütlenmiş olsunlar ya da olmasınlar) Bolşevikleri yalnızca desteklemekle kalmadılar; onların örneğini takip etmeye çalıştılar. İç savaşlar meydana geldi; tıpkı Rusya'da pek çok öncü Menşevik ve Sosyalist Devrimcinin Beyazların yanında savaşması gibi, komünistlerin önderliğinde bir ayaklanmanın patlak verdiği her ülkede resmi Sosyal Demokrasi de kurulu düzenin yanında yerini aldı. Uluslararası işçi sınıfı hareketi fiilen bölünmüş durumdaydı. Burada devrimci kanadın doğal lideri Rus Komünist Partisi idi. Mart 1919'da Moskova'da Üçüncü (Komünist) Enternasyonal'in kuruluş konferansı gerçekleştirildi.

Üçüncü Enternasyonal sadece, tüm ülkelerdeki işçi sınıfı hareketinde zaten yıllardan beri var olan bir eğilime örgütsel biçim verdi; ancak yerel komünist partilerin kendi ülkelerinde ivedi bir sosyalist devrim için çalışırken, muzaffer Rus Komünist Partisi'nden yol göstericilik ve destek beklmeleri kaçınılmazdı; bu esnada "Rusya'dan elini çek" hareketi, savaş yorgunu Batı'da Sovyet hükümetine karşı geniş bir sempati yarattı ve müdahaleye karşı mücadelelerinde Bolşevikleri rahatlattı. "İngiltere, Fransa ve Amerika'yı işçi ve köylülerinden yoksun bıraktık" diyordu Lenin Aralık 1919'da. "Bu ülkelerin askeri birlikleri bizimle savaşma konusunda aciz olduklarını kanıtladılar."

Komünist Enternasyonal'e üyelik şartları, onun doğduğu uluslararası iç savaş atmosferi yüzünden çok katı bir biçimde ve büyük ölçüde Lenin'in etkisi altında kaleme alındı. Lenin, Rusya'da Bolşevik Parti inşa edilirken çok sıkı bir biçimde uygulanan "küçük ama sağlam" ilkesini burada uluslararası ölçekte uyguladı ve Sosyal Demokrasinin politik ve örgütsel ilkelerinden tam bir kopuş hususunda ısrar etti. Bu, o günün koşullarında kaçınılmaz olmuş olabilir –genç Macar Komünist Partisi'nin 1919'da Sosyal Demokratlarla birleşmesi, devrimin şiddetli sınavına karşı ayakta durabilecek istikrarlı bir oluşum yaratmada başarılı olamadı–

ancak beraberinde yeni güçlükler getirdi. Çünkü Batı'daki komünist partilerde, üyelerin çoğunlukla, resmi Sosyal Demokrat partilerin parlamenter politikalarına şiddetle karşı çıkmış ve doğrudan saldırı ya da devrimci eylem dışında hiçbir şeye sabır göstermeme eğiliminde olan sosyalistlerden edinilmesi eğilimi baş gösterdi.

Lenin, parlamentarizme karşı olumsuz tepkinin bu biçimini daha 1907 yılında hedef almıştı. 1920'de ise, Üçüncü Enternasyonal'de bunun tekrerrür etmesini eleştirmek için "*Sol*" *Komünizm: Bir Çocukluk Hastalığı*'nı yazdı. Böylece paradoksal bir biçimde Lenin'i –Avrupa'nın çok uzunca bir süre demokrasiye en uzak ülkesinin bir vatandaşını– devrimci Marksizm adına Batı Avrupa'daki sol liderlere; mevcut sendikalarda çalışmaları, "halkın sözcüleri olarak" kitlelere yol göstermek için parlamenter demokrasinin tüm kurumlarından faydalanmaları, her şeyden öte Rusya'da başarı kazanmış taktikleri basitçe taklit etmeyip Bolşevizmin ilkelerini kendi koşullarına uygulamanın yolunu bulmaları gerektiğini anlatırken görüyoruz. Devrimci Marksizm Batı Avrupa'ya geri dönmüştü.

Lenin, Troçki'nin aksine, dünya devrimi konusundaki tavrında her zaman gerçekçiydi: Dünya devriminin nihai bir hedef ve peşlerinden gelecek bir dost olduğunu düşünüyordu fakat onun yakınlığına ilişkin spekülasyonların, taktik sorunlara yönelik yaklaşımına yön vermesine asla izin vermedi. Troçki'nin Ekim Devrimi'nin hemen ardından yaptığı gibi, "Rus Devrimi ya Batı'da bir devrime yol açacak ya da tüm ülkelerin kapitalistleri bizim [devrimimizi] boğacaklar" diyerek kendini asla bağlamayacaktı. Lenin böyle siyah ve beyaz, dışlayıcı kategorilerle düşünme alışkanlığında olmadı. Yakın gelecekteki alternatif ihtimallerin sonsuz ve tahmin edilemez olduğunu biliyordu. Brest-Litovsk konusunda Troçki soğukkanlılığını yitirirken Lenin'in sakin kalmasının sebebi budur.

Lenin, 1916 yılında, "kapitalizmin gelişmesi farklı ülkelerde son derece eşitsiz bir biçimde yürümektedir. Meta üretimi koşullarında başka türlü de olamaz. Bundan kaçınılmaz olarak şu çıkar ki, sosyalizm *bütün* ülkelerde aynı anda zafere ulaşamaz." şeklinde görüş belirtmişti. "Avrupa'da sosyalist devrimin ekonomik ön

koşulları üzerinde dikkatli bir biçimde düşünen herhangi biri için” diyordu Lenin, Troçki’ye inceden, ima yollu bir göndermede bulunarak, “çok açıktır ki, Avrupa’da devrime başlamak ölçülemeyecek güçlükte olacak, oysa bizim için bu çok kolaydı; fakat devrimi sürdürmek bizim için, orada olacağından çok daha güç olacak.” Lenin her zaman “komünizmin zorla dayatılamayacağına” kanaat getirdi. “Tüm uluslar sosyalizme ulaşacaklar; bu kaçınılmaz. Fakat tüm uluslar sosyalizme aynı şekilde ulaşmayacaklar.”

Genelde Lenin devrimleri tek bir olaydan ibaret değil, tarihsel bir süreç olarak düşünürdü. Lenin, “bir yerde bir ordu dizilecek ve ‘biz sosyalizmden yanayız’ diyecek, başka bir yerde başka bir ordu ise ‘biz emperyalizmden yanayız’ diyecek ve bu da toplumsal devrim olacak diye hayal kuranlar”la alay etti: “...’Saf’ bir toplumsal devrim bekleyen asla bunu görecektik kadar yaşamayacak.” Her ülke “benimsediği demokrasi biçimiyle, proletarya diktatörlüğü biçimiyle ve toplumsal yaşamın çeşitli aşamalarının yeniden inşasını gerçekleştirme hızıyla kendine has bir özellik ortaya koyacak.” “Toplumsal devrimin başarıya ulaştığı büyük bir devlete komşu küçük bir devlette, burjuvazi iktidarı barışçıl bir biçimde bile teslim edebilir.”

IX

Tam bu sırada Sovyetler Birliği çok uluslu bir devlet olarak sağlamlaştırılıyordu. Lenin’in, ulusal bağımsızlığın geçmişte neyse yine öyle olduğuna dair inancının doğruluğu, Bolşevik Devrimi’nin hemen ardından gelen yıllarda kanıtlandı. Sovyet hükümeti daha 16 Kasım 1917’de, Rus İmparatorluğu halklarının ayrılma hakkını da içerecek biçimde kendi kaderini tayin hakkını açıkladı. Rus devletinin periferisindeki uluslar bir anda dünya politikasının oyuncağı haline geldiler. Almanya bağımsız bir Ukrayna hükümetini, Brest-Litovsk müzakerelerinde Bolşevikleri sıkıntıya sokmak ve eski düzenin zorla yeniden tesisi yoluyla Ukrayna üzerinde Alman kontrolü kurmak amacıyla tanıdı. Aynı Ukrayna hükümeti halihazırda Antant’tan cesaret alıyordu. Bolşevikler ise buna karşılık olarak,

Harkov'da bir Sovyet hükümeti kurmaları için, Donetsk Havzası madencilerine ve endüstri bölgesi olan Doğu Ukrayna'nın işçilerine yardım ettiler. Kiev'deki Ukrayna hükümeti giderek bir Alman kuklası haline geldi. Almanya'nın yenilgisinden sonra güney Rusya'daki Müttefik Komutanlığı, "Hem Almanlar hem de biz işgalci değil, hak savunucuları olarak buraya geldik. Bu yüzden onların amaçlarıyla bizimkiler aynıdır" mealinde bir manifesto yayımladı (Ocak 1919). Ukrayna'nın bağımsızlığı her iki tarafın da asıl amacı değildi.

23 Aralık 1917 tarihli bir İngiliz-Fransız Anlaşması; Kuzey Rusya, Baltık Devletleri ve Kafkaslar'ı İngiliz, Ukrayna'yı ise Fransız etki ve müdahale bölgesi olarak belirledi. Baltık Devletleri'nde "burjuva" hükümetleri önce Alman, daha sonra Britanya ordusunun yardımıyla kuruldu. Sovyet hükümeti Ocak 1918'de bir burjuva hükümetin idaresinde bile olsa Finlandiya'nın bağımsızlığını kabul etti; Alman askeri desteği onun iktidarda kalmasına yardım etti. Gürcistan'da bağımsız bir Menşevik hükümeti Kasım 1917'de kuruluşunu ilan etti. Gürcistanlı Menşevikler, Bolşevikler iktidara gelene kadar ayrılmaya hiç ilgi göstermemişlerdi. Ancak şimdi, "ulusal bağımsızlıklarının korunması"nda kendilerine yardım etmesi için Alman ordusuna çağrı yapıyorlardı. Sonrasında İngilizler bu hayırsever rolü üstlendi ve Gürcistan, Sovyet toprakları üzerinde ayakta kalacak Beyaz orduların sonuncusu olan Baron Wrangel'in ordusu için bir asker toplama yeri ve ikmal merkezi haline geldi.

Fakat dış müdahalenin olmadığı yerlerde, bir bütün olarak eskinin boyunduruk altındaki halkları, muhtemelen Bolşeviklere Beyazlara duyduğundan daha az antipati duyuyordu. Beyazlar, büyük toprak sahiplerinin geri getirilmesinden hemen sonra Rus imtiyazlarının yeniden tesisine programlarında ağırlık verme eğilimindeydiler. Denikin'in "tek ve bölünmez Rusya" biçimindeki açıklaması, onun 1918'de işgal etmiş olduğu Güney Rusya ve Ukrayna bölgelerinde –hatta, o zamana kadar eski düzenin kale duvarı gözüyle bakılan fakat şimdi yeni kazandıkları özerkliğin üzerine titreyen Kazaklarla bile– başını hemen belaya soktu. Türkistan'daki Sovyet rejimi iç savaş boyunca, Sibiry'a da

Kolçak hükümeti tarafından Moskova'yla bağları kesildiğinde bile direnmesini bildi.

Sovyet hükümeti devrimden hemen sonra bir Milletler Komiserliği kurmuştu. Bunun başında Halk Komiseri olarak Stalin vardı. Çeşitli ulusal gruplara bölgesel özerklik verilerek, Rus Cumhuriyeti için dikkatle hazırlanmış bir federal yapı oluşturuldu. Sonunda Ukrayna'da, Beyaz Rusya'da, Transkafkasya'da ayrı Sovyet cumhuriyetleri kuruldu. Ulusal savunma ve ekonomiyi yeniden inşa etme zorunluluğu, bu cumhuriyetleri, Aralık 1922'de Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'ni kurmak üzere bir araya getirdi. Sonunda, Dekabristler'in bir yüzyıl önce hayalini kurduğu federal bir anayasa ile eski Çarlık İmparatorluğu'nun tüm toprakları birleştirildi. 1923'te hazırlanan ve Lenin'in ölümünden on gün sonra onaylanan SSCB anayasasında, en yüksek hükümet organı olan Sovyetler Merkez Yürütme Kurulu'nun ikiye bölünmesiyle oluşturulan iki yasama meclisinden biri, SSCB'nin ulusal grupları için eşit temsil ilkesi üzerinde kuruldu. Böylece, Devlet Duması'ndan geçmişte dışlanmış olan "Rus dilini kullanmayan kişiler" yasama meclisinde Ruslara her zaman oy üstünlüğü sağlayabildi.

Sovyet rejiminin en çarpıcı başarılarından birini eskinin boyunduruk altındaki halklarına yönelik politikasında kazandığı konusunda genel bir uzlaşısı vardır. Çarlık her türlü planlamadan acizdi ve endüstrisini, nerede kurulmuşsa orada –çoğunlukla periferide– büyümeye terk etti. 1917-18 olayları, bir düşmanın Rus ulusal ekonomisine nasıl felç edici bir darbe vurabileceğini gösterdi: Devrimden hemen sonra Lenin ülkenin kolay erişilemeyen bölgelerinde endüstrinin gelişimine yönelik planlarla meşgul olmaya başladı. Nisan 1918'de, Bilimler Akademisi'nin "Rusya'nın endüstrisinin yeniden örgütlenmesi ve ekonomik gelişimi üzerine bir plan" üzerinde çalışmaya başlamasını istedi.

Eski rejimin ekonomik yönden geliştirmekte içler acısı bir biçimde başarısız kaldığı zengin bölgeler olan Batı Sibirya ve Orta Asya'da yeni ve modern bir uygarlık yükseldi. 1917 öncesinde okur yazarlıktan tümüyle yoksun halka demiryolları, fabrikalar, traktör, radyo ve kendi ana dillerinde eğitim götürüldü. Sovyet

Orta Asyası'nda hem yurt içindeki hem de dışarıdaki nihai sonuçları öngörülemez bir kültürel bir rönesans başlatıldı. Daha ilkel göçebe kabileler arasında özyönetimi ve bazı demokrasi fikirlerini filizlendirmek için Sovyet yönetim sistemi kullanıldı. Beşerî olanları da içeren yönetsel sorunların devasallığını gösteren 1921'deki resmi bir tahmine göre, Sovyet cumhuriyetinde yaşayanların yüzde yirmisinden fazlası ya patriyarkal ve kabilesel bir gelişim aşamasında ya da kabilecilikle feodalizm arasındaki bir geçiş durumunda olan geri kalmış halklardan oluşuyordu.

Eski Doğu'ya modern uygarlık ve sosyalizmin birlikte geldiği yalın gerçeğinin bariz bir şekilde kendi içinde uluslararası yansımaları olmuştur. Temmuz 1920'de Komünist Enternasyonal'e yaptığı bir konuşmada Lenin, sömürge sorunu hakkındaki düşüncelerini tekrar ifade etti: "Sömürgeci ülkelerin burjuvazisiyle sömürge ülkelerin burjuvazisi arasında belli bir yakınlaşma meydana geldi." Devamında ise şunları söyledi: "Biz komünistler, sömürge ülkelerdeki burjuva kurtuluş hareketlerini, sadece gerçekten devrimci oldukları zaman; bu hareketlerin temsilcileri, bizi, köylüleri ve sömürülen geniş kitleleri devrimci bir ruhla eğitmekten ve örgütlemekten alıkoymadıkları zaman desteklemeliyiz ve destekleyeceğiz."

Lenin, öneminden hâlâ hiçbir şey yitirmemiş uzun erimli gözlemler yapmaya devam etti: "Sovyet örgütlenme fikri basit bir fikirdir ve yalnızca proleter değil, aynı zamanda köylü, feodal ve yarı feodal ilişkilere de uygulanabilir... Eğer devrimci, muzaffer proletarya bunlar arasında sistematik bir propaganda yürütür ve Sovyet hükümetleri de onlara ellerinden gelen tüm desteği sunarsa, kapitalist gelişim aşamasının geri kalmış uluslar için kaçınılmaz olduğunu varsaymak yanlış olacaktır." Bu ifadenin doğruluğu şimdi, Sovyet Orta Asyası'nda gitgide yükselmekte olan maddi ve kültürel standartların üretimiyle ve Çin'in Sovyet bölgelerindeki gelişmelerle kanıtlanmaktadır. Lenin'in görüşünün başka bir yere eşit derecede uygulanabilir olup olmayacağını zaman gösterecek.

YEDİNCİ BÖLÜM

TEK ÜLKEDE SOSYALİZMİN İNŞASI

*“Daha iyisini inşa etmek için yıkıyoruz.”
(Lenin’den Clara Zetkin’e, 1920)*

I

Buraya kadar Lenin’i teorisyen, örgütçü ve ayaklanma lideri olarak incelemiştik. Dünyadaki ilk sosyalist devletin başkanı olarak yedi yıllık çalışmasını tartışmaya bu kitabın yalnızca dörtte biri kalıyor. Lenin’in haleflerinin yirmi yıldan daha kısa bir sürede yarattıkları büyük bir gücün temelleri bu dönemde atıldı. Sadece harap olmuş bir ülkenin yeniden inşasına bakıldığında bile Sovyet hükümetinin eseri olağanüstüdür fakat olan biten bundan çok daha fazlasıydı. Bu, devasa ölçekli bir deneme yanılma, şimdiye kadar sınanmamış toplumsal örgütlenme biçimleriyle deneyimleme dönemi idi.

Ne geçmiş örnekler ne de karbon kopyalar vardı. Marx ve Engels sosyalist toplum örgütlenmesinin –hem sınıfsız (komünist) nihai biçimindeki hem de geçiş dönemi olan “proletarya diktatörlüğü” esnasındaki– temel ilkelerini ortaya koymuşlardı. Bununla birlikte Marx ve Engels üstü kapalı olarak, sosyalist devrimin ileri

düzeyde endüstrileşmiş bir devlette ya da bütün Avrupa'da neredeyse aynı zamanda meydana geleceğini öne sürmüşlerdi. Başlangıçta Lenin ve hükümeti, Rus Devrimi'nin Batı'da başarılı sosyalist ayaklanmalar için bir işaret olacağını umdular. Bu umut söndüğünde, Marksizmin ilkelerini tek bir devlette, küçük endüstrisi savaş ve iç savaş tarafından darmadağın edilmiş bir köylü ülkesinde uygulamanın olağanüstü güç göreviyle karşı karşıya geldiler.

Lenin ve Rus Devrimi'ne yönelik hiçbir değerlendirmede bu husus üzerinde haddinden fazla durulamaz. Sovyet rejiminin başarılarını ve başarısızlıklarını; ideal bir sosyalist devlet gibi soyut mutlak ölçütlerle değil, beklenmedik bir biçimde, her bakımdan oldukça güç koşullarda, çaresiz bir biçimde yetersiz malzeme ve insan kaynağıyla ve uygar dünyanın neredeyse her hükümetinin açıkça ilan edilmiş düşmanlığına rağmen gerçekleştirilmek zorunda kalınmış bir deneyimin parçası olarak değerlendirmeliyiz.

Öyleyse Lenin ve hükümeti evrensel olduğunu düşündükleri ilkeleri Rusya'nın özgül koşullarına uygulamaya çalışıyorlardı. Karşılaşılan durumun ciddi güçlükleri, Lenin'in en büyük niteliklerinden bazılarını –cesaretini, becerikliliğini, deneyciliğini, yabancı eleştirmenlerinin ve bazı yol arkadaşlarının bile o veya bu aşamada ölçülü olma anlayışlarını yitirdikleri bir dönemde vazgeçilmez olanlar haricinde her şeyden taviz vermeye hazır oluşunu ve nelerin vazgeçilmez olduğunu her zaman fevkaalede biçimde kavramasını– açığa çıkardı. Moskova elektrik sisteminin her zamanki gibi yine bozulduğu ve Lenin ile Gorki'nin Kremlin'de mum ışığında ülkenin elektrifikasyon sorununu tartıştıkları 1918'in bir bahar akşamı, bu dönemin bir simgesi olarak alınabilir.

II

8 Kasım 1917 sabahı Lenin, Geçici Hükümet'in alaşağı edilmesini yönetmekte olduğu eski kız koleji Smolni Enstitüsü'ndeki karargahından aşağı inip, aynı binanın başka bir bölümünde toplantı halinde olan Petrograd Sovyeti'ne geldi. Lenin, Sovyet'te iyi tanınan bir sima değildi. Devrimden hemen önceki aylarda

polisten gizleniyordu ve zaten genelde, Sovyet'in yönetimini hatipliğe yetenekli yoldaşlarına bırakmayı tercih ediyordu. Ama o gün yapılması gereken işler vardı ve Lenin bunları yapmak için ortaya çıktı.

Birkaç dakika dinleyicisinin coşkulu alkışlarına müsaade ettikten sonra bunları aşağı doğru bir kol hareketiyle dindirdi ve doğrudan konuya girdi: "Kaçınılmazlığı Bolşevikler tarafından her zaman ısrarla savunulmuş olan işçi ve köylülerin devrimi gerçekleşmiştir... Bu üçüncü devrimin nihai akıbeti sosyalizmin zaferi olmak zorundadır."

Lenin, Sovyet hükümetinin programını; tüm uluslara derhâl barış teklifi, toprağın köylülere dağıtılması, malların üretimi ve dağıtımı üzerinde işçilerin denetimi, bankaların milli denetimi olarak ilan etti. Aynı gün öğleden sonra toplanan Sovyetler İkinci Kongresi bu programı yürürlüğe koydu. Sonraki birkaç gün içinde sınıf, cinsiyet, milliyet veya din temelli tüm eşitsizlikleri ortadan kaldıran ve bankaları, demiryollarını, dış ticareti ve başlıca büyük sanayi kollarının bazılarını millileştiren yasalar kabul edildi.

Toprak sorununda Bolşevikler en dişli muhalifleri olan köylü partisinin, Sosyalist Devrimcilerin kozunu beceriklilikle etkisiz hale getirdi. Lenin siyasi yaşamının başından beri Rusya'daki bir sosyalist devrimde köylülüğün desteğinin zorunlu olduğunda ısrar etmişti. Daha 1906 yılında, bir Kurucu Meclis'in toplanmasını beklemeksizin köylülerin devrim esnasında toprağı derhâl ele geçirmeleri gerektiğini açıklamıştı. Lenin, ertesi yıl, Birinci ve İkinci Devlet Duması'na seçilen köylülerin istemlerinin, Sosyalist Devrimcilerin ve aslında Sosyal Demokratların da programlarından çok daha radikal olduğu gerçeğine dikkat çekti.

Sosyalist Devrimcilerin programı 1917'de daha devrimci hale gelmişti; toprakta özel mülkiyetin kaldırılmasını ve büyük mülklerin seçimle oluşturulmuş köy komiteleri tarafından dağıtılmasını kapsıyordu. Marksist bakış açısından hâlâ bir "burjuva demokratik" programdan ibaret olmasına rağmen, bu programın hayata geçirilmesi büyük toprak sahiplerinin gücünü ve etkisini

yıkacak, devrime katılmasında köylülüğe bir menfaat sağlayacak ve geniş yetkilere sahip toprak komitelerinin oluşumuyla kırsal kesimlerde demokratik örgütlenmeyi teşvik edecekti.

Bolşevikler her şeyden önce köylülüğü doğrudan eyleme yöneltmek ve onların kendi girişkenliklerine güvenmelerini sağlamak istedi. Lenin'in Haziran'da Tüm Rusya Köylü Temsilcileri Sovyeti'ne sunduğu önergede şöyle deniliyordu: "Köylülük tüm toprakları kendi Köylü Temsilcileri Sovyetleri aracılığıyla örgütlü bir biçimde derhâl ele geçirmeli ve bu toprakları, Kurucu Meclis'te veya halkın devlet iktidarı için uygun görmesi halinde Tüm Rusya Sovyetleri Konseyi'nde toprak sorunu üzerinde varılacak nihai anlaşmaya en ufak bir zarar vermeksizin işletmelidir."

Sosyalist Devrimcilerin liderleri, Şubat Devrimi'nden beri Geçici Hükümet'in içindeydiler ama o zamana kadar kendi radikal tabanının istemlerini karşılamak için bile hiçbir şey yapmamışlardı. Sosyalist Devrimci Tarım Bakanı Çernov, On iki Kanun Tasarısı'nı Haziran 1917'de sundu ama bu tasarılaran hiçbiri Ekim Devrimi'ne kadar yasalaşmadı. Bu sırada Sosyalist Devrimcilerin toprak programı Eylül ayında Tüm Rusya Köylü Temsilcileri Sovyeti'nde onaylandı ve Lenin vakit kaybetmeksizin, iktidara geldikleri takdirde bu programı yürürlüğe koyacaklarının sözünü verdi. Bu meclisin kararı gerçekten de 8 Kasım 1917 tarihli Sovyet yasasında harfi harfine içerildi. Söz konusu yasa ayrıca; toprağın, makinelerin ve çiftlik hayvanlarının bölüşümünün seçimle oluşturulmuş yerel Toprak Komiteleri tarafından üstlenilmesini ve bölüşüme hemen başlanmasını da kapsadı. Sosyalist Devrimciler ise kanunun Kurucu Meclis'in onayını alana kadar beklemesini tercih etmişti.

Sonuç yıkıcıydı. Sosyalist Devrimci Parti baştan aşağı bölündü ve sol kanadı çok kısa bir süre sonra Sovyet hükümetine katıldı; bir sol Sosyalist Devrimci, Tarım Halk Komiseri oldu. Böylelikle köylülük tüm bağların en sağlamı olan kişisel çıkar bağlarıyla topyekûn Bolşeviklere bağlandı. Aşağıdan yukarı doğru bir devrimci inşa hareketi kırsal kesimlerde örgütlenmek-

teydi ve bu, köylülüğün ya da köylü ağırlıklı ordunun Sovyet hükümetini yıkmak için kullanılmasını olanaksız kıldı. Ekim öncesinin rejimi tek bir darbede silahsızlandırıldı. Bolşevikler buna ilaveten, puanlarından birini, mevcut devlet mekanizmasını kuşatarak ve aşağıdan yukarı doğru dolaysız inisiyatifi teşvik ederek kazanmıştı.

Bir rivayete göre, devrimden üç hafta sonra bir Kazak komitesi Lenin'i görmeye geldi ve Sovyet hükümetinin, Kazak büyük toprak sahiplerinin mülklerine el koyup bunları dağıtmayı düşünüp düşünmediğini sordu. Lenin de şöyle yanıtladı: "O, sizin bileceğiniz iştir. Biz emekçi Kazakları tüm eylemlerinde destekleyeceğiz... En iyi başlangıç Kazak Sovyetleri oluşturmaktır; size Merkez Yürütme Kurulu'nda temsil hakkı verilecek ve böylece o sizin de hükümetiniz olacak."

Peki ya kolektif çiftliklerde geniş ölçekli tarım planlayan Bolşevik tarım programı? Lenin bu konuda açık sözlüydü. Toprak yasasını Sovyetler Kongresi'ne sunarken şöyle diyordu: "Demokratik bir hükümet olarak, halk kesimlerinin düşüncelerini, biz aynı düşüncede olmasak da görmezlikten gelemeyiz; köylüler, deneyimin ışığında, yasayı uygulayıp onu yerel düzeyde yaşama geçirerek, doğrunun nerede olduğunu kendileri anlayacaklardır... Mesele şudur ki; köylülere artık kırdaki büyük toprak sahiplerinin olmadığını, kendi yaşamlarını kendileri düzenlemek zorunda olduklarının güvencesi kesinkes verilmelidir." Lenin'in üzerine basa basa tekrarladığı ders buydu: Yüzyıllar boyunca hükümetin pasif kurbanları olmuş; büyük toprak sahibinin, işverenin veya bürokratin kulu kölesi haline gelmiş Rus halkı her şeyden önce, ancak "kendi yaşamlarını kendileri düzenlemeleri" deneyimiyle kazanabilecekleri özsaygıyı, özgüveni öğrenmelidir. Lenin, Temmuz 1918'de taşradaki Sovyet yürütme kurullarının başkanlarına şöyle diyordu: "Kitlelerin başlıca eksikliği, işlerin kontrolünü kendi ellerine almada gösterdikleri ürkeklik ve tereddüttür."

Lenin, Haziran 1917'de şu "kesin kanı"sını yeniden ifade etmişti: "Toprak, en iyi makinelerden ve bilimsel açıdan dona-

nımlı tarım uzmanlarının önerilerinden faydalanarak tarım işçileri tarafından ortaklaşa biçimde işlenmediği takdirde, kapitalizmin boyunduruğundan kaçış mümkün değildir.” Fakat bu bekleyebilirdi: Kasım 1917’de önemli olan; köylüleri özgür insanlar, kendi evlerinin efendileri olduklarına inandırmaktı. Bu, başka her şeyin yanında ikinci plana düştüğü köklü bir manevi ve psikolojik devrimdi. Lenin’in sonradan gözlemlediği üzere, Ekim Devrimi kırsal kesimlerde 1918 yazı ve sonbaharına dek başlamadı ve 1930’ların başında gerçekleştirilen kolektivizasyona kadar da tamamlanmadı.

III

Aynı yöntem kentlerde de uygulandı. 8 Kasım’da fiilen tüm devlet hizmetleri grevdeydi. Bolşevikler vakit kaybetmeksizin, devlet dairesi deneyimi olan tüm işçilere hükümetin hizmetine girmeleri çağrısında bulundu ve Petrograd’ı grevin neden olduğu güçlükleri anlatan afişlerle donatıp destek istedi. Hükümet bu sayede sıradan insanların güvenini kazandı; hükümete bağlı işlerde yaşanan gecikme ve yetersizliğin halkta doğurduğu öfke Bolşeviklere değil, bizzat grevcilere yönelmiş oldu. Grevciler hoşnutsuzluğu örgütleme şansını kaybetti ve bunun tam aksine, hükümetin kendi güçlüklerine ilişkin halka açıktan seslenişi ona yeni yardımcıları kazandırdı.

Orduda da böyle oldu. Genelkurmay Başkanı Dukonin Almanlarla ateşkes müzakerelerini başlatması için verilen emirlere uymayı reddettiği zaman görevden alındı ve güzel bir jestle onun yerine, ordudaki en düşük subay rütbesine sahip kişilerden biri olan Ensing Krilenko getirildi. Bu sırada Lenin orduya yönelik bir çağrı yayımladı. Mevcut durumu açıkladığı bu çağrıda askeri birliklerden karşı devrimci generalleri tutuklamalarını ve savaşa son vermelerini isteyip, cümlelerini şöyle bitirdi: “Askerler! Barış davası sizin kendi ellerinizdedir!” Dukonin kendi erleri tarafından linç edildi; ateşkes görüşmeleri başladı ve aylarca hiçbir general, Sovyet hükümetinin üstüne yürümek üzere kayda değer

miktarda bir askeri birlik toplayamadı. 29 Aralık'ta en düşük rütbedekilerden genelturmay başkanına kadar tüm subayların seçimi le belirlenmesi ilkesi kabul edildi; asker komiteleri ve Sovyetler her askeri birim içerisindeki en yüksek otorite ilan edildi. Bu, elbette safi politik ve geçici bir hareketti ama barış sağlanana kadar ordunun birliği korunmak ve bu dönem boyunca subaylar gözetim altında tutulmak durumundaydı. Süreç içinde bu gözetmenler demokrasi ve yönetim hakkında çok şey öğrendiler.

“Mevcut tüm yargı kurumlarını” lağveden ve yerlerine kamuya açık çalışan seçilmiş halk mahkemeleri kuran 12 Aralık tarihli bir yasa da tam olarak benzer bir etki yarattı. Yeni mahkemelerin tümüyle tatmin edici bir şekilde çalışmaya başlayabilmesi için biraz zaman gerekliydi ve hiç şüphesiz zorlu bir deney dönemi ydi. Fakat bu esnada rejimin düşmanları için adli koruma engellendi ve yeni seçilmiş yargıçlar işlerini mümkün olan en iyi biçimde öğrendi; halk, kendi gözleri önünde ve kendi kontrolünde yapılan bu deneye aktif bir ilgi gösterdi. Adalet yönetimini geçici olarak “devrimci bilince”, “sosyalist adalet kavramlarına” bırakmanın risklerini değerlendirirken şunu aklımızdan çıkarmamak zorundayız: Çarlığın hukuku pek çok bakımdan o kadar barbarca ve geriydi ki, orta derecede aydınlanmış herhangi bir insanın sağduyusunun, Batı'nın adalet fikirleriyle daha uyumlu sonuçlar üreteceği kuvvetle muhtemeldi.

Sovyet hükümetinin ortaya çıktığı ilk günlerde genel eğitim sürecinin bir parçası olarak geniş kapsamlı çok sayıda yasa kabul edildi, ki bu yasaların bir an önce ve ayrıntılı olarak yürürlüğe konması için hemen hemen hiç şans yoktu. Bunlara bir örnek, 8-50 yaş arası okuma yazma bilmeyen tüm Sovyet Rusya vatandaşlarının, yani nüfusun yarısından epey fazlasının –kendi seçimlerine bağlı olarak ister anadillerinde isterse Rusça– devletin okuma yazma okullarına gitmelerini zorunlu kılan 26 Aralık 1919 tarihli yasaydı. Böyle yasalar hükümetin ciddiyetini gösterdi ve yerel Sovyetleri bunları uygularken inisiyatif almaya teşvik etti.

Lenin 23 Mart 1919'da düzenlenen parti kongresine hitaben yaptığı konuşmada bu konuyu ele aldı. “Eğer biz kırsal bölgelerde-

ki yaşamı yüzlerce yasa tasarısı hazırlayarak dönüştürebileceğimizi ummuş olsaydık, su katılmamış salaklar olurduk. Fakat eğer biz izlenmesi gereken yolu yasalarda göstermemiş olsaydık, sosyalizmin hainleri olurduk. Bu yasalar tam olarak ve hemen uygulanamamış olmalarına rağmen propaganda bakımından önemli bir rol oynadılar. Eskiden propagandamızı genel doğrular üzerinden yürütürken, şimdi onu kendi çalışmamız üzerinden yürütüyoruz... Yasalar, tatbiki mümkün kitle eylemine çağrı yapan direktiflerdir.” Lenin bir keresinde kent Sovyetlerini geçici olarak lağveden bir yasanın kabul edilmesini savundu. Lenin’e göre bu, söz konusu Sovyetlerin uygunluklarını sınamak için iyi bir ölçüydü: Var olmayı hak eden hiçbir kent Sovyeti dağıtılmasına izin vermezdi. Lenin’in sonradan söylediği gibi, hükümet ilk günlerde gerçekten şöyle diyordu: “İşte bir yasa; devletin böyle yönetilmesini istiyoruz. Bir deneyin!” Biz, yasalarımıza aşına olmanın göstereceği şeyi kabullenmekten korkmuyoruz, ki bu şey onları sürekli değiştirmek zorunda olmamızdır.”

Ulusal Ekonomi Yüksek Konseyi’nin bir üyesi, Lenin’in Aralık 1917’de bütün bankaların ve anonim şirketlerin millileştirilmesini; iç ve dış tüm devlet borçlarının reddini; genel çalışma zorunluluğunun, genel tüketici kooperatiflerinin, mülk sahibi sınıfların tayın almasını sağlayabilecek tek şey olan işçi kayıt defterlerinin uygulamaya konmasını öngören tek bir yasa tasarısı sunduğu zaman, çalışma arkadaşlarının duyduğu şaşkınlığı anlattı. Söz konusu kişiler, bu tuhaf karışımla politik bir raporun mu yoksa günün birinde çıkarılacak bir yasanın mı amaçlandığını sordular. Lenin ciddiyetle kafasında sonuncusunun olduğunu söyledi ve dikkate değer bir tartışmadan sonra yasa kabul edildi. Lenin’in buradaki ilk amacı, o zaman ifade ettiği üzere, mülk sahibi sınıflar için çalışmayı zorunlu hale getirerek ve işçi kayıt defterleri vasıtasıyla denetim kurarak, “sabotajcılar ve karşı devrimle savaşmak”tı. Fakat yasayı hazırlama sürecinde daha kapsamlı yenilikleri de hesaba katmıştı. İvedi pratik güvenlik önlemleri hayata geçirildikten sonra, yasada ifade edilen genel ilkeler acele etmeksizin yürürlüğe konulabildi.

İki Sovyet organı endüstride işçi denetimi üzerine bir yasa hakkında neredeyse aynı anda birbirine zıt yorumlar getirdi.

Bunlardan biri, Lenin'den, rakipleri tarafından üretilen yoruma karşılık, kendi talimatları için yasal yetki talep etti. Lenin bunların argümanlarını dikkatlice dinledikten sonra şöyle cevap verdi: "Eğer siz işçi denetimine ilişkin yaklaşımınızı hayata geçirmeyi gerçekten çok istiyorsanız, yetkiye ve biçimsel yasalığa bel bağlamamalısınız. Harekete geçmelisiniz, ajitasyona başvurmalısınız, düşüncenizi kitlelere aktarmanın olası her yöntemini kullanmalısınız. Eğer bu düşünce yaşamsal ve devrimciyse, kendisi için bir yol açacak ve yasallaşmış bile olsa tüm cansız talimat ve yorumları geçersiz kılacaktır."

Lenin'in en devrimci eylemlerinin ardında her zaman bu katı sağduyu vardı. "Hayat karar verecektir" onun çok sevdiği özdeyişlerden biriydi. Bu süre zarfında ayrıntılı yorumlarda bulunmaktansa genel ilkeleri tercih etti. Yorumlar bekleyebilirdi. Esas olan, pratik içinde denenmiş yeni ilkeler elde etmektir.

IV

Öylese devrim son değil, başlangıçtı: o ekonomik değil, siyasi bir değişime işaret ediyordu. Siyasi iktidarın Sovyetlere geçişinden ve Sovyet hükümetinin kurulduğu ilk haftalar içinde kabul edilen geniş kapsamlı yasalarla kilit ekonomik mevkiilerin ele geçirilmesinden sonra, Lenin, sosyalizme doğru yavaş, oldukça tekdüze bir istikrarlı gelişme dönemi öngördü. Devlet iktidarı üzerindeki kontrol, geri kalmış ve iflas etmiş ülkenin üretici güçlerinde bir artışı tetiklemek üzere kullanılacaktı: Sosyalist bir toplum için sarsılmaz bir temel ancak böyle oluşturulabilirdi. Lenin bir keresinde, genel olarak burjuva ve proletarya devriminin görevleri arasındaki farkları, özel olarak da proleter devrimin Rusya'da karşılaştığı güçlükleri enine boyuna analiz etti:

"Feodalizmin içinde gelişen burjuva devriminin menfaatine, yeni ekonomik örgütlenmeler eski düzenin rahminde adım adım oluşurlar. Bunlar, feodal toplumu bütün yönleriyle peyderpey dönüştürürler. Burjuva devriminin önündeki tek görev, önceki toplumun prangalarını parçalamak, ortadan kaldırmak

ve süpürüp atmaktır. Bu görevi yerine getirerek üzerine düşen her şeyi yapan her burjuva devrimi kapitalizmin büyümesini hızlandırır.

Sosyalist devrim, tamamıyla farklı bir konumdadır... Sosyalist devrimi başlatmak zorunda kalmış ülke ne kadar geri kalmış ise, eski kapitalist ilişkilerden sosyalist ilişkilere geçmek onun için o kadar güçtür... İç düşman karşısında zafer kazanma görevi, aşırı kolay bir görevdi. Siyasi iktidarı inşa etme görevi de aşırı kolaydı, çünkü kitleler bize yapı iskelesini, bu yeni iktidarın temelini [Sovyetleri] vermişti... ancak... geriye son derece zor görevler kaldı... Aslında sadece endüstrinin küçük miktardaki en üst katmanına tesir etmiş, tarıma neredeyse hiç ilişmemiş en gelişkin kapitalist biçimleri dışarıda tutarsak, Sovyet iktidarı –proletarya iktidarı– hiçbir hazır ilişkiyi miras almamıştır. Büyük ölçekli işletmelerde muhasebe ve denetimi örgütlemek; devletin ekonomik mekanizmasının tamamını tek bir devasa aygıt, yüz milyonlarca insanın tek bir plan rehberliğinde harekete geçirilebilmesini sağlayacak kadar iyi işleyecek bir ekonomik örgütlenmeye dönüştürmek: işte omuzlarımıza yüklenmiş muazzam örgütlenme görevi buydu.”

Mayıs 1918’de Lenin, Rus Devrimi’nin durumunu, 1870’lerin İngiltere’sindeki varsayımsal bir sosyalist devrimle karşılaştırdı. Bu dönem, Marx’ın, işçilerin burjuvaziyi “satın almaları” halinde sosyalizm için barışçıl bir zaferin mümkün olduğunu düşündüğü bir dönemdi. “Güzel, peki ya Sovyet Rusya?” diye sordu Lenin:

“İktidarın proletarya tarafından ele geçirilip sömürücülerin silahlı direnişinin ezilmesinden ve sabotajlarının engellenmesinden *sonra*, yarım yüzyıl önce İngiltere’de sosyalizme barışçıl yolla geçilmesi durumunda sonrasında oluşabilecek koşullardan bazılarının aynen hüküm süreceği açık değil mi?...

Sovyet Rusya’da... zafere götüren en önemli etken, işçilerin, proleterlerin nüfus içindeki mutlak çoğunluğu ya da kendi aralarındaki yüksek düzeyde bir örgütlenme *değil*, işçilerin

en yoksul köylülükten aldığı destekti. Son olarak, biz ne yüksek bir kültür düzeyine ne de uzlaşma alışkanlığına sahibiz... Biz, Rus proletaryası, siyasi yapımız ve işçilerin siyasi iktidarının gücü bakımından İngiltere ya da Almanya'nın önündeyiz; bununla birlikte etkin bir devlet kapitalizmi örgütlenmesi, kültürel düzeyimiz ve sosyalizmin 'uygulanması' için maddi ve üretken hazırlığımız bakımından en geri kalmış Batı Avrupa ülkesinin *gerisindeyiz*."

Bu yüzden Rusya'da temel sorun Lenin'in 1918'in başında gördüğü gibi, kapsamına endüstriyel ve tarımsal donanımı, teknik beceriyi, yönetme deneyimini ve politik bilinci de dahil ettiği "kültürel düzey"i, tüm bunlar Batı Avrupa'daki düzeyi yakalayıp geçinceye kadar yükseltmekti. "Kapitalizmin bize bıraktığı şey – yüz binlerce yıllık köleliğin, serfliğin, kapitalizmin, küçük ferdi teşebbüsün, pazarda yer kapmak, ürününü veya emeğini daha yüksek fiyata satabilmek için her bir insanın kendi komşusuna karşı savaşının yozlaştırdığı kitlesel insan malzemesi– haricinde, üzerine komünizmin inşa edilebileceği hiçbir şey yoktur." Dolayısıyla Batı'da yakın zamanda bir sosyalist devrimin gerçekleşmesi umudu terk edilip, sosyalizmi yalıtılmış durumdaki geri kalmış Rusya'da kurma sorunuyla karşı karşıya kalındığında, Lenin uzun bir dönemi kapsayacak "gösterişsiz, heyecansız, zahmetli bir inşa çalışması" öngördü. Bu dönem boyunca komünistlerden istenen meziyetler artık coşkulu hitabet gücü, tükenmez bir cesaret, yerleşik gelenek ve kurumlara korkusuzca karşı çıkma değil, en aşağılık ve hakir görülmüş burjuva nitelikler olacaktı: "Doğru ve itinalı muhasebecilik yapınız, tutumlu olunuz, tembel olmayınız, çalmayınız, iş sırasında en katı disipline uyunuz."

V

Biraz önce aktardığım pasajlar, Mart ile Mayıs 1918 arasında, Çarlık generallerinin kolaylıkla alt edildiği hakiki iç savaştan hemen sonraki kısa sukûnet döneminde yazıldı. Ne var ki Lenin'in o zaman bile politik devrimden katbekat zor olacağını

düşündüğü ekonomik örgütlenme ve gelişme dönemi, dış müdahale savaşları sebebiyle bir üç yıl daha ötelendi. Bu zaman zarfında İngiltere, Fransa, Japonya ve ABD kukla Beyaz generalleri finanse etti, silahlandırdı, onlara askeri destek sundu ve tüm Rusya bir savaş alanı haline geldi. 1918'in sonunda Sovyet hükümetine bağlılık gösteren topraklar kabaca Moskova Knezliği'nin 16. yüzyılın başındaki sınırlarına kadar geriledi: Bolşevikler, Çarların dört uzun yüzyıl boyunca güç bela bir araya getirdiği toprakları üç yıl içinde kaybetmişti.

1921'de tahıl ekili alanlar yüzde 60'tan az, rekolte ise savaş öncesinin yarısından daha düşüktü: Hasadın pazara sürülebilir kısmı, büyük mülklerin ortadan kalkmasıyla çok daha büyük ölçüde azalmıştı. 1920'de ağır sanayi üretimi savaş öncesinin yüzde 13'ü, hafif sanayi üretimi ise savaş öncesinin yüzde 44'ü düzeyindeydi. Ulaştırma ve iç ticaret tamamıyla çökmüştü; dış ticaret ise Ocak 1920'ye kadar devam eden ablukanın ve 1921 yazına kadar devam eden mali ablukanın sonucu olarak hemen hemen durdu. İnsani sefalet, hastalık ve ölüm bakımından bunun ne anlama geldiğini aktarmak imkânsız. Kaç milyon insanın şiddet, açlık ve salgın hastalık yüzünden öldüğünü hiç kimse bilmiyor. Moskova yiyecek karneleri 1918'de her bir alıcısına, savaş sırasında Almanların tayın karnelerinde yazan kaloringin yaklaşık yedide birini, Büyük Britanya'dakilerin ise yaklaşık onda birini veriyordu. "O dönem en iyi zamanlar", diyordu Stalin yıllar sonra, "Leningrad ve Moskova'daki işçilere bir poundluk¹ çavdar ekmeğinin sekizde birini –ve bunun yarısı da kepekti– dağıtabildiğimiz günlerdi ve bu... tam iki yıl boyunca devam etti."

Dolayısıyla 1917'den hemen sonraki yıllarda Sovyet politikasındaki şiddetli zikzakların nedeninin geçici zorunluluklar olduğunu görmek durumundayız: Bu zikzakların, Lenin'in amacına veya bir bütün olarak Rus Devrimi'nin gelişme çizgilerine ve tarihsel önemine ilişkin değerlendirmemizi etkilemesine izin vermemeliyiz.

1 İngiliz tartı sistemine göre bir pound, 453,592 gramdır. –ç.n.

Tüm Avrupa ülkelerinde 1914-1918 savaşı belli oranda bir devlet düzenlemesini ve denetimini zorunlu kıldı. Çarlık ve dünya savaşındaki askeri yenilgi yüzünden halihazırda ekonomik olarak çökme noktasına gelmiş bir ülke olan 1918-1920'lerin Rusyası'nda devlet denetimi, kesin bir zorunluluktur. Bolşevikler aslında geçmişte umduğundan çok daha fazla, çok daha erken denetim uygulamak durumunda kaldı. 1917'den önce bile Rus bürokrasisinin hantallığı, katılığı ve beceriksizliğiyle dillere destan olduğunu; 1917'den sonra yüksek dereceli memurların büyük bir kısmının ya görevlerini bıraktıklarını ya da sadece ajanlık ve sabotaj yapmak için yerlerinde kaldıklarını; bu memurların yerlerinin, kendilerinden muhtemelen daha az yetkin astlarının terfi ettirilmesiyle ya da hevesli komünist aydınların veya pek az yönetme deneyimine sahip işçilerin getirilmesiyle doldurulmak zorunda kaldığını anımsadığımız zaman, tüm bunları göz önünde tuttuğumuz zaman, mekanizmanın çalışmış olması bile tam bir mucize gibi görünüyor. Böylece bu "savaş komünizmi" döneminde zaman zaman benimsenmek zorundan kalınan sert yöntemleri daha iyi değerlendirebiliriz.

Sanayideki sabotajı durdurmak için millileştirme hızla ilerletildi. 28 Haziran 1918 tarihli bir yasa 2000'in üzerinde büyük ölçekli işletmeyi millileştirirken, Aralık 1920'de ise 10'dan fazla işçi çalıştıran tüm fabrikalar millileştirildi. Bu fabrikalar kısmen seçilmiş işçiler kısmen sendikaların gösterdiği adaylar kısmen de işini terk etmeyen teknisyenler tarafından olabilecek en iyi şekilde yönetildi. Köylerde gıda istifçiliğini durdurmak için, hükümet, tohumluk olarak ayrılması ve hanehalkının tüketmesi için gereken haricindeki tüm tahılın sabit fiyatlarla devlete teslim edilmesini emretti (13 Mayıs 1918). Bunu, köylerde tahıl fazlasına el koyan, yiyecek ve tarım araç-gereçleri dağıtan kuruluşlar gibi hareket eden "yoksul köylü komiteleri"nin (yani kiralık işçi çalıştırmayan köylü komitelerinin) örgütlenmesi takip etti. Bunların tahıl tedarik etme çabası yetersiz kaldığı zaman, kent işçileri tahıla kendileri için el koymak ve tahıl toplamaya yardım eden köylülere sanayi malları dağıtmak üzere kırsal bölgelere gönderildiler. Esas etkisi kısıtlı katlanılabilir derecede eşit biçimde dağıtmak

olsa da tayınlama kentlerde yeniden uygulamaya koyuldu. Para değerini bütünüyle kaybetti.

Bazı Bolşevik teorisyenler komünist topluma doğrudan bir geçiş olarak sefalet içinde eşitliği överek ve hatta orta sınıfları mülksüzleştirmenin ve para ekonomisinin boyunduruğundan kurtulmanın bir aracı olarak feci enflasyonu savunarak, savaş komünizminin zorunluluklarını bir erdem haline getirdiler. Lenin hiçbir zaman bu ahmaklığa kendini kaptırmadı. Ekim 1921’de yaptığı konuşmada şunu kabul etti: “Kısmen, bizi bunaltan askeri sorunların ve cumhuriyetin içinde bulunduğu vahim gibi görünen durumun bir sonucu olarak... doğrudan komünist üretim ve dağıtımına geçmeye karar vererek hata yaptık... Çok kısa bir deneyim, bunun bir hata olduğu konusunda bizi ikna etti... kapitalizmden sosyalizme geçiş hakkında daha önce yazmış olduklarımızla çelişti, yani bir sosyalist muhasebe ve denetim ara dönemi olmaksızın komünizmin alt evresine bile ulaşmak imkânsızdır... Ekonomik cephede çok ağır bir yenilgi aldık.” Fakat Lenin kendisini hatayla ilişkilendirerek şahsına hiç de adil davranmadı. Savaş komünizminin zirvesinde olduğu Aralık 1919’da kolektif tarımın öncülerinden oluşan bir dinleyici kitlesine seslendiğinde açıkça ve üstüne basa basa şöyle demişti: “Sosyalist bir sistemi şimdi kuramayacağımızı biliyoruz: Umarım çocuklarımızın veya torunlarımızın zamanında kurulabilir.”

VI

Her biri Rusya’dan daha güçlü olan çok sayıda devletin Sovyet rejimini yıkmaya çalıştığı müdahale döneminde, Bolşevikler iktidarı ellerinde tutmayı nasıl başardı? Her şeyden önce Bolşeviklerin uluslararası destek çağrısı, müdahaleci devletlerin halkları arasında olumlu karşılık buldu ve bu halklar kendi hükümetlerinin tüm askeri gücünü Sovyet Rusya’ya karşı yığmasını engellediler. Peki Sovyet rejiminin hayatta kalmasını sağlayan iç etmenler nelerdi?

İlki ve en önemlisi, Bolşeviklerin 1917’de kazandığı ve hiçbir zaman kaybetmediği örgütlü işçilerin desteği idi. Ancak Rusya’da

nüfusun beşte dördü köylüydü ve hükümet tüm bu yıllar boyunca savaş makinesini ayakta tutacak yiyeceği elde etmek için köylülüğe karşı oldukça sert önlemler almak zorunda kalmıştı. Bolşeviklerin buna rağmen köylülüğün desteğini elde tutmayı başarması nasıl oldu?

Lenin Aralık 1919'da bu konuya eğildi ve sınırsız güce sahip Antant tarafından desteklenen Amiral Kolçak'ın; Rusya'nın en az proleter bölgesi olan, 1917'de en az oyu Bolşeviklere, en çok oyu ise liderleri Kolçak'ı destekleyen Sosyalist Devrimcilere veren, dahası büyük toprak sahipliğinin asla bilinmediği ve bu yüzden de Bolşeviklerin sunabileceği pek bir şeyin bulunmadığı Sibirya'da neden tutunamadığını sordu. "Kolçak bize karşı zafer kazanmasını sağlayacak neyden yoksundu? Bütün emperyalistlerin yoksun olduğu şeyden o da yoksundu: O, bir sömürücü olarak kaldı; demokrasi ve özgürlükten dem vurdu; oysa iki diktatörlükten sadece birisi mümkündü: Ya ayrıcalıklarının vahşi bir biçimde savunan sömürücülerin diktatörlüğü... ya da işçilerin diktatörlüğü... Biz, köylü için pembe tablolar çizmedik; köylülüğün, demirden disiplin ve işçi sınıfının sınımsız iktidarı olmadan kapitalist toplumdan kurtulabileceğini söylemedik... biz sadece, işçilerin diktatörlüğünün, onun sömürgecilerin boyunduruğundan kurtulmasını sağlayacağını söyledik ve haklı olduğumuzu kanıtladık."

Beyazların zaferi köylülük için büyük toprak sahiplerinin geri dönüşü, Rus olmayan halklar içinse Rus üstünlüğünün ve ayrıcalıklarının yeniden tesisi anlamına geliyordu. "Köylüler şu sözü az tekrarlamadılar... 'Biz Bolşeviklerden yanayız çünkü onlar büyük toprak sahiplerini kovdular; ama komünistlerden yana değiliz çünkü onlar bireysel çiftçiliğe karşı çıkıyorlar.' Bir süreliğine karşı devrim Sibirya ve Ukrayna'da zafer kazandı çünkü burjuvazi, köylülük üzerindeki nüfuz mücadelesinde başarılı oldu. Ancak çok kısa bir süre içinde köylülerin gözü açıldı; onlar pratik deneyimi çok çabuk edindiler ve şöyle dediler: 'Evet, Bolşevikler oldukça tatsız insanlar. Biz onları sevmiyoruz ama yine de Beyaz Muhafızlardan ve Kurucu Meclis'ten çok daha iyiler.'"

Bu, köylülüğü ikna edip dostluğunu kazanmanın çok önemli olduğu Temmuz 1921’de Lenin tarafından yapılan bir propaganda demeciydi. Ama söylenenler başka kaynaklar tarafından da fazlasıyla doğrulandı. Sibirya’daki Birleşik Devletler kuvvetlerinin başkomutanı şöyle diyordu: “Sibirya’da bulunduğum sürece, Doğu Sibirya’da Kolçak’ın arkasında hiçbir zaman yeterli halk desteği olmadı. Müttefik takviyelerinin çekilmesi durumunda bu destek bir ay bile sürmezdi... Bolşevikler Doğu Sibirya’da bir kişi öldürdüyse, Bolşevik karşıtlarının yüz kişiyi öldürdüğünü söylerken, oldukça da ihtiyatlı davranıyorum.”

Ne kadar etkili olursa olsun, varlığını terörle sürdürmek zorunda kalmış rejimler fazla dayanamazdı. “Sanıyorum çoğumuz, diğer tarafın çürümüşlüğünü ve alçaklığını gördükten sonra, Bolşeviklere gizlice sempati duymaya başladık.” diye yazıyordu Kolçak’la çalışan bir İngiliz subayı olan Binbaşı Hodger. Bu aleni çürümüşlüğün birebir aynı öyküsü, Güney Rusya’daki Denikin ordusuyla ilgili olarak da anlatıldı. 1919 sonbaharında Sibirya’da bir köylü ayaklanması gerçekleşti ve Kolçak güçlerinden, yirmi bin kişilik koca bir ordu dahil, teçhizat ve erzaklarıyla beraber toplu firarlar oldu.

Son olarak, Bolşevikler köylülüğün ve eski meslek sınıflarının çoğunun vatanseverliğine hitap etmeyi başardı: Karşı devrimciler Rusya’nın bağımsızlığına ilişkin nihai hedefleri belirsizden öte olan yabancı işgalcilerin desteğine gitgide daha açık bir biçimde bel bağlarken, Bolşevikler iktidarları istikrarlı hale geldikçe tüm Rusya’yı temsil etmeye başladı. Böylece Bolşevikler –yenilgiciler ve enternasyonalistler² – nihayet bir köylü yurtseverliği dalgasından, yabancıları temizleyip atma ve Rusya’nın bağımsızlığını koruma kararlılığından fayda sağladı: Bu, tarihsel hasım Polonya’nın Sovyet Rusya düşmanları-

2 Lenin’in Birinci Dünya Savaşı taktiği olan “devrimci yenilgicilik” ile karıştırılmamalıdır. Burada, Brest-Litovsk Antlaşması’nın koşullarının kabul edilip edilmemesi konusunda partide ortaya çıkan iki ayrı kamp kastedilmektedir. Antlaşmanın imzalanmasını savunanlar “yenilgici”, uluslararası bir devrimin kapıda olduğunu düşünüp imzalanmamasını savunanlar “enternasyonalist” olarak ifade edilmektedir. –ç.n.

nin saflarına katıldığı 1920-1921 yıllarında iyice geçerli hale geldi: Bunun yol açtığı safi Rus vatanseverliğinin kabarışı, 1914-1917 savaşı sırasında gerçekten başarılı olmuş tek Çarlık generali olan Brusilov'un emrindeki askerleri Bolşeviklerin hizmetine sunmasında simgeleşti. Brusilov, tüm Rus subaylarını Kızıl Ordu'ya yardım etmeye çağırarak bir bildiri yayımladı.

VII

Ne var ki böylesi bir destek, Kızıl Ordu'nun Polonyalıları Varşova kapılarına kadar kovalamasını mümkün kılmasına rağmen, devrimi Batı Avrupa'ya yayacak bir savaşa kadar genişlemedi. Müdahale savaşları devam ettiği müddetçe hasım hükümetlere karşı devrimci hareketlere başvurmak Bolşeviklerin birincil amaçlarından biri oldu. Ancak barışın tekrar gelmesiyle bu planlar acil önemlerini yitirdiler ve iç sorunlar ön plana çıktı. Bahsin tüm Avrupa olduğu ölüm-kalım mücadelesi boyunca, diğer tüm hususlar savaşın sürdürülmesine tabi kılınmıştı. Fakat 1921'e gelindiğinde dünya kapitalizminin, Rus köylülüğünün kaba vatanseverliğince desteklenen Rus Devrimi'ni yıkmak için yeterince güçlü olmadığı aşikârdı. Komünist Enternasyonal'in desteklediği Sovyet hükümetinin de Batı Avrupa'daki kapitalizmi yıkmak için yeterince gücü yoktu. Uluslararası mücadele beraberlikle sonuçlandı ve Sovyet hükümeti 1918'in ilk aylarında girişmeye başladığı yeniden inşa sorunuyla tekrar yüz yüze geldi.

Ancak durum şimdi çok farklıydı! 1918'de ülke ekonomik olarak tükenmiş, iflas etmiş haldeydi ama işçilerin arasında iyimserlik ve güven duygusu egemendi. Bu, başlı başına pek çok güçlüğü üstesinden gelebilmişti. 1921'de ise Rusya kıtlık felaketine uğramış, felç durumundaki ekonomisiyle bir uçtan diğer uca harabeye dönmüştü. Sovyet hükümetinin desteğine en çok güvendiği kent işçileri hastalık ve açlık nedeniyle büyük can kayıpları vermiş, işsizlik yüzünden manevi çöküntü içine düşmüş ve pek çok durumda yeni geldikleri köylerine geri sürüklenmişlerdi. En kötüsüye Bolşevik Parti'deki zayıflardı. İç savaş döne-

minde parti üyeleri doğal olarak askeri hizmet yükümlülüğü de yerine getirmişlerdi: 1920’de kadınlar da dâhil tüm partinin üçte birinden fazlası, 280.000 komünist, Kızıl Ordu’da görev yapıyordu. “Cephedeki Komünistler”, her zor dönemdeki slogan olmuştu: Beyazlar komünistleri, komiserleri ve subayları ne zaman yakalamışlarsa toptan kurşuna dizmişlerdi. Sonuç itibarıyla, Sovyet rejimi tam da hizmetlerine en çok ihtiyaç duyduğu bir zamanda binlerce deneyimli işçi ve aydından, ekonomik ve politik yeniden inşanın potansiyel liderlerinden yoksun kaldı. Dolayısıyla Bolşeviklerin 1921’deki görevleri 1918’de karşı karşıya olduklarından çok daha ağır olduğu gibi, hükümetin destek için yönelebildiği güçler de çok daha az deneyimli ve daha az güvenilirlikti.

Bolşevik siyaset bu yetenekli personel açığı sorunundan devamlı etkilendi. 1917’de ve 1918’in ilk yarısında Lenin eski devlet aygıtının parçalanması üzerinde ısrar ettiğinde ve yönetim görevlerini üstlenmeleri için “kitlelere” çağrıda bulunduğunda, üstü kapalı olarak, yetenekli politik liderlerin oluşturduğu bir öncü çekirdeğin varlığını her zaman varsaymıştı. Fakat bu çekirdek acı bir biçimde zayıflatılmıştı. Kızıl Ordu müdahaleyle savaşma amacıyla politik komiserler tarafından sıkı bir şekilde denetlenen eski ordu subaylarını görevlendirmişti. Bunların çoğu 1937-38 temizliğine kadar bir ihtilaf kaynağı olarak ordu içinde kaldılar. Benzer biçimde eski memurların çoğunun da tekrar göreve getirilmesi gerekmişti. Bu iki kesim Lenin’in kusurlarını açığa vurmaktan asla usanmadığı “Sovyet bürokrasisi”nin merkezini oluşturdu.

Dünya devrimi geri plana düştükçe, köylü Rusyası’nda sosyalizmi kurmanın yönetsel sorunları daha da belirginleşti ve bürokrasi giderek daha da önem kazandı. Bu sorun, Lenin’i yaşamının son yıllarında daha fazla uğraştırmaya başladı. Lenin, Sovyet devletini “bürokratik bozukluklara sahip bir işçi devleti” diye tarif etti ve bu bozuklukların ortadan kaldırılmasını hükümet politikasının asli bir hedefi haline getirdi. “Bugün amansız ölçüde kararlı bir hükümetin arkasında ne kadar sağlam bir şekilde durmak zorundaysak, ... bürokrasiyi usanmadan ve yorulmaksızın defetmek ... için aşağıdan denetim yöntemlerinin de bir o kadar çeşitlenmesi zorunludur.” Lenin nüfusun tamamının hükümet işlerine

katıldığını görmek istiyordu: Yönetme tekniği herkesçe ancak böyle öğrenilebilirdi ve mandarinler tabakasının³ anlaşılma-
z dilinden sadece bu şekilde kaçınılabilirdi. “Bizim hedefimiz, üret-
ken emek olarak sekiz saatlik ‘dersini’ tamamladıktan sonra *her*
işçinin devlet işlerini ücretsiz yapmasını sağlamaktır.”

Lenin’in, Sovyet hükümeti ve sendikalar arasındaki ilişki konusunda Troçki ile çok keskin bir şekilde sürtüşmesinin nedeni budur. Troçki sendikaları tepeden yönetilecek şekilde devlet aygıtının bir parçası haline getirmeyi istedi. Lenin ise onlarda bürokrasinin demokratik bir denetimini gördü ve “tüm hükümet organlarında doğrudan çalışmak ve bu organların faaliyetlerinde kitle denetimini örgütlemek yoluyla, Sovyet hükümetinin işlerinde etkin görev almalarını” sağlamak istedi. Sendikalar, parti ile diğer işçiler arasında birer “volan kayışı” olmalıydılar. Sendikalar “eğitim örgütleridir; işçileri saflarına katan, eğiten örgütlerdir. Sendikalar birer okuldur; bir idare okulu, bir ekonomi yönetimi okuludur. Sendikalar bir komünizm okuludur.” Sendikaların işlevi, “devlet iktidarı için rezerv” oluşturmaktır.

VIII

Lenin, 1921’de uygulanaya konulan Yeni Ekonomi Politikası’nın⁴ aslında 1918’in eski ekonomi politikası olduğunu vurguladı ancak bu politikanın geniş ölçekli bir geri çekilme, bir başka nefeslenme alanı, ekonomi cephesindeki Brest-Litovsk olduğu gerçeğini de asla gizlemeye çalışmadı. Rus işçi sınıfı bitmiş, tükenmişti. Sovyet cumhuriyetini kurtaran, köylü ağırlıklı ordular olmuştu. Sanayi, ancak kentlere yiyecek sağlanması durumunda yeniden çalışmaya başlayabilecekti ve bu da köylülüğün çoğunluğuyla tatmin edici ekonomik ve politik ilişkiler kurmak demektir. Yeni Ekonomi Politikası’nda en önemli figür köylüydü.

3 Mandarin: Çin İmparatorluğu’nda bürokrat tabakaya mensup kişi. –ç.n.

4 Rusça kısaltmasıyla NEP. Metnin orijinalinde kısaltmanın kullanıldığı yerler NEP şeklinde çevrilmiştir. –ç.n.

Mart 1921'de, Bolşeviklerin eski kalesi Kronstadt'daki garnizonda çıkan bir ayaklanma, tehlike sinyalinin verdi. Artık buradaki askeri birlikleri oluşturanlar 1917'nin gözüpek proleterleri değil, genç köylülerdi. Ayaklanma bu yüzden daha da önem kazanmıştı. Kızıl Ordu'nun Polonya'da durdurulduğu, Batı'da bir devrim umutlarının sönmekte olduğu bir dönemde meydana geldiği için, Lenin'in vakit kaybetmeksizin köklü bir politika revizyonunu savunmasına yol açtı.

Büyük toprak sahiplerinin mülklerini bölüştürmenin sonuçlarından biri hem kulaklara hem de yoksul köylülere kıyasla "orta köylülüğün" sayısını artırmak oldu. Lenin bu nedenle, eğer tahıl arzı güvence altına alınacak ve artırılacaksa, Sovyet hükümetinin orta köylülerle uzlaşmaya varması gerektiğini öne sürdü. İç savaş döneminde yaygın olan askeri yöntemlerle tahıla el koymak ve orta köylülüğe karşı yoksul köylülüğün desteğini almak artık işe yaramayacaktı: Geniş ölçekli bir kolektivizasyon, traktörlerin ve tarım makinelerin kitlesel olarak üretilmesi mümkün olana kadar, pratik bir politika değildi. Dolayısıyla, bir ilk adım olarak, orta köylülüğün pazar için yiyecek, sanayi için yakıt üretmeye teşvik edilmesi gerekmektedir.

Bunun olması için güzel sözler ve vaatler yeterli değildi. "Sınıflar kandırılmaz" diyordu Lenin, "sınıflar kâğıt parçalarından değil, somut şeylerden hoşnut olurlar." Lenin devamında küçük üretici için ticaret özgürlüğünü ve tarım ürünleriyle değiş tokuş edilmek üzere kentlerde tüketim malları üretilmesini savundu. Her şeyden önce, köylü keyfi el koymalara ve cebri satışlara karşı güvence altına alınacak ve böylece kendi çiftçiliğini geliştirmeye teşvik edilecekti. Köylü artan oranlı vergisini aynı olarak ödedikten sonra, ürününün geriye kalanını istediği yerde istediği kişiye satmakta özgür olmalıydı. Sovyet hukuku 1922'de, sosyalist devlet içinde özel girişimin konumunu ve haklarını tanımlamak amacıyla kodifiye edildi.⁵ Merkez Yürütme Kurulu'nda çoğunluğun karşı çıkmasına rağmen

5 Bir ülkede dağınık halde bulunan hukuk kurallarının ait oldukları hukuk dalına bağlı olarak derlenip sistemli bir bütünlüğe kavuşturulması etkinliği. —ç.n.

men, Lenin, “devrimci yasallığı korunması” ve belli bir derece hukuki tekdüzelik sağlanması için bir kamu avukatının görevlendirilmesini kabul ettirdi.

Lenin, NEP’in temel ilkelerini şöyle tanımladı: 1) Tüm toprak ve “üretim alanındaki hâkim tepeler” devletin mülkiyetinde olacaktır; 2) Küçük üreticilere serbest ticaret hakkı; 3) Devlet kapitalizmi; özel sermayenin cezbedilmesi, yabancı kapitalistlere imtiyazlar ve devlet temsilcilerinin özel imtiyaz sahipleriyle karma şirketler kurması. Bu ilkeler, Bolşeviklerin kendi içinde bir mücadele olmaksızın kabul edilmediler.

Kronstadt ayaklanması aslında parti içindeki şiddetli bir tartışma anına denk geldi. Troçki ve destekçileri savaş komünizmi koşullarında benimsenen önlemlerin sürdürülmesini hatta daha da ağırlaştırılmasını istediler ve ekonomik krizden bir çıkış yolu olarak emeğin sıkı disiplin altına alınmasını ve askerileştirilmesini savundular. Bu politika, sendika liderlerinin muhalefetiyle karşılaştı ve Lenin’in anında dikkat çektiği –Troçki’nin de her zaman meyilli olduğu– üzere köylüğü topyekûn görmezden geldi. Bir Kızıl Ordu tarihçisi, Kronstadt ayaklanmasının, “Troçki’nin Komünist Parti’nin başına geçme ve Rusya’nın hâkimi olma tutkusu için ölüm çanlarının çalması anlamına geldiğini” iddia etmiştir. Bence böylesi bir görüş, partiye sadece üç buçuk yıl önce katılmış Troçki’nin oradaki önemini abartıyor. Fakat Kronstadt kesinlikle, Lenin tarafından savunulan Yeni Ekonomi Politikası’nın ivedilikle kabul edilmesine yol açtı.

Ne var ki politikanın ilan edilmesi muharebenin sadece yarısıydı. Lenin bundan sonra takipçilerini alaylarla kışkırtıp yönlendirerek, tüketim mallarının köylülere ulaştırılmasını sağlamaya çalıştı. Yeni Ekonomi Politikası’nın, komünistlerin ülkeyi yönetmeye uygunluğunu gösterecek gerçek bir sınav olduğunu açıkladı. “Kapitalist sizin yanı başınızda çalışıyor. Bir hırsız gibi iş görüyor, kâr sağlıyor ve bunları ustalıkla yapıyor fakat siz onun yaptıklarını yeni bir yoldan yapmaya çalışıyorsunuz: Siz herhangi bir kâr sağlamıyorsunuz; sizin komünist ilkeleriniz, idealleriniz mükemmeller. Bunlar o kadar güzel bir biçimde yazıya dökülmüş-

ler ki, cennette canlı azizler olmayı hak ediyorsunuz; fakat siz ticaret yapabilir misiniz?” diye sordu Lenin 1922’deki bir parti kongresinde ve kendisi köylüler adına şu yanıtı verdi: “Siz iyi insanlarsınız, anayurdumuzu savundunuz, size bu yüzden itaat ettik; fakat eğer ticaret yapamıyorsanız defolun gidin!”

Lenin, Yeni Ekonomi Politikası’nın altında yatan siyasi felsefeyi, Temmuz 1921’deki Komünist Enternasyonal Kongresi’nde her zamanki açık sözlülüğüyle özetledi: “Biz, köylülüğe, onların ihtiyaçlarını gidermek için politikamızı çabucak değiştirebileceğimizi ve değiştireceğimizi göstermek zorundaydık... Biz, devlet gücüyüz; belli bir dereceye kadar yokluğun yükünü dağıtabiliriz, bunu çeşitli sınıflara dayatabiliriz ve bu sayede nüfusun belirli tabakasının koşullarını görece hafifletebiliriz... Proletaryanın iktidarını devam ettirebilmek için yüklerin dağıtımını bu şekilde yapmak zorundayız. Bu, bize yön veren tek ilkedir... Rusya’da köylülük devrimden işçi sınıfına göre kesinlikle daha fazla şey kazanmıştır... Biz köylülüğe yardım ediyoruz çünkü siyasi iktidarı elde tutabilmemiz için böyle yapmamız mutlak surette zorunludur.” Bununla birlikte kooperatif ticareti de köylüler için bir idare okulu olacaktı, tıpkı Lenin’in, sendikaların kent işçileri için olmasını beklediği gibi.

IX

Artık NEP’i, Lenin’in ona baktığı şekilde değerlendirecek bir konumdayız. Ekim Devrimi, iktidarı, Sovyet hükümetinin ellerine teslim etti. Devrim negatif yüzü bakımından tamamen başarılı olmuştu: Çar ve büyük toprak sahipleri tarihe karışmıştı. Fakat bu, sosyalizmin hemen uygulanmasına yol açmamıştı ve Rusya gibi ekonomik olarak çok geri bir ülkede yol açamazdı da. Pek çok komünist, Batı’nın daha ileri işçilerinin zayıf Rus proletaryasına yardıma geleceğini ummuştu. Fakat Mart 1921’e gelindiğinde, Batı Avrupa’da yakın zamanda bir devrimin gerçekleşmeyeceği ve köylülüğün –dış müdahaleye karşı hükümetin yardımına koşmuş nüfusun ana gövdesinin– savaşın zorunlu kıldığı önlemlerin uzatılmasına hiçbir şekilde katlanamayacağı açık hale geldi. Lenin

şöyle bir gözlemde bulundu: “Belirli bir dereceye kadar, bizim devrimimiz bir burjuva devrimiydi.” O ana kadar köylülük, büyük toprak sahiplerinin kovulması ve toprağın bölüşülmesinden çok fayda görmüştü. Fakat Bolşevikler, “burjuva devrimini kendi mantıksal sonucuna götürmek”ten daha fazlasını yapmakla kalmamışlar, Sovyet hükümetini ve Rus devletinin her tarafında Sovyet sistemini de kurmuşlar ve böylece “sosyalist devrim mücadelesini kolaylaştırmışlardı.” Daha başka ne gerekliydi?

Lenin’in bu soruya yanıtı, sonraki yirmi yıl için Sovyet politikasına bir ışık tutmaktadır: “Küçük çiftlik sahiplerinin nüfusun ezici çoğunluğunu oluşturduğu bir ülkede, gelişmiş kapitalist ülkelerde tamamıyla gereksiz olacak bir dizi özel geçiş önlemleri aracılığıyla sosyalist devrimi gerçekleştirmek mümkündür.” Aslında ilk olarak devlet iktidarı muhafaza edilmek zorundaydı (ve bu, köylülükle iyi ilişkiler kurulmasını zorunlu kılıyordu); sonra, Batı Avrupa’nın ekonomik düzeyine ulaşıncaya dek, bu devlet iktidarı geri kalmış Rusya’nın üretici kaynaklarını geliştirmek için kullanılmalıydı. Lenin bunu, “komünizm eşittir Sovyet iktidarı artı tüm ülkenin elektrifikasyonu” şeklindeki ünlü vecizesiyle özetledi. 1921’den sonra sosyalizmin çıkarları, üretkenliği artırabilecek olası her türlü önlemi istemeye bağlandı. Fakat bu önlemlerin vazgeçilemez tek bir şeyi tehdit etmemesi şartı vardı: Sovyet sisteminin muhafazası ve siyasi iktidarın Komünist Parti’nin elinde kalmaya devam etmesi.

Bu tek şart saklı kalmak üzere, Sovyet hükümeti, Rusya’nın ekonomik yaşamını tekrar işler kılmak için hemen her yola başvurmaya hazırdı. Özel ticaret yeniden canlandırıldı, ruble dengelendi, millileştirilmiş kimi küçük fabrikalar üretici kooperatiflerine devredildi, hatta bir veya iki tanesi özel mülkiyete geri verildi, yabancı kapitalistlerle imtiyaz müzakereleri başlatıldı, Sovyet rejiminin sağlamlığına olan güveni yeniden tesis etmek için her çaba gösterildi. 1918 yılında Lenin, kulağa pek hoş gelmese de, haklı olarak, “Rus işçisi gelişmiş ülkelerin işçileriyle karşılaştırıldığında kötü bir işçidir” demiş, bu geriliğin tarihi nedenlerini de açıklamış ama buna rağmen bir dizi sert çare –SSCB’nin ileriki tarihinde benzer bir bağlamda tanı-

dık hale gelecektiler— önermişti: anonim tüzel kişiliklerin arkasına saklanmasınlar diye memurların ve işyeri yöneticilerinin kişisel sorumlulukları üzerinde ısrar edilmelidir; parça başı iş tarifeleri ve Taylor sistemi denenmelidir; rekabet özendirmelidir. Parça başı iş tarifeleri aslında 1918’de kabul edilmişti ama kişisel, bencil çıkarlara hitap eden bu ve benzeri önlemler –imtiyazlı hisseler, bonuslar– ancak NEP ile tam olarak yürürlüğe girdi.

Eşitlikçiler şok oldular; devrimci kahramanlık çağının çok hızlı geride bırakıldığını düşünüyorlardı. Fakat Lenin, her durumda Marx ve Engels’in yazılarında bolca destek bulabileceği kendi sağduyulu yaklaşımında kararlıydı. “Kişisel çıkar, üretimi geliştirecek” diye yazıyordu 31 Ekim 1921 tarihli *Pravda*’da; “ve biz ne pahasına olursa olsun ilk olarak üretimi geliştirmeliyiz... Doğrudan coşkuya dayanarak değil, fakat büyük devrimden doğan coşkunun yardımıyla ve kişisel çıkar, kişisel kazanç ve iş ilkelerinin temeli üzerinde, devlet kapitalizmi yoluyla sosyalizme uzanan sağlam küçük köprüler inşa etmek için bu küçük köylü ülkesinde çalışmaya koyulmalısınız.” Sovyet devletine düşman olsalar da burjuva uzmanlardan yararlanılmak zorundadır: “Burjuva uzmanların yardımı olmaksızın, komünizmi halis muhlis komünistlerin elleriyle inşa edebiliriz düşüncesi çocukçadır... Sosyalizm, kapitalist kültürün mirasından yararlanılmaksızın inşa edilemez... Burjuva uzmanlar örgütlü, yaratıcı ve uyumlu çalışmayla öylesine kuşatılmalıdır ki, her adımda ne kadar direnirlerse dirensinler ne kadar savaşırlarsa savaşsınlar, proletarya ile aynı çizgiye düşmek zorunda kalsınlar.” “Eğer biz akıllıca öğrenmeyi bilirsek, eğitim ücreti çok yüksek olmayacaktır.”

X

Savaş komünizminin çılgınca kahramanlıklarla dolu günlerinde karmaşadan başka bir şey bulamayan sevimsiz yabancı ekonomistler, şimdi de NEP’te kapitalizme teslimiyetten başka

bir şey göremiyorlardı. Ama Lenin soğukkanlılığını korudu; ne yapmakta olduğunu, manevra sınırlarının neler olduğunu çok iyi biliyordu. İngiltere'deki Rus Ticaret Delegasyonu'nun başkanı Krasin bir keresinde İngiltere ile olan ticari müzakereler yararına dış ticaretteki devlet tekelinde değişiklik yapılabileceği önerisinde bulunduğu zaman, Lenin, onun aklını kaçırmış olduğunu söyledi. "Devlet tekeli olmazsa, herhangi bir sanayileşmiş zengin ülke tarife engellerini kolayca aşabilir. Bunu yapmak için ihtiyacı olan tek şey; Rusya'ya ihraç edilen ve bizim tarafımızdan gümrük vergisi konulan mallar üzerinde bir ihracat primi uygulamaktır. Herhangi bir sanayi ülkesi böylesi bir primi finanse edecek paraya fazlasıyla sahiptir ve bu yüzden herhangi bir sanayi ülkesi bizim yerli sanayimizi kaçınılmaz şekilde yıkabilir." Gelişmemiş ülkelerde "açık kapı" politikasını savunanların her zaman görmezden geldiği bir husus.

Lenin, NEP hakkındaki görüşünü özetleyen meşhur bir sloganda, "Ya biz ya da onlar, ya Sovyet hükümeti ya da kapitalistler" diyordu. Bazı Sovyet ekonomistleri kalıcı bir NEP rüyası, "sosyalizme alışan" kulaklar rüyası görmeye başladığında; Lenin şimdiden, tüm ülkenin elektrifikasyonunun bir sonraki aşamasını, ağır sanayinin planlı gelişimini, tarımın kolektivizasyonunu, kaçınılmazlığını çoktan gördüğü dünya savaşına yönelik hazırlıkları düşünüyordu.

Daha Şubat 1918'de bir Sovyet yasası, "sosyalist tarım ekonomisine geçiş amacıyla... kolektif çiftçiliğin geliştirilmesini" işaret etmişti ve dokuz ay sonra Lenin, "komünal ve kooperatif bir toprak işleme biçimine geçiş yöntemi"ni tartışıyordu. Lenin sadece kolektif tarımın teknik olanağını yaratmada değil, aynı zamanda köylülüğün bu olanaktan yararlanmaya hazır olmasını sağlamada da devletin rolünü bir kez daha vurguladı. Kautsky'nin "küçük köylüler hiçbir zaman teorik kanaatların etkisi altında kolektif üretime geçmemişlerdir" şeklindeki alaylı sözlerine cevap verirken Lenin, "Fakat sevgili Kautsky, peki ya köylüler küçük üretime yönelik *araç-gereçten yoksunlarsa* ve proletarya devleti toprağın kolektif işlenmesine yönelik tarım makineleri edinmelerinde onlara *yardımcı* olursa; bu

bir teorik kanaat mıdır?” diye sordu. Sovyetler Kongresi Merkez Yürütme Kurulu’nun Şubat 1919’da kabul ettiği bir önergede, “Bireysel tarımın tüm biçimlerine... geçici ve miadını doldurmuş gözüyle bakılacaktır” deniliyordu. El konulmuş büyük araziler üzerinde birkaç devlet çiftliği ve kolektif çiftlik daha önceden kurulmuştu; 1920’ye gelindiğinde sayıları 16 binin üzerinde olan bu çiftlikler düzenli devlet teşviki aldılar.

Lenin, Ocak 1923’te, son yazılarından biri olan ünlü makalesi *Kooperatifçilik Üzerine*’de bu hususa yeniden döndü. Bu makaleyi acı içinde, her seferde yirmi dakika olmak üzere konuşup yazdırdı. Lenin, devrimden önce Marksistlerin kooperatif hareketi üzerinden sosyalizme doğrudan geçişe ilişkin ütöpik hayalleri hor gördüklerini söyledi. Ama proletaryanın siyasi iktidarı ele geçirmesi şimdi her şeyi değiştirmişti. “Aslında devlet iktidarı işçi sınıfının elinde olduğu, bu devlet iktidarı tüm üretim araçlarına sahip olduğu için, bize gerçekleştirmek üzere kalan tek görev, nüfusu kooperatif topluluklar halinde örgütlemektir.”

Bolşevikler vaktiyle devrime, siyasi iktidarın ele geçirilmesine önem vermişler ve “reformistleri” küçümsemişlerdi; bundan sonra –artık bu iktidar ele geçirildi– barışçıl, örgütsel, eğitsel işler, “reformist” yöntemler saygındı. Politik devrim, ekonomik ilerlemede aşamacılığı mümkün kılmıştı. Komünist Parti’nin pek çok üyesi, bu gerçeği kavramaları ve bunun üzerinden hareket etmeleri için gerekli olan, kendilerini psikolojik olarak yeni şartlara alıştırmada güçlük çekti. Lenin ise onların dikkatini buna çekmekten hiç usanmadı. Savaş komünizminin yerini NEP’in almasını, bir kaleyi taarruzla ele geçirmenin başarısızlıkla sonuçlanmasından sonra kuşatma taktığının benimsenmesine benzetti. “Ulusal düzeydeki uzun süreli ve sebatkâr örgütsel çalışmada gösterilmiş kahramanlık, bir ayaklanmada gösterilmiş kahramanlıkla karşılaştırılamayacak denli güç ve aynı zamanda ondan çok daha üstündür.”

Lenin’in iyi bildiği üzere, Rus Komünist Partisi, derin bir uçurumun üzerine çekilmiş son derece gergin bir ipte yürüyor-

du. Parti, sahip olduğu net düşünce çizgisi doğrultusunda nüfusu yönlendirmeye çalışıyordu ama henüz durum şuydu: “Halk arasında biz okyanusta bir damla gibiyiz ve ancak halkın anlayacağı şekilde anlattığımız zaman yönetmede başarılı olabileceğiz.” Partinin programını uygulayabilmesi için, liderliğin kendi elinde olması lazımdı. Ne var ki Parti müdahale savaşları esnasında feci kayıplar vermişti. Sosyalizmi inşa etmek için Komünist Parti’nin öncelikle yapması zorunlu olan şeyler Rusya’yı Batı kapitalizminin ekonomik ve kültürel seviyesine çıkarmak, ilkin kapitalizmi bir bakıma yeniden inşa etmek; sınıfsız bir toplumun ön koşullarını yaratmak amacıyla kişisel çıkar güdüsünü kullanmak; kişisel girişimi özendirmek için devlet denetimini ve nüfusun eğitim seviyesini demokrasi düzeyine yükseltmek için de diktatörlüğü kullanmaktı. 150 milyonluk bir nüfusu yeniden eğitmek gibi devasa bir süreç, dayanma gücü ve karşılık beklememe gibi hususlarda eğitimcilerin üzerine neredeyse katlanılmaz bir yük bindirdi. Parti üyelerinin, Lenin’in keskin gözlerinin her zaman üzerinde olmasına, onun kışkırtan, alay eden, ayakları yere bastıran ve kendini beğenmişliğe affedilmez bir suç olarak saldıran keskin diline ihtiyacı vardı. “İçimizdeki en kötü düşman, sorumlu (ya da o hususta pek de sorumlu olmayan) bir Sovyet makamını işgal eden ve işine bağlı biri olarak gösterilen genel saygının tadını çıkaranlardır.”

XI

Fakat bu, hikâyenin sadece yarısıydı. Lenin dağınık ve iş düzenine uymayan yoldaşları, ki bunlardan çok sayıda vardı, acımasız nüktelerle hırpaladı. Parti üyesi olmaktan başka bir şey olmayanların süslü sözlerinin havasını söndürmekten büyük keyif alırdı. Bozgunculardan hiç hoşlanmazdı. NEP dönemindeki Rusya için “koltuk değnekleriyle yürüyen bir insan” şeklinde yapılan memur şakalarına, Lenin oldukça sert bir biçimde yanıt verdi. “Rusya yedi yıl boyunca darp edildi, Tanrıya şükürler

olsun ki biz koltuk değnekleriyle *dolaşabilmekteyiz*.” Ülkenin ekonomik yaşamını canlandırmak için en çıkarıcı güdülere başvurma zorunlu olduğunda ısrar edişi yüzünden; skolastik ağız kavgaları veya ütöpik hayaller nedeniyle günün sıradan görevlerini ihmal edenlere alaylı bakışı yüzünden, Lenin, içinde yeni bir ruhun filizlenmekte olduğunu keşfettiği her gelişmeyi değerlendirme konusunda çevik ve bunu teşvik etme hususunda ikna ediciydi. Lenin’in irade gücünün kaynağı son kertede insanın erdemliliğine, mülkiyetin tuzacağına düşmemiş insana duyduğu derin güvendedi.

1919 yazında, Komünist Parti’nin yerel organlarında kendiliğinden bir hareket gelişti. Bu vesileyle işgünü olmayan cumartesi günü acil savaş görevleri için gönüllü ücretsiz çalışmaya tahsis edildi. Hareket kısa sürede yayıldı: Mayıs 1920’ye kadar tek başına Moskova’da 15.000 parti üyesi ve 25.000 parti üyesi olmayan işçi bu *subbotniklere*⁶ katıldı. Kinik⁷ bu gelişmeyi Rusya’nın tükenmiş durumdaki işçilerinden çok daha fazla iş saati elde etmenin bir yolu olarak görürdü sadece. Ne var ki Lenin bundan çok daha derinlere baktı. “Bize, Sovyet Rusya’nın mevcut ekonomik yapısı nedir diye sorulmuş olsaydı” diye yazıyordu Lenin, “sosyalizmin temellerinin büyük ölçekli üretimde yatmakta olduğunu, eski kapitalist ekonomik sistemin yeniden kalıba döküldüğünü söylememiz gerekirdi... Büyük toprak sahiplerinin ve kapitalistlerin mülksüzleştirilmelerinden elde ettiğimiz tek şey, sosyalizmin ilk biçimlerini kurma ihtimali oldu. Ancak onda henüz komünizme dair hiçbir şey yok... Eğer Rusya’daki mevcut sistemde komünizme dair en ufak bir şey varsa, sadece subbotniklerdir... Bir bütün olarak devletin gereksinimlerini karşılamak üzere, ülkenin her tarafında örgütlenmiş ücretsiz emek biçiminde bir şey, tüm eski kapitalist kuralları çiğneyen tamamıyla yeni bir şey, kapitalizme karşı zafer kazanmakta olan sosyalist toplumdaki üstün bir şey yaratılmıştır.”

6 Komünist Cumartesiler. –ç.n.

7 Kinizm olarak bilinen felsefi akımın taraftarı. –ç.n.

İç savaşın sefalet ve çilesinden doğmakta olduğunu gördüğü yeni insan ruhunu coşkuyla öven bu ifadelerinden sonra tam ve kesin istatistikler eline geçmediğinden subbotniklerin ne kadar başarı kazandığından henüz emin olamadığını ilave etmesi, tam da Lenin'e özgü bir şeydir. Lenin buna rağmen subbotniklerin her hâlükârda tembel ve ciddiyetsiz parti üyelerini tespit etmek için faydalı bir mihenk taşı olacağı sonucuna vardı. H. G. Wells'in onu adlandırışıyla "Kremlin'deki hayalperest", neredeyse çıkarıcılık seviyesinde pratik bir kişi olabiliyordu.

XII

Lenin, Aralık 1922'de ikinci bir beyin kanaması geçirdi; sağ eli ve sağ bacağı felç oldu. Bundan sonrasında pratik işlerde yok denecek kadar az görev aldı. Lenin, Ocak 1924'te elli üç yaşında iken hayatını kaybetti. Hâlâ yaşamının verimli dönemindeydi ama kendisini yormuş, tüketmişti. Son yüz yılda yalnızca bir Britanya Başbakanı (Lord Rosebery) Lenin'in fiilen köşesine çekilmek zorunda kaldığı elli iki yaşına varmadan önce en yüksek makama ulaşmıştı.

Lenin, yeni toplumsal düzenin zaferi SSCB'de kesinleşmeden önce öldü ama şunu biliyordu: "Rus Devrimi tarafından kazanılan şey vazgeçilemezdir. Yeryüzünde hiçbir güç bizi bundan mahrum edemez... Yüzyıllar boyunca devletler burjuva model üzerinde inşa edildiler ve şimdi ilk kez burjuva olmayan bir devlet biçimi keşfedilmiştir. Belki bizim aygıtımız oldukça kötüdür ama derler ki, icat edilen ilk buhar makinesi de kötüydü: Onlar, bu ilk buhar makinesinin çalışıp çalışmadığından bile emin değillerdi... Ancak mesele şudur ki, şimdi biz buhar makinelerine sahibiz. Bizim devlet aygıtımız ne kadar kötü olursa olsun, yine de yaratılmış durumdadır: Çok önemli bir tarihsel icat yapılmış, proleter bir devlet tipi yaratılmıştır. Bu yüzden bırakalım tüm Avrupa, binlerce burjuva gazetesi ülkemizde işçilerin katlandığı dehşet, yoksulluk ve acılar hakkında haber yapsınlar. Her şeye rağmen tüm dünyada işçiler Sovyet devletinin çekimine kapılmış durumdadır."

üçüncü kısım

DEVİRİMDEN SONRA

SEKİZİNCİ BÖLÜM

LENİN VE RUS DEVRİMİ

*“Herkes doğru bildiklerinin ışığında hareket eder.”
(Lenin, Fanny Kaplan tarafından vurulmasının ardından,
Ağustos 1918)*

I

Lenin, 21 Ocak 1924'te hayatını kaybetti. Kendi deyişiyle köylü Kalinin kirli ayaklarıyla Çarların mekânına çıkıp haberi Sovyetler Kongresi'ne verirken gözyaşlarını tutamadı. Lenin'in naaşı bir hafta boyunca katafalkta yatarken, uzun kuyruklar oluşturan insanlar onu görmek için dondurucu soğukta saatlerce beklediler. Bay Duranti,¹ 27 Ocak'ta *New York Times*'a, “Bolşevikler çok daha fazlasını örgütleyebilirler ama bu yüz binlerce insanı Lenin'in ayağına getiren, onların propagandası değil.” diye yazıyordu. Lenin'in mumyalanmış bir vaziyette yattığı Kızıl Meydan'daki anıt mezarın inşasından bu mezarın Nazi-Sovyet Savaşı sırasında kapatılmasına kadar, buranın önünde her gün ölmüş liderlerine saygılarını sunmak isteyen sıradan insanlar uzun bir sıra oluşturunurdu. Lenin'in naaşı, tıpkı Ortodoks Kilisesi azizle-

1 Walter Duranty, *New York Times* gazetesinin 1922 ila 1936 yıllarında Moskova Bürosu şefidir. -ç.n.

rininki gibi bozulmaya uğramadı. Troçki, Batıcı mülteci, naaşın bu şekilde korunması önerisine karşı çıktı. Böyle bir uygulamanın bugünün daha sofistike Batı dünyasında benzer bir etkiye sahip olup olmayacağı şüphelidir. Ancak 17. yüzyıl İngilteresi'nde, Oliver Cromwell'in temsili kuklası ölümünden sonra haftalarca açık bir tabutta sergilenmişti, "Bu şanlı ama yaslı manzarayı görmek için halk yığınları her gün daha da kalabalıklaşıyordu." Lenin'in naaşını mumyalama ve gösterme kararının, halkın samimi duygusuna karşılık verdiği şüphe yok. Lenin'in naaşı, onu sağ görenlerden milyonlarca daha fazla insan tarafından görüldü.

Her uygarlık kendi büyük şahsiyetlerinin fikirlerini kendi dillerine katmak için onları mümkün olduğunca yüceltmek zorundadır. Tacik ve Kazak efsanelerinde Lenin dağlar, bulutlar kadar yüceydi; Dungan folkloründe güneşten daha parlaktı ve gece nedir bilmezdi. Oyratlara göre Lenin'in sağ elinde güneş ışığı, sol elinde ise ay ışığı vardı ve yer onun altında titrerdi. Özbeklere göre Lenin dünyayı sarsabilen ve dağlarda gizli serveti ararken kocaman kayaları yerinden oynatabilen bir devdi; en şaşırtıcı bilmeceleri çözebilirdi. Kırgız öyküsünde, o, sahip olduğu sihirli bir yüzük yardımıyla kötülüğün iktidarını devirmiş, yoksulları haksızlıktan ve adaletsizlikten kurtarmıştı. Lenin'in halka önderlik etmek üzere beyaz bir atın üzerinde Ermenistan'a gittiği de rivayet edilir. Başka bir efsanede, zengin ve ayrıcalıklı olanların dostu, yoksulların amansız düşmanı Asmodeus'a² karşı savaşan bir Titan'dır.³ Asmodeus, Lenin'i öldürmeye çalışır ancak kahramanın gözlerinden saçılan ışık onu kaçmak zorunda bırakır. Lenin daha sonra bir kartala binerek Dağıstan'a uçar; burada zenginlere karşı savaşır ve sonunda halk için doğruluğun kitaplarını yazmak üzere soğuk bölgelere geri döner. Kuzeyli Ostyakların gözünde Lenin, zengin kürk tüccarlarını öldürmüş ve ganimeti yoksullara dağıtmış büyük bir ayıbalığı avcısıdır. Benzer şekilde Nentsiler Lenin'i; savaşta düşmanlarını yenmiş, onların köpeklerine ve ren geyiklerine el koyup bunları yoksullara dağıtmış, tüm denizcilerin en ustası ola-

2 Bazı inanışlarda cehennemin yedi prensinden biri kabul edilen iblis. —ç.n.

3 Yunan mitolojisine göre Olimpos tanrılarında önce hüküm süren tanrılardır. —ç.n.

rak bilirler. Şolohov'un Kazakları, Lenin'i bir Don Kazak'ı olarak gözlerinde canlandırmışlardır.

Devrim öncesi Rusya'da kilise, Orta Çağ'ın Katolik Batı'sında olduğu gibi, kendi soyut düşüncelerinin düz ve eğitimsiz köylülüğün aklı tarafından kavranabilecek tasvirler, ikonalar, sancaklar, kutsal emanetler ve diğer nesneler vasıtasıyla somutlaştırılması gerektiğini kavradı. (Püritenlerin ve diğerlerinin ikona kırılcılığı, soyut düşünceler ve onların maddi nesneler üzerindeki etkileriyle yeni tanışmış olanların hiddetli entelektüel kibri yüzündendi.) Bolşevikler, kilisenin gizemlileştirme yoluyla tasvirlerine ve kutsal emanetlerine ve böylece kendisine de mucizevi bir güç vermeye çalışmasını teşhir etti. Fakat Bolşevikler de fikirlerini iletmek için aynı tekniğin bir kısmını kullandı çünkü onlar da aynı halkla konuşuyordu. Dolayısıyla bir taraftan –aksi takdirde kuru ve sofistike değilmiş gibi görünebilecek– Bolşevik propaganda üslubunun tarihsel arkaplanını anlamak; diğer taraftan da Ortodoks Kilisesi'nin teknikleri devralınmasına rağmen bunların çok farklı kullanıldığını kavramak önemlidir. Lenin'e tapılmamaktadır; hiç kimse onun naaşının korunmasında kullanılan bilimsel yöntemlerde mucizevi bir şey olduğunu iddia etmiyor: Onun Kızıl Meydan'daki anıtmevarda bulunan bedeni ve duvarlarda Çar'ınkinin yerini alan portreleri; günlük yaşamda maddi şeylerin ve sadece maddi şeylerin hâkim olduğu köylü aklına kavrayabileceği somut bir şeyler sunar.

Bununla birlikte bugün Sovyetler Birliği'nde gerçekten saygı duyulan, Lenin'in sözleri ve fikirleridir. Başkomutan Stalin, Lenin'in öğrencisi olarak anılmaktan hoşlanır. Ağustos 1917'de Bolşevik partiye katılmadan önce Sosyal Demokrat hareket içinde Lenin'in en keskin eleştirmenlerinden biri olan Troçki bile, 1924'ten sonra kendi görüşlerini savunmak için Lenin'in saygınlığına dayanmayı uygun buldu. Umarım önceki sayfalarda Lenin'in neyi temsil ettiğine ilişkin bazı genel izlenimler verirken başarılı olmuşumdur. Yine de şimdi Lenin'in, Rus Devrimi'ni özgün bir biçimde simgeleyen ve bugün bilhassa hatırlanmasını sağlayan kişisel özelliklerini özetlemek değerli olabilir.

Lenin her şeyden önce büyük ve güçlü olanlara karşı başarılı bir şekilde ayaklanmış, yeryüzünün yoksul ve ezilenlerinin bir hareketi olan Rus Devrimi'ni simgeler. Hem ülke içi hem de uluslararası etkileri bakımından devrim hakkındaki en önemli yalın gerçek bu olmuştur. "Devrim güzel bir şey" diyordu, toprağı sekiz akreden seksen beş akreye çıkmış bir köylü. "Herkes devrimden yana. Komünist Parti'yi sevmiyorlar ama devrimi seviyorlar." Bu, ezilenlerin hakiki tavrıydı. Devrimin ilk elden gözlemcilerinin hemen hemen hepsi bunun farkındaydı. Ekim Devrimi'nden birkaç gün sonra, John Reed'i Tsarskoye Selo'dan Petrograd'a götüren yaşlı bir işçi, "coşkun bir edayla uzakta ışıkları parıldayan başkenti süzerek, 'benim', diye haykırdı; yüzü parlıyordu. 'Şimdi hepsi benim! Benim Petrogradım'."

Lenin'i tanıyanların tümü, onun aristokrat kökenlerine ve orta sınıf yetişme biçimine rağmen ortalama bir Rus'a çok yakın olduğu konusunda hemfikirdir. Mart 1918'de Almanlara karşı devrimci bir savaş yürütmek isteyenlere karşı mücadelesinde Lenin'in söylemek için bulabildiği en sert şey şuydu: Onlar "olaylara, kılıç elde güzel bir duruşla ölürken 'Barış utanç verici, savaş onurludur!' diyen bir şövalyenin bakış açısından bakıyorlar: Onlar, bir aristokratın bakış açısından tartışıyorlar, bense bir köylünün bakış açısından tartışıyorum." Politik muarız Axelrod,⁴ "Onda, Rus toprağına benzeyen bir şey vardı" diyordu. Şair Mayakovski'ye göre ise, "yeryüzünden gelmiş geçmiş tüm faniler arasında bu dünyaya en çok yakışanı" idi. 1889'da annesinin, aile mülklerinin başına geçmesi için kendisini ikna etmeye çalıştığı dönemi Lenin şöyle değerlendirdi: "Köylülerle ilişkilerim tuhaf hale geldi." Kremlin'de yaşadığı dönem boyunca halısız bir odada, demir bir karyolada uyuyarak en sade haliyle yaşamaya tamamen doğal bir biçimde devam etti. Lenin'in lüks içinde yaşamaktan kaçınması bilinçli bile değildi,

4 Önde gelen Menşevik liderlerden Pavel Axelrod (1850-1928) kastedilmektedir. -ç.n.

sadece her kim onu buna zorlamaya kalkarsa oldukça asabı bozulurdu. Kıtık döneminde köylülerin ona gönderdiği yiyecekleri köylülere aynen geri gönderdi.

Lenin'in sıradan insana ilişkin duygu ve düşünceleri özünde demokratikti. Ondan önceki pek çok insan, gerçek demokrasinin sosyalizm olmadan olanaksız olduğu görüşünü ifade etmişti. Lenin ise aksine, demokrasi olmadan sosyalizmin olanaksız olduğunda ısrar etti; çünkü "1) Proletarya, demokrasi mücadelesiyle sosyalist devrim görevine hazırlanmadıkça bu devrimi gerçekleştiremez; 2) Muzaffer sosyalizm tam demokrasiyi kurmadıkça zaferini koruyamaz ve insanlığı devletin sökülendiği aşamaya götüremez." Lenin, Sovyetleri, "zenginler için değil; yoksullar için, halk için demokrasi"yi temsil ettiği için övdü ve sosyalist bir devlet içinde sendikaların temel işlevini, işçilerin demokratik alışkanlıklar bakımından eğitilmesi olarak düşündü.

Lenin devrimin anlamına ilişkin düşüncesini bir trende kulak misafiri olduğu konuşmayı aktararak özetledi. Yaşlı bir kadın şaşkınlık içinde şöyle demişti: "Bugün silahlı bir adamdan korkmaya gerek yok! Ormandayken silahlı bir adama rastladım fakat yakacak odunumu alıp götürmek yerine biraz daha toplamam için bana yardım etti." Lenin, bu sözü, devletin temelindeki değişmeyi ve şimdi devlet iktidarından, nüfusun büyük çoğunluğunu korumak için faydalandığı gerçeğini göstermek üzere kullandı. Çarlık yönetimi altında bu iktidar onlara karşı kullanılmıştı.

Lenin daha sonraki bir konuşmasında, her ne kadar burada daha çok devrimin zihin dünyası üzerindeki özgürleştirici etkisini hesaba katıyor olsa da aynı hususa tekrar geri döndü: "Şimdiye kadar insan aklının tüm yaratıcı dehası sadece, tekniğin ve uygarlığın faydalarını küçük bir azınlığa sunmak ve geri kalan büyük çoğunluğu en temel gereksinimlerden –eğitimden ve özgür gelişimden– yoksun bırakmak için kullanıldı. Fakat şimdi tekniğin bütün harikaları, uygarlığın bütün zaferleri tüm halkın malıdır ve bundan böyle insan akli ve dehası hiçbir zaman baskının ve sömürünün bir aracına dönüştürülmeyecektir. Bu muazzam tarihi göre-

vi yerine getirmenin, bütün kudretimizle uğraşmaya kesinlikle değer bir şey olduğunu biliyoruz. İşçiler bu devasa tarihi işi yapacaklardır; çünkü onlarda şimdilik uyuklayan engin bir devrimci güç, yenilemenin ve yenilenmenin engin gücü mevcuttur.”

Lenin’in konuşma tarzının, argümanlarıyla aynı özelliklere, aynı açıklık ve sadeliğe sahip olduğu görülür. Lenin, Kerenski ve Troçki kadar büyük bir konuşmacı değildi. Tüm gözlemciler, onun, dinleyicilerine yalnızca zekâsı ve kişiliğiyle egemen olduğu konusunda hemfikirler: Politik bir muarız, “Başıma harman döveniyle vuruyorlarmış gibi hissederek sokağa fırladım” diyordu. Lenin el kol hareketleriyle anlatmaya, hatiplere özgü hilelere ve süslü sözlere, dinleyicilere yaltaklanmaya veya onların duygularına oynamaya gereksinim duymazdı. Gorki, “Onun sözleri aklıma her zaman çelik yongalarının soğuk parıltısını getirmiştir” diye yazıyordu; Clara Zetkin ise Lenin’in “yontulmamış granit blokları gibi” cümleler sarf ettiğini anlatıyordu. “Dünya ne büyük bir öğretmen yitirdi” diyordu büyük tarihçi Kovalevski. Lenin konuşmalarına doğrudan doğruya sağlam bir fikirle başlar ve görüşlerini açıklar açıklamaz çoğu kez aniden sözlerine son verirdi. Olgunluk yıllarında Lenin’in kendine güveni çok yüksekti. Çünkü bu güven olguların derinlemesine bir analizine dayanıyordu. Önündeki herkesi süpüren korkutucu bir tazyikle ve mâhkum etme şekliyle konuşurdu. Bruce Lockhart’ın gözlemine göre, doğruyu söylemek gerekirse dinleyicilerini büyüleyen bir konuşmacı olan Troçki, “Lenin’in karşısında durma hususunda bir pirenin bir filin karşısında olacağı kadar yetersiz” idi.

III

Lenin, devrimin topyekûn başarılarını simgeleyen ikinci bir niteliğe sahipti. Bu, Rusya’yı ilk ziyareti sırasında Maurice Baring’i⁵ en çok etkilemiş şey olan ortalama Rus insanına özgü insancılıktır. Devrimden sonra Bolşevikleri devirme girişimi gerçekten de cefalara yol açtı; fakat devrimci süreç umutsuzluk

5 İngiliz oyun, roman, deneme ve gezi yazarı, şair, çevirmen (1874-1945). –ç.n.

rejimini ortadan kaldırdı ve yeni bir umut dünyası yarattı. 1918'de yaşlı bir köylü bir grup okul çocuğuna yıpranmış ve nasırlaşmış ellerini göstererek "çocuklar, bu eller yazamaz" diyordu. "Yazamaz, çünkü Çar'ın onlardan istediği tek şey, top-rağı sürmeleri idi. Ama sizler, yeni bir Rusya'nın çocukları, sizler yazmayı öğrenebilirsiniz. Keşke hayata yeni Rusya'da bir çocuk olarak tekrar gelsem!"

Tüm bunlar halkın yargısını etkileyen yeni şeylerdi. Cinayet ve ani ölüm, heyhat, Rus tarihinde yüzyıllar boyunca alışılmış şeylerdi. İç savaşın zor zamanlarında pek çok kez şüphelenilen aydınlar adına Lenin'e müdahale etmiş ve hiçbir zaman olumsuz bir yanıtla karşılaşmamış olan Gorki, ondan şöyle bahseder: "Kurtuluşa giden genel yol olarak acı çekmenin kaçınılmazlığının telkin edildiği bir ülke olan Rusya'da, mutsuzluğun, keder ve acının her türlüşünden Lenin kadar kadar nefret etmiş, tiksiniş ve bunları hor görmüş birine ne rastladım ne de böyle birini tanıdım." Lenin bir keresinde, Beethoven'ın bir sonatını zevkle dinledikten sonra Gorki'ye şöyle dedi: "Ne var ki ben çok sık müzik dinleyemiyorum. Oysa müzik insanın sinirlerini etkiliyor, insanda safça ve güzel şeyler söylemek, bu iğrenç cehennemde yaşarken böyle bir güzelliği yaratabilmiş insanların başlarını okşamak duygusu uyandırıyor. Oysa şimdi başkalarının başını okşayamıyorsunuz çünkü elinizi ısırtabilirsiniz de. Kimseye karşı güç kullanmak istemediğimiz halde, acımadan kafalarına vurmaya zorundayız. Evet, görevimiz berbat bir zorluğa sahip."

Lenin heykeltraş Claire Sheridan'a, onun alegorik Zafer figürünün beğenisine uygun olmadığını; çünkü bu figürün fazla ca güzel olduğunu, zaferin buna benzemediğini söyledi. ("Sizi eleştirmiyorum" diye ekledi nazik bir biçimde, "yalnızca lütfen beni rötuşlamayınız." Cromwell gibi o da olduğu gibi tasvir edilmek istiyordu.)

Tiranlığın ve baskının ezenler ve ezilenler üzerinde eşit derecede yarattığı alçaltıcı etkiler sebebiyle Lenin'in bunlara duyduğu nefret; onun Çarlıktan, herhangi bir ekonomik sömürü ya da ulusal boyunduruk sisteminden duyduğu tiksintinin ardındaki

etik güçtü. Yine de Lenin, 1916'da Polonyalılara ve Finlandiyalılara şunu hatırlatmayı ihmal etmedi: "Oynadıkları cellat rolü yüzünden Ruslardan bugün haklı olarak nefret edenlerin bunu sosyalist işçilere ve sosyalist bir Rusya'ya kadar genişletmesi akıllıca değildir. Ekonomik çıkarların yanı sıra enternasyonalizm içgüdüsü ve bilinci ile demokrasi; tüm uluslar arasında en hızlı şekilde sıkı dostluk kurulmasını ve bunların sosyalist bir toplum içinde birbirine karışmalarını talep ediyor."

Sovyet Rusya'nın hâlâ azgın savaşın içinde olduğu Eylül 1919'da kadınlarla "mevcut durumdaki ikincil konumları" hakkında konuşan Lenin, bunun "nedeninin, tüm ev işlerinin... kadınların gelişmesine yardımcı olacak hiçbir şey içermeyen, son derece önemsiz, üretkenlikten alabildiğine uzak, en insanlık dışı ve en zahmetli işlerin... onların omuzlarına yıkılması olduğunu" söylüyordu. Lenin, "kadınların önemsiz, korkunç ev işlerinde nasıl yıprandığını, güçlerinin ve zamanlarının nasıl kaybolduğunu ve boşa harcandığını, düşüncelerinin nasıl daraldığını ve bayağılaştığını, kalplerinin nasıl yavaş çarpmaya başladığını, iradelerinin nasıl zayıfladığını gören erkeklerin bu durumu sakince kabullenişinden" Clara Zetkin'e öfkeyle bahsediyordu. Lenin, bu düşüncüyü kolektif tarım lehinde ilave bir argüman olarak daha da ileriye taşıdı: "Küçük köylü ekonomisi, küçük ayrı ev idareleri ve onlara zincirlenmiş kadınlar anlamına gelir." Lenin sonrasında kadınlara; onları taşıdıkları ağır yükten kurtarmaya yardım edecek, onları özgürleştirecek ve eşit yurttaşlar kılacak komünal kurumların yaratılmasına önayak olmaları için çağrı yaptı.

Oldukça küçük bir başlangıç. Ancak Lenin'in okul öğretmenlerine hitap ettiği; onların yeni bir sosyalist toplumun yaratılmasında oynamak zorunda oldukları rolün yüceliğini övdüğü ve "hepsinden çok çok daha önemli olan şey, onların maddi durumlarının düzeltilmesidir" diyerek bitirdiği konuşma gibi, hatırlananlar böyle küçük ama somut başlangıçlardır. Devrim öncesi toplumda öğretmenin konumu o kadar düşüktü ki, bu son cümle olmaksızın gerisi katıksız bir laf kalabalığı olurdu. Lenin'in çileden çıktığının görüldüğü politik olmayan nadir olaylardan biri, yorulmanın sağlıklı bir çocuğa zarar vermeyeceğini söyleyen bir

babayla ilgiliydi. Keskin bir yokuşu çıkmaya çalışan çocuğa yardım etmek için bisikletinden atlayan Lenin öfkeyle şöyle dedi: “Senin gibi insanların çocuk sahibi olmasına asla izin verilmemesi lazım.”

IV

Üçüncü olarak, Lenin, Rus Devrimi’ni yaratacak tüm o nitelikleri –amaçlılığı, gerçekçiliği, sağduyuyu, kararlılığı, kavgacılığı– simgeler. Yani, Çehov tarafından yerilen devrimci öncesinin aydın tabakasında yokluğu oldukça aşikâr olan şeyleri. 1903’teki Londra Kongresi’nde, Lenin’in politik bir muarızı ona şöyle dert yazar: “Kongremizdeki atmosfer ne kadar da bunaltıcı! Bu sert kavga, birbirimize karşı olan bu kıskırtma, bu keskin uzlaşmazlık, bu yoldaşça olmayan tavır!” Lenin ise şöyle yanıtlar: “Kongremiz ne kadar da görkemli! Özgür ve açık bir mücadele. Görüşler açıklandı. Gölgede kalan anlaşmazlıklar netleşti. Gruplar esas şeklini aldı. Eller havaya kalktı. Bir karara varıldı. Bir aşama geçildi. İleri! Bence harika! Hayat böyle bir şey işte! Aydınlarınızın bitmez tükenmez, usandırıcı mantıksızlığından farklı bir şey bu, ki bu mantıksızlık sorun çözüldüğü için değil, aydınlarınız daha fazla konuşamayacak kadar çok yorgun oldukları için durmuştur!..” Bu kongreden sonra Lenin; eskiden *Iskra*’yı birlikte yayımladıkları, her biri kendisinden çok daha yaşlı ve Rus devrimci hareketinin büyük isimlerinden olan beş arkadaşının tümüne öncü mülteciler içinde neredeyse tek başına karşı çıktı. Lenin soğukkanlılığını koruyup Rus halkının desteğine güvenerek, “Devrimci Sosyal Demokrasi, proletarya örgütü ve parti disiplini ilkelerinin kaçınılmaz ve tam zaferinden bir an bile kuşku duymak, utanç verici bir korkaklık olurdu” dediği *Bir Adım İleri, İki Adım Geri* adlı eseri yazdı. Menşevik Dan’ın dediği gibi, böyle bir adamla nasıl baş edebilirsiniz? Böylesi bir özgüven için tek bir haklı neden vardı: Başarı.

On dört ay sonra, Haziran 1917’de, bakan itibarı ve ihtişamıyla Menşevik lider Çeretelli Sovyetler Birinci Kongresi’nde,

Rusya'da tek başına iktidarı almayı kabul edecek bir partinin bulunmadığını belirtti. Lenin, salonun arkalarından, "Elbette var. Bizim partimiz her an bütün iktidarı almaya hazır durumdadır." diye haykırdı. O zaman gülmüşlerdi fakat Lenin ihtimallerin neler olduğunu harfiyen biliyordu. Verili herhangi bir durumun gerçekliğini ciddiyetle hesaplamak yerine, "küçük kızıl bayrakların coşkulu dalgalanması"na başvuran devrimciler kadar sevimsiz bulduğu hiçbir şey yoktu. Brest-Litovsk müzakereleri sırasında, Troçki'nin hayalperest taraftarlarına "Demiryolları olmaksızın sosyalist devrimci bir savaş sürdürmek, en kötü ihanet olacaktır" diyordu. 1905'te Rusya'daki parti liderlerine "İnsanların tek bir bomba yapmaksızın altı aydan fazla bir süre boyunca onlardan bahsetmeye devam edebileceğinden oldukça korktum." diye yazmıştı. Lenin her uygun fırsatta, "Ayaklanma bir sanattır" diye açıklıyordu: Onun her zamanki dikkatliliğiyle incelediği bir sanat. Ekim taktikleri –telefon santallarını ve Posta ve Telgraf Dairesi'ni, köprüleri, demiryolu istasyonlarını ve elektrik santrallerini ele geçirme ve hepsinden öte güçlü bir saldırının devamlılığı– Lenin'in 1905 Devrimi'ni ve Cenevre kütüphanelerindeki askeri ders kitaplarını inceledikten sonra vardığı sonuçlara dayanıyordu.

Lenin'in ayrıntıya olan devamlı dikkatine ilişkin daha önce pek çok örnek vermiştim. Lenin, hata yapılmadığından emin olmak için *Iskra*'nın tüm prova baskılarını kendisi düzeltiyordu. 1917'de Şubat Devrimi'ni duyar duymaz İsveç'teki Madam Kollontay'a bundan sonra benimsenecek taktikler üzerine görüşlerini iletmek için yazdığı mektupta, ev hizmetçilerinin bile artık politikayla ilgilenebileceklerini kaydetmeyi ihmal etmedi. Ekim Devrimi'nden hemen sonraki yoğun günlerde Lenin, bir üretici kooperatifine ilişkin tekliflerle kendisini görmeye gelen hiç tanımadığı kolsuz bir adamla görüşmeye zaman ayırabildi ve sonrasında, onu yanına getiren kişiye nasıl bir tavır alındığını sormayı ihmal etmedi. Gorki, Lenin'e Kremlin kantinindeki yemek hizmetini kafasına takmaya nasıl zaman bulduğunu sorduğunda, sanki böyle ifade edildiğinde sorunun apaçık önemi anlaşılmış gibi, şaşkınlıkla yanıtladı: "Akılcı beslenme konusunda mı?" İç

savaş sırasında bir uçaksavar topçusunu inceleyen askeri uzmanlar grubuna katılan kimsenin tanımadığı bir sivil, tüm askerleri teknik bilgisiyle oldukça etkiledi: Bu sivilin Lenin olduğunu fark ettiklerinde askerler daha da etkilendiler. Aktif politik faaliyeti bütünüyle sona ermeden kısa bir süre önce, Ocak 1922’de, Lenin, yoksul köylüler için yayımlanan bir gazetenin yazı işleri müdürüne köylülerden kaç tane mektup alındığını, bu mektupların hangi konularla ilgili olduğunu soran ve bu tür raporların her iki ayda bir kendisine gönderilmesini isteyen bir mektup yazıyordu.

Teoriye yönelik tüm dikkatiyle birlikte Lenin zaman zaman coşkulu bir deneycilik sergiledi. Bir defasında Napolyon’un şu sözlerini aktarmıştı: “On s’engage, et puis on voit.”⁶ Benzer şekilde, Cromwell’e mal edilen bir sözü de aktarabilirdi: “Bir insan hiçbir zaman, nereye gittiğini bilmediği zamanki kadar uzun yol gidemez.” Lenin başka bir vesileyle, “sanki büyük bir devrime girişen biri bunun nasıl sonuçlanacağını önceden kestirebilirmiş gibi,” diyordu. 27 Kasım 1917’de, Kurucu Meclis’in işleminin kırsal kesimlerin ruh haline bağlı olacağını söyleyen bir sol Sosyalist Devrimci hatibe yanıt olarak, Cromwell’in ünlü “Tanrıya güven ama barutunu da kuru tut” sözünü şöyle değiştirdi: “Fakat ben diyorum ki, ‘ruh haline güven ama tüfeklerini de unutma.’”

Cromwell ve Napolyon, Lenin’le karşılaştırılmaları en doğal olan eylem adamlarıdır. Lenin’in gerçek iktidar dönemi onlarınkinden daha kısa olsa da. Ne var ki Lenin, Cromwell ve Napolyon’dan farklı olarak aynı zamanda bir düşünürdü de. Calvin’den beri hiç kimse bu iki rolü aynı anda kendinde toplamamıştı. Lenin hem Rusya’nın hem de Marx tarafından yorumlanmış Batı Avrupa uygarlığının geçmişine çok şey borçlu olduğunun son derece farkındaydı. “Burjuva kültürü”nü, en az Çarlık rejiminin haşin eğitim yöntemleri kadar faydasız gören ateşli genç komünistlere sert bir şekilde şöyle dedi: “Eski öğretim sisteminin, eski ineklemenin, eski tören alanı disiplininin yerine insanlığın bütün bilgi birikimini edinecek bir yeteneği koymak

6 Önce ciddi bir kavgaya gir, ne olacağını sonra görürsün. –ç.n.

zorunda olduğumuzu anlamalıyız. Bu birikim öyle bir şekilde edinilmeli ki, komünizm sizin için ezbere öğrenilmiş bir şey değil, üzerinde düşünüp taşındığınız, çağdaş eğitim bakımından karşı çıkılamaz vargılar ihtiva eden bir şey olsun.”

Yine de Lenin aynı zamanda gençlerin hoşgörüsüzlüğüne ve kimi zaman Çarlık sansüründen ve kilise ortodoksisinden kurtuluşun ilk yıllarında serpilmiş çılgınca deneylere karşı hoşgörülüydü. Lenin, Sovyet sanat ve edebiyat dünyasında onun döneminden beri meydana gelmiş olan pek çok şeyi anlamamıza yardım eden sözler kullandı: “Kaotik mayalanma, yeni çözümler ve yeni sloganlar için hummalı arayış, belirli sanatsal ve dini eğilimlere yönelik bugün ‘Kurtar bizi’, yarın ise ‘Çarmıha gerin bunları!’ Tüm bunlar kaçınılmazdır.”

Lenin, edebiyatta klasik ustaları tercih ediyordu: Örneğin genç kuşak üzerindeki etkisinden ötürü Mayakovski’ye saygı duyuyor ancak onun deneysel ve coşkulu şiirlerini beğenmiyordu. Bununla birlikte edebi hizipleşmede hiçbir fayda görmüyordu: “Sanatın bizimki gibi büyük bir nüfusun birkaç yüzüne veya birkaç binine bile verdiği şey önemli değildir. Sanat halka aittir. Geniş işçi kitlesi içinde en derin köklere sahip olmalıdır... Sanatın halka ve halkın da sanata ulaşabilmesi için her şeyden önce genel eğitim ve kültür düzeyini yükseltmek zorundayız.” Eski rejim altında eğitimin ihmali ve iç savaş boyunca bunu düzeltmenin olanaksızlığı “yeni neslin mutluluğuna karşı işlenen acımasız bir suç” olmuştu.

Lenin’in kişisel düşüncesi, en azından yayımlanmış yapıtlarında görüldüğü üzere her zaman kesinlikle işlevseldi. Marx bile konu dışı spekülasyonlar üzerinde az zaman harcamamıştı. Lenin’in çalışmalarında konudan sapma yoktur. Ne oyalanma ne de gevşeme vardır. Onun en özgün eserleri genellikle polemik biçiminde şekillendirilmiştir, öyle ki bugün okuması her zaman kolay değildir. Lenin’in derinlemesine düşünme yeteneği, geleceğe ilişkin bir öngörünün bir anda ona hemen pratik yararı olabilecek bir şey olarak gözüktüğü, beynindeki şimşek çakma anlarında kendini belli eder. NEP döneminde dış ticaret hakkın-

da konuşulurken, Lenin beklenmedik bir şekilde şöyle dedi: “Dünya ölçeğinde zafer kazandığımız zaman, sanıyorum, dünyanın en büyük kentlerinden birkaçının caddeleri üzerindeki umumi tuvaletleri inşa etmek için altın kullanacağız.” Ama şimdi ona ithal malları satın almak için ihtiyaç vardı. Devrimden dört yıl önce, Lenin kömürün yeraltında gazlaştırılması düşüncesine sarıldı. Sovyet iktidarının kuruluşundan bu yana madencinin yıpratıcı uğraşına bu şekilde son vermek için başarılı deneyler gerçekleştirildi. Lenin için sosyalizm her şeyden önce insan enerjisinin boşa harcanmayacağı, insan emeğinin özgür gelişiminin engellenmeyeceği ve yerinde kullanılacağı, toplumun çok daha akılcı bir örgütlenmesiydi. Yalnızca sosyalist bir düzen, nüfusun küçük bir azınlığından daha fazlasına tam bir insani özgürlük getirebilirdi.

“Komünist toplumun üst evresini” tartıştığı ender durumlarda, Lenin, neredeyse abartı düzeyinde bir ihtiyatla meseleye yaklaştı. Bu evreye ancak, “modern *toplumsal* eşitsizliğin temel sebeplerinden biri... yani kafa emeği ile kol emeği arasındaki zıtlık” ortadan kalktığı zaman ulaşılabileceğini düşünüyordu. Bununla birlikte “böyle soruları yanıtlamamızı sağlayacak hiçbir malzeme bulunmadığından”, bunun ne zaman ve nasıl gerçekleşeceğini tartışmaktan kaçındı. “Komünizmin en üst evresine varılacağına ‘söz vermek’ hiçbir sosyalistin aklına gelmemiştir.” Onun gelişini *öngörürken*, büyük sosyalistler, “hem bugünküne benzemeyen bir emek verimliliği hem de günümüzün sıradan insanından farklı bir insan tipi olacağını varsaydılar.” Yine de bu evreye ulaşıldığı zaman, “insanları, bir Shylock⁷ açığözlülüğüyle diğerlerinden yarım saat daha fazla çalışıp çalışmadığını –diğerlerinden daha az ücret alıp almadığını– hesaplamaya iten ‘burjuva hukukunun dar ufku’ geride bırakılacaktır. O zaman, toplumun, her bir bireyine dağıtılacak ürünlerin miktarının kesin bir hesabını yapmasına gerek kalmayacak; herkes özgürce ‘gereksinimine göre’ alacak.”

7 Shakespeare’in *Venedik Taciri* adlı oyunundaki zengin Yahudi tefeci karakteri. –ç.n.

Son olarak, Rus yurtseveri Lenin... Biz günümüzde Rus Devrimi'nin yurtsever yönünü değerlendirmeye daha fazla başladık ama Sovyet vatandaşları onun her zaman bilincinde olmuşlardır. Devrim Rusya'yı yabancı egemenliğinden ve sömürsünden kurtardı, ona bağımsız bir dış politika sağladı, yabancı işgalciyi yenilgiye uğrattı ve türlü acılar içinden günümüzün güçlü SSCB'sini yarattı. Daha 1931 yılında Prens Mirski⁸ Sovyet politikasının yurtseverce kabulünün mültecileri Rus Devrimi ve lideri hakkında daha yakından inceleme yapmaya sevk ettiğini fark etti. Kendisi de bundan Lenin'in fikirlerini kabul etmeksizin Ekim Devrimi'ni kabul etmenin olanaksız olduğu sonucunu çıkarmıştı. Rus Devrimi, Lenin'in devrimiydi.

Lenin, sürgünde geçen tüm o yıllara ve enternasyonalist dünya görüşüne rağmen hiç kozmopolit bir insan olmadı. Rus edebiyatına, özellikle de Çernişevski ve Tolstoy'a, çok özel bir sevgi besliyor ve onunla gurur duyuyordu. Lenin'in Rusça kaleme aldığı metinler onun üretkenliğini ve açık sözlülüğünü gösteren örneklerdir. Onun yazıları yurtseverlik hakkında kahramanlıklar içermiyordu çünkü barikatların diğer tarafında onlardan çoktu. Bir Sosyalist Devrimcinin Almanya ile Sovyet hükümetinin arasını açmak için Kont Mirbach'ı⁹ öldürmesi nedeniyle özür dilemek için bizzat Alman Büyükelçiliğine gidişinde olduğu gibi, Lenin, Rusya ve devrimin çıkarları bunu gerektirdiğinde "çamurda karnı üzerinde sürünmeye" hazırdı.

Lenin her şeyden önce SSCB'nin ekonomik ve politik yeniden inşasıyla, sosyalizmin kuruluşuyla özdeşleştirilir. Eşi, onun ölümünden sonra şöyle diyordu: "Derin ve eşsiz büyüklükteki acınızın Lenin'in kişiliğine yönelik biçimsel onurlandırmalarla ifade edilmesine izin vermeyiniz. Onun adına dikilen anıtlar ve

8 Rus tarihçi D. S. Mirsky (1890-1939) kastedilmektedir. -ç.n.

9 Alman diplomat Willhem von Mirbach (1871-1918), Brest-Litovsk müzakerelerine katılmış isimlerden biriydi ve Nisan 1918'de Almanya'nın Rusya büyükelçisi olarak atanmıştı. -ç.n.

yapılan şaşaalı törenler... Lenin yaşamında bütün bunlara pek az önem verdi ve tümünü can sıkıcı buldu. Ülkemizde yoksulluk ve düzensizliğin varlığını hâlâ sürdürdüğünü hatırlayınız. Lenin'in adını onurlandırmak istiyorsanız; kreşler, çocuk yuvaları, okullar, kütüphaneler, hastaneler, sanatoryumlar kurunuz ve hepsinden önemlisi onun arzusunu gerçekleştirecek biçimde hareket etmeye çalışınız.”

Lenin'in bir yandan Bolşeviklerin karşılaştıkları tüm temel sorunlarla ilgilenirken, diğer yandan da Marksizmin Rusya'nın özgün tarihsel durumuna uygulanmasını nasıl savunduğunu göstermeye çalıştım. Lenin'in büyüklüğü; eskinin ve yeninin, Rusya'nın ve Batı'nın, köylülerin ve sosyalistlerin kesişme noktasını mükemmel bir biçimde temsil etmiş olmasında yatar. Çarlık'ın Alman yanlısı saray çevresinden, Fransızca konuşan aristokrasiden, Anglofil Kadetlerden hatta devrimci hareket içindeki mevcut Batıcı teorisyenlerden –Menşevikler ve Troçki– farklı olarak Lenin, Rus halkını tanıyordu ve onların geleneklerine değer veriyordu. Bu sayede kitleleri beraberinde sürükleyebildi. Ama öte yandan, Slavofiller ve Narodniklerden farklı olarak Lenin, Batı bilimi ve düşüncesinin başarılarını küçümsemedi. Sovyet hukukunun bir maddesi tasarlandığı sırada, ilgili memura şöyle yazmıştı: “Derhâl mevcut tüm literatürü bul ve Batı Avrupa ülkelerinin deneyimini gözden geçir. Ama o noktada durma (en önemli şey bu), ‘Avrupa’ ile yetinmeyip daha ileriye git... Özel mülkiyet ilişkilerinde devlet müdahalesini artırmaya yönelik en ufak fırsatı kaçırma.”

Lenin'in Narodnik terörist Zelyabov'un başaramadığı “tarihe ivme kazandırma” konusunda başarılı olması, onun Marksizminden kaynaklanıyordu. Devrim, edilgen ve çileci felsefeleriyle eski kaderci Rusya'ya, insanın kendi kaderine egemen olabileceğine ilişkin muazzam umudu getirdi.

Lenin hastalığının son dönemi boyunca sık sık, çağdaş Rus edebiyatının en büyüğü ve aynı zamanda yakın dostu olan Gorki ile hayatının eseri olmuş devrimin anlamını tartıştı. Gorki bu konuşmalardan birinde geçen, Lenin'in mezar taşı yazısı olabile-

cek bir sözü aktarır. Yeni Sovyet kuşağından bahsederken Lenin şöyle diyordu: “Onların bizden çok daha mutlu bir yaşamları olacak. Bizim geçtiğimiz deneyimlerden geçmeyecekler. Yaşamlarında bu kadar çok zulüm olmayacak... Yine de ben, onları kıskanmıyorum. Bizim kuşağımız, tarih için inanılmaz önemde olan bir şeyi başardı. Bizim yaşam koşullarımızın zorunlu kıldığı kabalık anlaşılacak ve temize çıkarılacak. Her şey anlaşılacak, her şey!”

DOKUZUNCU BÖLÜM

RUS DEVRİMİ'NİN ÖNEMİ

“Bizim taktiklerimizi kopyalamayın; bu taktiklerin neden bu özgün nitelikleri içerdiklerini, onları doğuran koşulları ve onların sonuçlarını kendiniz enine boyuna düşünün.”
(Lenin'den Kafkas komünistlerine, Nisan 1921)

I

Komünist Enternasyonal'in Mayıs 1943'te dağılması, Rus Devrimi'nin başka ülkelere ihraç edilemeyeceğini ilan eder ve bu devrimin ulusal bir karakter taşıdığını vurgular gibiydi. Yine de SSCB'nin ve komünizmin bugünkü etkisinin, Lenin'in öldüğü zamandakinden çok daha büyük olduğu kuşku götürmez. Onlar kanıtlanmış başarının saygınlığını elde ettiler. Tarihte karşılaştırılabilecek tek olay olan Fransız Devrimi hiçbir uluslararası örgüt doğurmadı, yine de etkisi dünya ölçeğindeydi ve hâlâ devam ediyor. Rus Devrimi deneyiminin çözüm umudu sunduğu sorunlar dünyada var olduğu sürece, bir Komünist Enternasyonal olsun ya da olmasın, muhtemelen bu devrimin yanında olunacaktır.

Rus Devrimi'nin uzun vadeli etkileri neler olabilir? Bu soruya nihai bir yanıt vermek için henüz çok erken ve ben bu

kitabın akışı içinde burada ya da şurada devrimin etkilerinin neler olabileceğine işaret ettim. Ama kısa bir özet yapmak uygun olabilir.

İlk olarak, geri kalmış halklara çağdaş uygarlığı getirme hususundaki Sovyet deneyiminin ve özellikle de geçimini tarımla sağlayan halkların özyönetim araçları olarak Sovyet sistemi ve kolektif çiftlikler geliştirilmesinin Doğu Avrupa'da, Asya'da ve belki de en nihayetinde Afrika ve Güney Amerika'da muazzam etkiye sahip olacağı kesindir.

İkinci olarak, SSCB, sosyalizmin en umutsuz koşullar altında bile işleyebilecek bir sistem olduğunu gösterdi ve Sovyet tek parti sistemi dünyanın ileri derecede endüstrileşmiş tüm ülkelerinin önüne ekonomik planlama ve politik özgürlük arasındaki çelişkinin olası tek çözümünü koydu. Özel girişimin mutlak özgürlüğünün, sıradan vatandaşın yoksulluktan ve korkudan özgür olma isteğiyle çeliştiği giderek daha açık görülüyor. SSCB'de akılcı planlamanın başarısı, tam istihdam ve genel ekonomik güvence dünyanın geri kalanının hesaba katmak zorunda olduğu standartları şimdiden koymuştur. Sovyet sosyalizmi örneğinin; Sovyet yönetim biçiminin bütünüyle benimsenmesinin muhtemel olmadığı Batı Avrupa ve Kuzey Amerika ülkeleri başta olmak üzere tüm ülkelerde çok uzun bir zaman dilimi boyunca tahmin edilemez pek çok etkisinin olacağı kesindir.

Son olarak, yukarıdaki her iki noktayı da güçlendirecek şekilde, Rus Devrimi, dünya halklarının (ve gerçekten de geçmişte çok geri kalmış bir ülkenin halkının) iktidarı alabileceğini ve devleti kendi "üstünler"inden çok daha etkili şekilde çalıştırabileceğini göstermiştir. Bu açıdan, Kızıl Ordu'nun Almanya'ya karşı son savaştaki¹ her bir zaferi, Komünist Enternasyonal tarafından yayımlanmış bildirilerin hepsinden çok daha coşturucuydu.

Lenin, Ekim Devrimi'nden üç hafta önce yazdığı *Bolşevikler İktidarı Ellerinde Tutabilecek mi?* adlı makalesinde bu nokta üzerinde durdu: "Biz proletaryanın ve yoksul köylülerin direnme gücünü henüz görmedik. Çünkü bu gücün tam ölçüsü iktidar

1 İkinci Dünya Savaşı kastedilmektedir. -ç.n.

proletaryanın eline geçtiği zaman, yokluk ve kapitalist kölelik tarafından canı çıkarılmış on milyonlarca insan kendi deneyimleriyle öğrendiği, devlet iktidarının ezilen sınıfların eline geçmiş olduğunu hissettiği zaman açığa çıkacaktır... Kapitalizme karşı direnişte; ...o zamana kadar politik bakımdan hareketsiz kalmış, yoksulluk ve çaresizlik içinde erimekte olan, insan olarak kendine ve yaşam hakkına, merkezileşmiş bir çağdaş devletin tüm gücünden kendisinin de yararlanabilme ihtimaline olan inancını yitirmiş halkın bağrında hangi kullanılmamış gizli güçlerin yat-
tığını ancak o zaman görebileceğiz.”

Kızıl Ordu’nun 1918-1921 ve 1941-1945 zaferleri, üç yüzyıl önce, komünist bir toplumda “eğer yabancı bir düşman bizi istila etmeye kalkışırsa, mirasımızı savunmak için hep birlikte karşı koyacağız ve birbirimize karşı hep dürüst olacağız” diyen bir İngiliz’in² rüyasını gerçekleştirdi. 548. Bölük’ten tanınmayan bir askerin Ekim Devrimi’nden hemen önce aynı şeyi söylediğine kulak misafiri olunmuştu: “Toprak köylülere, fabrikalar işçilere ve iktidar Sovyetlere ait olduğu zaman, biz, uğrunda savaşa-
cağımız bir şeye sahip olduğumuzu bileceğiz ve onun uğrunda savaşacağız.”

II

Rus Devrimi’nin, yoksulların ve ezilenlerin durumunu iyileştiren ve gündelik hayattaki şeylerde paylarını artıran bu özelliğine sık sık dönüyorum. Devrimin güncel belgelerinde en çok iz bırakan ve onun muhtemelen en kapsamlı ve en uzun süreli olacak etkisi budur. Çünkü gündelik yaşama dair şeyler yoksullar ve ezilenler için hâlâ çok şey ifade etmektedirler ve bu kesimler hâlâ dünya nüfusunun büyük çoğunluğunu oluşturmaktadırlar. Devrimin benim bildiğim en iyi tasviri, bir dizi aksilik sonucunda Uzak Doğu adası Sahalin’in kırsal bir bölgesine Sovyet komiseri olarak gönderilmiş son derece sıradan bir adamın

2 Kazıcılar’ın (*Diggers*) lideri ve teorisyeni Gerrard Winstanley’e (1609-1676) atıfta bulunmaktadır. —ç.n.

yazdığı bir raporda bulunur. Oradaki bir toplantıda yaşlı bir köylü ona şöyle dedi: “Buraya bakın Bay Başkan; biz burada bazı söylentiler duyduk. Rusya’da Rus halkının kendi içinde şu an bir savaş varmış. Bolşevikler denilenler ile Beyazlar denilen diğerleri arasında. Söylenene göre, Bolşevikler halk için, bundan sonra hiç Çar olmasın ve toprak beylerden alınıp köylülere verilsin diye savaşıyorlarmış. Biz bundan pek bir şey anlamadık. Bu konudan bize bahseder misiniz?” Sürgün edilmiş bir mâhkum olan başka bir köylü şöyle dedi: “Eğer Çar toprağı köylülere verseydi bu güzel olurdu. Ben Rusya’daki köyümde olduğum zamanda toprağın bir gün bölüşdürüleceğı sürekli konuşulurdu ama biz hiçbir zaman bunu elde edemedik.” Gerçekte bir Bolşevik olmaktan çok uzak olan komiser şu sonuca varıyordu: “Genel bir heyecan vardı. Herkes konuşuyordu. Anladım ki, bu insanlar daha iyi bir yaşam sürmelerini sağlayacak yeni bir şeyin gerçekleştiğini düşünüyorlardı.”

Devrimin anlamı budur.

- Lenin, V.I. (1993-1998) *Lenin Seçme Eserler*, 12 Cilt, çev. Süheyla Kaya, İsmail Yarkın, İnter Yayınları.
- Krupskaya, N. (1995) *Lenin'den Anılar*, çev. Süheyla Kaya, Saliha Kaya, İsmail Yarkın, İnter Yayınları.
- Gorkiy, M. (1965) *M. Gorki Anlatıyor Lenin 1924*, çev. Selim Kent, Gün Yayınları.
- Mirsky, D.S., *Lenin*.
- Fox, R., *Lenin*.
- Sumner, B., H. *Survey of Russian History*.
- Maynard, J., *Russia in Flux and The Russian Peasant and Other Studies*.
- Maisky, I., *Before the Storm*.
- Footman, D., *Red Prelude*.
- Pares, B., *The Fall of the Russian Monarchy*.
- Lockhart, R. B., *Memoirs of a British Agent*.
- Troçki, L. (2017) *Rus Devriminin Tarihi*, çev. Bülent Tanatar, Yazın Yayıncılık.
- Stalin, J. (1997) *Leninizmin Sorunları*, çev. Süheyla Kaya, İsmail Yarkın, İnter Yayınları.
- Stalin, J. ve diğerleri (ed.), (2018) *SBKP(B) Tarihi*, çev. Olcay Geridönmez, Kor Kitap.
- Gorkiy, M., Stalin, J. ve diğerleri (ed.), (2017) *1917 Sovyet Devrimi 1-2, Sovyetler Birliği'nde İç Savaşın Tarihi*, çev. Alaattin Bilgi, Özlem Koşar, Kor Kitap.
- Holme, K. E., *Two Commonwealths*.
- Kand, W. ve Coates, Z., *Armed Intervention in Russia, 1918-22*.

A

- A
Alman Sosyal Demokrat İşçi Partisi 176
Archangel 96, 113, 114, 176
askeri müdahale 113, 176
Aurora 93, 176
Axelrod, P. B. 158, 176
Archangel 96, 113
askeri müdahale 113
Aurora 93
Axelrod, P. B. 156

B

- Birinci Dünya Savaşı 110, 114, 136
Birinci Enternasyonal 51, 99
Bolşevikler 10, 20, 38, 54, 55, 56, 59, 60,
77, 79, 81, 90, 91, 94, 97, 100,
102, 109, 110, 117, 118, 123,
124, 125, 126, 132, 133, 134,
135, 136, 143, 146, 153, 155,
170, 172
Bolşevik Parti 10, 11, 54, 76, 79, 86,
115, 137
Brest-Litovsk 11, 110, 111, 112, 116,
117, 136, 139, 162, 166
Brusilov, A. A. 23, 27, 31, 137
Buchanan, Sör G. 23
burjuva devrim 18

C

- Clémenceau, G. 111
Cromwell, O. 97, 154, 159, 163
Çernişevski, H. G. 45, 57, 64, 166
Çernov, V. M. 90, 98, 124

D

- Dan, F. I. 41, 161
Dekabristler 53, 119

- Denikin, A. 61, 118, 136
Devlet Duması 9, 21, 22, 23, 27, 28, 30,
31, 32, 59, 73, 74, 75, 80, 82, 83,
98, 102, 104, 109, 119, 123
Disraeli, B. 39
Dukonin, N. N. 110, 126

E

- Ekim Devrimi 12, 22, 39, 61, 76, 84, 87,
97, 98, 114, 116, 124, 126, 142,
156, 162, 166, 170, 171
Emeğin Kurtuluşu Grubu 46, 47
emperyalizm 11, 103, 105, 106
Engels, F. 18, 47, 56, 57, 59, 84, 100,
101, 106, 121, 144
Enternasyonal 18, 51, 99, 100, 102, 104,
105, 112, 114, 115, 116, 120,
137, 142, 169, 170

G

- Gorki, M. 39, 47, 122, 158, 159, 162,
167, 173

H

- Herzen, A. I. 64

I

- II. Aleksandr 46, 53
III. Aleksandr 33
II. Nikola 9, 19, 21, 22, 25, 26, 28, 29,
104
Iskra 37, 38, 50, 52, 54, 57, 161, 162
İkinci Enternasyonal 18, 51, 100, 102,
104, 105, 114

K

- Kadetler 60, 81
Kalinin, M. I. 153

Kaplan, F. 153

Kautsky, K. 51, 52, 145

Kazan 34, 35, 68, 32-5, 83 34, 35, 68

Kolçak, A. V. 113, 119, 135, 136

Kollontay, A. 162

komün 69, 70, 73, 75

Komünist Manifesto 19

Kornilov, L. G. 10, 91, 92

köylülük 48, 66, 69, 70, 71, 72, 124, 135,
142, 143

Kremlin 122, 149, 156, 162

Kronstadt 90, 140, 141

Krupskaya, N. K. 37, 38, 42, 173

Kun, Bela 113

Kurucu Meclis 10, 32, 88, 89, 94, 97, 98,
123, 124, 135, 163

L

Lansbury, G. 39

Lenin, V. I. U. 10, 11, 12, 15, 18, 19, 20,
21, 23, 24, 28, 29, 30, 32, 33, 34,
35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 45,
46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53,
54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62,
63, 64, 65, 67, 68, 69, 70, 71, 72,
73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81,
82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90,
91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99,
100, 101, 102, 103, 104, 105,
106, 107, 108, 109, 110, 111,
112, 114, 115, 116, 117, 119,
120, 121, 122, 123, 124, 125,
126, 127, 128, 129, 130, 131,
132, 134, 135, 136, 138, 139,
140, 141, 142, 143, 144, 145,
146, 147, 148, 149, 153, 154,
155, 156, 157, 158, 159, 160,
161, 162, 163, 164, 165, 166,
167, 168, 169, 170, 173

Lockhart, R. B. 20, 21, 96, 112, 158, 173

Londra 38, 39, 161

Luxemburg, Rosa 114

M

Marksizm 45, 56, 57, 103, 107, 116

Martov, L. 55

Marx, K. 18, 35, 38, 45, 46, 47, 51, 56,
57, 59, 77, 83, 84, 86, 87, 88, 99,
100, 103, 105, 106, 121, 130,
144, 163, 164

Mayakovski, V. V. 32, 156, 164

Menşevikler 39, 49, 55, 56, 57, 59, 60,
61, 91, 100, 102, 118, 167

Milyukov, P. N. mir 31, 91

Moskova 9, 36, 61, 81, 82, 83, 89, 90, 92,
95, 115, 119, 122, 132, 148, 153

N

Narodnaya Volya 53

Narodnikler 17, 47, 67

NEP 139, 141, 142, 144, 145, 146, 147,
164

P

Papaz Gapon 80

Paris Komünü 18, 51, 77, 83, 88

Partisi 1, 24, 30, 36, 40, 47, 50, 51, 53,
62, 87, 100, 115, 146

Plehanov, G. 36, 41, 46, 47, 50, 54, 58,
81, 108

Potemkin 80

Pravda 40, 91, 112, 144

proletarya diktatörlüğü 86, 87, 100,
117, 121

proleter devrim 18

Protopopov, A. D. 27

Pugaçev, E. 33, 67, 104

Puşkin, A. S. 57

R

Rasputin, G. 26, 27, 28, 32

Reed, J. 95, 96, 156

Rhodes, C. 105

Rodzyanko, M. V. Rusya Sosyal
Demokrat İşçi 22, 23, 28, 95

S

Samara 35, 68

savaş komünizmi 133, 141

serflik 63

Sibiry 37, 38, 50, 52, 57, 68, 102, 111,
113, 118, 119, 135, 136

Slavofiller 17, 67, 167

Smolni Enstitüsü 122

Sosyalist Devrimciler 61, 76, 78, 90, 91,
97, 124

Sovyetler 1, 9, 10, 62, 82, 83, 89, 90, 91,
92, 97, 98, 108, 112, 117, 119,
123, 125, 127, 146, 153, 155,
161, 173

Stalin, J. V. 40, 72, 79, 94, 103, 107, 119,
132, 155, 173

Stolypin, P. A. 73, 74, 75, 104

St. Petersburg 22, 31, 35, 36, 37, 38, 41,
50, 68, 79, 80, 81, 82, 83

St. Petersburg Mücadele 50

St. Petersburg Mücadele Birliği 50

Struve, P. B. 57

Şolohov, M. 155

Şubat Devrimi 12, 23, 28, 40, 93, 124,
162

T

Tolstoy, L. N. 30, 67, 166

Troçki, L. D. 39, 81, 110, 111, 116, 117,
139, 141, 154, 155, 158, 162,
167, 173

Turgenyev, I. 65, 67

U

Üçüncü (Komünist) 115

W

Webb, B. 38, 61

Wilson, W. 110

Wrangel, N. N. 118

Z

Zetkin, C. 114, 121, 158, 160

Zinoviyev, G. E. 95

Zürih 42

KOR

“Rus Devrimi tarafından kazanılan şey vazgeçilemezdir. Yeryüzünde hiçbir güç bizi bundan mahrum edemez... Yüzyıllar boyunca devletler burjuva model üzerinde inşa edildiler ve şimdi ilk kez burjuva olmayan bir devlet biçimi keşfedilmiştir. Belki bizim aygıtımız oldukça kötüdür ama derler ki, icat edilen ilk buhar makinesi de kötüydü: Onlar, bu ilk buhar makinesinin çalışıp çalışmadığından bile emin değillerdi... Ancak mesele şudur ki, şimdi biz buhar makinelerine sahibiz. Bizim devlet aygıtımız ne kadar kötü olursa olsun, yine de yaratılmış durumdadır: Çok önemli bir tarihsel icat yapılmış, proleter bir devlet tipi yaratılmıştır. Bu yüzden bırakalım tüm Avrupa, binlerce burjuva gazetesi ülkemizde işçilerin katlandığı dehşet, yoksulluk ve acılar hakkında haber yapsınlar. Her şeye rağmen tüm dünyada işçiler Sovyet devletinin çekimine kapılmış durumdadır.”

24t

ISBN-978-605-2283-95-0

